OCTAV DESSILA

IUBIM

Început de viață

ROMAN

EDIȚIA III-a

BIBLIOTECA CENTRALĂ
„ASOCIAȚIUNII"
SIBIU

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ", BUCUREȘTI

Muzeul Digital al Romanului Românesc

IUBIM

ÎNCEPUT DE VIAȚĂ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rtr/1933-1947

OCTAV DESSILA

IUBIM

ÎNCEPUT DE VIAȚĂ

ROMAN

Ed. III-a

*

BIBLIOTECA „ASTREI"
Centrala Sibiiu.
94026

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ", BUCUREȘTI

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr-1933-1947

2012

1969

184

OPERELE LUI OCTAV DESSILA:

DRAGOMIR VALAHUL, roman.

ZVETLANA, roman, ediția VI-a

BUCUREȘTI, ORAȘUL PRĂBUȘIRILOR, roman, ediția III-a.

NOROIU, roman, ediția IV-a.

NEASTÂMPĂR, roman, ediția IV-a

CARTEA CU MINCIUNI, nuvele și schițe umoristice.

TURBA, roman, ediția III-a

DOUĂ CHEMĂRI, roman, ediția III-a.

NU POȚI ÎNFRÂNGE VIAȚA, piesă in trei acte, jucată pentru prima oară pe scena Teatrului Național din Iași, la 1. II. 1938, sub titlul: Un om care dă palme vieții.

IUBIM, Inceput de viață, roman, volumul I. Ed. III-a.

IUBIM, Sfârșit de viață, roman., ed. I-a.

ÎN PREPARAȚIE:

FATA ARHIVARULUI, piesă în trei acte și două tablouri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

CAP. I

— Ţi-ai revăzut taşca, Dana? Ai pus toate cele în ea?

Era întrebarea de fiecare dimineaţă a zilelor de şcoală, cu care cucoana Roxana încheia pregătirile ameţite de somn ale Danei.

— Iarăşi taşcă, Mica? Când ai să te hotăreşte pentru servietă? Taşcă au numai poştaşii.

— Şi servietă numai perceptorii. Eu cu taşca m-am dus la şcoală şi ţiu ca şi tu să te duci tot cu taşca..

— Da, da matale ei uitat ceva, Mica. Sunt ani de atunci. Pe vremea taşcăi matale se spunea şi colţuni şi prostire, şi astăzi, slavă Domnului! nici mata nu mai spui la ciorapi colţuni şi la cearceaf prostire!

— Mă 'mpotrivesc şi eu pe cât pot.

— Limba unui popor evoluiază, Mica. Şi a noastră mai mult ca oricare are nevoe de pieptănat, — declară cu ifos de catedră, înghesuind în taşca Micei, fără de milă, nişte caete.

— Numai că o pieptănaţi cu *evoluiază, servietă, mersi* şi *bonjur!*

— Uf, Mica! oftă Dana cu desmierd, a pre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdr/1933-1947

făcută disperare. Toate zilele mele de școală încep cu ora de filologie a doamnei profesoare Roxana Boian. Invariabilul plictisește, Mica. Vezi, da aceea te sărut cu numai sâmbăta dimineața și pe papa numai joia. Altfel, dacă l-aș săruta în fiecare zi, cum ar mai ști papa când e joi? Așa, cel puțin, în una din zilele săptămânii își poate da sama de trei. Fiindcă numai din trei zile se compune săptămâna lui papa. Joia, când îl sărut și când în fine poate socoti și el că înainte de ea a fost miercuri și după ea vine vineri. Nu e așa, Mica?

In ochii Danei, cucoana Roxana descoperi arcuindu-se un șir nesfârșit de semne de întrebare. Și, deși tăcute erau întrebările din ochii Danei, glasul lor răsuna undeva. Pentrucă fiece mișcare a Danei vorbia. Vorbia cu tremurul buzelor Dana, cu clipătul genelor, cu răsuflul adânc al pieptului, cu bătăile nervoase ale picioarelor și cu tot ce era supus vieții ei.

Să nu zâmbească, nu ar fi putut cucoana Roxana. In gluma ei Dana dăltuise un adevăr. Cuconului Costache Boian nu i se putea vorbi de zile. In socotelele lui numele zilelor n'a intrat niciodată. N'a spus nici când: să ne vedem miercuri; treci vineri pe la mine; ce procese sunt pe rol sâmbătă? ai fost joi la concert? Nu, Cuconul Costache Boian împărțea timpul numai în două părți bine distincte. *Mai târziu* și *mai demult*.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Vezi că e așa, Mica? își repetă întrebarea Dana, înghemuindu-și de data aceasta părul subt basc.

— Așa e, Dana, și după un mic răgaz: ce-ar fi dacă l-am face să cunoască toate zilele?

Pe papa?! făcu a cumplită mirare Dana.

— Pe Papa, și știi cum?

— S'aud, Mica, și minunea asta.

— Sărutându-l tu de două ori pe săptămână, marțea și vinerea.

— Și!?

— Marțea va ști când a fost luni și când va fi miercuri, și vinerea va cunoaște deasemeni că ziua dinainte a fost joi și cea după ea sâmbătă.

— Și duminică?

— Duminica o va ști prin rămasul tău acasă. E, ce zici, Dana, îl învățăm pe papa săptămâna?

— Cu o condiție numai, Mica. Dacă îmi dai voe să joc tennis în *short* și dacă îmi cumperi altă rachetă. Da?

A sărutat-o pe frunte, sub tăetura basculul, încuviințându-i pentru viitor jocul tennis-ului în *short*.

Neașteptându-se la o atât de mare victorie Dana exploadă în sărutări.

— Aceasta e pentru luni, Mica, ceastălaltă pentru marți, pentru miercuri, și așa mai departe pentru joi, vineri și sâmbătă, sâmbătă fiind ziua în care a câștigat bătălia cea mare: *short*-ul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/nr1933 1947

Şi-a luat taşca şi când să plece, trezită de un gând, s'a oprit.

— Nicio scofală n'am făcut, Mica! Şi aşa o să încurce papa zilele. Nu e bun sistemul nostru.

— Dece, Dana?

— Păi cum o să ştie el când l-am sărutat pentru marţi şi când pentru vineri?

O clipă a rămas subt semnul întrebării şi cucoana Roxana, dar numai o clipă, că noiei nevoi i-a găsit repede leacul.

— E, ai să-l săruţi marţia numai odată şi vinerea de două ori, şi atunci o să ştie când a fost pentru marţi şi când pentru vineri.

— Papa, Mica!? Il crezi mata pe papa capabil să ţină minte că două sărutări însemnează vineri, şi una marţi!? Nu, nu, trebueşte un alt sistem, şi-am să-l caut în ora de latină. Pa, Mica.

— Pa, drăguţă, — şi uşile, rânduri, rânduri au salutat prin pocnete, ca'n fiecare dimineaţă, plecarea Danei la şcoală.

Pe urmele fetii cucoana Roxana a privit îndelung, aşa cum privesc toate mamele care nu au decât un singur copil. In înlemnirea ei de o clipă şi în ochii tulburi de învălmăşala ceţurilor pe care le aduc întâii ani ai bătrâneţii, dreptatea Danei îşi găsea zilnic confirmarea.

In adevăr, nu e zi să n'o întrebe dacă şi-a revăzut taşca. Dece această plictiseală când ştie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

prea bine că din clasa întâia își păstrează Dana locul în capul mediilor? Dece să i-o înfigă în fiecare dimineață în sprinteneala începutului de zi, când Dana și-a câștigat locul de frunte în școală, cu inteligența ei de a prinde foarte ușor orice și a despica în mii de înțelesuri faptele care pentru mulți, pentru cei mai mulți, nu par a avea decât un singur înțeles? E în viața Danei — îl simte chiar prea bine lucrul acesta, — ceeace este șeful de gară pentru scurtele popasuri ale trenurilor fulgere: Gata la bagaje? Inaintea oricărei duceri a Danei la școală: Ți-ai revăzut tașca, Dana? Intuiția ridicolului este prezentă în ea și, totuși, stărue cu întrebarea de toate zilele. Dece? Ce mai rămâne din șeful de gară, după ce fulgerul s'a așternut drumului în goana lui de foc cu care spintecă depărtările? Ce mai rămâne din întrebarea ei, dacă și-a revăzut tașca, lecțiile, cărțile, când pentru Dana toate cărțile și caetele din tașcă sunt de prisos? Zâmbetul unei glume, atât!

Și totuși, cu fiecare zi întrebarea cade aceiași, săracă și goală de înțeles, împlinind o grijă de mamă. O grijă din acele care sunt comune tutulor mamelor. Pentrucă sunt griji care le aseamănă pe toate, și sunt măsuri în creșterea copiilor care se deosebesc și care le desparte.

Cu întrebarea ei din fiecare dimineață se înșirue în rândul grijilor tutulor mamelor, pen-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ro/1933-1947

trucă nu e una să nu-şi întrebe copilul când pleacă la şcoală, dacă şi-a revăzut taşca, sau să nu se uite lung şi înţepenit, după fiecare avântare a lui în singurătate.

E şi a ei grija aceasta ca şi a celei mai nevoiaşe dintre toate mamele. Sunt grijile care pun pe fiinţa femeilor mame, pentru ochiul şi inima tutulor, cuvântul luminos: mamă.

Dar, dragă Doamne, câtă prăpastie între această grije a ei de toate zilele şi măsura pe care a luat-o când Dana a împlinit cincisprezece ani! Şi Dana a simţit atunci, că, cel mai de preţ cadou din toate câte a primit în ziua sărbătoririi împlinirii celor cincisprezece ani, a fost cadoul fără de nicio valoare materială pe care i l-a dat Mica, pe deasupra celorlalte şi în urma tutulor. După ce a lăsat-o să se bucure din plin de toate darurile, printre care se afla şi un maimuţoiu adus de Culai Brateş, şi de redingota căruia sta înfipt într'un ac urarea că aşa o să cate la înfăţişare prinţul care o să-i cucerească inima, i-a pus mâna pe umăr şi cu gravitate şi glas care tremură, i-a spus:

— Dana, de astăzi înnainte, două ore din zi sunt ale tale, şi numai ale tale. De ce-ai să faci în aceste două ore, n'am să fiu curioasă niciodată. Ochiul meu, de mamă, n'are să le tulbure. Ai ajuns la o vârstă când poţi avea un gând al tău, o preocupare a ta, o taină chiar. Ţi le las, pentrucă ştiu cui am făcut darul acesta. Să nu-mi sdruncini însă vreodată, în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

crederea ce o am în tine. Vreau să te găsească viaţa înarmată. Pentru asta ţi-am dăruit cele două ore, fără de control părintesc. In cadrul lor să fii singură, şi singură să dai deslegare marelor întrebări ce ţi se vor aşeza în cale. In cuprinsul lor să citeşti ce vrei, la alegerea gustului tău, să-ţi chemi prietena pe care o vrei, să răscoleşti casa cum vei dori, într'un cuvânt, vreau, Dana, ca în aceste două ore să dai personalităţii tale conturul cel mai sincer...

Aşa i-a vorbit şi nu şi-a călcat cuvântul. In cele două ore dăruite Danei, nu şi-a înfipt niciodată curiozitatea. Dar nici din conduita Danei, nu s'a ridicat, oricât de neînsemnat ar fi fost, vreun semnal de alarmă. O dovadă mai mult i-a dat-o chiar în dimineaţa de astăzi. I-a cerut voe să joace tennis în *short*, când prea bine ar fi putut, cu îngăduinţa care o avea, să-l joace aşa, în orele cele două, şi fără aprobare.

Nu, are dreptate Dana. O să se căznească să uite de taşcă. E chiar de batjocură întrebarea ei. Cărţile şi caetele Danei sunt numai nişte obligaţii şcolare. Mintea ei le-a depăşit continuu, an de an. Pentru Dana, cărţile de şcoală pot fi socotite ca făcând parte din uniformă. Le poartă subţioară din aceiaşi rânduială obligatorie cu care poartă cravata şi gulerul alb al şorţului.

Nu, s'a hotărît, de mâine n'are s'o mai plictisească. Invariabilul ţi-ai revăzut taşca,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indr1933-1947

Dana? va trebui să dispară. Şi dacă tot va porni din suflet, îl va omorî pe buze.

S'a deşţelenit locului, şi-a smucit ochii din fixitatea aproape bolnăvicioasă în care rămâneau după fiecare plecare a Danei şi a pornit spre celelalte odăi să ducă glas de stăpână şi sfat de gospodină slugilor. Glas şi sfat din glasul şi sfatul Rizantei Botnărăscu, boieroaica de mare vază în tot cuprinsul Moldovei, şi de mai mulţi ani îngropată sub lespede de marmură, în biserica dela Pohoarna.

Ultimul pocnet auzit pe urma Danei, a fost al porţii. Au răsunat fiarele slăbite din nituri, cu sdrenţuire de lucru vechi, părăsit şi părăduit. Pe cele mari, care deschid alee până la case, nu mai umblă nimeni acum. Le-a ferecat cuconul Costache Boian ca pe cele de puşcărie, cu o lăcată de beci de ogradă şi cu lanţuri de priponit corăbiile în porturi. Dacă nu mai sunt cai şi caleşti de eşit din grajduri şi droşcărie, la ce le-ar mai ţine deschise!? Pe cea mică au loc cu toţii. Chiar şi Culai Brateş, cel mai lăbărţat din toţi câţi intră pe poarta Boianilor, cea cu peceţi de mare boierie, cum numesc unii trecători stema Botnărăştilor, turnată în tuci şi agăţată pe mijlocul fiecărei laturi.

Din clinchetul porţilor depe urma trântelilor, Dana nu poate desprinde glasul de dojană pe care îl desprind cucoana Roxana şi cuco-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

nul Costăchel. Pentru ea e un clinchet de fiare vechi şi atât. Şi, deşi a certat şi astăzi pe cineva poarta, dojană care a mers până în urechia cucoanei Roxana, ea n'a auzit-o, eşind fără de nicio strângere de inimă pe acolo pe unde cândva se strecurau cu vădită sfială cele mai de samă giubele ale Ieşilor.

A trântit poarta ca în fiecare dimineaţă, cu cruditate de copil ce nu ştie să umble cu vechiturile de familie, şi a eşit în strada cu tei bătrâni, ca după o ochiadă trimisă Copoului, să coboare prin faţa lui Mihail Kogălniceanu, spre Liceul Anca Doamna.

Erau în floare teii. In floare era şi părul Danei. I-l acoperea numai în parte bascul. Oricât încerca Dana să-l înghemue subt el, strângându-l şi în funde, nu încăpea. Şuviţele rebele tot îşi deschideau drum afară, biruind opreliştea regulamentului şi carcera bascului.

Dar ar fi fost şi o crimă să o fi obligat sever şcoala la ascunsul total al părului.

Tot atât de zadarnic poartă şi şorţul. Croiala strâmtă, cu piept neîngăduit, cu lărgimi şi strânsori care acopăr într'o formă otova corpul fetelor, pe Dana n'o putea ascunde. Purta şorţul în croiala cea mai corespunzătoare prevederilor regulamentare, şi totuşi, tinereţea ei răsbea voinicește prin citul vărgat. Trecea cu mult de genunchi şorţul şi îi erau şi pantofii după chipul şi asemănarea celor pe care îi poartă călugăriţele, adică fără de tocuri înnalte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdr1933-1947

şi fără de ştaifuri care să le dea o formă oarecare, şi în pofida tuturor acestor măsuri respectate piciorul Danei nu pierdea nimic din aplombul lui ferm tineresc şi din arcuirea măiastră cu care l-au înzestrat, în dela olaltă, cucoana Roxana Boian şi voinţa Creatorului.

Să fi fost ziua cea mai liniştită, fără de nicio adiere, zi în care ai fi putut crede că a încremenit până și viaţa naturii și în părul Danei şi în clopotul şorţului cu cusături dezarmonic trase tot ajungea o mână de vânt să se joace satanic cu ele.

Se prea poate ca chiar din mersul ei sportiv, săltat pe deschideri mari de pas, să se desprindă mâna vântului, sau poate chiar din însă-şi învolburarea primăverii din ea, cu mult mai cuprinsă de neastâmpăr decât cea din baloanele de frunze ale teilor, dar oricum şi oricare ar fi fost cauza, în părul și în toată fiinţa Danei bătea ca pe întinsurile ei proprii o adiere de briză. O briză care îi răscolea părul şi îi vântura şorţul, spre uimirea cu gând de tot felul a trecătorilor.

Şi ca totdeauna i-a uimit şi astăzi. Strecurarea vioae a Danei pe subt bolta înmiazmată a teilor, părea a fi mai mult o arătare de basm decât o realitate. Cu părul în culoarea floarei de tei arsă, pe subt bolta arsă a florilor de tei, ochiul trecătorului privind-o, era în atât de vrăjit încât nu putea distinge cu siguranţă, dacă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

reflexele din părul Danei sunt datorate arcului înflorit pe subt care trece, sau arcul însuşi îşi împrumută galbănul arămit din şuviţele ei.

O admirau unii din treacăt şi o admirau alţii oprindu-se chiar, prinşi de o neaşteptată uimire. Intorceau capul după ea privind-o lung şi oricare ar fi fost trecătorul, femeie sau bărbat, de rând sau din protipendadă, numele Danei se auzea pomenit.

— Dana Boian...

— Fata lui Costăchel Boian...

— Frumoasă fată e Dana Boian!...

Dana Boian, şi iarăşi Dana Boian, şi mereu Dana Boian.

I-l şopteau unii şi i-l strigau aproape alţii. Dar şi în şoaptă şi în strigăt era numai uimire. Uimire de cât de frumoasă poate fi o fată.

Obişnuită să-şi audă numele mai la fiece pas, ecoul admiraţiei trecătorilor era pentru Dana aproape inexistent. In atât îi sunase în urechi încât recepţia auditivă nu se mai producea. Se înlănţuiau şoaptele trecătorilor în sgomotul obişnuit al străzii, cu aceiaşi valoare de înregistrare pentru ea cu care se lăsa auzit şi mersul cu cânt de oţel al tramvaiului, şi ciripitul păsărilor, şi chelălăitul vreunui câne lovit. I se cânta imnul frumuseţii şi Dana Boiana nu avea pentru toată parada acestui imn decât absenţa surzilor în sălile de concert.

Dar pe deasupra obişnuinţii mai era şi o cu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuseara.ro/mdrr1933-1947

minţenie înnăscută în Dana, care îi astupa urechile la auzul şoaptelor şi îi închidea ochii sau i-i întorcea în altă parte ori de câte ori alţi ochi o ţintuiau mai mult decât îngădue bunacuviinţă.

Şi se strecura prin mulţimea trecătorilor Dana, cu aceiaşi destindere şi lipsă de autosupraveghere cu care intri singur într'un parc, în care ai toată siguranţa că nu întâlneşti pe nimeni. In această siguranţă mişcarea îşi păstrează neştirbită robustitatea fizică şi asupra ţinutei nu apasă niciun imperativ cerebral. Naturaleţa e întreagă şi viaţa sinceră. Naturală şi sinceră era şi trecerea Danei. De o naturaleţă şi o sinceritate care întrec cu mult rezultatele mişcării şi conduitei molipsite îndelaolaltă de gândul atât de obişnuit al femeilor, de a le impune o afecţie sau o corectură. Să-i fi luat piciorului Danei apăsarea băetoasă ca în locul ei să pui lene şi umblet de gâscă sau de lehuză — aşa cum multora din femei le place să-şi *feminizeze* mersul, — sau în schimbul liniştii din obraz şi în a deschiderii mari a ochilor să-i găseşti semnele forţate ale unei afecţii voite şi filtrarea luminii prin genele aproape unite, ar fi fost cum ai fi vărsat căldări cu zoaie peste un alb imaculat de rochie.

De toate acestea pe Dana o fereau şi intuiţia şi judecata. Toate simţurile ei erau încordate spre alegerea cea mai desăvârşită a frumosului. Avea doar şaptesprezece ani dar sim-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

ţia mai mult ca oricare altă femeie cât de nepotrivit şi de odios cad pe complectul naturalului adausurile. Şcoala, care, pe deoparte, pentru higiéna moralei, o obliga la îmfăşare în şorţ şi la ascunsul părului în basc, pe de altă parte îi servia prin doamna Mihaela Ionescu-Zaztavna, profesoară cu ochelari şi cu câţiva negi în barbă, imaginea vie a ceeace înseamnă să vrei să corectezi natura. Işi croia doamna Mihaela Ionescu-Zaztavna, fostă Storojineţ, cu roşu de buze o gură mică, de prunc, uitând însă doamna Mihaela Ionescu-Zaztavna că din când în când mai şi râde şi că atunci gura cea dela Dumnezeu lăsată, i se deschide ocnă pe balamalele naturale. Şi tot doamna Mihaela Ionescu-Zaztavna îi mai dovedise şi cât de monstruos e să forţezi linia sprincenelor după capriciul voinţii.

Trecea Dana Boian pe Strada Carol, în jos dimineţile şi în sus la amiază, cu o primenire zilnică în înfăţişare. Era aceiaşi şi totuşi mereu alta. Mereu alta, pentrucă ochiul trecătorului nu putea să-i cuprindă dintr'o singură privire toate caratele frumuseţii. Orbit de ceeace întâlnea mai întâiu, rămânea să descopere în altă zi altceva. Şi în fiecare zi Dana oferia ochiului trecătorului altceva.

Pe Strada Carol, a Iaşilor, nu e tocmai uşor pentru femei să-şi pună în vază frumuseţa. Strada Carol e strada tinereţii. E strada cămi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

nului de studente şi strada celor mai multe Facultăţi. Strada Carol e a tinereţii cum e Jockey-Clubul al reumatismului şi al astmei. Tot ce are Iaşul, Basarabia şi Moldova mai tânăr, pe Strada Carol clocoteşte. Cârdurile gălăgioase ale studentelor îi imprimă până şi noblețea sexului lor. Pentrucă nu e o stradă mai femenină în Iaşi ca Strada Carol. Aşa fiind, se înţelege dela sine dece nu e prea uşor să-şi pună în vază femeile frumuseţea pe această stradă. Când la tot pasul te înfruntă tinereţa în mii de exemplare şi când pe aceiaşi sută de metri poţi întâlni nasul în vânt al basarabencii alături de cel coroiat al Cleopatrei moldovence: cosiţele inelate, de Grettchen, în rând cu cozile înnodate ale Madonei; piciorul cu şolduri înnalte păşind vojniceşte şi în acelaş ritm şcolăresc cu semnul său mai femenin încărcat, desprinderea unei femei din gloată e foarte grea.

Trebue să fii mult prea frumoasă ca să poţi trece triumfătoare pe Strada Carol. De o frumuseţe care împrăştie panica până şi în cetatea frumosului. Ori, Dana Boian era dintre acestea. Se opreau în loc şi nasul în vânt al basarabencii ca să-l admire pe al ei, drept ca o linie şi cu un uşor bont pe mijloc; şi cosiţele de Grettchen ce jinduiau galbăn după desmăţul mai mult decât artistic al răsvrătitelor ei şuviţe arămii; şi piciorul cu şolduri lungi şi cu unduiri femenine, vădit gelos pe linia

Muzeul Digital al Romanului Românesc

fără de greşală a picioarelor Danei. Se oprea fiecare, oricine ar fi fost, şi din gura fiecăruia se auzea smuls de admiraţie, în şoaptă sau mai tare: Dana Boian; frumoasa Dana; fata lui Costăchel Boian; Dana. Şi aşa mereu, până ajungea în dreptul Străzii Toma Cozma, loc unde drumul ei se frânge către liceul de fete, Anca Doamna.

Dacă spre orele opt şi la prânz trecerile Danei Boian pe Strada Carol marcau cu regularitate dusul şi întorsul dela şcoală al elevelor de liceu, spre alte ore, mai de vreme sau mai târzii, după cum le îngăduc ocupaţiile, poţi deosebi alţi trecători obişnuiţi ai străzii Carol.

Cei mai de cu noapte sunt lucrătoarele dela fabricele de ţesături din Târgul Copoului. Pe acestea le întâlneşti numai dacă te întorci în spre ziuă dela chefuri. Ele deschid circulaţia Străzii Carol, tăind cu umbrele lor vinete norii şi mai vineţi de praf, stârniţi de curăţitorii primăriei.

Spre orele şapte trec ofiţerii, chemaţi de goarne. Prin faţa porţilor casei cuconului Costache Boian, cei mai tineri din ei îşi revizuesc ţinuta ca 'n preajma prezentărilor la raportul şefilor. Cei de infanterie îşi trag vestonul să nu mai facă gâlcă în jurul centurii, iar cei de cavalerie îşi înfoesc ştrengăreşte cravăţile şi îşi ajustează cravaşele în mâni. Când aceştia din urmă se întâmplă să fie călare, unul din ei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

nu uită niciodată să nu ceară şi calului respectul cuvenit porţilor cu steme heraldice. Işi pune regulat animalul în pas spaniol.

Că e adus porţilor omagiul sau poate chiar Danei Boian, care la ora aceea ţipă subt duş alungându-şi din trup caldul nopţii, o vom şti mai târziu. Ştim însă sigur depe acum că întocmai santinelei dela mormântul Eroului Necunoscut, care întâiul onor al zilei îl dă oaselor de subt lespede, la fel sublocotenentul de cavalerie, Dodo Cudalbu, întâiul salut al zilei îl aduce porţilor cu stema Botnărăştilor.

Să nu ne îndepărtăm însă dela ce ne-am propus să arătăm. Spre orele opt începe forfota şcolară. E ceasul bascurilor. Ceas cu îmbrânceli, cu mape asvârlite şi cu trageri la fit în Grădina Copoului, în care fiecare hoinar visează să aibă un teiu ca al lui Eminescu.

După ce a trecut şi ceasul bascurilor, o vreme Strada Carol stagnează. De aci înnainte trecerile care mai sunt suferă de cea mai cumplită neregularitate. Sunt şi aceste treceri zilnice şi obişnuite dar se succed dela o zi la alta la ore atât de neregulate încât nu li se pot da nici aproximaţii.

Cele care cad mai puţin în vina aceasta sunt bonele care scot copiii la plimbare.

Se înscrie apoi, în ordinea gravităţii, studenţimea, cu drept să intre la cursuri şi după magisteri, şi, în fine, cea mai culpeşă din toate şi care nu respectă niciun meridian, este

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdr/1933-1947

trecerea profesorilor universitari. Jocul orelor lor în program suferă de cel mai cumplit amok. De încerci să iei firul uneia, urmărind-o, te trec apele până o descurci. Să o presupunem, de exemplu, fixată de decanat în program pentru ziua de luni, la ora zece. La numirea cursului să renunţăm. De luni dimineaţa o săgeată roşie o mută în după amiaza aceleiaşi zile. Din după amiaza aceleiaşi zile o ia din nou săgeata roşie ducând-o în vârtej pe linia miercurei. Aci, săgeata roşie micşorează viteza şi caută o oră, furată depe linia miercurei de o altă săgeată. Dibuirea nu durează prea mult. Intră verdele în funcţiune. Verdele care îşi mută ora de miercuri după amiază pentru vineri, deoarece domnului Verde (fiecare culoare corespunde unui profesor) i-a fixat doamna Verde, pentru miercuri, domiciliu forţat, având sindrofie mare. Găsind loc liber domnul Roşu, care e şi puţin miop, îşi duce aşa dară ora în locul aceleia luată de domnul Verde, iară miercuri după amiază, în fine, se prezintă la curs. Mirare mare însă. In seminar dă peste domnul Galben. Pentru stabilirea confuziei se cercetează programul şi domnul Roşu se convinge că greşala e de partea dumisale, neobservând, miop cum e, că în locul săgeţii verde care a plecat cu ora de miercuri după amiază, s'a prezentat cu timiditate şi s'a aşezat mai înnaintea lui săgeata galbenă, a domnului Galben,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ro/1933-1947

hoinară și ea din motive necunoscute. Și așa mai departe, săgeți de toate culorile, îndreptate în toate direcțiile, până când programul ajunge să ia caracterul unui nou rebus sau a unei hărți militare pe care s'a schematizat de către Statul Major un șir nesfârșit de atacuri, învăluiri și manevre.

O culoare și o săgeată din acestea corespund profesorului Neculai Brateș. Și poate că e cea mai manevrieră săgeată, săgeata albastră a lui Neculai Brateș, profesor de nu știu ce curs la Facultatea Juridică a Universității Mihăilene și romancier de samă. Precis se știe numai un lucru. Dacă ar fi să se stabilească un paralelism între linia albastră depe programul Facultățiii Juridice și linia vieții lui Neculai Brateș, o mai perfectă asemănare n'ar fi posibilă. S'ar suprapune în toate sinuozitățile lor, până la confundare. O corelație perfectă, în care linia albastră ar însemna parabola grafică a vieții lui Neculai Brateș, punctată cu preciziune de seismogaf: iar viața lui Neculai Brateș, față de parabola albastră depe program, mersul cocoșului hipnotizat, pe dunga trasată cu cretă.

Hoinară și încâlcită era linia albastră cu căciula săgeții pe oriunde își găsea un locșor, dar niciun alt profesor din Facultatea Juridică și din toate Facultățile Universității Mihăilene, nu putea înnălța catedra până unde o ridica Neculai Brateș cu inteligența lui, cu puterea lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

de interpretare, cu cea mai ascuțită ironie și cu cel mai prodicios talent oratoric. Cursuriile lui Neculai Brateș erau cele mai căutate, cele mai populate. Cu toată nesiguranța lor programatică sălile lui de curs gemeau. Și nu erau urmărite numai de studenții anului respectiv sau ai Facultății respective. Se amestecau în bănci studenți și studente din toate Facultățile, într'o înghesuială în care nu se mai putea pune în discuție atențiunea ce trebuește acordată sexului frumos. Scopul tutulor era câștigarea oricum a unui locușor, și în lupta pentru acest locușor nu se mai împiedeca nimeni în mofturi.

Nu rare ori se zăreau în sală și liceeni sau liceence. Faima lui Neculai Brateș îi cucerise și pe aceștia. Și nu cu greu, fiindu-le prea cunoscut din romanele sale.

Mulții erau însă și acei care le pierdeau. Prea erau cursurile sale întâmplătoare ca să nu fie și multe din ele pierdute. Ii pândeau ei studenții drumurile prin locurile știute dar nu i le puteau intercepta pe toate pentrucă viața lui Neculai Brateș respingea uniformitatea cu brutalitate. Drumurile sale erau prin tot târgul. Popasurile, așișderi. Răsărea astăzi dela Podul Roșu și mâine din viile Buciumului. La prânz dela masa cuconului Costăchel Boian și sara din liliacul vreunei cârciumi din Tataraşii. Și nimic nu-l stânjenea ca după terminarea cursurilor la Facultate, peste o jumătate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

de oră să fie în Târgul Cucului, la taifas așezat cu Feiga Papiș, o crâșmăriță cu vinuri de soiu și cu puzderii de gânduri. Așa că a doua zi, întru satisfacerea desgustului său pentru uniformitate, pleca dela Feiga Papiș la Facultate.

Așa dar, după cum se constată, socoteala trecerii sale spre Universitate nu putea fi pronosticată pe ore. De trecut însă trecea. Era și el un obișnuit al Străzii Carol, ca și Dana Boian spre liceul Anca Doamna, ca și cuconul Costăchel Boian spre clubul amintirilor ieșene.

Că de multe ori trecerea sa era întârziată cu ceasuri, aceasta este altceva. Totuși, zadarnică nu era. Ajuns, scotea creionul albastru și-și muta cursul pierdut în spațiile unde se mai găsea un locușor pentru o nouă săgeată universitară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

CAP. II.

Din stradă, casa Botnăreştilor, cum i se mai spune şi astăzi casei in care stăpânesc Boianii, nu se vede. O acoperă o amestecătură ciudată de pomi. Sălcii pletoase, brazi, plopi, vreo cinci, şase fagi, patru stejari şi o serie întreagă de arbuşti trăesc laolaltă în faţa casei Boianilor, sănătoşi şi bine crescuţi de parcă fiecare s'ar fi ridicat, aşa voinic cum este, în propriul său pământ şi la înnălţimea cu care ne-a minţit în deobşte botanica.

Parcul Boianilor, sau al Botnărăştilor, tot una fiind şi de i se spune într'un fel sau într'altul, cuprinde vreo cinci, şase hectare, iar casele sunt clădite chiar pe mijlocul lor, aşa că şi dincolo, privind din Strada Carol, întinderea parcului e tot pe atât de mare, ajungând până în Strada Codrescului.

Când se întâmplă ca Neculai Brateş să fie întrebat unde se duce, şi dacă la Boiani se ducea cu adevărat, răspundea cu multă dreptate că se duce la ţară, la Boiani, că e sătul de târg până în gât. La ţară la Boiani era în Strada Carol şi nici decum la Pohoarna, unde toţi bănuiau auzindu-l astfel vorbind.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Și avea multă dreptate Neculai Brateș. Casele Boianilor și parcul lor puteau fi luate, în toată legea cuvântului, drept o moșie. O moșioară în mijlocul târgului, deși pe vremuri, când au fost clădite, târgul Ieșilor era cu marginea mult mai la vale, iar casele Botnărăștilor mult în afară de târg. S'a întins însă și Iașul, suindu-și boierii de acum un veac și jumătate rând nou de case pe șoseaua teilor depe dealul Copoului, și o să ajungă, nu peste multă vreme, să-l întîlndă boierii cei noi, cei căftăniți în boierie de furturi, și pe dealul Șorogarilor, că de, s'o înmulțit numărul boierilor cât al prostimei de altădată!

In partea cea din spre Strada Codrescului, căsoaiele slugilor, grajdurile, droșcăriile și hambarele de pâne și grăunțe trebuincioase pe tot timpul iernii gurilor de om, de vită și de pasăre, se întind și astăzi în vechia lor orânduire pe cele două laturi ale ogrăzii. Numai că astăzi mai toate sunt în paragină și numai câteva odăi prinse de slugi. Pe rest stăpânesc șobolanii, paianjenii și cucuvelele.

Au bătut de multe ori în ușa cuconului Costache Boian misiții de tot felul să-i propună vinderea fundului. I-a îndepărtat însă de-a-rândul, răspunzându-le tăios că n'are nimic de dat. De luat, poate să-i iee cât or voi, de vândut însă nu.

Aluzia cuconului Costache, prin acel *de luat poate să-i iee cât or voi,* mergea către le-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1933-1947

gile cele noui care au sărăcit Pohoarna şi au osândit la moarte viaţa conacului de acolo, trecut la sfârşirea Rizantei Botnărăscu în stăpânirea soţiei sale.

Vorbia cuconul Costache Boian despre averea neveste-si ca şi când despre a lui ar fi vorbit, nu împins de vreo laudă sau de vreun gând străin de felul lui, precum ar fi acela că bărbatul este atotputernicul şi că numai el hotăreşte în casă. Nu, departe de cuconul Costache Boian gândul acesta. Firea lui îl înscria tocmai în tagma celor potrivnici unor asemeni păreri. O şi dovedise cu vârf şi îndesat aceasta cuconul Costache când a renunţat la partea lui de moştenire depe urma mami-si, lăsând surorii sale şi drepturile lui, ca una ce era împovărată cu copii. Era însă şi el moldovean şi în obiceiul boierilor moldoveni sta înrădăcinat de veacuri ca vorba de apoi şi cea de luat în samă să fie numai a bărbatului, fie şi dacă despre cele ale altora hotăreşte. Iar tot în obiceiurile moldovenilor mai era şi credinţa că o căsătorie întocmită, nu se mai desface, iar despre socoteli precum că a unuia ar fi o parte din avere şi a altuia cealaltă, nici vorbă. Aşa că, de a zis cuconul Costache: *de luat poate să-mi iee cât or voi, de vândut însă nu am nimic,* e din puterea obiceiului trecut în el cu sângele care l-a primit şi nici de cum dintr'o uzurpare din drepturi a cucoanei Roxana.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Dar despre aceste amănunte şi despre toate câte se leagă de viaţa boierilor moldoveni, ştiute şi neştiute, întâmplate unele şi numai bănuite altele, numai unul singur mai ştie în Iaşi să le ţese firul. Şi le ştie pe toate pentrucă se înrudeşte cu mai toţi şi pentrucă în mânile lui stau şi astăzi multe hrisoave. De vrei să afli în ce an s'a clădit cutare casă, a cui a fost înnainte, din ce familie se trăgea nevasta dintâiu a cutăruia şi cum o chema pe străbunica acesteia, care i-a lăsat perechea de solitari cât cepele, dece boală a murit la Kiev pârcălabul Ezaru şi prin ce mijloace a ajuns Vogoride la căimăcănie, pe Stejărel Racotă să-l întrebi şi le afli pe toate, pe toate cât pot să încapă între două sau mai multe şvarţuri băute la Corso. Şi tot Stejărel Racotă a dat în gura lumii şi întâmplarea cu covorul, de a căzut pământului fecior din osul domnului, sdrobite fiindu-i ciolanele de un ţigan, paznic de ogradă. Istorioara aceasta s'a petrecut cam pe vremea celor din urmă domni pământeni şi a lui Iancu Botnărăscu, un străbunic de-al cucoanei Roxana. Avea boier Iancu o fată minune. O Dană a timpurilor de atunci. De frumuseţa fetei se dusese vestea şi peste Nistru, în ţara Rusului, şi dincolo de Sniatin, în ţara Leahului. S'au înghemuit ei la împeţire dintr'amândouă părţile fel de fel de căutători de chipuri frumoase dar boier Iancu li s'a împotrivit cu dârzenie, precum că nu înstrăinează de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

pământul Moldovei copila. Gândul lui era însă altul. Vroia boier Iancu să o mărite cu un Golescu, despre isteţimea căruia venise ştire de peste Milcov. Dar cum nu se putea trece pe vremea aceea hotarele cu uşurinţă, boier Iancu pândia un prilej fericit să-şi împlinească gândul. Grăbit, nu era, dar nici nu şi-a dat sama că fata e la o vârstă când dragostea te ţine numai în ghimpii ei. Că o plăcea feciorul de mijloc al domnului, nu era străin, dar că mai întru târziu feciorul domnului se strecura pe ascuns şi pe din dos în odaia fetei, habar n'a avut. N-a avut habar până ce într'o zi ţiganul paznic al dosului casei, fiindu-i teamă că o da boierul peste asemenea întâmplare şi că atunci îi va pune capul pe butuc, ca unuia ce a tăinuit o asemenea fărădelege, şi-a luat inima în dinţi şi a spus tot boierului Iancu. La început, n'a voit să-l creadă şi se şi pornise chiar cu osânda asupra ţiganului, da mai cântărind oleacă faptele, a căzut boier Iancu la altă hotărîre. Vroia să se convingă şi numai apoi să vie cu judecata lui.

Zis şi făcut, ţiganul s'a pus din nou la pândă şi nici trei zile n'au trecut şi feciorul domnului, într'o după amiază şi cam pe înserate, şi-a iţit căciuliţa cu creastă de struţ peste sprinceana zidului. Ţiganul, care tocmai bătea de colb covorul cel mare din salonul turcesc pe spinarea de lemn anume tocmită în ogradă, s'a oprit din bătut şi a dat fuga

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

până în odaia boierului Iancu, fără a se lăsa văzut.

— Vine iar, boierule! — l-anunță el gâfâind.

— Vine? a întrebat boier Iancu, scuturându-se din moleșala în care odihnea pe divan.

— Bănui că a și trecut în ogradă, boierule. Băteam covorul și numa...

— Lasă vorba și treci la bătut înnainte.

Și-a luat boier Iancu depe o spetează de scaun vesta albastră de atlaz, cu mâneci și cu năsturei de argint, și a eșit afară. Simțindu-l, feciorul cel mijlociu al domnului a socotit cât o fi socotit în clipa aceea și a găsit cu cale că cel mai nimerit lucru e să se furișeze în ascunsul covorului, care bătea pământul cu marginile de amândouă părțile. Numai că ochiul boierului Iancu, ager svârlit în ogradă de cum a apucat să iasă din casă, i-a prins săritura. Luminându-l un gând, s'a prefăcut a nu fi văzut nimic și numa ce a dat glas țiganului să bată covorul.

— Bate-l cu nădejde, Târpală, să iasă tot colbul din el.

Indemnat de boier, trăgea țiganul pe cât îi îngăduiau puterile dar pe semne că boierului Iancu tot nu-i plăcea cum trage, că l-a îndemnat din nou:

— Nu așa, Târpală, că nu e nicio scofală bătutul tău. Svârle codirișca și pune mâna ia, pe cel prihăț, și încinge-mi-l dela un capăt la celălalt.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

A schimbat Târpală codirişca şi a pus mâna pe un drugean de carpen ce proptea o uşe de hambar, apucându-se şi mai vârtos la încinsul covorului. Lovea cu toată setea ţiganul da de sub scoarţa cea turcească nu ignea nici de cum geamăt de om. Şi doară îl nimerea din trei lovituri odată sau chiar de două ori, pentrucă simţea la mână când da în plin şi când nu, să scâncească însă om n'a auzit.

— N'o mai fi colbul în el, Târpală, de nu ese nimic?

— Ba e, boierule, da aman di greu mai iesă! şi se opintea şi cu mai mult năduf în covor Târpală, înciudat pe puterile sale.

A mai dat odată, de două ori şi numa ce s'a prăvălit o mogâldeaţă la pământ şi între părţile covorului, şi ţipăt de om tot n'a eşit.

— Da ce s'a prăbuşit acolo, Târpală, ia'n vezi, mă rog?

— Colbul, boierule, s'o strâns grămăjoară, ia aici! — şi numa ce a ridicat poala covorului să se lămurească într'un fel şi el şi boierul Iancu, cum de nu slobozeşte baremi cât de cât o ignire omenească feciorul de mijloc al domnului.

Mirarea nu le-a fost mare fiindcă se dovedise a fi pre aşteptările dumnealor. Feciorul de mijloc al domnului murise, cu oasele ţăndărite de Târpală, dar să scoată un vaet al chinului n'a scos şi de aceasta se uitau cu multă nelămuriire unul la altul, Târpală şi boier

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/motr1933-1947

Iancu. Nu le venea să creadă. Să ucizi om cu măciuca şi să nu scâncească nici când îşi dă sufletul!

Dar astfel de minuni în ochii boierului Iancu nu dăinuesc prea mult. Necinstirea casei lui, cinstită ştiută de veacuri, acoperea şi mila şi teama de tulburarea domnului. Domnească domnul peste orice dar în cinstea casei lui drept n'are nimeni să înfigă cui ruginit. De a fi domnul cu scaun la cap, nu numai la şezut, o să priceapă el că asemenea morţi, oricât ar fi de văicăroase, mai bine le stă să le învălue taina.

Mai mult nici n'a gândit. A trimes vorbă la Curte celui mai înnalt în dregătorie, ca să îndemne la el acasă oameni, prostiri şi tărgi spre ridicarea stârvului aceluia ce a fost feciorul de mijloc al domnului şi n'a ştiut să respecte cinstitul obraz al Botnărăştilor. Iar pe fată a surghinit-o la Pohoarna, legiuindu-i viaţă până la moarte, fără bărbat.

Ori de câte ori Stejărel Racotă se află la Boiani la masă, la sindrofie sau numai la un păhărel de Pâhneşti ori Cotnari cu Neculai Brateş şi cu alţi câţiva cunoscători în ale vinurilor, nu uită niciodată să nu dea o raită şi prin curtea de dindos şi să nu se oprească pe locul bănuit că acolo ar fi căzut feciorul de mijloc al-unui domn pământean. I se părea că traeşte chiar în timpul acela şi une-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ori în atât îi furau ochii vedeniile încât avea înşelarea că la multe din ele ia parte. Erau, de altfel, singurile lucruri care îl hrăneau. Prezentul nu preţuia pentru el nici cât negrul de sub unghie. Se adunau diplomaţi depe tot globul pământului să chibzuiască asupra păcii, se îngrozea lumea de cât de înspăimântătoare şi distrugătoare a devenit aviaţia, cât de mult s'a lungit în spaţiu şi timp raza de acţiune a submarinelor, şi pentru el toate acestea îi sunau în urechi ca şi când nimic nu ar fi însemnat. Rostuirea vremurilor ce va să vină, nu-i atingea nicio sensibilitate. Tot ce vibra în el, era pentru trecut şi pentru artă. De i-ai fi dat să aleagă între o convorbire cu cel mai de samă conducător de popoare despre adevăratele lui intenţii şi un taifas cu oricare despre ceva de demult întâmplat în Ţara Românească, putea să-l aştepte conducătorul cu toate bunătăţile pământului şi de taifasul despre cele în trecut petrecute nu s'ar fi despărţit.

Odată, când a ieşit în dosul casei Boianilor, l-a însoţit şi Neculai Brateş. L-a târît el mai mult afară, să-i arate locul unde un Botnărăscu a fărâmat oasele unui fecior de domn.

— Vin, vin Culai, să stai şi tu o clipă pe petecul ista de pământ, unde s'a întâmplat un lucru mare.

Şi Neculai Brateş s'a lăsat târît şi dus de mână, ca un orbete la colţul cerşitului.

— Ia aici trebue să fie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

„Trebue!? a gândit Neculai Brateș, vasăzică nici nu-l știe precis și tremură ca și când ar lua parte la fapta de atunci!"

— Știu că a tot fost primenit pălimarul de bătut covoarele până mai acum vreo cincizeci de ani.

„Acum vreo cincizeci de ani! îl descusa mai departe în gând Neculai Brateș, pe Stejărel Racotă. Jumătatea de veac parcă ar fi o zi la el!"

Dar tot Neculai Brateș și-a dat sama că nici n'ar putea însemna mai mult pentru un om care îți vorbește de lucruri făptuite în soroc de mai multe veacuri.

— Auzi tu, Culai? Să-l sdrobească și nici un vaet! Înțelegi tu cu câtă demnitate a murit omul acesta? Să i se fărâme oasele, să fie ucis cu bâta și să nu facă uz nici de cea mai mică lașitate omenească, gemătul! Cu fuga ar fi putut scăpa și nu a fugit. După întâia lovitură ar fi putut eși din ascuns și cere iertare și nu a eșit. Hm, ce zici Culai?

— Ce să zic, coane Stejărel, a fost ajustat din născare ca pentru vremurile de atunci. Astăzi nici nu este atâta lașitate cât poate fi înghițită molcum de lume.

— Măi Culai, între el și spartanul căruia i-a mușcat vulpea furată din sân, până i-a mâncat și inima fără să țipe ca să nu se dea în vileag de furt, nu e nicio deosebire. Moartea acelui fecior domnesc poate fi demnă de relevat oricând.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1933-1947

— Dar nici peste hotărîrea lui Iancu Botnărăscu nu e de trecut uşor, coane Stejărel. Ştiau să-şi poarte obrazul pe vremea aceea boierii moldoveni.

— O, sigur că da, Culai! l-a confirmat de îndată Stejărel Racotă, parcă şi cu puţin regret că nu i-a luat-o înnainte, fapta lui Iancu Botnărăscu fiind şi de el la fel judecată.

— Bănueşti cam cum ar reacţiona astăzi un părinte căruia i s'ar întâmpla cele petrecute lui Iancu Botnărăscu?

— Bănuesc cam cum... dar de data aceasta a luat-o Stejărel Racotă înnaintea lui Neculai Brateş, spre a pecetlui cum trebue fapta.

— Cu dumneaei s'ar duce la doctor, să-i coase o nouă fetie şi i-ar atrage uşor atenţia să nu se mai lase păcălită; iar dumnealui din chestie, iar scrie o scrisoare elegantă să nu mai stărue în sucitul capului fetei, căci altfel s'ar vedea în neplăcuta situaţie de a aduce cazul la cunoştinţa Parchetului.

— Şi cu asta, legal şi formal, onoarea obrazului a fost civilizat rezolvată! adăogă Neculai Brateş, punând puţin piper pe procedeele civilizate de astăzi, cu care mulţi îşi acoperă laşităţile.

Odată i-a povestit întâmplarea cu covorul Stejărel Racotă; altădată despre o sindrofie cu strălucire de curte domnească; în alt rând despre cum domnia în castelul dela Pohoarna

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Rizanta Botnărăscu, cu care s'a şi stins numele Botnărăştilor; mai demult, cum a fost ucis în toiul răsmeriţii din 1907, ultimul Botnărăscu, adică soţul cucoanei Rizanta; şi aşa mereu, oridecâteori se întâlneau în casa Boianilor — de unde apoi plecau împreună la ore când numai sergenţii de noapte mai erau treji, în drum spre casele lor sau spre alte popasuri căutate de chefliii târgului,—Stejărel Racotă mai scutura câte ceva din colbul amintirilor.

Tot dela el ştie şi de o păţanie de ast' toamnă, càreia i-au dat ei mai târziu şi o urmare. In dreapta şi stânga porţilor sunt clădite, de fiecare parte, câte o gheretă de zid. Mai mult odăiţe decât gherete, cu ferestruici care dau în stradă şi cu uşi spre curte. Până la moartea cucoanei Rizanta au străjuit continuu în aceste gherete doi albanezi însărcinaţi cu paza curţii din faţă şi cu plecăciunile ce trebuiau date mosafirilor. Tot micşorându-se însă veniturile şi cum după moartea Rizantei Botnărăscu n'a mai ţinut nici cucoana Roxana şi nici cuconul Costache la nimic din tot ce a însemnat fast şi risipă boierească, albanejilor li s'au dat drumul să-şi ia calea cea lungă spre prăpăstioşii lor munţi din Albania.

O vreme au stat chilioarele cu uşile ferecate, pustii. I-a adus însă într'o zi cucoanei Roxana, Marin Hurdubelea, rândaş vechi în curtea Boianilor, chiar depe vremea când casei i se

Muzeul Digital al Romanului Românesc

zicea numai a Botnărăştilor, doi negustori, precum că unul ar voi să închirieze o gheretă pentru un chioşc de ziare, iar celălalt pentru o tutungerie.

După un sfat cu cuconul Costache, în care a cântărit ceva şi chiria pe cele două gherete, cucoana Roxana a căzut la tocmală şi a dat chilioarele. Inchirierea n'a durat însă nici zece zile pentrucă eşind odată cuconul Costache şi auzind în faţa chioşcului nişte slugi venite la cumpăratul ziarelor vorbind ungureşte, iar în faţa celeilalte gherete, adică în a tutungeriei, constatând înfiptă fără de voia lui, drept firmă, o havană mare, din tablă, tablou la care se mai adăoga şi un stupit lat, hârîit şi trimes cu adresă de ţintaş drept în faţa porţilor de un birjar ce se oprise să-şi cumpere un pac de mahorcă, s'a făcut foc şi cât ai zice peşte i-a şi aruncat în stradă, cu ziare şi cu havană cu tot.

— Afară cu ei, Hurdubelea, pe dată! Da ce-i aici, piaţă şi ogeac de birjari? Şi cum ţi-ai permis, gugumanule, să baţi mârşăvia asta în poarta mea!?

Că o fi, că o păţi, s'au văzut negustorii cu marfa în drum şi cu răvaş de plecare, dar şi cu chiria întoarsă şi daune plătite, chit că n'au fost cerute.

A râs mult Stejărel Racotă de felul cum s'a terminat şi această afacere bănească a cucoanei Roxana, deoarece sfârşitul mai tutulor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

cam aidoma este. Pe cât era de pricepută mama ei, Rizanta Botnărescu, care orice ar fi luat în a ei întreprindere reușea pe deplin, pe atât de nenorocoasă i-a fost fiica, în tot ce punea la cale privind creșterea veniturilor. Se terminau toate afacerile ei cu pagubă și cu haz. Noroc că nu aluneca în socoteli mari și că de grosul averii lichide (vreo trei milioane în aur, ruble și galbeni, rămase depe urma grijilor ce avusese cucoana Rizanta pentru nepoțica ei, Dana, venită pe lume cu ochi rupți din ai bunică-si) nu s'ar fi atins pentru nimic în lume.

E drept că una din bucuriile cele mai mari ale boieroaicei dela Pohoarna, a fost când Dana, apărînd în viață, a apărut și cu ochii ei, pierduți de cucoana Roxana. La nașterea Danei, întâia întrebare a cucoanei Rizanta nici n'a fost aceea care este a tutulor câți se bucură de venirea pe lume a unui nou născut: băiat ori fată? Nu, întâia întrebare a Rizantei Botnărescu a fost dacă are ochii ei sau nu. Și mai să i se oprească inima de bucurie când a aflat că albaștri sunt. Nici n'a mai așteptat trenul s'o ducă la Iași. A dat poruncă să se pună caii la cupea și din trapul întins n'au fost slăbiți nici când au luat în piept coasta Bârnovii și nici când le-au clăbucit hamurile sudoarea. Iar cu cupeaua, ca să n'o atingă fir de colb, ceeace ar fi însemnat să-și piardă vremea la ajungere cu scu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

turatul și să-și sărute cu întârziere nepoata care i-a întors pe lume sămânța pierdută a ochilor.

Și nu a fost înșelată de veste. Erau albaștri ochii copilului așa cum au fost în tinerețe ai ei. De un albastru pe care nu-l poți lua nici din cer, nici din apa mării, și nici din flacăra de spirt când arde pe întuneric. De un albastru pe care nu-l au decât Norvegienii, și numai atunci când li-l aprinde dragostea.

Dar să nu uităm că nu de ochii răposatei cucoanei Rizanta a râs Stejărel Racotă când i-a povestit cuconul Costache întâmplarea cu unguroaicele, havana și birjarul din poarta sa, ci de ochii pe care trebue să-i fi făcut cuconul Costache când a dat de havana de tablă, înfiptă în poarta cu stemele Botnărăștilor. O mai în derâdere împărăchere nici că s'ar fi putut iscodi. Nu i-a dat pace Stejărel Racotă, pe chestia asta, vreme îndelungată, și nici Neculai Brateș, care a cumpărat-o dela Stejărel pe prețul unui șvarț fără zahăr, băut la Carso spre zorii unei zile când nu mai era în local decât un meloman turtit de șampanie, și care asculta pentru a cincizeci și patra oară *clopotele din 812,* în felul acesta botezând, în beția lui, melomanul: *812,* al lui Ceaikowschy.

— Cucoane Costăchel, ți-am găsit un chiriaș de soiu pentru gheretele dela poartă. Mi l-a recomandat Feida Papiș. E un negustor de mere acre, tare de treabă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr/1933-1947

— Tratează cu Roxana închirierile, iubite Culai. Cu mine ai să ai de furcă numai la evacuări, îi răspundea Costache Boian, arcuind sprincenele și dând din cap într'un înțeles de: ai să vezi tu ce-ai să pați atunci!

Și așa, într'o zi unul de mere acre, găsit de Neculai Brateș, în altă zi unul de semințe, ocazie peste care a dat Stejărel Racotă, până când l-au luat repede, în una, și Stejărel Racotă și Neculai Brateș, de amândoi fiind pusă la cale infamia:

— Bine Costăchel, înțeleg închirierea gheretelor fiindcă aduc un venit și astăzi așa sunt vremurile, trebue să storci banul depe unde poți...

— Exact, cucoane Costăchel, intră pe linia principală și pacificul lui Neculai Brateș, dar ca unul ce sunt aici exponentul Universității, mi-e peste putință să pot admite greșelele depe firmă.

— Depe ce firmă, Culai? se mira cinstit cuconul Costache Boian.

— Cum depe ce firmă!? luă din nou cuvântul Stejărel Racotă. Depe firma din poartă. Sau... poate Roxana, vreo nouă chibzuială de-a ei? făcu a da cu eleganță înapoi Stejărel Racotă.

— Ce firmă, bre, ia descurcați-mă!? își întărîtă mirarea cuconul Costache Boian.

— Firma din poartă, cucoane Costăchel! Firma cu *reparatur de galoș cu petec nou*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mdrr1933-1947

peste găur vechi. Românească e asta, cucoane Costăchel!? şi nici nu-l lăsară să răsufle că firul mai departe îl luă din nou Stejărel.

— Iar în ce priveşte galoşul atârnat, sunt categoric contra. Nu face, Costăchel! E o infamie! Să-l dai jos numai decât, că de nu, ţi-l dăm noi.

Dumirit într'un fel oarecare, cuconul Costache s'a gândit un moment dacă nu s'o fi dat cumva cucoana Roxana la vreo nouă afacere, cu amestecul lui Marin Hurdubelca. Cum tocmai venia de prin alte încăperi, i-a luat cuvântul din prag, şi aprig chiar:

— Roxano, ai închiriat iar gheretele?

— Eu!? şi cui, Doamne, că aseară erau cum le ştii, cu lacătele puse!?

— Aşa el făcu, revenind din ameţeli cuconul Costache. Nu m'am întors şi eu dela Club aseară, prin Carol, şi nu era nimic! Ce firmă bre, vă mai întreb odată?

— E, ca să vezi ce firmă, să mergem la faţa locului, a propus Stejărel Racotă, şi în cazul că vom avea dreptate, vei fi pedepsit reţinându-ne la masă şi destupând câteva colbăite dela Pohoarna.

Un clipit din ochi, trimis de Neculai Brateş cucoanei Roxana, i-a dat acesteia liniştea meritată, ceeace a făcut-o să se întoarcă pe drumul venit ca să dea slugilor porunci de cotrobăit în beciul din ogradă, pentrucă acolo stăteau închise sub lăcată colbăitele dela Pohoarna.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mdrr1933-1947

Ajunşi la poartă, Stejărel Racotă şi Neculai Brateş nu şi-au mai putut păstra seriozitatea în faţa ochilor holbaţi ai cuconului Costăchel Boian, care începuse a păli în galbăn tot privind un galoş rupt, atârnat de poartă, alături de o firmă legată şi ea, şi pe care într'adevăr sta scris: *Reparatur de galoş cu petec nou peste găur vechi.*

Dându-i pe faţă râsul, i-a făcut cuconul Costăchel albie de porci.

— Când le-aţi atârnat, gugumanilor?

Guguman însemna pentru cuconul Costache cea mai aspră ocară.

Ci să-i răspundă!? Râdeau din plin, lui Culai Brateş săltându-i râsul până şi burta şi lui Stejărel Racotă sugându-i-o. Că nu se potriveau unul cu altul decât la cap. Restul, axal opus. Aşa de pildă, pe când hainele lui Stejărel Racotă, boier scăpătat, îşi păstrau mereu eleganţa anului când au fost făcute, cu toate dungile şi călcăturile zilnic la punct, divulgându-le vechimea numai croiala şi lustrul datorat periilor şi călcatului, ale lui Neculai Brateş, deşi noui mai totdeauna, erau veşnic boţite şi pătate. Lupta el întrucâtva conta lăbărţării şi neglijenţii firii şi ţinutei lui dar să le învingă nu reuşea. Şi nu reuşea pentrucă nu era o neglijenţă forţată, aşa cum şi-o fac unii din calcul crezând că prin aceasta pot înşela şi vor putea fi socotiţi şi ei printre oamenii de talent şi de strădanii intelec-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

tuale. Nu, erau ale lui lăbărţarea fizică şi neglijenţa ţinutei cum ale lui erau şi talentul şi inteligenţa sclipitoare. Şi poate că fără de ele nici nu i-ar fi stat bine lui Neculai Brateş.

— Răspundeţi, gugumanilor. când le-aţi atârnat? Azi noapte?

Ştiind că l-ar putea întrista întrucâtva faptul unei mai lungi atârnări a galoşului, deşi nu e pentru oricare ochi o mişălie astăzi să stee alături stemele Botnărăştilor de galoşul rupt şi cu firma reparaturului, s'au grăbit totuşi să-l asigure că înnainte de a intra în casă le-au atârnat şi că ideea le-a venit azi noapte, când se întorceau dela Feiga Papiş. Le-au găsit împodobind o intrare într'un subsol din Târgul Cucului şi în atât de potrivite le-au socotit cu farsa ce le-a dat în gând să o facă încât au bătut în uşa subsolului, să intre în tratative de cumpărare. Tocmeala s'a făcut cam anevoe dar cu un preţ gras pentru proprietarul lor, un rus cu sintaxa şi gramatica depe firmă şi în gură. Şi l-au mai asigurat Stejărel Racotă şi Neculai Brateş, că nu era un rus din cei amestecaţi în evenimentele din şaptesprezece, adică de-o speţă josnică, ci din revoltaţii depe *Potemkin,* deci un revoluţionar mai cumsecade.

— Aşa!! atunci *retro satanae,* la pătimit! îi înfruntă cuconul Costache. Şi nu aşa, luaţi-le şi purtaţi-le până în casă şi în casă am să vă dau eu şi colbăite dela Pohoarna!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Cucoane Costăchel, *acta est fabula!* n'avem ce face, ne supunem! Cucoane Stejărel, umflă galoşul, că eu, ca profesor, iau tabla cu reparaturul de petice noui pentru găur vechi.

Dana i-a găsit pe toţi patru aşteptând-o la masă. Era o vineri ziua aceea şi vinerea, ultima oră avea diregenţia, din cauza căreia regulat întârzia. Văzându-i însă la masă şi cu apă pe masă, a făcut ochi mari, întrebători:

— Ne-a pedepsit taică-tu, Dana.

— Daaa! da ce-aţi făcut, mă rog, papa Stejărel, de v'a pedepsit atât de grav? îl întrebă pe Stejărel Racotă, Dana, scuturându-şi capul ca să dea părului libertatea obişnuită.

— Nimic, se grăbi cuconul Stejărel cu răspunsul, luând mină ca şi când chiar nimic n'ar fi făcut.

— Nimic!? îşi împlântă mirarea cuconul Costache, amical înciudat pe prefăcătoria lui Stejărel Racotă.

— In orice caz, *volenti non fit injuria,* cucoane Costăchel, interveni Neculai Brateş, făcând apel la cariera de magistrat a cuconului Costăchel.

— Uf!! iar latinească? îşi arătă Dana disperarea. Ştiţi că n'o pot înghiţi. Mai lipseşte doamna Mihaela Ionescu Zaztavna ca să fiţi *in corpore.* Am zis bine, domnule *magister?*

— Aproape bine, Dana.

— Şi mai ştiu ceva dela doamna Mihaela Ionescu Zaztavna: *sedittis!* Când o aud...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

— Face chiar foarte bine Dana, de vă execută cu lătineasca voastră! sări prin surprindere Stejărel Racotă. Nu e aşa, Roxana? *Il y a une mesure en toutes choses,* dragii mei!

— Care se aplică şi pentru franţuziţi, iubitule. *Cura te ipsum, medice!* i-a servit-o prompt cuconul Costache, Stejărel Racotă având obiceiul împestriţatului limbii, dar nu o făcea din snobism ci din beteşugul multor ani petrecuţi în Franţa.

— In orice caz franţuzeşte ştie toată lumea de aici, da latineşte!? *Grâce à Dieu,* nu e nimeni din noi popă catolic!

— Şi nici profesoară de latină, l-a complectat Dana.

— Of, şi mai terminaţi odată că vi se răceşte mâncarea! interveni şi cucoana Roxana, în prezidentă.

— Ba nici nu mai vreau să mănânc, coană Roxană. Cum ţi-oi fi închipuind matale că pot merge cotletele de purcel cu apă? îşi arătă indignarea stomacului Neculai Brateş.

— Păi dece n'aţi fost de treabă!

Dela apă, cuconul Costache i-a trecut la zeamă de varză.

— Cum văd, ţi-ai pus în gând să ne torturezi, cucoane Costăchel, reluă Neculai Brateş. Şi de, soarta aceasta parcă n'aşi merita-o. Ai spus-o chiar matale cândva că sunt un scriitor de mâna întâia, talentat, viguros....

— Confirm şi eu aceasta, îl întrerupse Dana,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

numai că o să avem de discutat asupra ultimului roman, Frère Culai.

— Dece mă persecutaţi? îşi continuă ideea Neculai Brateş, nu fără a fi mulţumit mai întâi Danei, cu ochii lui calzi şi încăpători, în care închisese şi promisiunea discuţiei.

— Acum, fie vorba între noi, Culai, da eu ţi-am spus că va fi imposibil să nu ne alegem cu o papară depe urma reparaturului. Rabdă deci! îl sfătui şi Stejărel, câştigat nu ştim pe ce preţ de partea cealaltă, dar Neculai Brateş prefăcându-se a nu-l fi auzit, îşi înfipsese din nou întrebarea:

— Dece, cucoane Costăchel!? Ori ai uitat versul lui Horaţiu.

Aducându-şi însă aminte că latineasca nu e pe placul lui Stejărel Racotă, îşi îndreptă spre el privirea şi glasul.

— Imi dai voe, cucoane Stejărel, dat fiind scopul pentru care lupt?

— Fie, da cred că e pentru ultima oară. Altfel, cu voia dumnealor, mă scol.

— Las că ştiu eu că nu te scoli... dar, să revin la versul lui Horaţiu, cucoane Costăchel: *nec vivere carmina possunt, quae scribuntur aquae potoribus.*

— Chiar că nu mă tae capul să traduc versurile acestea! îşi dete pe faţă sincer cunoştinţele latineşti Dana.

— Nu!? e lasă că le dau şi în versiune românească, da nu atât pentru tine cât pentru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933 1947

amicul meu, cuconul Stejărel, care e un *traditore*, după cum văd.

I-a luat însă înnainte cu traducerea cuconul Costache.

— In românește ar fi cam așa: nu pot să trăiască versurile scrise de băutorii de apă.

— E, aceasta o aprob și în latinește! încuviință Stejărel Racotă, satisfăcut că s'a spus ceva în această limbă moartă și pe placul lui.

— Și eu am s'o repet în prima oră de latină doamnei Mihaela Ionescu Zaztavna, ca lecție făcută în particular.

— Rău ai să faci, Dana, o sfătui cu un tâlc oarecare Neculai Brateș, pentrucă doamna Mihaela Ionescu Zaztavna o să te întrebe imediat cine a fost profesorul care n'a avut altceva mai frumos să te învețe decât niște biete versuri demne a mai fi memorate cu stimă numai de către bețivi.

— Intrebare la care am să-i răspund pe dată: doi scriitori mari, doamnă: Horațiu și Neculai Brateș.

— Culai dragă, încep să te compătimesc! a reluat atacul Stejărel Racotă. Nu te mai recunosc. Ai văzut unde te-a dus latineasca? Să te ia copiii peste picior.

— Pardon, papa Stejărel! Dar, pentru a nu-i da răgaz Danei să-i vie în ajutor, Stejărel Racotă, desgropând o veche tactică de parlamentar tocmit să tulbure cu întreruperi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index/1933-1947

cuvântările care pot produce efecte neașteptate, i-a tăiat repede firul vorbei:

— Ce pardon, Dana, niciun pardon! Și așa să le pronunți numele, auzi? Horațius și Neculaus Brațius.

Pornindu-i pe drumul cel bun, adică al încrucișărilor de spadă cu haz pentru toată lumea, cuconul Costache a socotit că ar fi timpul să le ridice osânda. In consecință făcu semn servitoarei că poate aduce și vinul.

Când a apărut Zâna cu tablaua încărcată de colbăite, vreo trei, mai să nu le vie să crează. Li se făcuseră ochii cât cepele și lui Stejărel Racotă și lui Neculai Brateș. Și numai după o liniște de câteva clipe, o liniște de adevărat extaz, putu să exclame Neculai Brateș, dramatic aproape și cu mânile înnălțate spre cer:

— *Thalassa, thalassa!*

Stejărel Racotă sări din nou cu revoltă:

— Iar latinească? Plec.

Auzindu-l, pe cuconul Costache și Neculai Brateș i-a prins un râs nesfârșit. Dar dece râdeau cu hohote și cuconul Costache și Neculai Brateș, cucoana Roxana și Dana nu pricepeau. Revolta lui Stejărel Racotă le-a făcut și pe elc să zâmbească dar de aci și până la râsul cascadic al celorlalți era o distanță pe întinsul căreia ochii lor au înfipt din loc în loc vădite semne de întrebare. Și au rămas în această nedumerire până le-a descurcat Neculai Brateș.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Mai întâiu, poți să pleci acum, cucoane Stejărel, și cu voia și cu nevoia gazdelor...

— Mulțumesc, da această plăcere n'am să ți-o fac!

— ...iar în al doilea rând, află că latineasca de adineaori a fost grecească. In fața vastelor matale cunoștințe linguistice mă închin, nu pot însă să le remarc fără a nu adăoga și-o informație, care, pe viitor, te va opri să mai sari epureşte când vei auzi exclamându-se: thalassa, thalassa!

Thalassa înseamnă pe grecește, iubite strănepot de mai mulți bunici greci, mare, iar exclamația: thalassa, thalassa! a intrat în istoria culturii datorită celor zece mii de Greci ai lui Xenefon, cari, după o pribegie de cincisprezece luni în care au suferit de oboseală, foame și sete, dând cu ochii de Pontul-Euxin, au strigat într'un singur glas, fascinați aproape: Thalassa, thalassa!

— Mulțumesc, îi răspunse cu acreală Stejărel Racotă.

— Pentru nimic, deși ai cam avea! îi întoarse cuvântul Neculai Brateș.

— Ba de loc! De unde obligația să cunosc toate mărunțișurile care s'au întâmplat pe lume?

Dana, care stătea lângă Stejărel la masă, i-a spus ceva la ureche, conspirativ, la care Stejărel Racotă a răspuns tare:

— Sigur că da, Dana! *Acquila non capit muscas.*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr/1933-1947

— Fără valoare, nu-ţi aparţine! anulă conspiraţia cuconul Costache.

— Matale spui asta, cucoane Stejărel, care ştii tot ce s'a întâmplat în ţara românească!? făcu a necuprinsă mirare Neculai Brateş.

— E altceva, *mon chér! En ce qui concerne l'histoire de pais natale est une obligation a nous tous. Tandis que...*

— *Felix qui potuit...* şi versul din georgicele lui Virgilius, început de cuconul Costache, a fost dus mai departe, sacadat, de Neculai Brateş, în timp ce pe fiecare cuvânt dar şi pe capul lui Stejărel Racotă punea cu arătătorul dreptei câte un accent grav:

— *...rerum cognascere causas.*

Era un vers ştiut şi de Dana, lucru de care s'a bucurat, aplaudând.

— Îl ştiam şi eu versul acesta. Nu e din georgicele lui Virgiliu, Frère Culai?

— Din ele, Dana, şi iarăşi ochii lui întorşi spre Dana, au cuprins mai mult decât răspunsul dat.

— Vasăzică, te-ai aliat şi tu lor? o întrebă Stejărel.

— Atâta ocazie am avut şi eu, papa Stejărel, să fac caz pe faţă de latineasca mea şi vroiai să o las să treacă?

— Apoi dacă e aşa, hai să vorbim şi noi latineşte, Roxano. Quam dium tempora abutere sapienţa-nostra, desmeticii ăştia?

Şi, fără a mai lăsa să se consume pe de-a'n-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

tregul efectul cu râs gras al acestei surprinzătoare eşiri, s'a răsucit ca o sfârlează pe scaun în spre Zâna şi cu aceiaşi sacadare şi punere de accente grave cu arătătorul dreptei, a continuat:

— Zâna sclavam, rogu-te, pentru domnul, nunc aqua liquida servare.

S'a stat în jurul mesei şi s'a râs până la miez de noapte. La cele douăsprezece bătăi ale pendulului mare, din hol, s'au ridicat.

— Şi acum încotro, Frère Culai?

— La Feiga Papiş, cel mai întrebi! răspunse Stejărel Racotă pentru Neculai Brateş, dar Neculai Brateş nu s'a declarat mulţumit cu cele rostite de Stejărel:

— Incotro mă va duce cucuveaua asta, Dana, răspunse Neculai Brateş, arătându-l cu mâna pe Stejărel Racotă. Iţi mai aminteşti tu din zoologie de pasărea care n'are cuib?

— Am uitat-o, Frère Culai.

— Am sborul ei, Dana. Pe ea niciun copac al ei n'o aşteaptă, o găzdueşte însă pădurea toată, cu toţi pomii, la întâmplarea alegerii.

— *Amant alterna camenae,* îmbrăcă într'un înţeles şi mai poetic cuconul Costache, spusele lui Neculai Brateş.

— Da asta ce'nseamnă, papa?

— Muzele iubesc cânturile diferite, fetiţo.

Incurcată, Dana n'a ştiut ce să-i mai răspundă. Auzind cuvintele lui simţia că sunt grele de înţeles, dar ce anume înţeles a în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

chis în ele, nu putea să deslege. Şi neputându-l deslega şi-a acoperit cu tăcere frământarea gândului.

— Cucoană Roxana, al matale supus sclav şi pentru viitoarele praznice.

— Bucuroasă, Culai.

— Se putea să nu se 'nfigă dumnealui şi la alte colbăite! îl mai şfichiui Stejărel Racotă, nu de alta, dar prea i-a rămas dator depe urma acelei *thalassa,* care l-a cam făcut de basm.

— Cucoane Costăchel, *abyssus abyssum invocat!* se adresă în cele din urmă Neculai Brateş şi lui Costache Boian, cu un nou dicton latinesc, în loc de oricare altă vorbă de despărţire.

— Da şi hai odată şi lasă lumea să se culce! Dacă eşti aşa de tare în latineaşcă dece nu te-ai făcut dascăl de latină? l-a întrebat, târându-l de mână spre uşă Stejărel Rarotă.

— Ooo! ce n'aşi fi dat, Frère Culai, să te fi avut în locul doamnei Mihaela Ionescu Zaztavna!

Tras din nou de mânecă de Stejărel Racotă, au eşit.

— Noaptea lor, ca şi viaţa lor, abia de-acum începe! contemplă cuconul Costache, pe urma umbrelor care străbăteau curtea. Tare dragi îmi mai sunt, Roxana. Şi ştii dece?

Dana a deschis ochii mari şi şi-a ascuţit

Muzeul Digital al Romanului Românesc

urechile să vadă şi să audă din care cauză îi iubeşte într'atât cuconul Costache.

— Pentrucă şi unul şi altul sunt oamenii nimănui.

Inainte de a se despărţi pentru culcare, Dana l-a rugat pe cuconul Costache să-i traducă precis, ce'nseamnă *abyssus abyssum invocat*.

— Cuvânt cu cuvânt, cam aşa ar suna, fetiţo: prăpastia cere prăpastie.

Greu a învins-o somnul pe Dana. Avea de pătruns prea multe înţelesuri şi nu tocmai uşoare.

Şi încă odată şi-a dat sama Dana, că pe cât înnaintează în vârstă, în loc să i se limpezească discernământul, frământarea gândului i se complică în forme şi mai nebănuite. Superficial explicat, şi cum şi-l explicase până atunci, lucrul în sine părea că păstrează legile paradoxului. Că pe cât creşte în posibilitatea de a înţelege totul, tot pe atât îi par şi mai de neînţeles unele lucruri. Cu timpul însă, şi aceasta, mai cu seamă în ultimul an, s'a luminat că între creşterea mijloacelor de pătrundere şi aparenţa şi mai confuză a faptelor este un raport direct, şi că pe măsura desvoltării puterii de înţelegere înmiit creşte în formele aparenţii şi faptul care se ia în desbatere.

Dar, s'a mai gândit în noaptea aceea Dana la ceva, şi pe bună dreptate. Ce mai rămâne

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr 1933-1947

din viaţa oamenilor al căror simţ analitic este nelimitat?...

De chinuit în căutarea răspunsului acesta nu s'a chinuit, dar ca să înţeleagă ce mai poate însemna *abyssus abyssum invocat,* spus aşa cum a fost spus de Culai Brateş, şi ce ascunde în ea cealaltă enigmă: Am sborul păsării fără de cuib, Dana, s'a chinuit mult în noaptea aceea fata cuconului Costache, şi de aflat tot n'a aflat. Precum n'a aflat nici ce înseamnă să fii omul nimănui, şi nici cum mai poate fi conturat şi în altfel de cum a fost prins în traducerea lui Costăchel Boian, înţelesul acelui *amant alterna Camenae.*

Şi în timp ce pe Dana o frământau gândurile la ore când numai cucuvelele mai erau treze în turlele Iaşului, schimbând cu stelele cerului sclipirile ochilor lor de fosfor, Neculai Brateş şi Stejărel Racotă străbăteau oraşul dela un capăt la altul, pe jos şi legaţi de veriga braţelor, ca să ajungă în târgul Cucului la Feiga Papiş, ovreica pripăşită în Iaşi din Securenii Basarabiei şi care nu are zile să povestească tot ce are de povestit despre traiul ei pe timpul ruşilor, şi, mai ales, al războiului.

Mergeau pe jos Neculai Brateş şi Stejărel Racotă, şi pe o pârtie nu tocmai dreaptă, descusând lumea şi rostuirea a tot ce este pe lume, aşa cum numai ei ştiau s'o descoase când erau singuri şi când nu se mai dădeau în spectocol pentru desfătul altora.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

CAP. III.

Cuconul Costache Boian era un om înalt și intrat bine în vârsta bătrâneții, judecat după anul nașterii și, mai ales, după data scoaterii sale la pensie, întâmplată mai anțărț. Să-i poarte însă, nici vorbă. Era mai drept și mai aparent tânăr decât toți prezidenții „în termen" ai Curții din Iași, din rândul cărora a făcut parte, și poate cel mai fin și curtuos cu femeile dintre toți membrii Jockey-Clubului, unde onora întâiul din cele două fotolii ale vice-prezidenților.

Dacă l-ar fi întâlnit pe stradă un străin de oraș și dacă un gând l-ar fi îndemnat pe acesta să deducă după felul cum merge și după linia dreaptă a corpului ocupația cu care se îndeletnicește, fără de nicio șovăială și fără de nicio întârziere ar fi spus: ofițer. Un ofițer din acei care știu să îmbrace și să poarte haina civilă cu aceiași eleganță și încredere în sine cu care știu să-și poarte și haina militară.

Era înalt și uscat în obraz. De o uscăciune sănătoasă, britanică, cu toate liniile capului viguros trase și clasic armonizate. Fruntea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr/1933-1947

i se arcuia larg, cezaric, şi nasul, vânjos rapace, în atât îi încorda în figură cutele asprimii încât ai fi gândit, necunoscându-l, că omul acesta trebue să fie un tiran cu toţi câţi sunt subt autoritatea sa. Destinul a voit însă într'altfel. A dat capului de tiran un suflet de aur şi o inimă de poet, subjugate amândouă unei moralităţi care nu pedepseşte, dar care nici nu iartă.

Diferit structural de toţi ceilalţi, şi viaţa lui nu are prea multe puncte de asemănare cu viaţa altora. Bărbat frumos şi cu dar în alegerea cuvântului, ar fi putut fi pentru multe căsnicii un pericol. Nu a fost şi oridecâte ori l-a simţit pornit din vreo parte, l-a zăgăzuit, şi nu cu îngâmfarea bărbaţilor care fac paradă din gesturile mărinimoase, ci cu sfatul de prieten care ştie să închidă în taină paşii cu tremur şi cu păcat ai femeilor.

Intâlnirea lui cu Roxana Botnărăscu nu este datorată întâmplării. Nu li s'au încrucişat ochii la vreun bal şi nici nu s'au căutat unul pe altul în goana după un bărbat frumos sau după o femee bogată. Nu. Vinovată de întâlnirea lor poate fi făcută numai cucoana Rizanta, care a învârtit cu măestrie lucrurile după obiceiul pământesc al boierilor moldoveni. Ei şi numai ei îi datoresc viaţa tihnită şi plină de rod întru toate. Drept pentru care bine cuvântată fie-i ţărâna şi în biserica dela Pohoarna deapururi rămâie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Când a socotit cucoana Rizanta că se poate pune în sfat de cucoane căsătoria Roxanei, a plecat la Iași, și ajunsă, a și umplut casa din Strada Carol de fițe și garofițe. Le-a iscodit pe toate și deși unele își tot scoteau odraslele lor în discuție, așa ca și cum numai din întâmplare a venit vorba de ele, cucoana Rizanta a înțeles că, cel mai de pizmuit tot Constantin Boian este, un avocat de toată frumuseța, nepot de frate de-al lui Miluță Boian din Botoșani, ceeace însemna că pe lângă obârșia lui boierească mai era și din sânge curat românesc, în neamul Boianilor regulă sfântă fiind fereala de curcitură.

I-a fost greu cucoanei Rizanta până i-a luat urma, că de acolo înnainte au mers toate șnur, așa cum șnur mergea tot ce intra în socotelele ei. Nu s'a împiedecat nici de inima lui de poet care îl făcea neapt practicei de avocatură, meserie care la început trebue să te ții coadă de ea, dacă vrei ca mai târziu să se ție coadă de tine; precum nu s'a poticnit nici în zicala unora, cu tâlc aruncată, că ar trăi în nouri și că nu are comun cu pământul decât pingelele ghetelor, și alea de cauciuc, nu de talpă, ca la toți oamenii!

Că era în tot ce se spunea despre Constantin Boian și adevăr și minciună, puțin i-a păsat cucoanei Rizanta. Atâta vreme cât și minciuna și adevărul din tot ce se vorbia nu puneau în pericol căsnicia Roxanei, șnurul tre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

buia tras mai departe. Şi l-a tras cu toată măestria ei de femeie ageră în orice.

A, să fi auzit despre el, altele, că e muieratic sau că toacă banii în cărţi, că trage praf alb în nări sau că e căzut în patima slujnicilor, se schimba vorba! Svârlea cu el cât colo. Că oricât o fi de isteţ şi frumos un bărbat, dacă e spurcăciune, spurcăciune rămâne toată viaţa. Ori, de mişelii de acestea n'a auzit pe niciuna din fiţele şi garofiţele Iaşului. Nici chiar pe acelea cu odrasle de scos în văz.

Că e poet şi că trăeşte în nouri, că îl aşteaptă clienţii pe sălile Tribunalului şi că el vine după terminarea proceselor, nu e nicio pagubă. Ba, cucoana Rizanta vede în toate acestea semnele celei mai bune alegeri ce ar putea face. Nu-i place amestecul cu oamenii de rând şi pace! Şi, slavă Domnului că nu din pitacul strâns depe urma clănţelelor la judecăţi o să-şi ţie ei casa! Bani are ea berechet să le dee, numai om pe aşteptările ei să fie.

Nu ia ea în serios nici vorba că e atât de poet că nici zilele săptămânei nu le cunoaşte şi că trece prin ele ca prin caşul cel moale, şi că la urmă întreabă: mămăliguţă am mâncat eu sau ce, dragă Doamne? Ah, fiţelor şi garofiţelor, cum v'ar mai coase ea, coana Rizanta, guriţele!

Că la urma urmii, la ce bun să ştii când e marţi şi când e joi, dacă bucăţica de pâine care o duci la gură nu are nici în cârd nici

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indr 1933-1947

în mânecă, nici cu marţia şi nici cu joia? O fi având şi el alte împărţiri ale timpului cum le are şi ea pe ale ei. In prea multe miercuri şi vineri, joi şi duminici, nu s'a prea împiedicat nici dumneaei. Cum anul dânşii e împărţit în: probajini, lăsata secului, arătura de primăvară, sâmbăta morţilor, strânsul, claca păpuşoiului, iarmarocul din Roman, claponitul cocoşilor, blagoveşteniile, hramul bisericei din Pohoarna şi parastasul neuitatului ei soţ, o fi având şi el împărţirea lui. Să-i tăiem capul acum că zilele lui sunt sfârtecate în altfel de ore!? Că ora lui de deşteptare e bărbieritul, că baia marchează orele zece, cafeaua cu lapte umsprezece, cititul *Le Temps*-ului douăsprezece, plecarea la Tribunal unul, sosirea la Jockey-Club şapte şi întâlnirea cu Stejărel Racotă noaptea, pentru cucoana Rizanta n'a însemnat niciun rău. Adică nu poate omul să-ţi spună când îi ceri o întâlnire pentru orele şapte: — Bine, atunci a rămas fixat, ne vedem la Jockey-Club! Sau când vrei să-l tulburi dimineaţa şi la zece doreşti să-i vorbeşti, nu poate el să te roage: — Treci, bre, pe la cetitul jurnalului, că mai de vreme n'am timp!? Ah, fiţelor şi garofiţelor, cum v'ar mai coase ea, cucoana Rizanta, guriţele!!

In opt zile au fost toate puse la cale. Şnur trase. Nunta s'a făcut la Pohoarna, de Probajini, ca să fim cu data luată din calendarul cucoanei Rizanta, iar în ce an s'a întâmplat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

toată povestea asta, nu putem răspunde decât cu *mai de demult*, din calendarul cuconului Costache fiind luat anul anume. Şi nu atât pentru a-i acoperi vârsta cea adevărată încadrăm nunta în datele celor două calendare, Costachian şi Rizantian, ce nu au nimic comun cu cel roman şi gregorian, cât pentru marea plăcere ce simţia cucoana Rizanta când o auzea spusă, în ciuda amintirilor mai precise ale fiţelor şi garofiţelor, ce au rămas cu odraslele de însurat pe dinafara scotelelor ei.

Cea mai puţin amestecată în trasul şnurului nunţii a fost Roxana Botnărăscu. Părerea cucoanei Rizanta era că n'au a-i privi pe copii chibzuelele de soiul acesta. Ei să facă bine şi să se supună hotărîrilor. Că dacă ar fi să te iei după poftele dumnealor, s'ar duce de râpă curăţenia boieriei din Moldova! Au ajuns fetele aiestea să se strice de cap şi mai multe nu! Cum aud de un nume leşesc sau rusesc, cu *schi* sau cu *ov* în coadă, gata sunt să şi-l însuşiască. De celelalte ce să le mai pese lor! De sânt pramatii ori nu, nici nu întreabă. De n'au leţcaie în buzunări şi umblă după vândut numele, cui dă mai mult, dumnealor nici nu vor să ştie! Apoi să ştie dumnealor că or fi ei Potoschi şi Orlov ceva de capul lor în Rusia sau în Lehia, da nici Botnărăştii şi Tăuţii, Boianii şi Filipeştii, nu's mai prc jos. Ba, nu dau zece Orlovi pe un Tăut sau un Botnărăscu sadé. N'au decât

Muzeul Digital al Romanului Românesc

să-şi vândă numele cui or voi să-l cumpere, că pentru tocmeli de aiestea se găsesc ei şi în Ieşi şi în Moldova muşterii. Sunt ele şi neamuri curcite care n'au în pază o lege ca aiasta. Botnărăştii însă, mai va! Fie ei şi cu şapte igrecuri şi vâuri în coadă şi tot n'au cum sălta până la nasul Botnărăştilor!

Şi în creşterea Roxanei cucoana Rizanta a fost cu ochii în patru. O dăduse mai întâiu la Notre Dame de Sion. La vreme de vreo doi, trei ani a băgat însă de samă cucoana Rizanta, că se petrece ceva cu Roxana. Era o schimbare şi în atitudinea şi în felul ei de a gândi. Iar în vacanţe, nu-i vorbea decât de *La Mère Supérieure,* de binefacerile catolicismului, de rugăciunile din fiecare seară, la capelă, *pour le Saiut,* unde *Mère Geraldine* cânta la orgă de parcă era născută din ea, şi aşa mereu, mereu câte ceva nou, până ce într'o bună zi, nici mai multe nici mai puţine, i-a spus că ar vrea să studieze într'un *Couvent* din Franţa, la Montpelier, de pildă.

— Ce-ai spusss!? s'a făcut o apă şi-un pământ cucoana Rizanta, Montpelier? S'a terminat, fetiţo, cu Notre Dame de Sion!

La încercările Roxanei de-a înbuna o, i-a tăiat-o ritos:

— Să mă scuteşti cu toate *merele* tale superioare. Auzi, crohmolitele, la ce le duce capul! Să zăpăcească minţile fetelor şi mai multe nu! Am mai auzit eu istorioare de aiestea şi nu credeam!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

Ce istorioare a mai auzit cucoana Rizanta, Roxana n'a înțeles la vârsta de atunci. Avea doar treisprezece ani și nu e niciun alt an mai plin de primejdie în vârsta fetelor, ca cel de-al treisprezecelea. Rodește în mintea lor până și sămânța adusă la întâmplare de vânt, dar mi te acea aruncată de mânile perseverenței diabolice.

Și așa, în toamna ce a urmat, spre surprinderea ei că nu a fost o glumă ce a hotărît cucoana Rizanta la începutul vacanței, Roxana s'a văzut mutată, *avec armes et bagages* cum ar zice la Mère Superieure și Mère Geraldine, la Humpel.

Mult mai târziu Roxana și-a dat însă seama că intervenția mamii ei s'a făcut la timp. Din colegele de clasă dela Notre Dame de Sion, două au trecut în rândul religioaselor unui ordin străin de credința strămoșească a moldovenilor.

Unde or mai fi ele acum? Și ce-ar putea să răspundă oare, dacă s'ar încumeta careva să le întrebe cât sunt de fericite?

Un semn de întrebare în fața căruia Roxana n'a voit să rămână nici cât de cât.

Dar pentru toată grija ce i-a purtat-o, cucoana Roxana păstrează amintirii mamii ei cea mai pioasă recunoștință. Din ziua îngropăciunii nu s'a mai stins candela dela căpătâiul lespedei nici cât ai clipi din ochi, și nici odată cu moartea ei n'a ridicat în pod și

Muzeul Digital al Romanului Românesc

n'a băgat în magazii lucrurile ce-au stat în apropierea cucoanei Rizanta.

In deobște, se 'ntâmplă într'altfel. Nici n'a fost scos bine mortul din casă, că se și aud glasuri împărțind porunci: deschideți ferestrele; scoateți totul afară, în soare, și bateți-le bine; asta, și asta, suiți-le în pod; strângeți-le naibii fotografiile de familie că sunt caraghioase; na ție, Lino, *souvenir*-ul dela Slănicul din Moldova. Cele dela Karlsbad să rămână; și așa mai departe, primenire și soartă nouă în totul și pentru fiecare lucru. Iar dacă vreunul din soți, mirat că a mai rămas în cutare dulap niște boarfe, lenjuri și rochi de-ale răposatei, întreabă: — Da cu astea ce facem? celălalt soț îi răspunde: — Nu le mai purta de grijă că am eu ce face cu ele. Le socotesc slujnicelor, în contul simbriei.

La asemenea sacrilegiu cucoana Roxana nu s'a dedat. Porunca ei a fost una, și numai una: rămâne totul pe loc. Și după ce singură a pus în ordine iatacul și salonașul de lângă iatac, unde cucoana Rizanta își petrecea în ultima vreme cea mai mare parte din timp, a întors cheile în uși, încuind înapoia lor viața stăpânei și trecutul conacului dela Pohoarna.

Din încăperile acestea și-a permis numai două lucruri să ia. Un malacov, *second empire*, de tafta vineză, negru, pe care cucoana Rizanta l-a purtat la nunta ei — deși pe acea vreme trecuse de mult moda malacovului, —

Muzeul Digital al Romanului Românesc

şi un pendul de masă, în *style empire* şi de bronz cizelat, o podoabă artistică adusă în ţară de tatăl ei.

Supărării de totdeauna a cucoanei Rizanta — pentrucă i-a pierdut ochii albaştri, ochi de a căror frumuseţe mama ei avea credinţa că s'a vorbit în Moldova mai mult decât s'a vorbit în Europa de colierul Mariei Antoinette, — cucoana Roxana nu i-a dat o semnificaţie răutăcioasă. In fond, ea nu cunoştea nici până astăzi sensul încriminării mamii ei. Că uneori i-o spunea cu atâta seriozitate de parcă vina ei ar fi fost că nu-i sunt ochii albaştri, e adevărat, dar că şi în multe rânduri părea a fi numai o cochetărie de femeie mai vârstnică, e iar adevărat.

Cea mai neplăcută reacţiune împotriva acestei încriminări, după câte îşi aminteşte, a avut-o imediat după scoaterea ei dela Notre Dame de Sion şi internarea în pensionul Humpel. Poate că a fost şi un fel de a răspunde acestei măsuri, dar se prea poate să fi fost şi numai o glumă a copilăriei ei. Şi-a vopsit orbita ochilor cu albastru de cobalt luat din cutia de aquarele şi s'a prezentat în faţa mami-si, cu bucuria cea mare că i-a găsit, în fine, după un dulap, ochii pierduţi. Scontase o chelfăneală dar de hatârul ideei ce i-a venit, n'a ţinut nici de cum sama de răfuiala ce avea să urmeze. A fost însă în complectă mirare când, în loc să o ia de urechi, cu toţii anii ei de

Muzeul Digital al Romanului Românesc

atunci, şi să o pună în genunchi, mamă-sa a făcut haz:

— Ehehe, drăguţa mè! albastrul aista nici pe departe nu seamănă cu cel din ochii mei! Să-l cauţi matale în toate cutiile şi gavanoasele de boieli şi de el n'ai să dai!

Şi ţine-te apoi istorioară, cât de frumoşi au fost ochii coanei Rizanta, cât ocol în jurul lor a dat într'o vară, la Văratec, pictorul Grigorescu, şi cum toată lumea din ţara românească şi din străinătăţi chiar, când vroia să complimenteze peste măsură ochii vreunei cutăreia, în ai Rizantei Botnărăscu, dela Pohoarna, găsea superlativul.

De păcatul cel mare, acela de a-i fi pierdut ochii albaştri, numai la naşterea Danei a scăpat cucoana Roxana.

Intrată în lume cu ochi albaştri, cu acel albastru pe care nu-l găseşti matale şi de l-ai căta în toate cutiile şi gavanoasele de boieli, Dana s'a arătat a fi din prima clipă a vieţii un copil cu multă atenţie faţă de ascendenţii săi. A ştiut pe semne că între bunică şi mamă dăinue un proces şi isteaţă cum s'a arătat a fi, l-a stins de cum a dat buzna pe porţile vieţii.

O bucurie ca aceea pe care a avut-o cucoana Rizanta la auzul veştii de cum sunt ochii Danei, n'a mai încercat alta în restul vieţii, stăpâna dela Pohoarna. Dar nici nu a rămas nerecunoscătoare nepoţicăi pentru liniştea cu care i-a împăcat bătrâneţele. Tot ce strân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

gea în aur, galbeni şi garboave, cocoşei şi therezieni, pentru ea aduna. Un raft al casei de bani se chema Dana, şi nu era voe nici pentru mâna soţului ei să scoată ceva din acel raft. Să adaoge, da. Şi au adăogat amândoi atâta în cât astăzi Dana e cea mai bogată fată din Moldova, cu o avere care îi zâmbeşte galben ori de câte ori se umblă la casa de bani. Că beteşugul păstrării banilor în casă al boierilor moldoveni, îl are şi cucoana Roxana. Şi e trecut în sângele lor acest obiceiu din cauza dezamăgirilor ce în derând au încercat aceşti boieri, cu banii puşi în băncile conduse mai toate de greci şi ovrei.

O nedreptate cucoanei Roxana tot i-a pricinuit cucoana Rizanta. Şi de nedreptatea aceasta îşi dă acum mai mult ca oricând sama, cucoana Roxana. Acum, când e singură şi când glasul ei răsună aidoma cu al mami-si. Chiamă slugile ' şi în atât samănă vocea ei cu a cucoanei Rizanta, încât pe aceasta parcă o aude chemând. Uneori stă locului, prinsă de năluciri. Intoarce capul, caută, şi din oglinzi, chipul ei cu masca de moarte a cucoanei Rizanta chiamă slugile cu glasul dispărutei. In clipele acelea o forţă dumnezeiască o sgudue şi îi tulbură minţile. Arătării din oglinzi îi dă viaţă, şi ea, păşeşte spre ea, din oglinzi, întinde mânile, le întinde şi cucoana Rizanta din sticla şifonerelor, şi la chemarea înăbuşită de frică, glasul ei şi al Rizantei o mustră: dece mi-ai

Muzeul Digital al Romanului Românesc

pierdut ochii albaştri, Roxana? Şi nălucirea se nărue numai când paşii Zânei, cu apăsări tari, sparge în ţăndări chipul din oglinzi, al ei şi al cucoanei Rizanta.

Niciodată nu i-a spus că sunt una la glas. Că ea numai acum simte asemănarea, e explicabil. O simte prin lipsa mamii sale, şi, mai ales, prin apariţia mamii sale când se ascultă pe ea însăşi vorbind. Dar mama ei, care îşi căuta toate urmele în copil, este posibil să nu-şi fi dat sama că din aceiaşi coardă scot şi una şi alta cuvintele!? Cum însă şi neexplicabilul are explicabilul lui, se poate întâmpla ca asupra asemănărilor, deşi constatate, mama ei să nu fi găsit nevoia să le releve, şi numai lipsurile să-i fi sărit în ochi şi să o neliniştească.

Nu, în felul acesta nu a greşit cucoana Rizanta. Mai de grabă în felul de a-şi fi educat odrasla, a fost nu tocmai bine chibzuită. Metoda siluirii conştiinţii copilului prin mijloace tari, neted pieptişe şi fără de concursul timpului, nu este dintre cele mai bune. Cu hotărîrea ta numai, făcută auzită în cele mai multe cazuri doar printr'un singur cuvânt, *nu*, aspru spus şi acesta, e greu să desţeleneşti un copil prins în rădăcinele unei obişnuinţi. Cu Dana ea a încercat sistemul opus şi se pare că roadele întrec aşteptările. Făţiş, i-a încurajat personalitatea dându-i chiar impresia unui total abandon, dar, din felul cum i-o conduce din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr/1933-1947

umbră răzue depe ea toată caria cu care s'a născut, nelăsând nici pe cea din afară să se adaoge. Aşa cele două conştiinţi nu intră în luptă şi totul se desvoltă în respectul dorinţelor ei.

Că sistemul acesta este mai nou şi mai de curaj decât cel vechi, e un adevăr peste care nu poate trece şi de care nu poate fi învinovăţită cucoana Rizanta. Aşa că, la o scuturătură bună a faptelor, nu i se poate încărca sufletul mamii ei cu nicio greşală. Bine că i-a liniştit bătrâneţele şi că prin Dana şi-a regăsit ochii pierduţi!

Numai că, deşi un singur copil are cucoana Roxana, la îngrijit sunt în linie doi. După părerile ei şi cuconul Costache e un copil. Un copil, nu un poet. Tot ce pentru alţii a însemnat că trăeşte în nouri şi că numai un poet poate trece prin viaţă cum trece dânsul, pentru ea s'a înscris în cuvântul copilărie. A rămas copil, şi pace! Mai grav a fost că l-a cunoscut la o vârstă când procedeul aplicat Danei nu mai putea da rezultate. Fără de alte mijloace de îndreptare, l-a lăsat în nourii dumnealui şi în ei trăeşte şi astăzi cuconul Costache.

De avocatură nu s'a putut ţine, deşi se arătase a fi una din podoabele de viitor ale baroului ieşan. Pledoariile lui, când apuca să le facă, erau pline de miez juridic şi din belşug susţinute cu citate latine, ce vădeau o se-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

rioasă pregătire profesională. Mai avea apoi eleganța cuvântului, care, unită cu prestanța vorbitorului, dădeau rolului de avocat în care juca boierul Costache, ținută schachespearesană. Ce păcat însă că erau toate lăsate în sama jocului capricios al întâmplării! Ne întrebuințând ceasornicul, socotit fiind drept un aparat de tortură, și ne voind a-și trăi viața pe porțioare de luni și zile, fără de altă însemnătate acestea în afară de aceea a sarcinei ce singure și-au luat să-i aducă aminte că i s'a mai micșorat sorocul anilor cu o oră sau cu o zi, cuconul Costache, alias avocatul Constantin Boian, pierdea procesele unul după altul din cauza lipsei sale dela bară. Și erau în vremea aceea câteva procese de faimă, cu substrat și răsunet social și național. Au fost aduse în fața dreptății românești moșiile cele multe ale lui Mochi Fischer și morile lui Spodtheim, ce împânziseră Moldova. Ispita s'a arătat însă a fi zadarnică. Onorariile fabuloase nu i-au clătinat felul de a fi, iar deșărtăciunile omenești, de a se umplea de glorie pledând într'o cauză mare, nu l-au învins. A rămas și în acele zile tot robul tabietului dumisale, împărțit după nevoile calendarului Costachian.

Și așa, încetul cu încetul, silind uneori lucrurile și lăsându-le alte ori ca dela sine să se descurce, pe cuconul Costache au început a nu-l mai căuta clienții. Pagubă în ciupercile lor, că în ale lui nu s'a dovedit a se arăta vreuna!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr 1933-1947

Rămânând însă fără de ocupaţii, deoarece ocupaţii erau pentru dânsul darea mereu afară a clienţilor, minţindu-i prin servitori, ba că nu e acasă, ba că e plecat la Pohoarna, cuconul Costache a simţit că îl apasă nevoia uneia. O uneia însă care să ţină întru câtva sama şi de împărţirea pe treburi a timpului dumisale. A căutat şi a găsit în cele din urmă că dintre toate, mai nimerită, tot magistratura e. O începi după cetitul *Le Temps*-ului, şi o sfârşeşti înainte de ducerea la Jockei-Club.

Zis şi făcut, a intrat în magistratură. A judecat ani şi ani, iar de doi numai e pensionarul Curţii de Apel din Iaşi.

Dar prin nouri tot nu şi-a încetat călătoriile, nici pe timpul magistraturii, cuconul Costache. De multe ori s'a trezit portarul Palatului cu domnul Consilier, cu domnul Prezident, şi mai târziu şi cu domnul Prim Prezident, înfiinţându-se şi duminica la şedinţă.

— Da dece aţi închis porţile? Se judecă vreun proces de comunişti?

— Da de unde, domnule Prim, e duminică astăzi!

— Duminică!?

— Da, domnule Prim, duminecă, în şaptesprezece, cu roşu în calendar.

Auzind pomenindu-se de calendar, şi încă de o dată precisă, şaptesprezece, cuconul Costache amarnic s'a mai supărat.

— E, şi ce e dacă e în şaptesprezece!?

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Te-am întrebat eu în câte, şi ce zi din săptămână e astăzi!?

— Domnule...

— Niciun domnule, scurt! Ia, te rog matale să nu mai faci pe tălmăcitorul timpului, că apoi te dau afară.

In Palat, singurul lui duşman era registrul de termene. Ca prezident trebuia să caute loc amânărilor şi acest lucru îl considera ca pe o corvoadă de nesuferit. Avocaţii îi cunoşteau meteahna şi când voiau să-l necăjească sau să mai dea şedinţei puţin zâmbet, îl ţineau, sfătuiţi între dânşii, numai în cereri de termene care nu erau pe placul părţilor amândouă, protestând fără de sfârşit, când unul când altul, pentru o dată mai potrivită.

— Da găsiţi o zi, domnilor avocaţi, şi nu-mi mai înşiraţi aci tot calendarul! Iată, pentrucă nu vă înţelegeţi, am să vă fixez eu ziua, şi prefăcându-se numai că cercetează registrul, a luat o dată din calendarul cucoanei Rizanta.

— De sâmbăta morţilor vă convine?

Unul din avocaţi i-a jucat odată o carte frumoasă. I-a cerut termen de amânare în a doua zi de Paşti, colegul părţii adverse fiind de acord. La succesul unei atât de repezi înţelegeri a concurat şi domnul Prezident Constantin Boian, înscriind fără de întârziere data în registrul de termene, dar şi fără a-l împiedeca roşaţa celor trei zile de sărbătoare. Era chiar bucuros că pe ziua de 13 Aprilie,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

data cerută, nu era încă fixat niciun proces. Iar pentru el, prea mult a fost să caute și cifra, dar să și mai bage de seamă că e tipărită cu roșu, și că în ziua aceea sunt Paștii.

— Bun, se amână la 13 Aprilie.

— Domnule Prezident, ceru procurorul cuvântul, trebuește fixată altă dată, pentrucă părțile au pierdut din vedere că în ziua de 13 cad Paștii.

Domnul prezident Constantin Boian a înțeles de îndată atacul, i-a privit pe subt sprîncene, și tot numai din privit și din sprîncene le-a amintit că medaliile au două fețe.

Cu unul din ei s'a întâlnit chiar a doua zi, în ședință. După seninătatea și absența atenției domnului prezident s'ar fi părut că a uitat de gluma de eri a pledantului. L-a lăsat să vorbească și cum era și un bun flecar, dar numai flecar, l-a atins cu finețe doar la sfârșitul pledoariei și conform obiceiului, în latinește:

— *Sunt verba et voces, praetereaquae nihil.*

Descoperind semne de întrebare în figura pledantului, pricinuite desigur de neînțelegerea celor auzite, fapt care i-a adus în obraji o roșață abundentă, domnul prezident s'a adresat mai întâiu pledantului și apoi fotoliului public.

— Domnule avocat, sunt obișnuit să nu descopăr roșul. Eri nu l-am descoperit pe acel din condica de termene și astăzi pe acel din obrajii dumneavoastră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Domnule procuror, să luaţi măsuri, vă rog, să se completeze biblioteca Tribunalului cu un dicţionar latino-român.

Celui de-al doilea i-a venit rândul mai târziu, dar i-a venit, cuconului Costache neplăcându-i să rămână datornic.

Avea şi acasă un duşman, cuconul Costatache. Pendula din hol. Când o auzea bătând orele, îi venea să o sfarme. Nu a făcut-o fiindcă a păzit-o o vreme frica de cucoana Rizanta, şi după moartea cucoanei Rizanta, amintirea ei. Altfel, ţăndările s'ar fi ales de sicriul din perete.

— Eşti maniac, Costăchel. Mie poate să-mi bată toate pendulele din lume şi nici că le aud. O muzică, atât.

— O muzică!? se miră cuconul Costache, fiind apoi şi dumnealui de aceiaşi părere: o muzică, da, ai dreptate, numai că muzica asta e un repetat marş funerar!

Pendula, supărată pe semne pe cuconul Cos-Costache, i-a luat cuvântul, făcându-şi datoria şi sunând orele zece:

Bang... bang... bang...

— Poftim muzică, Roxana. Distrează-te, te rog. Strigă şi ura, dacă vrei, de bucurie.

— Nu le aud, Costăchel.

— Eu le aud, Roxana, şi le mai şi înţeleg. In minutul acesta îmi anunţă că au mai şters un ceas din viaţa mea.

— Ei, dragul meu gânduri de acestea poţi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

să-ţi faci privind oricare ceasornic, portativ sau de casă, nu numai la auzul bătăilor de pendulă!

— Nu mă uit la niciunul, Roxana.

— Nici la pendula de masă, din iatacul meu?

— Aceea baremi e mută, nu are pretenţii vocale.

— Şi nici la ceasornicele publice din oraş?

— Sunt orb pentru toate, ţi-am spus. Din cauza unuia nici nu pot să mă uit la Mihalache Kogălniceanu. Cât de puţin aşi întoarce capul spre statue, îmi şi intră în ochi ceasul Universităţii! Pe Ştefan cel Mare nu l-am putut privi decât din spatele lui, de frica ceasului dela Palat. In Piaţa Unirii nu pot să caut o firmă că sunt şi acolo vreo două, trei mătăhale care îmi întorc ochii în asfalt! Dar până când tortura asta!? De vreau să iau în nări puţin aer de câmp şi să trec dincolo de Copou, îşi şi înfige în mine limbile ceasul cazărmii de dorobanţi! Păi viaţă e aceasta, Roxana!? Bine e să ştii în fiece clipă că ţi-a mai dat cu linguriţa Dumnezeu un minut!? Dee-mi câte zile mi-o da, da să mi le lese lungite, aşa ca o peltè, nu tocate cu satârul în ani, zile, ceasuri şi minute. Viaţa se trăeşte cu hurta, madame, nu cu drămuiri farmaceutice! Să te găscască moartea în tihnă, că apoi, *aeternum vale*, viaţă!

Cu aceiaşi împotrivire lupta cuconul Cos-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

tache și contra calendarelor. Să nu le vadă pe biurouri sau în păreți, că e foc. Socotea calendarul ca pe o drept altă escrocherie. Alta, fiindcă cealaltă era pesemne ceasornicul. In privința calendarului cuconul Costache a bătut și recordul lumii. A fost, și desigur că a și rămas, singurul avocat depe tot globul pământesc, fără de agendă. Când i-o vâra silit cucoana Roxana în buzunări, era știut că o pierde sau că, în cel mai rău caz, o uită. La Tribunal constata de formă, în fața clienților, că a uitat-o acasă, pe noptieră; și acasă, când apuca să-l prindă vreunul și să-i comunice data procesului, afla, cu uimire, că și-a uitat-o la Tribunal, prin vreo grefă oarecare.

Poet! cum îl porecliseră fițele și garofițele cucoanei Rizanta; copil! după cum îi plăcea cucoanei Roxana să-l socotească.

Dar așa poet și copil cum era, prezida Jockey-Clubul cu o distincție și o boierie cum nu-și mai amintesc de mult membrii mai bătrâni ai clubului, să-l fi condus un altul. In salonul cel mare fotoliul lui era respectat și în lipsă. Știau cu toții că e locul obișnuit al cuconului Costache și nimeni nu s'ar fi atins de el, nici să se sprijine măcar. Că în atât dădea și absenței lui prestigiu încât oricui i s'ar fi părut, sprijinindu-se de spătarul fotoliului cuconului Costache, că pe chiar umărul lui a pus mâna.

De când nu mai are vioiciunea tinerească

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

a mişcării, sala de scrimă a clubului mucezeşte. El era sufletul ei şi plastronul îi stă şi astăzi în cui, mărturie că tot el e şi ultimul care a trecut pe acolo.

— Tinerilor de astăzi nu le mai place scrima, constata cu amărăciune, aproape zilnic, cuconul Costache. Au ruginit spadele şi floretele aşteptându-i.

— S'au schimbat vremurile, cucoane Costăchel, căuta câte unul să dea o explicaţie mirării lui.

— Pardon! se încorda în fotoliu cuconul Costache, surprins de o asemenea justificare. Oamenii s'au schimbat, nu vremurile!

— Păi cum stăm atunci, cucoane Costăchel, cu răposatul care a spus că: nu sunt vremurile subt om, ci omul subt vremuri?

— Răposatul, care e un străbunic de-al meu, în treacăt fie zis asta, are şi astăzi dreptate, numai că e omul subt vremuri când îl calcă holera sau îl înneacă puhoiul şi nu când îi necinsteşte nevasta prietenul sau când îl insultă în faţă şi în public semenul său. Dumneavoastră, adică dumnealor, fiindcă nu vreau să te iau, iubite domnule Gheorghiţă Mârza, decât în rolul de avocat al tineretului de astăzi, s'au obişnuit să-şi spele rufele murdare ale onoarei cu cerneală. Sistemul schimbului de scrisori injurioase, prin gazete, şi al aşa ziselor polemici. Onoarea, dragă domnule Gheorghiţă Mârza, nu poate fi spălată decât

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

de vârful spadei sau de tăişul săbiei. Cine şi-o curăţă cu cerneală şi-o murdăreşte pentru toată viaţa.

Pe Gheorghiţă Mârza, poreclit şi B. 2. cuconul Costache nu-l prea avea la stomac. Deşi cu nimic nu s'a făcut vinovat faţă de dânsul, — ba, dimpotrivă, nu ştia cum să facă şi ce să mai facă să-l aibă baremi odată şi pe cuconul Costache la masă, şi, dacă se poate, şi la şedinţele Biuroului 2, — totuşi, exista o cauză pentru care Gheorghiţă Mârza rămânea în afara porţilor pe care cuconul Costache le deschidea larg, în sufletul lui, simpaticilor. Şi cauza aceasta nu părea a fi alta, după cât presupuneau unii, decât felul de a fi al lui Gheorghiţă Mârza, cam prea popular şi prea democrat pentru un ales al Jockey-Clubului. Sosirile lui la Club, sgomotoase, cu uşi lăsate deschise, cu pălăria târziu ridicată şi cu zâmbet şi glume de chestură poliţienească, nu erau deloc pe placul cuconului Costache. Una din caznele lui cele mai mari, ca vice-preşedinte al clubului, era grija de a păstra cât mai neatinsă de niciun iz democratic atmosfera de boierie autentică, lăsată în paza lui de protipendada oraşului. Neveghind-o cu toată străşnicia, i se părea că trădează şi trecutul, rămas în cadrele din pereţi, în perdelele de catifea roşie, în policandrele de bronz şi în vârful spadelor cu rugină, şi prezentul, cu amestecul lui nelămurit încă, de vechi şi nou, de mo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

destie și îndrăsneală. Păzise ușile clubului cât a putut cuconul Costache, să nu intre oricine, ca apoi din clubul de altădată ușor să se poată face orice. A păzit și nu a păzit însă, pentrucă împotriva dorinții lui tot au putut să intre câțiva, socotiți de el cu multe lipsuri în zestrea obligatorie de membru al Jockey-Clubului. Printre aceștia îl număra și pe Gheorghiță Mârza. Nu-i era antipatic și totuși nu și-l apropia. Intâlnit la o răscruce de drum, la un aperitiv luat din picioare sau chiar pe sălile Tribunalului, Gheorghiță Mârza nu displăcea. Cu zâmbetul veșnic pe buze, cu râsul gata să sară în aer la cea mai eftină glumă, cu un rest de trabuc veșnic stins și măcelărit într'un capăt de gură și cu cuvântul de cucoane pregătit în gușe pentru oricine ar trece, Gheorghiță Mârza putea fi luat în toată puterea cuvântului, drept un om cumsecade. Intâlnit însă în saloanele Jockey-Clubului, printre umbrele Botnărăștilor și ale Tăuților, și pe subt privirile celor din cadre, fizionomia de om cumsecade a lui Gheorghiță Mârza se topea pe dată, ca în locul ei să se așeze, cu robustețe țâșnită din țarină, îndrăsneala omului nou care nu vrea să știe de porunca tradiției. Ori tocmai lucrul acesta nu-i plăcea cuconului Costache Boian. Când îl constata întâmplându-se, o durere îi înțepa inima. Revolta nu i se manifesta fățiș. I se vântura toată în suflet și arareori îi răsbea și în ochi, dar numai când avea cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cine să schimbe priviri triste şi înţelegătoare. Din când în când o închidea şi într'un cuvânt, într'un singur cuvânt: primenire. Şi-l spunea sieşi, sau altuia care putea să înţeleagă ce înseamnă aşa cum îl spune dânsul, şi după ce se descărca de tot înţelesul lui dureros, îşi lua pălăria şi pleca.

Drumul acasă nu era totdeauna acelaş. Urca uneori Strada Carol, şi alte ori şi-l şerpuia pe uliţile de linişte şi aromă arhaică ale Iaşului de altădată. Pe acestea din urmă se simţia prins în ani mai de demult. Asupra fiecărei case ochiul lui cerceta cu amănunţime şi constatările erau şi aci din acele care umplu sufletul de plumb. Grădinile începeau să dispară. In locul unor plopi uriaşi care până mai an dădeau casei lui Neculai Gane un reazim haiducesc de umbră şi freamăt de frunză, a apărut, cu sclifiseli de mahalagioaică înduminicată, un dispensar, ridicat în stilul fără de niciun stil al arhitecţilor de astăzi. Iar în locul pufului de plop, şomoioage de vată îmbibată în sânge, în iod şi în albastru de metylen, aruncate depe fereastră în stradă. Strâmba din nas cuconul Costache şi îşi muta ochii în altă parte, să nu mai vadă o mişelie ca asta.

In altă parte dădeau însă de altă mişelie. Casa Beizadelei Sturza părea a fi acum mai mult o cazarmă.

Un colţ de grădină, care până mai eri înjun-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ghia romantic o uliță, revărsând peste zaplaz trecătorilor falduri de liliac, tăiat este astăzi de planul de aliniere al Primăriei.

In fața unei case modeste, vechi, de peste două sute de ani, înghemuită între dalii și mușcate, romanițe și tufe de gherghine, și în poarta căreia străjuia un felinar depe vremea căimăcăniei, cu giubeaua de tablă ușor înclinată pe un umăr, planul de înfrumusețare al orașului a ucis felinarul înnălțând în dreptul bojdeucii cu mușcate și dalii, gherghine și romanițe, un reverber în arcadă, stil metropolitan. Se gândia cuconul Costache la ochiul de artist al aceluia care a înjghebat planul și se mira cum de nu i l-a scos afară, cu furculița, arta.

„Câtă nelegiuire!" și ridica parcă și mai din greu coasta străzilor, spre ograda din fund a caselor Botnărăștilor.

Odată s'a întors mai înfuriat ca oricând. Văzându-l intrând galbăn la față și cu mișcări iuțite, așa cum numai când îl prea supăra câte un lucru, cucoana Roxana nu și-a putut ascunde spaima.

— Da ce ai, Costăchel, te simți rău!?

— Roxana, ascultă și te crucește! I-au pus lui Ștefan cel Mare, în capul sceptrului, un bec electric! Să-l lumineze, chipurile! Dă-mi în ochi cu cenușe, Roxana, să nu mai văd.

— Și pentru atâta te frământi!? Credeam...

— Cum pentru atâta!? Puțin este asta!?

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Treaba lor! Bine că e numai asta! După cum te-am văzut intrând, galbăn şi nervos, mă dusesem cu gândul la Dana. Să nu i se fi întâmplat fetiţii vreun accident şi să mi-l ascunzi.

Noroc că acasă cuconul Costache îşi spăla sufletul de sgura adusă din târg, cu apele limpezi pe care i le păstra în cofele bunătăţii cucoana Roxana. Pentru orişice supărare — şi mai toate erau de felul celor de mai sus — avea leac. Aducea vorba de Dana şi bucuros cuconul Costache că aude numai cuvinte de mulţămire, se lepăda repede de necazuri. Scuturat de tot ce întâlnise scârbavnic şi hâd, revenia cu toată fiinţa în matca apelor lui liniştite, chivernisind în gând destinul Jockey-Clubului şi al Iaşului. Iar când i se părea că *demult* nu a mai dat pe la el Neculai Brateş şi Stejărel Racotă, îl trimitea pe Marin Hurdubelea, să le ia urma în târg:

— Da nu-i căuta acasă, Marine. Dă mai întâiu pe la Corso, şi de nu e acolo Stejărel Racotă, du-te în Târgul-Cucului, la Feiga Papiş. Şi dacă nici acolo nu sunt, începe a întreba din birjar în birjar.

In aşteptarea lor, şi de dragul lor, scobora în beciul din curte şi număra colbăitele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

CAP. IV.

Copilăria Danei a încetat în ziua în care cucoana Roxana i-a dăruit acele două ore, ale ei numai şi fără de niciun control părintesc.

Că a trecut un prag, a simţit Dana, dar ce anume a despărţit pragul pe care l-a trecut, nu şi-a dat sama decât mult mai târziu. Schimbarea a trăit-o însă din prima clipă a darului, şi totuşi, înţelesul adevărat îi scapă.

Să o fi întrebat cineva, ce a lăsat în urmă şi ce are înainte, nu putea să răspundă. Şi după un răspuns, al ei, adunat din ea şi numai de ea dat, umbla pe toate căile Dana să-l capete.

A întrebat oglinda.

„Ce a hotărît-o pe Mica, să-mi dăruiască aceste două ore, ale mele numai, şi cu drept să le umplu oricum aşi voi!?"

Dar fără să bage de samă, oglinda i-a răspuns din întâia clipă în care cele două Dane au început să se iscodească. Privindu-se, Dana şi-a învârtit capul uşor pe axul gâtului, căutându-şi profilul cu acele reflexe ale cercetărilor femenine ce nu sunt rezultatul unei voinţi, ci al obişnuinţii numai. Şi tot odată şi-a dus

Muzeul Digital al Romanului Românesc

şi mâna în păr, greblă, să aşeze nişte şuviţe, care, oricum ar fi fost răvăcite, tot la locul lor se aflau.

Mişcările acestea au scăpat Danei, deşi răspunsul oglinzii se strânsese în ele, tot.

Până atunci căutările ei în oglindă au avut iuţimea din joaca de-afară. Nu s'a oprit niciodată în faţa ei, stăruitoare. N'a controlat cu ea nimic din ce e al ei, şi pe ea. Nu şi-a studiat niciun gest, nu şi-a măsurat râsul, nu s'a privit peste umăr, nu a dat capul pe spate să vadă tocul unui pantof, n'a interesat-o dunga ciorapului dacă împarte sau nu exact pulpa în două, dacă e mai sus de genunchi sau mai jos de ei marginea unei rochii, şi nici cel puţin dacă în bluză îi răzbat sânii, în locul atât de dorit de femei. Nu, arătările ei de până atunci în oglindă au avut caracterul unui joc în două persoane. Se uita în ea ca să nu fie singură. Ca să se joace cu ea însăşi, în lipsa unei tovarăşe. Acum însă, în timp ce căuta semnul ce a dat Micei să înţeleagă că poate să-i dăruiască singurătatea a două ore, rămasul ei în faţa oglinzii e cu totul altul. E rupt din altă plămadă. Caută ceva, ştie că urmăreşte un semn, dar până să găsească acel ceva, ea nu vede şi nu simte că se găseşte pe ea, cu chipul şi gândul unei alte Dane. Al Danei noui, născută în cel de-al cincisprezecelea an al Danei vechi.

Senzaţia aceasta de schimb al naturii, îi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

scapă. Că e în tremurul unei vibrații noui, e sigură, dar ce 'nseamnă această vibrație nouă, și, mai ales, care e reacția ei în noua stare de lucruri, nu poate preciza. Trece prin această prefacere cum trece dusă de tren prin întunericul unui tunel.

Nu simte Dana, cel puțin, nici că rămasul ei de acum, în fața oglinzii, se prelungește fără de margini, în timp. Caută ceva fiindcă și-a pus în cap să caute ceva, și peste gestul nou cu care își netezește pe șold cutele foilor, nu dă. Incepe să vadă că nu mai e Dana de dinainte, și totuși, nu-și descoperă arcuirea de peste noapte a pântecului, ce nu mai seamănă cu tablia dreaptă a celui de până acum. Caută, caută mereu, și cu mânie de om care nu-și amintește de un lucru, bate cu piciorul în fața oglinzii, răstindu-se să-i spună odată unde stă ascuns lucrul pe care îl caută.

Bată-i însă oricât i-ar bate, și mai mult decât atâta nu-i spune oglinda. Ba, bătăile din picior au supărat-o chiar, determinând-o să pună între ea și Dana un văl de azur. Ceața din ochii Danei, înlăcrămați de necaz.

„M-ai obosit și te-ai obosit. Du-te și te odihnește puțin" a fost sfatul oglinzii, și ea l-a ascultat.

Și-a șters ochii și s'a lungit pe divan, ne simțind nici acum Dana, că s'a născut o altă Dană în ea. Acum, când trântindu-se pe di-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

van vântul mişcării s'a jucat cu fustele ei răsfrângându-i-le peste genunchi. Dana de până atunci le-ar fi lăsat aşa. Dana de acum, cea nouă, le-a întors răsfrângerea şi le-a tras să acopere genunchii. Dece? Ce nu avea de acoperit Dana de până mai eri, şi dece Dana de acum îşi acopere, fără de niciun gând al faptei, şi ce nu are descoperit!? Intrebarea nu i s'a pus atât de neted, o simte însă cum răsuceşte în ea cuţite şi cum nu-i dă odihnei pic de răgaz.

In ziua darului făcut de Mica, Dana trecea prin această nelinişte. Copil, lăsa în urmă joaca sburdalnică a anilor cu joacă nevinovată, pentruca de aci înainte să se joace cu ea, tot copil fiind, joaca dintâiu a femeilor.

Cucoana Roxana, ajunsă la o vârstă când a trecut prin toate încălzirile femeieşti ale sângelui, a prins cu ochiul ei ager, şi, mai ales, cu simţul ei femeiesc, ceasul de primă criză prin care trece Dana. Şi, mai ştiind că atingând hotarul acesta, un scurt răstimp fetele sunt bolnăvicios ameţite de lupta care se dă între simţuri, şi că în această stare de quasi-hipnoză primejdia le înfrânge cu uşurinţă, a căutat cucoana Roxana să dea Danei, din prima clipă în care au apărut semnele ei, îngrijirea cea mai prielnică pentru o cât mai uşoară şi mai repede trecere prin ceasul plin de pericol. De cum a zărit în ochii fetii tulburarea sticloasă pricinuită de înfierbân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanului.ro/mdr/1933-1947

ţala sângelui, a şi trecut la aplicarea tratamentului prevenitor.

Mai întâiu, nu i-a dat răgaz de loc să gândească. Pentrucă în ceasul acesta de criză gândurile sunt complicele simţurilor. De cele mai multe ori răul creşte în întindere datorită numai anxietăţii lor. Cum o vedea că-i fug ochii din carte şi că rămâne dusă pe gânduri, îi sfredelia pe dată visarea:

— Dana, fii drăguţă, fetiţo, şi dă-mi o mână de ajutor.

Că de multe ori ajutorul se mărginea la o nimica toată, Dana nu-şi dădea sama. Că muta numai de ici colo o glastră sau că primenia o apă nu de mult schimbată, nu intra în perceperea ei. Chemarea îi răsturna gândurile şi cu capul în amestecul lor noţiunea de simplu şi de inutil a lucrurilor pentru care era chemată, îi scăpa înţelegerii. Cucoana Roxana ştia însă că în fiecare pas al ei îi omoară un gând, că fiecare atingere a Danei de un lucru material, îi pune pe fugă încleştările minţii. Şi mai ştia că n'are s'o întrebe niciodată de ce-a chemat-o să mute o glastră la care putea să ajungă singură întinzând numai mâna. Quasi-hipnoza de care suferă fetele în ceasul întâiei primejdii le oprea asemenea întrebări.

O altă grijă a cucoanei Roxana a fost să n'o lese moleşită de căldură. Cum simţea că se leneveşte aerul şi că apasă cu zăpuşală,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

o chema în casă. Iar în casă deschidea în linii frânte uşile şi ferestrele, măsluind şi pornind din seninul grijilor ei de mamă un vânt binefăcător.

In anul acela, al ceasului plin de primejdii, a mai luat cucoana Roxana şi alte măsuri. Aşa, de pildă, a lungit statul pe timpul verii la Pohoarna, peste marginile obişnuinţii. Incepuse şi şcoala şi pe motivul unei imaginare molipsenii, nu s'a întors la Iaşi decât la începutul lui Octomvrie, odată cu răcoreala de toamnă. Iar la Pohoarna, o apucase o sete de înnot pe cucoana Roxana, de nu se mai da eşită din iaz. Şi, bine înţeles, la o asemenea pierdere a timpului Dana era lângă ea.

Şi aşa mereu, până ce în ochii Danei, în locul tulburării sticloase împinsă de fierbinţala sângelui, cucoana Roxana a putut să constate arcuindu-se curcubeul liniştii. Din momentul acela macazul conducerii dumisale a fost răsturnat peste cap, să dea linie nouă roţilor pe care aluneca viaţa Danei.

Trecută criza, cu hipnoza ei quasi-bolnăvicioasă, cea mai mare greşală este, socotea cucoana Roxana, să legi cu totul ochii copilului. Propeala şi ascunsul sunt mijloacele cele mai vătămătoare. Cu cât sunt în mai de aproape păziţi, cu atât înţeapă mai vârtos şi adânc în curiozitatea lor. E de ajuns numai o mică slăbire a veghei să se producă, şi setea de înfruptare şi cunoaştere se revarsă prin

Muzeul Digital al Romanului Românesc

crăpătura ivită cu atâta înverşunare, încât sparge zăgazurile toate şi răul năvăleşte din plin. Pe când lăsată copilului impresia că poate să guste din orice şi că viaţa nu are nimic grav şi nimic de ascuns, tentaţia îşi micşorează puterea şi graba nu-l mai împinge din spate. Iar dacă îl îndeamnă ceva, o face la rece şi cu prudenţă.

O mai bună împrejurare să-şi pună planul în aplicare, ca ziua naşterii Danei, nici că s'ar fi putut. In felul acesta măsura ei pierdea însemnătatea unui fapt deosebit. Strecurând-o ca pe un dar, în grămada celorlalte, sensul adevărat nu se lăsa prins cu uşurinţă. Se integra în bucuria zilei, cel puţin pentru Dana, numai cu semnificaţia de dar, nu şi cu întrebarea: dece această atenţie din partea `Micei?

Adevărul e că Dana şi-a pus întrebarea şi neputând să-şi răspundă, s'a luat la harţă cu oglinda, obligând-o să-i spună ea dece i-a dăruit Mica acele două ore. Ne ştiind însă să asculte glasul oglinzii, s'a supărat şi s'a trântit pe divan cu înbufnare de copil scos din joacă şi închis în casă.

A mai supărat-o în ziua aceea şi Frère Culai. Niciodată n'a fost atât de uricios cu ea. Unde e maimuţoiul? Cum se poate să-i fi dorit un asemenea logodnic!?

„Frère Culai, păzeşte-te! Poftim! Poftim fason de logodnic ce-mi doreşte Frère Culai! E, află mătăluţă, Frère Culai, că dumnealui

Muzeul Digital al Romanului Românesc

de-aici îţi seamănă ca un frate geamăn. Aha, e chiar Frère Culai în picioare!"

Şi pentruca să-l confrunte cu de-amănuntul, maimuţoiul a fost obligat să stea în picioare. Echilibrul maimuţoiului era însă instabil. Sta el cât zăa şi numa ce i se îndoia un picior, şi hop, da cu nasul de pământ, domnul maimuţoiu! Bucuria ei era atunci şi mai mare.

„E, n'am spus eu că e Frère Culai în picioare!? Parcă e Frère Culai, după mai multe colbăite. Ia să-l fac eu pe papa Stejărel şi să-i dau o mână de ajutor. Hop-aşaaa, Frère Culai! Stai, stai drept şi nu te mai clătina. Nu vrei? Vrei să te las singur şi să-ţi spargi capul? Vezi, vezi dacă-ţi pierzi noptile la Feiga Papişl? Vezi cum dai cu capul de pământ, dacă i-ai dorit Danei un logodnic după chipul şi asemănarea matalel? Să mai pofteşti şi altădată, Frère Culai, să mă mai necăjeşti. Acum, ia te rog şi fă bine şi aşează-te turceşte, ici, la căpătâiul divanului meu. Aha, ţi-am găsit şi funcţie, Frère Culai! Tot nu te ţii de Facultate. Nu-l aud eu pe papa cum te ceartă? Ia fă mătăluţă pe sergentul de noapte şi păzeşte-mă. Da, Frère Culai, un lucru numai. Să închizi ochii când mă desbrac. Ai înţeles? Nu vrei să-mi răspunzi? Atunci poftim!"

Şi Frère Culai a luat loc pe mesuţa de căpătâi a Danei, turceşte şi cu spatele la ea.

Erau prieteni buni. Când se împiedeca în vreo traducere din latineşte, Neculai Brateş o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

descurca. Pornea spre el, dusă de Marin Hurdubelea, o scrisorică:

Doamna Mihaela Ionescu Zaztavna iar stă în drumul fericirii mele. Vino şi mă salvează. Îţi promit corectarea lavalierei aşa cum numai eu ştiu s'o fac.

Dana, victima Zaztavnei.

Iar ca adresă:

Fratelui meu, Culai Brateş
Acasă sau în târg.
Via Feiga Papiş

Că rătăcea uneori ceasuri întregi Marin Hurdubelea, până da de cuconul Culai, cântărea şi aceasta ceva, dar de găsit îl găsea, pentrucă adresa avea toate lămuririle: acasă sau în târg.

La chemările Danei, Neculai Brateş pleca depe ori unde ar fi fost. Ştia ce'nseamnă să te lese în drum neştiinţa şi la capătul drumului să te aştepte negii Zaztavnei. I-a povestit-o Dana cu de-amănuntul. Şi mai ştia şi principiul cuconului Costache Boian, de a răzbi numai prin propriile tale silinţi. Aceasta era însă numai o formulă comodă, cu care îi plăcea să se dea laoparte din drumul plictiselor. Salvarea era el, şi nu se lăsa aşteptat. Erau prieteni doar, şi adevărata prietenie la

Muzeul Digital al Romanului Românesc

nevoe se vede, i-a spus într'o zi Dana, cetind parcă din cartea de cetire de clasa patra primară. Ar mai fi putut să lipsească!? De cum îl zărea pe Hurdubelea, se și scula dela masă.

— Cucoane Stejărel, plec la datorie.

— Plecăm, Culai.

Niciodată nu a dezamăgit-o în chemările ei. Prietenia lor, de care Dana făcea adesea ori caz, era o realitate. Când se întâmpla de treceau zile mai multe și nu se vedeau, îi simția lipsa. Pornea atunci și fără să-l mai cheme, spre casa Boianilor.

— Dănuțo, ia uite-te la ea, lavalieră e asta?

— Sau laț aruncat de hoher! continua Dana, lăsând totul baltă pentru a-i face lavaliera, așa cum numai ea știa să i-o facă.

Se întâlneau și în târg.

— Acasă, Dana?

— Acasă, Frère Culai.

— Hai, sue-te, o invita în trăsură Neculai Brateș, grăbind spre Facultate.

Alte ori dela ea pleca îndemnul.

— Hai, Frère Culai, hai și nu mai întârzia. Nu știi că te așteaptă mama la masă?

Il invita ea la masă, numai să nu-l mai lese pe stradă, uitat de cu noapte, rătăcind cărările și oprindu-se în fiecare răspântie să împartă vorbă de duh trecătorilor cunoscuți și necunoscuți.

— Dănuțo, se apleca el atunci la urechia Danei, schimbând din obraz roșața vinului pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1933-1947

cea a rușinei, tovărășia mea te compromite. Dacă mi-ești cu adevărat prietenă, pleacă.

Depe urmă unei astfel de întâlniri s'a ales și cu o batjocură Dana, din partea doamnei Mihaela Ionescu Zaztavna. A văzut-o pe stradă vorbind cu Neculai Brateș.

— Mă miră purtarea dumitale, Boian Dana. Cu un om beat nu se vorbește pe stradă.

— Chiar când omul beat este romancierul Neculai Brateș, doamnă!?

— Omul beat nu mai răspunde la niciun nume, domnișoară. Bețivii n'au identitate.

Un *vai* surd, școlăresc, s'a desprins atunci, deodată și în cor, din toate băncile, însemnând un protest general al colegelor Danei.

— Cum!? s'a ridicat în picioare doamna Zaztavna, hotărîtă să curme cu toată autoritatea ei de profesoară severă și urâtă, *revolta* elevelor dintr'a șasea. Ce 'nseamnă vaiul acesta, domnișoarelor!? Revoltă școlărească!? Să vă păstrați mârâitul...

— Vaiii! s'a auzit din nou, ruptă dintr'o mirare și mai mare, indignarea fetelor.

— Aaa, da e curat scandal! Cum văd, eleve într'a șasea fiind, luați fățiș apărarea unui bețiv!?

Dana, care pe tot timpul scenei acesteea rămăsese în picioare, și-a simțit inima mușcată.

— Doamnă, omul despre care vorbiți este prietenul tatălui meu și...

— Și, și ce, domnișoară Boian!? i-a tăiat firul doamna Zaztavna.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Dar nici nu-şi terminase bine întreruperea că a intrat în foc, dintr'altă parte a clasei, Aniuta Golub, o basarabeancă din Orheiu, cu nas şi păr de rusoaică s'o supere pe doamna Zaztavna şi când tace, nu numai când vorbeşte. Căci nu putea suferi *minoritarele,* d-na Zaztavna.

— Şi la noi la Orheiu, doamnă, în tăte carnietele stă scris numele lui Neculai Brateş. Se vorbeşte de el mai mult decât Horaţiu şi chiar decât Ştefan cel Mare.

— Aaa!! da asta-i curată neobrăzare! Bolşevico!

Ultimul cuvânt, de insultă, a ţâşnit din gura doamnei Mihaela Ionescu Zaztavna, ca un glonţ din ţeava puştii. Revolta clasei n'a putut-o însă opri. Simţind mai toate colegele Danei că doamna Zaztavna s'a prea ambalat într'o cauză din care nu poate eşi decât învinsă, au tăbârît cu toatele, una câte una, ridicându-se pe rând, ca şi cum înţelese ar fi fost, să protesteze.

— Literatura românească, doamnă, datorează lui Neculai Brateş...

— Numele lui Neculai Brateş a fost trecut şi'n cărţile de română, d'a opta, doamnă, aşa că...

— Unui scriitor mare nici nu i-ar sta bine să n'aibă un beteşug...

— Sigur, şi Baudelaire a băut...

— Da Eminescu, cu ce se îndeletnicea la Bolta Rece!?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Doamna Mihaela Ionescu Zaztavna dându-şi sama, în cele din urmă, că aşa cum a pornit-o, insultând din senin un scriitor de vază al ţării, dă sigur greş, a schimbat pagina.

— Fetelor, îmi place gestul vostru, care nu înseamnă numai camaraderie, ci şi o afirmare a personalităţii ce aveţi. E bine să v'o pună, din când în când, la încercare, profesoarele. Rezultatul mă bucură, şi am să-l comunic şi în cancelarie. Cursa întinsă a prins. V'aţi desvăluit fermitatea caracterului şi a personalităţii, cu tot riscul la care v'aţi fi putut aştepta. Am să aduc la cunoştinţa chiar a domnului profesor Neculai Brateş, că a fost obiectul de control al unei verificări, şi că nu are decât să se simtă măgulit de stima şi popularitatea ce-i arată clasa şasea a liceului Anca Doamna.

Un zâmbet de comandă încreţi obrazul de scapet al doamnei Mihaela Ionescu Zaztavna. Un zâmbet galben, de lapon gâdilat în ceafă de mâncărimea unui păduche.

Isprăvind, privirile fetelor au rămas o vreme tot încurcate. Saltul mortal al doamnei Zaztavna le-a descumpănit. Şi descumpănite le-a găsit şi clopoţelul recreaţiei.

— Bunăziua, fetelor. Plec cu o bucurie de la voi.

— Bunăziua, doamnă, a răspuns corul clasei, mai scăzut decât în alte dăţi.

Eşise doamna Zaztavna şi parcă tot mai rămăsese înnăuntru. A trebuit ca să intervină

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Aniuta Golub, ca să se treacă la sgomotul re creației.

— Fetelor, vă cer cuvântul.

— Il ai, i l-a dat una.

— Poftim, a invitat-o alta.

— Porneşte-l odată, Aniuta Puşkin, îşi arătă nerăbdarea Adela Păscăluță, pronunțându-i numele din poreclă.

— Aţi auzit-o?

— Ssst! încerca una mai din fund să facă puţină linişte, ca să o poată auzi pe Aniuta Golub.

— Ce aveţi de spus asupra fiermităţii căracteriului şi a piersonalităţii doamnei Zaztavna? îşi întregi Aniuta Golub întrebarea.

— O ipocrită, a răspuns banca a treia din rândul de mijloc.

— O laşă care a dat bir cu fugiţii când am încolţit-o, a adăogat banca dela fereastră.

— Eu m'am răzbunat, fetelor. I-am şi ticluit una nouă, îşi anunţă ultima operă, Aniuta Golub, poreclită şi Puşkin.

— Tăcere, fetelor, îşi repetă rugămintea, cu glas de soprană, fata din fund, care sâsâise puţină linişte mai înnainte.

— Dana, tu scri-o şi să i-o treci şi lui Frère Culai, dacă-l vezi astăzi.

— Iţi promit, Aniuta. De altfel, am să-ţi fac cunoscut şi felul curajos cum v'aţi arătat simpatia cu toatele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

— Da hai şi citeşte-o odată, Aniuta. Ard de nerăbdare!

— Bine, o citesc, şi s'a făcut linişte ca în minutele de reculegere închinate morţilor, în clipele de aducere aminte.

Te pretinzi din geografie,
Cred însă c'ar fi mai logic
Numele întreg să-ţi fie
Scris într'un atlaz zo'logic.

Admiraţia colegelor Aniutei s'a strâns toată într'un singur bravo. Şi a fost atât de tare strigat încât a pătruns pe gaura cheii şi în cancelarie.

— Da ce s'o fi întâmplat în şcoală? a întrebat cu mirare doamna directoare.

Umerii profesoarelor au răspuns: nu ştiu. Nu ştiu au răspuns şi umerii doamnei Mihaela Ionescu Zaztavna.

In casa Boianilor, Neculai Brateş a călcat pentru întâia oară acum trei ani. Dana avea patrusprezece pe atunci şi dela acea dată şi până în ziua întâiului Frère Culai, nu au trecut decât doar câteva luni.

Prietenia lor s'a închegat din primele zile. Neculai Brateş nu a fost socotit de Dana drept un străin, nici în întâia zi a venirii sale în casa lor. Din acea întâie zi Dana a găsit în chipul lui Neculai Brateş, chipul rudei pe care

Muzeul Digital al Romanului Românesc

n'ai văzut-o niciodată, dar despre care ai auzit vorbindu-se în casă adeseori. Cu aceiaşi căldură cu care întinzi mâna sau obrazul la sosirea unchiului pe care nu l-ai cunoscut decât din scrisorile trimise când şi când, şi care mai totdeauna au dat de gândit unuia din părinţi, a întins şi Dana lui Neculai Brateş, mâna, în ziua în care le-a trecut pragul pentru prima oară. Nu intrase un străin. Intrase o rudă necunoscută, un neam adus din amintiri de fruntea îngândurată a mamii, sau de tristeţea fără de cuvinte a tatii.

Datorită acestui sentiment care înlătura distanţa, Dana a simţit dintru început nevoia apelativului potrivit. Domnule Brateş, nu a spus decât o singură dată. Au urmat apoi zilele când nu i-a spus în niciun fel. Apoi altele când în gând îi spunea în tot chipul şi tot nu se hotăra pentru vreunul, şi aşa, până când într'una din ele, pe neaşteptate şi pe negândite, Frère Culai s'a născut dintr'o mângâiere. Ii resfira părul, mărturisindu-şi Neculai Brateş un gând caritabil:

— Dănuţo, dacă aşi avea un foarfec, ţi l-aşi tăia. Necăjeşti prea multe fete cu el.

— Te-ar lăsa inima, Frère Culai?

Dar prea venise Frère Culai cu surlele bucuriilor toate, ca să mai aştepte răspunsul. Alerga în ea sângele ca în spaimele cele mari, ca în bucuriile ce nu se pot spune ci numai arăta. Găsise. I-adusese clipa şi neaşteptatul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

deslegarea atât de dorită. Între ea și Neculai Brateș — unchiul nevăzut și totuși cunoscut din tristețele fără de cuvinte ale tatii, sau din scrisorile acoperite de gândurile mamii, — gradul de înrudire a fost aflat. Nu-i poate fi decât frate. Un frate mai mare, de patruzeci și unu de ani. Unchi, nu. Unchii sau mătușile, oricât de tineri ar fi, au în spatele lor umbrele părinților. Pe când frații, îți sunt numai prieteni. Prieteni cărora poți să le încredințezi și un gând de iscoadă, și o taină.

Una din grijile Danei, de atunci și de mai târziu, era să pună în regulă lavaliera lui Neculai Brateș. Venia mai totdeauna cu ea Frère Culai, cum nu-i plăcea Danei, Ori o avea pleoștită, ori neegală în părți, ori aducea pe ea scrumul unei nopți de albă priveghe.

Intâia oară i-a sărit aproape în brațe ca să i-o facă. Peste câteva luni, în locul vioiciunei mișcării și bucuriei de a-i face lavaliera, a pus încetineala cochetăriei și înțelesul că, dacă până acum *pentru el* s'a obosit să-i facă funda, de acum înainte o face *pentru ea*. Și de înțelesul acesta Neculai Brateș nu a rămas străin. L-a simțit de cum a început să fie pentru ea. Au dat-o în vileag ochii. Nu mai jucau ca mărgelele în fund de pahar. Ii ținea în jos acum, aplecați peste un gând care era mai mult al pieptului decât al capului.

Dându-și sama Neculai Brateș că în sufletul Danei au început să se joace hulubii albi

Muzeul Digital al Romanului Românesc

ai dragostei şi că, fără să înţeleagă cum şi dece, se vede prins în ceaţa care tulbură ochii ei, a chibzuit că pentru un timp ar fi mai bine să nu mai treacă pe la Boiani. Şi nici n'a mai trecut. In fiecare dimineaţă, însă, când îşi innoda lavaliera în faţa oglinzii, apărea Dana în sticlă, în locul chipului său. Dana, care îl mustra pentrucă n'o lăsa să-i facă funda şi pentrucă de mult n'a mai dat pe la ei.

Ca să înţeleagă ceva, rămânea uneori Neculai Brateş în faţa oglinzii minute întregi, stană, cu lavaliera petrecută pe după gât şi cu mânile încleştate de capetele ei şi greu atârnânde, ca într'un început de spânzurătoare, şi tot nu înţelegea nimic. Ce mai este şi asta!? Dana e un copil, şi ca oricare copil căruia i se dă o jucărie nouă şi nu ştie cum să se joace cu ea, nu ştie nici Dana cum să se joace cu prima păpuşe pe care i-o dărueşte adolescenţa, dar el, om de patruzeci şi unu de ani, mai poate fi prins în astfel de jocuri!?

Recurgea Neculai Brateş şi la analizări mai eftine, numai şi numai să găsească o portiţă de scăpare pe unde să fugă, şi de fugit din faţa întrebării nu putea.

„Poftim fason de june amorez, de care să se aprindă fetele! şi se cerceta în oglindă, inventariindu-şi singur defectele fizice, cu glume de prieteni strânşi la o masă de chef. Priviţi, mă rog, cap de seducător! Doi ochi porcini, înfipţi într'o roată de caşcaval. Pă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

rul, în destrăbălarea celui al patrioților de pe vremea revoluției franceze. Iar nasul, nas de gospodar dintr'o regiune de livezi cu pruni. De burtă nici să nu mai vorbesc. Își lărgește zilnic equatorul. Da hainele!? Sunt ele nouă, da vai de sufletelul lor! Și Dana... Ei, nu! Dana, Dana, scutură-te și revină-ți în fire. Lasă copilăriile și strânge tot ce te încearcă acum pentru mai târziu. Pentru mai târziu și pentru altul".

Când absențele lui Neculai Brateș se prea lungeau în timp, S.O.S-urile Danei se repetau, evoluând între rugăminte și ultimatum. Și dacă din fața rugăminților se mai putea da laoparte Neculai Brateș, mințind așteptările Danei, din fața ultimatum-ului nu avea cum să fugă.

Frère Culai,

Treci Dunărea pe unde voești, și cum voești, numai vino, cauza Danei fiind aproape pierdută. Zaztavna ne-a pus iar la cazană mare. Sunt cu creionul în mână și mă uit pe fereastră, să te văd cu o clipă mai de vreme venind.

Dana.

Nu mai avea ce face. Venea. Venea însă cu aerul că l-a adus mai mult întâmplarea. Că tocmai când se pregătea să vină, a primit și rândurile Danei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Uneori se prefăcea că a şi uitat de chemarea ei. Că a venit numai şi numai să mai vadă pe cucoana Roxana şi pe cuconul Costăchel. Alteori, lăsa să se creadă că l-a împins la deal, la Boiani, un Cotnărel minune mare, din cele sticle colbăite.

— Cucoane Costăchel, numai Cotnarul îţi dă gândul cel bun. Cum se trece puţin cu paharul mă şi întreabă: da pe la boier Costăchel dece nu te-ai mai dus?

— Da de mine nu te 'ntreabă, Frère Culai?

— De tine!? De tine, Dănuţo, are grije Zaztavna. A propos, ne-a dat ceva de lucru pe astăzi? se prefăcea a-şi aduce aminte Neculai Brateş, aşa, ca din întâmplare, sau cum numai de lucrurile mărunte îţi poţi aduce aminte, dând peste ele din cauza altora.

— Cum, n'ai primit chemarea mea!? Hurdubelea...

— Piii? c'am uitat! Merit să mă pui în genunchi.

— Nici în genunchi, da nici n'am să-ţi fac lavaliera.

— E iar înnodată anapoda? întreba viclean Neculai Brateş, şi după o clipă de tăcere, în care nu uita să-şi piardă ochii pe cărările mirării: A, nu, cu pedeapsa asta nu! Fă-o şi pe urmă vom vedea noi şi ce mai are de spus domnul *De bello Gallico*.

Puţin o încurca Neculai Brateş, în gândurile ei. Puţin însă, pentrucă tot ce reuşea să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

obţină în prima parte a întâlnirii lor, risipea în a doua. In camera ei şi numai amândoi fiind, ochii lui Neculai Brateş trădau minciuna. Ii privia prea de aproape Dana, ca să mai poată minţi. Jocul dintâi, că numai de Cotnar a fost împins şi că pentru cuconul Costăchel a venit, lăsa locul altuia. Cum de-l împinge Cotnarul numai când îl ajunge Marin Hurdubelea cu scrisorile ei!?

„Frère Culai, Frère Culai, vrei mătăluţă să pari un frate rău, da nu poţi! Oamenii răi au cuvântul într'altfel spus. Pe al matale îl simt de departe cum dogoreşte, pe când al oamenilor răi, făr' de păsare, e aspru şi rece ca şuierul viforului. Eu mai ghicesc şi în mâna ta, Frère Culai, adevărul. Mâna de om rău are tăetura mişcării repezită, din bucăţi frânte şi prost legate una de alta, pe când mâna omului bun e aşa cum e a matale, cu întârzieri lenevoase şi cu tremur nestăpânit. Şi-apoi, să mai ştii matale, Frère Culai, că un om rău şi nepăsător nici nu vrea să audă de chemarea unei fete leneşe, care vânează notele bune cu ştiinţa altuia. Un om rău i-ar răspunde: Invaţă singură, fetiţo, că numai aşa poţi băga în cap ceva. Mie cine mi-a arătat!? Nimeni şi slavă Domnului, am putut să-mi fac toate lecţiile!

Tu nu eşti dintre aceştia, Frère Culai. Pe tine nu te-am auzit niciodată spunând: sunt opera muncii mele; singur am răzbit; numai

Muzeul Digital al Romanului Românesc

fruntea mea ştie câtă sudoare am vărsat! Nu. Tu ai sufletul fiert în miere, aşa că nu te mai preface, Frère Culai"!

Cu vremea, şedinţele lor didactice şi-au primenit caracterul. Au concurat la aceasta, deopotrivă, şi fără de voinţă, amândoi. Profesorul îşi măcina pe zi ce trecea poza de petagog şi eleva pe acea de şcolăriţă. Se apropiau unul de altul atraşi de aceiaşi forţă, lepădându-se unul, încetul cu încetul, de tot ce mai păstra copilăresc în el, întorcându-se celălalt, împins de un îndemn străin, pe drumul anilor înapoi, în căutarea tinereţii pierdute. Că sunt încă departe unul de altul, o simţia fiecare, dar că odată şi odată au să se întâlnească, şi că la acea întâlnire n'au să mai fie între ei caetele şi dicţionarele Zaztavnei, Dana n'a gândit niciodată. Pornise prea nevinovată pe drumul nou şi nici anii ei n'o lăsau să gândească într'altfel. Un singur gând o tulbura: apropierea de Frère Culai. Dar cum şi pentru ce îl doreşte, nici nu şi-a pus măcar întrebarea. Era în neliniştea ei când Frère Culai uita să mai treacă pe la casa Boianilor, acea obosire a nervilor pe care ţi-o dă iarna lungă, geroasă şi viforoasă. Uf, dece nu mai vine primăvara! Uf, iar ne-a uitat Frère Culai! Nici cel puţin: iar *m'a* uitat. O mai deplină dovadă că nu era în dorinţa ei niciun gând ascuns, al ei numai, nici că ar fi fost posibilă. *Iar ne-a uitat,* sintetiza cum nu se putea mai bine gândul Danei, neprecizat de niciun contur.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Il dorea însă. Il vroia cu acea încălzire şi îndârjire cu care ceri iernii, privind-o dela cald pe fereastră, să plece. Du-te odată şi lasă primăvara să vină. Şi ca şi primăvara care venea pentru toţi, era şi Neculai Brateş, pentrucă pe toţi îi uita când îi uita, şi de toţi îşi aducea aminte, când îşi aducea.

Au mai trecut însă zile şi a mai crescut şi în puterea gândului, Dana. Dacă la început Frère Culai nu putea fi decât un om bun, iar când uita, nu uita decât colectiv, dela o vreme atributul de *bun* începuse a fi serios ameninţat de verbul *a iubi*. Şi cu timpul, verbul a învins, începând să ia loc în constatările Danei.

„N'a mai venit de mult, Frère Culai. Mi se pare că nu ne mai iubeşte!".

Dar timpul nu stă în loc. Timpul te învaţă, pe măsură ce te înfunzi în el, să aduni ce-i al tău şi să priveşti cu dispreţ, cu ură sau cu gelozie, ce-i al altuia.

Să se mai simtă înglobată în colectivitate, nu mai voia Dana. Nevoia să-şi ceară partea ei bine distinctă din tot ce se petrecea în jur şi părea a fi pentru toţi, a început s'o simtă din ce în ce mai mult.

La început a fost a ei numai odaia în care dormea. Şi au mai fost ale ei şi rochiile şi cărţile. Mai târziu însă i s'a mărit proprietatea cuprinzând şi orele dăruite de cucoana Roxana. Erau ale ei numai, după cum au început a fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc

numai ale ei și altele. Cu fiecare zi care trecea, se adăoga ceva nou. Au intrat rând pe rând, în proprietatea Danei un crucifix vechi, adus de bunicul ei dela Milano; aurul din casa de bani, lăsat de cucoana Rizanta; cimpazeul dăruit de Neculai Brateș, când a împlinit cincisprezece ani; volumele legate în piele și cu autograful prietenos al lui Frère Culai; și altele, mereu altele, încheind seria lor *short*-ul pe care l-a căpătat în primăvara anului acesta.

Dar proprietatea Danei nu se mărginea numai la lucruri pozitive, de nuanță materială. Acestea intrau chiar în al doilea rând în ordinea preferinței ei. Proprietățile de ordin abstract se bucurau de mai multă atenție. Erau, de altfel, proprietăți pe care singură și le-a câștigat, și uneori pe preț de multă risipă. De risipă de gând și de somn, de liniște și de tulburare.

Și, și-a mai dat sama cu timpul Dana, că nu e aur pe lume care să valoreze cât poate să însemne un zâmbet, o privire, sau chiar un singur da, când da vrei să fie răspunsul pe care îl aștepți.

Intâia proprietate a Danei, de ordinul acesta, a fost luarea în a ei stăpânire a părții ce i se cuvenea din: *mi se pare că nu ne mai iubește*. Și nu a fost nedreaptă. L-a împărțit în trei și a luat o parte. Partea ce i se cuvenea, restul rămânând deopotrivă împărțit pentru Mica și pentru papa. Așa că dela această intrare în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

posesie avea tot dreptul să spună în ce o privea: *mi se pare că nu mă mai iubeşte.*

Dar timpul nu s'a oprit nici acum în loc. Işi deapănă mereu firul şi de el a legat-o şi pe Dana. Problema pusă, dacă o iubeşte sau nu, s'a proectat mai întâiu pe planul cel mai alb al acestui sentiment. Nici nu se putea s'o iubească într'altfel, Frère Culai. Intr'altfel de cum o poate iubi un frate mai mare, sau chiar un unchi cu care te împrieteneşti şi îţi ia totdeauna apărarea, chiar şi când nu trebue. Un unchi din acei de care se roagă părinţii să nu te mai alinte şi să nu-ţi mai cate în coarne, căci altfel te nărăveşti.

Era însă în iubirea aceasta şi puţin orgoliu, de care Dana nu a fost străină, chiar dela început. Numele lui Neculai Brateş era un nume cotat mult la bursa fetelor şi al femeilor. Literatura lui, atacând în fiecare roman sectorul cel mai ascuns şi mai nepătruns al sbuciumului lor, îl apropiase de ele. Se dovedise a fi un fin cunoscător al diferitelor vârste femeieşti şi multe din cititoare se regăseau în eroinele lui, cu acea suprindere şi mirare de parcă despre viaţa lor ar fi fost vorba în filele cărţilor.

Liceul Anca Doamna era şi el o filială a bursei femenine. La apariţia cărţilor lui mai multe fete găseai în librării decât la liceu. Şi la toate în taşcă, aceiaşi carte, a aceluiaş curs comun: literatura lui Neculai Brateş.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Printre cele mai aprinse admiratoare era şi Aniuta Golub, colega şi prietena Danei, şi am putea spune şi colega lui Neculai Brateş, dat fiind versurile ce le făcea. Pentrucă Aniutei Golub îi datorează doamna Mihaela Ionescu Zaztavna trecerea la nemurire. Ea a onorat-o cu acel catren pe care tot liceul îl ştie astăzi pe dinafară, şi tot ea a lansat cunoştinţei generale şi primele două versuri dintr'o viitoare viaţă romanţată a doamnei Zaztavna:

Că te tragi din Pecenegi
O deducem după negi...

Ştiut fiind de toate elevele liceului, că atât Dana Boian cât şi Aniuta Golub au fericirea să-l întâlnească pe Neculai Brateş şi să stea chiar de vorbă cu dânsul, multe din ele le asaltau zilnic cu întrebări de tot felul. Socoteau ca pe una din marile lor bucurii să poţi schimba o vorbă cu Neculai Brateş, sau să obţii dela el un autograf.

Dar marea bucurie nu era rezervată decât Danei Boian. Din tot liceul numai cu ea a fost văzut pe stradă. Faptul se cunoştea şi de *Cancelarie*, şi biruinţa cea mare a Danei se sprijinea tocmai pe lucrul acesta. *Cancelaria* nu i-l interzisese deşi regula dela care nu s'ar fi putut abate nicio elevă era de a nu fi însoţite pe stradă decât de membrii familiei. Personalitatea lui Neculai Brateş creiase însă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

excepția și de această excepție se bucura numai Dana Boian. Atunci, cum să nu simtă Dana Boian cât cântărește această distincție, și, mai ales, cum să nu-și facă din ea titlul de orgoliu!? Al unui orgoliu pe care i-l hrănea înseși fetele!? Când se întâmpla s'o întâlnească Neculai Brateș chiar în preajma liceului și s'o desprindă din grupuri chemarea lui: Sue, Dănuțo, că merg în deal, la Facultate, un sâsâit de petagogă care nu se vedea le anunța pe toate. Și numai după o vreme își recăpătau glasul șoaptei: Neculai Brateș, spus cu învălmășală de arșiță în obraji. Ce le sfâșia însă era răspunsul Danei: Sui, Frère Culai. Acel *Frère Culai,* care putea fi cheia tutulor înțelesurilor. Al acelor înțelesuri în care ușor se pierde gândul oricărei fete.

Și le mai sfâșia și puterea Danei asupra lui Neculai Brateș. Fiindcă se întâmpla uneori să-l întâlnească ea pe Neculai Brateș, nu Neculai Brateș pe ea. Atunci dela ea pornea îndemnul:

— Hai acasă, Frère Culai. Ai uitat că ești astăzi invitatul Micei la masă?

— Dănuțo, tuuu!?

— Eu, și hai acum, Frère Culai!

Atât numai și cu un zâmbet în care închidea parcă și plânsul unui regret (iar m-ai întâlnit beat, Dănuțo!) punea capăt drumului său fără de capăt, în care la fiece pas dăruia trecătorilor o vorbă de duh.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Ce nu reușeau prietenii lui și nici Stejărel Racotă, isbândea Dana. In ochii ei, Neculai Brateș, oricât de amețit ar fi fost, descoperea flacăra poruncilor care nu pot fi călcate. Il spăla de tot cheful nopții apele calzi din ochii Danei. Se scutura odată, așa cum numai noaptea te scutură când vrea să te scoată din suferința unui vis urât, și, primenit într'altul, într'un alt Neculai Brateș, pornea alături de Dana, drept și cu vorbă de duh numai pentru ea și pentru scutierul chefurilor sale, Stejărel Racotă.

La drumul cu capăt acum (colbăitele dela Pohoarna) porneau toți trei, cuminți ca tripticul Bibliei, în care Tatăl era Stejărel Racotă, Fiul Dana, și Sfântul Duh Neculai Brateș.

Iubirea lui Frère Culai s'a îmbrăcat însă cu timpul în haine nouă. De unde altă dată Dana se arunca de gâtul lui să-i facă lavaliera, acum punea în grija ce-i purta cochetăria unui alint ce nu se lăsa cuprins în cadrul sprințar al copilăriei. Mișcările îi erau din ce în ce mai încete, mai încărcate de poverile gândului, și ochii îi erau tot mai plini de oboseala neliniștilor. Privia într'altfel acum Dana. Nu-și mai deschidea ochii mari și nu-i mai jucau în orbite. Pleoapele le tăiau tot mai mult albul, și genele le întunecau din ce în ce albastrul, apropiindu-se nevinovat ca în privirile filtrate ale femeilor pătimașe. Dacă ar fi trăit cucoana Rizanta amarnic s'ar mai fi mâniat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

văzându-i micşorându-se. Ar fi simţit în pericol albastrul ochilor ei şi de o asemenea năpastă nu s'ar fi lăsat lovită. Le-ar fi pus proptele de chibrituri de cum i-ar fi zărit că începe să le placă întunerecul. A murit însă la vreme şi ochii Danei au rămas fără de pândar în joaca lor cu lumina.

Pe cucoana Roxana schimbarea Danei nu o neliniştea. Femeie fiind şi la o vârstă când poţi înţelege femeile, şi-a dat sama că Dana e în creştere şi că trece prin zilele cele mai grele din viaţa unei fete. Drumul acestei schimbări n'are ocol şi cum tutulor le e dat să treacă prin el, va trece şi Dana. Tinereţa are vârtejurile ei şi de ele nimeni nu scapă. Totul e să ajungi dincolo de vârtejuri nealtoită de niciun rău, dar de acest lucru n'are a se teme. Cumînţenia Danei e mai mult decât un zălog că va şti să răzbată prîn viforul adolescenţei. O dovadă că este aşa e prietenia ei cu Dodo Cudalbu, rămasă mereu în tartaşele celei mai dalbe nevinovăţii. Şi de, la şaptesprezece ani, nu mai e paza părinţilor care cârmueşte purtarea fetelor! La şaptesprezece ani au toate mijloacele să poată măslui ochii gardieni. Ori, pe frontul acesta, care e şi cel mai periculos, nimic deosebit. Sunt rămaşi în acelaş cadru de prietenie, în care au fost şi anul trecut, şi acum doi ani, când a apărut în Iaşi sublocotenentul Dodo Cudalbu, odată cu floarea liliacului, mutat fiind dela Bârlad. Schimb de cărţi şi luptă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mdr1933 2947

la tennis. Atât. Câte odată şi câte un dans, dar acesta rar, foarte rar, şi numai când invita şi alte colege la aşa zisele ei ceaiuri sportive.

Numai din partea aceasta putea veni pericolul şi din partea aceasta cucoana Roxana nu l-a văzut venind. Avea deci motive puternice să fie liniştită. Încă un an, doi, şi ese Dana şi din vârtejurile adolescenţei. Că, după câte îşi aminteşte, şi din ce mai ştie şi din păţaniile altora, pe la începutul celui de-al nouăsprezecelea, apele tinereţii răsvrătite îşi găsesc albia nouă şi numai la întâmplătoare şi neprevăzute furtuni mai es din ele. Până atunci însă, mai va!

In socoteli de acestea gândul cuconului Costache nu s'a obosit vreodată. Om strâns între linii drepte, nu avea ochi priceput să descopere zigzagurile. Schimbarea Danei a rămas pentru el pe de-a'ntregul neobservată. Mai bine zis, nu a căutat s'o observe. Jurisconsult, judeca orice, în raport de date bine precise. Om de logică, trăgea pentru oricare lucru concluzia logicei. Dana nu era numai fata lui şi a Roxanei. Mai era şi fata a două valori albe, aşa că rezultatul acestor două valori albe nu putea fi decât alb. Restul, moşturi femeieşti. Ingheţata nu se face cu lapte cald? Aşa este şi cu femeile. Nu se pot răcori până ce nu le fierbe sângele. Iar dincolo de fiertura sângelui, nu pot fi decât ceeace porunceşte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

logica. Nici să nu mai caute cucoana Roxana să-i treacă griji de-al de aiestea, că n'are timp să le-asculte! Fleacuri de soiul acesta să le spună lui Culai Brateș, ca să aibă cu ce umple romanele sale!

Prea de multe ori nici nu i le-a trecut cucoana Roxana. Socotia însă că e de datoria ei să-i amintească, baremi din când în când, de pașii cei mari ai Danei, spre viață. Pe cuconul Costache nu-l interesa însă niciun pas, al nimănui. Dana nu putea să crească decât în legile firești ale sângelui care-l moștenește, și de sângele acesta nu avea a se teme.

Un om, un singur om trăia însă în caldul adevărului celui mare. Era Culai Brateș. Pe el nu-l puteau minți nici legile firești ale sângelui, și nici sensul vârtejurilor prin care trece Dana, în anii aceștia, ani care zămislesc în oricare fată femeia de mai târziu. Neculai Brateș era mai alături de ea și decât cuconul Costache, și decât cucoana Roxana. Și mai lângă dânsul era în simțirea cea nouă și Dana, decât lângă toți ceilalți. Il chinuia însă cumplit un gând. Să facă tot ce-i stă în putință și să nu se lase strâns în vrejul care își răsucea viața pe a lui. In anii aceștia și în arșița întâiei iubiri, fetele intră în joc numai cu avântul năvalnic al inimii. Nu au precupețiri și nici viclenia stărilor sufletești prin care ai mai trecut. Pornesc cu toată strălucirea simțirii noui, învălmășind-o și risipind-o întreagă pe cără-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

rile de foc ale dragostei, pe care alerg năuce, oarbe. Cu acelaş orb în ochi cu care sburdă mânjii în primele zile după naşterea lor. La lumină şi cu picioare în care stau înghemuite puterile fugii, întâia lor acţiune afară e avântarea vijelioasă în spaţiu, fără de niciun înţeles pentru tot ce le poate stăvili goana.

Asemeni lor, în întâia încălzire a inimii, fetele au dragostea oarbă, cum oarbă le este întâia fugă a mânjilor. Şi cum în această întâie avântare a inimii poţi risipi totul, şi cum mai ales poţi sdruncina pentru totdeauna stâlpii iubirilor viitoare, va trebui să se dea laoparte cu toată grija, în aşa fel încât să nu lase în urmă ruini pe care nu se mai poate clădi nimic.

Să rupă cu cruditate întâlnirile lor, nu e un mijloc. Dece să însămânţeze în sufletul Danei desnădejdea? In vârstele fragede desnădejdea frânge viaţa. Să o frângă el pe a Danei, când Dana îi dărueşte cu atâta cuminţenie începutul celei mai mari taine? Ar fi şi laşitate şi nemernicie. Nu, va trebui să meargă alături de ea, în joacă fără de aprinderi dar şi fără de rană, cu tălmăciri limpezi când o va afla în clipe de linişte sufletească, şi cu înviorări pline de aşteptări viitoare când va simţi că începe să trosnească în dânsa catapeteasma noiei credinţi. Un joc greu, cu amestec de cald şi rece, de sincer şi de nesincer, dar care, bine condus şi mereu ţinut în ascuns, poate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

da roadele dorite. Intr'un cuvânt, la capătul drumului să redevină ceeace a fost la începutul lui: Frère Culai. Acel Frère Culai, cu înţelesul dintâi. Frère Culai care când îi iubea, îi iubea pe toţi, şi când îi uita, tot pe toţi îi uita. Spre deosebire de celălalt Frère Culai, care se închidea în semnul de întristată mirare a Danei: mi se pare *că nu mă mai iubeşte*, Frère Culai, de nu mai dă pe la noi!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatrans.vanie.ro/mdr/1933-1947

CAP. V.

Dodo Cudalbu era singurul tânăr din Iaşi care se putea bucura de prietenia Danei. Şi şi-a câştigat acel loc chiar din primele zile ale sosirii sale în noua garnizoană, lucru care, de altfel, a nemulţumit pe mulţi din băeţii de vază ai oraşului. A fost o vreme când unii l-au privit şi cu ură din cauza aceasta. Şi dacă se cunoaşte şi adevărul, pe ici pe colo, cum şi de unde îşi trage porecla de Dodo paraşutistul, de vină sunt tot tinerii opăriţi de succesul lui, pentrucă numai ei au lăţit vorba, adusă de unul din dânşii dela Bârlad. Isteţ însă şi din belşug dotat cu harul minciunei, Dodo Cudalbu a ştiut să o facă nevătămătoare, ba chiar s'o şi întoarcă împotriva lor, ca pe o drept armă josnică şi necavalerească. Adevărul era totuşi de partea tinerilor şi e bine să-l cunoaştem şi noi.

Dat fiind felul lui de a fi, câştigase la Bârlad simpatia întregului oraş. Nu era unul în toată urbea să nu-i pomenească numele zilnic, de câteva ori. De s'ar fi vorbit despre orice şi oriunde, Dodo trebuia să fie amestecat în conversaţie. Frumuşel cum era şi cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

ochi drăcoşi, fetele de liceu îi avea numele scris în albumele de amintiri şi în inimă. Cucoanele tinere îl preţuiau pentrucă era un mare şoltic, şi, mai ales, pentrucă dansa admirabil. Cele mai în vârstă, dar tot tinere, nu-l uitau niciodată când îşi organizau sindrofiile. Şi îl plăceau şi bunicuţele fiindcă numai pe el l-au auzit spunând: In fiecare din dumneavoastră văd pe bunicuţa mea, pe care o iubesc ca pe o sfântă. Că de abia aştepta să moară şi să o moştenească, era altceva, dar de unde să ştie bunicuţele Bârladului care e gândul lui cel adevărat? Mai avea şi darul minciunelor Dodo, dar le spunea cu atâta seninătate şi le îmbroboda în atâtea amănunte, încât orice năzbâtie ar fi născocit, era primită ca adevăr. Aşa fiind, simpatia tutulor îl urmărea oriunde şi oricând. Şi numai la concursurile hypice la care participa şi Dodo Cudalbu, puteai să-ţi dai sama cât e de colectivă şi de profundă această simpatie. Să fi trecut oricine şi peste orice obstacol, nu impresiona pe nimeni. Când venea însă rândul sublocotenentului Dodo Cudalbu, obstacolele creşteau în ochii spectatorilor cât mânăstirile şi toţi împietreau urmărindu-l. O tăcere de cavou cuprindea câmpul atunci. Muzica militară tăcea şi ea, aburcându-se pe vârful picioarelor până şi trombagiii, să-l vadă şi ei pe domnul sublocotenent Dodo, cum sare. Când atingea vreo bară sau dărâma vreun obstacol, era datorită numai şi numai ghinionu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

lui. Din toți concurenții numai el avea ghinion. Dar și de lovea sau nu obstacolele, al lui era triumful. Il aclamau la sfârșitul parcursului ca și cum el ar fi fost învingătorul, în timp ce pentru adevăratul cuceritor al premiului abia dacă se osteneau câteva aplauze.

Toate ca toate, până ce într'o zi a venit și vestea cea mare. Pleacă Dodo. Pleacă la București, să facă o școală de observatori aericni.

— E adevărat, Dodo? îl întrebau toți, cu uimire vădită în ochi.

— Adevărat! Plec. Am nevoie de senzații noui. Pământul nu mi le mai procură. Pâinea mea cea de toate zilele e pericolul. El îmi dă singura satisfacție că merit să trăesc. Nimic nu mă hrănește mai mult ca jocul de-a viața și moartea. Numai acolo, sus, găsesc aer pentru respirația mea.

— Dodo, bagă de seamă! își strecurau rând pe rând bârlădenii grija să nu i se întâmple ceva. Prudență, și lasă naibii acrobațiile. Destul că nu te mai astâmperi pe pământ!

— Prudență!? Da ce înseamnă asta? Mai credeți în posibilitatea ocolirii destinului prin prudență!? Prudența e un cuvânt mincinos cu care își mai pot înșela mamele grija pentru copii. In judecata rece a omului matur prudența este un zâmbet și un articol de pod. Ah! De-abia aștept să mă văd sus, și tot ce-am văzut făcând în aer hulubul când se prinde în joaca morții, am să fac și eu!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

A plecat. La gară, Bârladul întreg şi toate lacrimile din Bârlad. La liceul de fete, în clasele cursului superior, dacă ai mai fi putut aduna cinci laolaltă, în ziua aceea. Restul, pe peronul gării, în detaşament de onoare, să salute plecarea lui Dodo.

Până spre sfârşitul cursului de observaţie, a mers cum a mers. In plutirea liniştită a avionului Dodo a învăţat să distingă obiectivele, să le aprecieze la justa lor valoare, să scruteze văzduhul, să poată întocmi schiţe şi rapoarte, să fotografieze, în fine, tot ce trebue să cunoască un observator aerian. Când s'a apropiat însă de coborîrea cu paraşuta, a început a gândi serios cum să facă să nu ia parte. Intâmplă-se orice, numai aceasta nu! Pentru aruncarea cu paraşuta nu are curaj.

Cu două zile înnainte de prima şedinţă de coborîre, s'a îmbolnăvit.

„Am onoarea a vă raporta că fiind bolnav, nu pot lua parte la serviciu".

In dimineaţa zilei celei de a doua şedinţe, a primit o telegramă:

„Vino imediat, papa grav bolnav".

Işi dăduse singur telegrama.

Iar la a treia scoborîre şi ultima, a fost oprit chiar de instructorul şcoalei, fiind găsit rămas cu prea mult chef de cu noapte.

— Dumneata, nu. Pe altădată.

In fond, băuse Dodo să-şi facă niţel curaj,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

dar tot crezând că nu a tras destule coniacuri, a trecut măsura.

Vestea întoarcerii la Bârlad a sublocotenentului Dodo Cudalbu, a cuprins orașul ca un uragan.

— S'a întors Dodo.

— E adevărat că s'a întors Dodo?

— Allo! Regimentul de roșiori? Domnule telefonist, spune-mi te rog, dacă s'a întors domnul sublocotenent Dodo Cudalbu.

Dodo, Dodo, și numai Dodo vuia în tot orașul. Invitațiile au pornit din toate părțile și Dodo a trebuit să facă față la toate.

Il vedeau, îl pipăiau, și nu le venea să creadă că el e.

— Vai Dodo, bine că nu ți s'a întâmplat ceva!

— Și cum a fost, Dodo?

— Hm! o nimica toată! Trebue să știți că mai sigur mă simt în aer decât pe pământ.

— Da cu parașuta te-ai scoborît, Dodo?

— Poftim întrebare! Păi se putea să nu mă scobor! De altfel, singurul moment de adevărată plăcere mi-l procuram numai când mă aruncam cu parașuta. Restul, ceva obișnuit, ca și cum ți-ai bea cafeaua.

— Vai, te-ai dat și cu parașuta!! Și cum e, Dodo, i-a spune-ne și nouă, mă rog? Iâă, da tăceți, fetelor!

Și fetele, de toate vârstele, măritate și ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1933-1947

măritate, văduve unele şi bunicuţe altele, se strângeau roiu în jurul lui Dodo, ascultându-l.

— Nici nu bănuiţi cât de plăcută e scoborîrea cu paraşuta. Timpul prin care treci până ţi se deschide, e un deliciu. Căderea aceea, în cea mai mare viteză spre pământ, îţi dă senzaţia falşe că în acele momente pământul e o jucărie subt picioarele tale. Că-l poţi strivi cu un călcâi. Omul bolid, iată plăcerea mea de-acum înainte! De câte ori am să am ocazia să mi-o satisfac, am să mă dedau ei cu pasiune. Nu era zi să nu mă arunc! Am fost oprit chiar pentru abuz. Uneori întârziam să-i declanşez desfacerea, până aproape de pământ. Nu-mi rezervam plutirii cu ea desfăcută decât o sută, două de metri. Şi porneam dela două, trei mii!

Fetelor de toate vârstele le îngheţa sufletul ascultându-l. Şi îşi poate închipui oricine că, întors aşa cum s'a întors Dodo, aureolat de nimbul celui mai îndrăsneţ act de curaj, rolul său în Bârlad a crescut şi mai mult. Toate fetele, de toate vârstele, aveau aceiaşi dragoste: Dodo.

Propaganda pentru îndrăgirea şi susţinerea aviaţiei se întindea tot mai mult în ţară, ajungând în vara anului acela şi la Bârlad. S'a organizat de centru, în legătură cu autorităţile locale, un meeting sub patronajul şi în prezenţa chiar a ministrului aerului. Şi, desigur, din

Muzeul Digital al Romanului Românesc

program n'au lipsit acrobaţiile şi scoborîrile cu paraşuta.

— Să-i văd ce-mi poate! îi înfrunta cu superioritate Dodo Cudalbu, de câte ori venea vorba, pe unde se găsea chemat, de meetingul apropiat.

— Vai, Dodo, de-abia aştept să văd o scoborîre cu paraşuta!

— Dacă va fi o scoborîre, scoborîrea dumnealor! Ca să-ţi dai drumul, asta o face oricine. Să vedem însă cât parcurg în bolid!

Şi numai gândind la parcursul în bolid şi se şi vedeau tremurând de frică fetele Bârladului, dar să şi mai fie de faţă. Pentru a-şi da însă seama de ce a fost în stare Dodo să facă, au venit cu toate.

Mai mândru ca Dodo nu era nimeni pe câmpul meetingului şi mai căutat decât el iar nu era vreun altul. S'a întâmplat însă ceva la care nimeni nu s'a aşteptat. Avionul cu paraşutistul care trebuia să facă scoborîrile, a rămas în pană pe undeva în Bărăgan şi organizatorii s'au trezit deodată fără paraşutist.

— Ce e de făcut? întreba, cu spaimă în ochi, organizatorul technic. Ce-o să zică lumea!?

— Da ce-o să zică ministrul!! se văita un altul mai grijuliu de soarta lui. Poftim treabă ce poate să-ţi facă neprevăzutul!!

Din impas i-a scos un localnic. I-a auzit văetându-se şi a intervenit:

— Nu vă mai frământaţi că avem şi paraşutist.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Cine, care? au țâșnit ca din pușcă întrebările.

— Parașutistul nostru, sublocotenentul Dodo Cudalbu. E aici, în public. Băiatul acesta deabia așteaptă ocazia să se scoboare cu parașuta!

— Adă-l încoace, salvatorule, răsuflară în liniște organizatorii. Fugi, fugi repede după el.

Salvatorul a fugit să-l caute.

L-a găsit imediat.

— Dodo, Dodo, repede, pentru ceva ne mai pomenit! Mare noroc ai, șolticule!

— Ce e, ce e cu Dodo, de ni-l răpești!? Nu ți-l dăm! s'a opus cercul de cucoane, în care Dodo Cudalbu le împrospăta senzațiile scoborîrei cu parașuta.

— O să vedeți ce e și o să-mi mulțumiți.

Luat de mână, târît mai mult, îl ducea spre cei doi organizatori, fără să-i mai spună și despre ce e vorba. Dar, ca și vitele care au în nări dela mari depărtări mirosul abatorului, avea și Dodo Cudalbu presimțirea că i se va întâmpla ceva neplăcut. Nici prin gând nu i-a trecut însă că acel neplăcut lucru ar putea fi chiar scoborîrea cu parașuta. Numai când a ajuns în fața organizatorilor și l-a auzit pe judecătorul Mangâru, cel care îl târîse de mână, spunând: iată și parașutistul, numai atunci a înțeles Dodo dezastrul.

— Bravo, domnule sublocotenent! și timp să-l mai întrebe și de altele, n'a mai fost.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Echipează-l, Măinescule, și fuga la avion că mai sunt doar zece minute.

Cum și cine îi pune parașuta în spinare, Dodo Cudalbu habar n'are. Măinescu, mecanicul meetingului, îl echipa cu cea mai mare repeziciune și nici el nu mai avea timp să vadă că mai mult un om mort echipează decât unul viu.

Când a fost gata, gata era și avionul care trebuia să-l ducă pe Dodo în sferele gloriei. Și tot lui Măinescu i-a revenit să-l urce în carlingă și să lege de avion și coarda de siguranță pentru deschiderea automată a parașutei, în caz când scoborîtorul, cuprins de vreo emoție, ar uita.

Pilotul, care era un as al aviației, căpitanul aviator Puiu Maican, a întors capul, a întrebat din ochi dacă poate porni și la aplecarea aprobativă a mecanicului, a decolat, înfigându-se în înălțimi cu Dodo cu tot.

Judecătorul Mangâru dusese vestea în public și publicul bârlădean trecea acuma prin cea mai cumplită încordare. Câteva cucoane au și plecat. Nu se simțeau destul de tari să-l vadă pe Dodo scoborînd cu parașuta. Ferească Dumnezeu, dar se prea poate să nu se deschidă și martore la o asemenea catastrofă, nu vor să fie! Altele, mai curajoase, se biruiau, numai și numai să fie prezente.

Cel mai străin însă de tot ce se întâmpla, era Dodo. Se făcuse ghem în carlingă, cu toate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

funcțiunile creerului întrerupte. Nici n'a putut gândi măcar că sunt și cazuri când chiar cu prețul vieții trebuește plătită o minciună. Și că într'un asemenea caz se găsește el acum, că n'are încotro și că trebue să se arunce, fie și de-ar muri de frică în timpul căderii. Cu creerul sleit, n'a putut înțelege nimic din tot tragicul situației acesteia. Nici nu avea cum să mai înțeleagă ceva, pentrucă oprit creerul să mai judece, nimic nu se mai întâmpla cu dânsul. Nici cel mai mic rău nu-l pândea. Numai c'o singură noțiune justifica viața: știa că trăește. Dar unde, cum și ce face, habar n'avea.

Când a atins înnălțimea necesară scoborîrei, pilotul, sburător călit în multe accidente, a ridicat mâna, semn că e timpul să se arunce. A virat larg pe o aripă și a așteptat. Dar să sară Dodo, nici vorbă!

Intrigat, pilotul a întors capul, să vadă ce se întâmplă, de nu se mai aruncă paraşutistul amator.

Nu se întâmpla însă nimic. Dodo se lipise de un ungher al carlingei și nu mai vroia să știe de nimeni și de nimic.

Presupunând că nu a aplecat destul avionul, pilotul a mai făcut un cerc larg pe deasupra publicului bârlădean, dar Dodo nu s'a lăsat desprins nici decum. Înțelegând în cele din urmă ce se petrece, căpitanul Puiu Maican, om trecut prin multe, a dat să-l împingă cu mâna. Dar ce să reușească! Dodo făcea corp comun cu aparatul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

„E, bătu-te-ar norocul, paraşutistule! gândi pilotul. Ţi-ai pus în gând să ne compromiţi aviaţia! Regret, dar n'ai să reuşeşti, orice s'ar întâmpla!"

Om hotărît, om din acei ce au trecut de multe ori prin dramele văzduhului, a purces la faptă.

„Dacă nu vrei să te arunci, las' că te leapădă el, bibicul! N'o să pătez eu aripile româneşti, tocmai subt ochii ministrului!"

S'a mai uitat la coarda de siguranţă, dacă e legată de avion şi constatând totul în regulă, şi-a fixat centura de acrobaţii în cârlige şi a pus avionul în looping.

Dodo, simţind că nu-l mai ţin balamalele şi că avionul cabrează, a închis ochii.

Jos, pe pământ, nu mai svâcnea nicio inimă. Cucoanele îşi acoperiseră ochii şi numai la auzul unui singur *ah!* pronunţat de mii de guri, şi i-au deschis, să-l vadă pe Dodo scoborând.

Şi l-au văzut.

A pornit mai întâi bolovan şi numai după ce s'a deschis paraşuta a luat şi el formă de om.

De sus, căpitanul aviator Puiu Maican l-a urmărit o vreme cu zâmbetul pe buze.

— Cum ţi-o fi norocul, trandafirule!

Norocul i-a fost însă mare. De două ori mare. Intâi. pentrucă nu l-a răpus teama; şi în al doilea rând, pentrucă l-a depus paraşuta la câteva sute de metri de publicul spectator.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1933-1947

în aşa fel încât să nu fie văzut în halul în care a ajuns. Douăzeci de minute i-au trebuit doctorului ca să-l readucă la adevărata viaţă. Faptul a rămas însă necunoscut, atât doctorul cât şi pilotul închizând drama prin care a trecut Dodo, în taina care acoperă atâtea peripeţii din viaţa lor de sburători.

Seara, au sbârnâit telefoanele mai mult ca oricând în Bârlad. Il pofteau pe Dodo în toate părţile. Să vină şi să-l felicite. Să vină şi să le povestească nebunia de care a fost capabil, deoarece, după câte spuneau chiar cunoscătorii în ale aviaţiei, e curată nebunie să te arunci cu paraşuta din looping!

— Se poate, Dodo, să faci una ca asta!? Nu vrei să te mai astâmperi, omule? Nu ţi-au ajuns toate câte le-ai făcut!?

Intrebare la care Dodo, revenit în ale lui, a răspuns cu liniştea omului plin de modestie:

— Dar ce vroiaţi, să mă fi scoborît ca toţi bicisnicii, hop, ca din tramvai!? Ar fi fost asta demn de Dodo?... O, nici nu vă puteţi da seama prin ce fericire am trecut, când, în fine, plictisit de insistenţa mea, pilotul s'a hotărît să pună aparatul în looping! In clipa în care avionul s'a ridicat la maximum, gata să se dea peste cap, am deschis ochii mari, setoşi să-l vadă pe Dumnezeu. Mă simţeam atât de aproape de el! Apoi, un zâmbet cerului, o bezea pilotului: pa, trandafirule, şi prăvălirea în spasmele celui mai sublim deliciu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Capetele care îl ascultau, capetele fetelor din Bârlad, învineţiseră. Să fie oare cu putinţă atâta nebunie!

Efectul nu trebuia scăpat şi Dodo nu l-a scăpat.

— Simt că de-acum înnainte nici felul acesta de scoborîre n'o să-mi mai spună ceva. Am să trec la altul. La un altul, în care să intre în joc şi norocul. Am să mă învoesc cu pilotul, să mă arunc fără paraşută. Adică, nu odată cu ea. Intâi să mă arunc eu şi numai după câteva secunde să-mi asvârle paraşuta. Prinsă, mi-o pun repede în spinare şi până jos are să tot aibă timp să se deschidă.

— Vai, Dodo, şi dacă n'ai s'o prinzi!? întrebară fetele Bârladului, îngrozite dece s'ar putea întâmpla, dacă nu ar prinde paraşuta.

— Cum mi-o fi scris! O plăcere ca asta, poate fi plătită şi cu viaţa!

La Iaşi, Dodo Cudalbu şi-a mai tăiat din curaj şi şi-a mai scurtat şi mâneca minciunilor. De altfel, Dodo Cudalbu ştia perfect să-şi ajusteze conduita după nevoia locului, aşa că gogoşile lui dela Iaşi erau mai puţin umflate ca cele dela Bârlad. Mai avea în spate şi teama că, dacă l'ar prinde cu vreo minciună nouă, o să se convingă lumea şi de adevărul celei vechi, minciună care până acum a făcut ce a făcut Dodo şi a reuşit s'o încarce în tolba rău-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1933-1947

tăților celor porniți împotriva lui. Precaut, a rămas tot în picioare, băiat frumușel, dansator strălucit, sportiv amuzant, spiritual și chemat peste tot locul. Dovadă că Dodo Cudalbu era pe deasupra și inteligent.

Pe Dana Boian a cunoscut-o dela începutul sosirii lui în Iași. Motiv să-l privească și cu mai multă răutate, rivalii, cari, deși mai vechi în Iași decât dânsul, nu reușiseră încă să fie în preajma Danei.

Ceeace l-a ajutat foarte mult la acest succes, a fost numele lui. Făcea și el parte din boierimea moldoveană și cuconul Costăchel, de cum a dat cu ochii de dânsul și l-a văzut și cu sprincenele frumos împreunate, l-a și întrebat:

— Nu cumva este feciorul lui Apostol Cudalbu, Prezidentul dela Piatra?

Cuvinte la care Dodo a răspuns ferm și ca și cum de altul l-ar fi întrebat:

— El el

— Nici nu se putea să nu fii al lui! Vezi tu sprincenele aiestea, Roxana?

— Le văd. Bogate și frumos împreunate.

— Sunt ale Cudalbilor, cum e nasul tău și-al Danei al Botnărăștilor.

Și apoi, către Dodo Cudalbu, fără a pune o pauză prea mare deși trecea la altă idee:

— Măi băete măi, da la croitul minciunilor te pricepi tot ca Apostol?

Cucoana Roxana pusese semne de întrebare

Muzeul Digital al Romanului Românesc

în ochi şi parcă şi din ale mirării câteva, dojenindu-l oarecum pe cuconul Costache, cum de-i spune băietului o astfel de vorbă. Cuconul Costache nu era însă din acei care se lasă tulburaţi de semnele din ochi ale femeilor. Işi întări cuvântul şi cu mai mult apăs.

— Le ticluia, cu o artă, Roxana, de îngheţau apele şi în August! Şi niciuna să-l poţi controla!

Şi ce face acum taică-tu? trecu din nou cu întrebarea asupra lui Dodo.

— Pensionarul Justiţiei şi al moşiei.

— Cum, a vândut Prundenii?

— I-a arendat numai.

Aşa a intrat Dodo Cudalbu, în casa Boianilor. Numele său i-a deschis drumul, că de n'ar fi fost numele lui în joc, şi mai ales, de n'ar fi fost feciorul lui Apostol Cudalbu, coleg de Facultate cu cuconul Costache, ar fi avut el mult de aşteptat până să treacă dincolo de porţile cu stema Botnărăştilor pe ele. Aşa cum şi acum mai au de aşteptat rivalii săi, deşi unii din dânşii sunt de loc chiar din Iaşi şi s'au încrucişat cu ochii Danei de ani de zile.

Cu Dana, n'a forţat în niciun fel pedala. Şi-a dat dela început sama că pe fata cuconului Costache Boian n'o poate cuceri nici cu flecăreala şi nici cu poza opărită a înamoratului. In atitudinea ei a ghicit lesne, şi din primele clipe ale apropierii lui, linia aspră şi fermă, rigidă chiar, cu care Dana îşi închisese un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

anumit sector al sufletului, sector care s'a întâmplat să fie tocmai acela care îl interesa mai mult. I l-a bănuit însă ca fiind închis fără de cauză, că felul ei de a fi e așa și că în ea sentimentele au sensibilități diferite. Va trebui deci să fie abil, să înlăture graba și să dea primul loc în pornirea lui de cucerire stăruinții încete, care strecoară pe nesimțite picătura. Il nedumerea totuși marele dezacord care stăpânea sentimentele Danei. Unele din ele se racordau perfect cu vârsta ei, pe când altele îi depășeau cu mult anii. Avea exuberanțe pline de toată sinceritatea și avea închideri în ca ca ale femeilor în care dospesc pasiunile. Uneori ochii ei albaștri își revărsau apele toate pentru toți câți erau în jurul ei, alteori adâncea în dânșii, și numai pentru un joc al ei, simțiri cu freamăt tulburător, din ființa cărora nu avea nimănui de împărtășit ceva. Tot ce era subt semnul prieteniei, primea cu multă plăcere. In chemările ei numele lui răsuna plin și însoțit de toată drăgălășenia. Când serviciul nu-i îngăduia să participe la împotrivirea de pe terenul de tennis, avea pentru Dodo Cudalbu dojeni ce nu puteau veni decât dela un prieten foarte apropiat. Punea în ele atâta gingășie și atâta căldură, că de multe ori îl descumpăneau și-l făceau să creadă că în aceste dojeni vorbește și inima ei. Viclean, căuta atunci să profite de clipa ce i se arăta prielnică, însă, spre și mai marea lui des-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.digitalromanianmuseum.ro

cumpănire, de cum îşi făcea gândul înţeles, o opunere categorică, dar şi plină de delicateţă, îi curma cuvântul. Sdruncinat şi fără puteri să poată lămuri adevărul, se simţia atunci mai încurcat ca oricând. Toată experienţa lui în materia în care se socotia a fi as, dovedia lipsuri. Avea însă puterea rezistenţii, scontând cu încredere viitorul.

Dar ceeace îi hrănea mai mult ca orice rezistenţă era tocmai drăgălăşenia Danei, care ştia să dea căldură până şi celui mai categoric nu. Obişnuit ca respingerile să fie reci sau brutale, opunerile Danei îi lăsau mai totdeauna impresia că în ele stă ascunsă invitaţia pentru mai târziu. Nu era omul care să pună în calcule timpul. Aşa cel puţin se arătase până atunci. Dar nici Dana Boian nu era o fată din cele multe. Îl umplea de orgoliu şi numai faptul că era partenerul ei favorit la tennis, aşa că precum oricare obiceiu are şi înfrângerea lui, de data aceasta, şi pentru prima oară, şi-a simţit înfrântă şi graba sa. În o atare posibilitate nu a crezut nici când. Bârladul îl obişnuise cu capitulări repezi şi fără condiţii. Iaşul i-a clătinat renumele şi Dana i-a însemnat viaţa cu o lecţie: să nu fii niciodată sigur pe tine.

Un lucru care îl încurca iarăşi în socoteli era trecerea Danei dintr'o stare sufletească într'alta, atunci când la tennis sau chiar la dans fiind, apărea Neculai Brateş. Dacă nu înceta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanului.1933-1947

jocul, se întrerupea totuşi. Şi se întrerupea pentrucă Dana trebuia să iasă înaintea lui Frère Culai. Punea atunci în toată făptura ei fata cuconului Costache Boian, înflorirea pe care numai arşiţa sângelui ţi-o dă. Era în fuga ei spre Neculai Brateş, şi avânt desrobit de subt orice gând ascuns, dar pentru ochiul care ştia să vadă, şi, mai ales, să pătrundă, era şi taină şi cuminicătură duse în surlele tinereţii spre un altar care îţi cere ofranda lor. Şi totuşi, chiar şi pentru ochiul cel mai iscusit, stările acestea sufleteşti nu se lăsau prinse în chenare bine distincte. Se încâlcea în presupuneri şi mintea cea mai adânc înţelegătoare. Pentrucă nu era numai avântul Danei spre Neculai Brateş. Era şi al Aniutei Golub, care avea exteriorizări mai puternice decât ale Danei. In ale Aniutei răzbea însă numai tremurarea de deasupra apelor, pe când în ale Danei vuia surd tunetul din adânc al mărilor răsvrătite. Trebuia însă ochi şi urechi să le vază şi să le auză, şi ochii şi urechile lui Dodo Cudalbu nu aveau ascuţimile potrivite pentru a le putea deosebi pe unele de altele. Aşa că pericolul marcat de avântul Danei era repede anulat de acel al Aniutei. O îndrăgire pe faţă, platonică pur şi simplu, datorită scrisului său. Atât şi nimic mai mult. Subt eticheta aceasta le catalogă pornirile lor Dodo Cudalbu, şi minţit în simţiri de propriile sale păreri înşelătoare, se socotia tare pe poziţie. Ca să-şi întă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indr 1933-1947

rească şi mai mult falsa credinţă, se deda şi la analize, psichologice socotite de dânsul, deşi se refereau numai la cântărirea fizicului.

„E greu să mă tae berbantul, cu tot scrisul lui!" şi numai ce îşi aluneca ochii pe conturul trupului, bufnind într'un râs sardonic.

Şi avea toată dreptatea să râdă Dodo Cudalbu. Fizicul lui Neculai Brateş îşi împlinea tot mai mult zestrea anilor, şi, mai ales, buhăiala pe care ţi-o dăruieşte cu toată gratitudinea vinul. Incepuse a avea burtă, a i se încleşta încheeturile mânilor, a i se boţi obrajii şi a i se umple ceafa. Se mai adăoga la toate acestea şi neregula îmbrăcămintei, capetele de şirete ale pantofilor fluturând, pantalonii prea mult slăbiţi din bretele, lavaliera sucindu-i-se pe gât, urme de scrum pe reverurile hainei, pălăria cu colb adunat în boruri, pantofi care când trebuia să fie roşii erau negri şi când negri îi cereau hainele răspundeau la apel cei roşii, şi aşa mai departe, o totală destrăbălare în ţinută, împotriva căreia Neculai Brateş lupta numai cu cheltuiala. Când îl plictiseau şi pe el petele depe haine, le socotia cu stagiul împlinit şi le dăruia.

Să reziste comparaţiei, desigur că nu putea Neculai Brateş, aşa că surâsul lui Dodo Cudalbu avea tot dreptul să fie sardonic. Era prea frumos croit ca să nu-şi facă iluzii de reuşită. Pe hainele lui petele nu se prindeau. In ţinutele sportive avea eleganţa jurnalelor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

de modă. Tot ce ar fi părut aruncat la întâmplare pe dânsul, era opera unui studiu de ore întregi în faţa oglinzii. Privindu-i nodul fularului, aşa cum este legat la gât, oricând ai crede că numai graba şi întàmplarea i l-au înnodat, şi totuşi, nu te poţi opri să nu i-l admiri: oricum şi l-ar pune, îl prinde. Adevărul e însă că până să reuşească un nod *la hoţie,* cum îl numeşte dânsul, roade oglinzile cu orele. Dodo Cudalbu nici părul nu şi-l lasă strunit în linia vreunei freze oarecare. Şi în el pune dezordine, dar până ce scoate anumite şuviţe de efect, şi-l scarmănă cu degetele ca şi cum pentru saltele l-ar pregăti. Arbitru al dezordinei elegante când era în ţinute sportive şi englezeşte elegant în uniformele militare, în care fiecare haină mai purta şi un nume propriu: pantalonii bengalezi, vestonul tip ducele de Windsor, cismele lord Kirschener; având şi un corp care pe cât era de armonic eşit din croiul iniţial i-l mai păstra sportul şi în oţelul muşchilor de efeb, ochii lui Dodo Cudalbu erau îndreptăţiţi să se umple de toată siguranţa când şi-i plimba pe conturul trupului. In clipele acelea Neculaí Brateş nu mai exista ca pericol.

Siguranţa cea mare nu i-o dădea însă rezultatul plimbării ochilor care alunecau mieroşi depe umăr până în tălpile de sfoară ale sandalelor, şi apoi pe celălalt drum similar înapoi. Era un alt fapt din care năştea cu ade-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

vărat certitudinea. Un fapt care scăpa imediatei lui înţelegeri, prea îmbâcsită de încrederea ce avea în sine. Era faptul că alerga spre Neculai Brateş, când apariţia acestuia îi găsea la tennis sau la dansul de după tennis, şi Aniuta Golub. Fuga Aniutei alături de a Danei, îi spulbera orice îndoială. Şi-l împărţeau deopotrivă ca nişte cetitoare ce-l admirau. Aşa gândea Dodo Cudalbu. Imbătat însă prea mult de fuga lor egală în entuziasm când îl asaltau pe Neculai Brateş, ochii lui Dodo erau prea obosiţi de succes ca să mai vadă că în întoarcerile lor nu mai semănau. Revenirile Aniutei erau mai totdeauna triste. Ale Danei, încărcate de tot ce i-a dorit sufletul. Se întorceau însă tot prietene şi tăcute în ele, ca şi cum tristeţea uneia şi bucuria celeilalte n'ar fi fost cauzate de aceiaşi întâmplare. Uneori însă revenia numai Aniuta. Abia atunci se înfigea şi în Dodo vârful ascuţit al îndoelii. Se întorcea prea abătută ca să nu înţeleagă şi el că în paşii domoli de acum şi în privirile rătăcite ale ochilor, îşi urzeşte firele o dramă. Nu era el omul să-l doară sufletul pentru alţii, dar drama din ochii Aniutei era drama lui şi oricât ar fi voit să şi-o ascundă, nu putea. Aniuta i-o ghicea din întâia încrucişare a privirilor. Şi fiindcă nu era numai a ei, căuta în împărţirea aceleiaşi drame sprijinul să treacă prin ea şi să lupte. Dodo Cudalbu era însă mai călit pentru ghimpii cu care te în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

ţeapă viaţa. La toate încercările Aniutei de a-şi da suferinţa pe faţă şi de a se opri puţin asupra ei, a amândorora fiind, Dodo se vroia ştiut în afară de atingerea ei.

La început, micile lor explicaţii se desbăteau numai din ce puteau ochii să-şi treacă. La început şi Aniuta vroia să-şi ştie suferinţa oarecum acoperită, cu toată împotrivirea firii ei care nu avea nimic de ţinut în taină. Nu avea încă datele certitudinii şi ca să nu mai ştie şi alţii că din nimic şi-a făcut o nelinişte, s'a oprit numai la ce pot culege ochii. Dela a doua strângere a inimii însă ochii nu i-au mai dat cât trebue şi a cerut ajutorul cuvântului.

— Dodo, care este impresia ta intimă?

Dodo Cudalbu, deşi a înţeles ce anume vrea să-l întrebe Aniuta, s'a prefăcut că n'a priceput întrebarea.

— Impresie despre ce, Aniuta?

Răspunsul lui Dodo a lăţit în ochii Aniutei mirarea.

— Cum despre ce, Dodo!?

— Desigur, Aniuta. Dacă vrei să ai impresia mea, pune-mă în cunoştinţă de fapt.

Aniuta s'a simţit obligată să dea o explicaţie întrebării ei directe.

— Cred, Dodo, că în clipa asta nu poate fi vorba decât de Dana!

— De Dana!? Da ce a făcut Dana, ca să-mi ceri subit impresia intimă despre ea!? afectă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

surprinderea Dodo, răstignindu-se mai mult decât sportiv pe banca de lângă terenul de tennis, după ce mai întâi a împrăştiat cu racheta, tot sportiv, pulovere şi fulare în ţesătură scoţiană.

Aniuta, care se transplantase la Iaşi dintr'o parte a ţării unde sinceritatea e continuu prezentă pe buze, şi chiar gata oricând să facă loc naivităţii, şi-a deslânat tot gândul în grai.

— Cum, Dodo, tu nu vezi nimic, nu simţi nimic!?

— Nu văd şi nu simt nimic, răspunse Dodo, hotărît să îndepărteze cât va putea mai mult cuvintele Aniutei, care, de data aceasta simţia prea bine că vor avea să-i frigă inima. Poate că am invaliditatea văzului şi a... a... cum se chiamă Aniuta, simţul cu care simţim?

— Vai, Dodo, nu ştiu cum îţi mai arde de glumă! Mă faci să cred că pornirea ta nu pleacă din inimă. Altfel, ai fi avut ochi să vezi transfigurarea Danei, ori de câte ori apare Neculai Brateş.

Să mai rămână înţelenit în atitudinea de totală indiferenţă, nu a mai găsit cu cale nici Dodo Cudalbu.

— Transfigurare!?... Cred că nu ai ales bine cuvântul. O bucurie, da. O bucurie care te leagă de o persoană, de un lucru, sau chiar de un animal, pe care îl preţuieşti dintr'un anumit punct de vedere. Aşa cum, de exemplu, mă bucur eu când îmi văd caii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1933-1947

— Bravo, Dodo! Iţi admir şi exemplul, şi psihologia! isbucni Aniuta din plin. Neculai Brateş alături de caii tăi!

— Incă odată, Aniuta, depinde din ce punct de vedere privim.

— E, află atunci Dodo, că din orice punct de vedere ţi-ar privi Dana caii, n'au s'o transfigureze. Dar să lăsăm glumele. Ceeace nu vezi tu cu ochi de bărbat, simt eu cu toate simţurile mele de femeie. Dana e prinsă. Dana e înamorată de Neculai Brateş.

— De femeie!? se miră Dodo Cudalbu, vroind şi de data aceasta să lase impresia că nu dă nicio importanţă mărturisirii Aniutei. Şi eu care te credeam fată!

— Sunt de proastă calitate glumele tale astăzi, Dodo. Renunţă la ele.

— Bun, bun, răspunse Dodo, înnecându-şi cuvintele într'un râs forţat, renunţ la ele, da la fetia ta, nu!

— Dodo, află că am contat pe inteligenţa ta. Mă sileşti astăzi să-i refuz creditul. Dacă şi tu eşti din aceia care cred că fata e una şi femeia alta, nu mai avem atunci la ce mai vorbi!

— Totuşi, precizarea ideei acesteia ţi-o cer, Aniuta, stărui Dodo Cudalbu, bucuros că a putut s'o îndepărteze depe cărarea care îi ardea sufletul. Convii, îmi închipui, că sexele nu au deosebiri numai în ceeace priveşte fizicul, ci şi în felul lor de a simţi şi interpreta. Te rog deci să mă lămureşti. Voi, rusoai-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cele, aveți chiar darul de a vă face lămurite teoriile prin puterea exemplului. O să trecem și la partea a doua, Aniuta?

— La partea a doua!? își tăe drum scurt și repede mirarea Aniutei, ne sesizând dintru început nuanța cuvintelor lui Dodo.

— Da, la exemple, răspunse Dodo, apropiindu-se cuceritor și punând în felul cum și-a închis ochii toată înțelegerea care a dat-o părții a doua.

Aniuta, care se vedea ajunsă pe pragul unei deziluzii sentimentale, pierderea lui Neculai Brateș, și, mai ales, fire de care nu se lipeau crizele singurătății, anumite simțuri cerându-i continuități perfecte, a prins sensul ofertei ce i se prezenta ca o drept bine meritată despăgubire și a răspuns ei cu sinceritatea pământului dintre Prut și Nistru.

— De data asta ai dreptate, Dodo. Spre deosebire de celelalte românce, basarabencele au alungat din viață fățărnicia. Noi lăsăm sentimentelor și simțurilor noastre desvoltarea lor normală, organică.

— Iartă-mă că te întrerup, Aniuta, dar trebuc să-ți mărturisesc că-mi place cum îmi vorbești, și cum, mai ales, înțelegi viața, o întrerupse Dodo, punându-i o mână vânjoasă pe umăr și strângându-i-l puțin. Nu știu cum dar la mai toate fetele de vârsta ta și a Danei, în fine, fetele între 16 și 18 ani...

— Zi cursul superior al liceului, pe care îl

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cam cauţi mătăluţă, îşi strecură de data aceasta Aniuta întreruperea.

— Da, fetele din cursul superior, şi nu mă sfiesc să spun că le caut chiar, de oarece am găsit la ele mult mai multă ascuţime în gândire decât la femei. Imi face impresia că pe cât cresc în vârstă femeile se tâmpesc.

De fapt, nu mai departe decât aseară, într'o reuniune familiară, acuzat fiind de o cucoană căreia îi dădea un asiduu ocol, că îi cam plac minorele, făcând chiar doamna în chestie aluzie la Dana Boian, Dodo Cudalbu le-a respins cu superioritate dar şi cu un aer cafard:

— Pardon, obligaţii! Nu pot să sufăr *Bachfisch*-urile! N'ai ce vorbi cu ele.

Aceasta e însă altceva. E ceeace numeşte sublocotenentul Dodo Cudalbu, mimetism sentimental. Puterea de adaptare la orice situaţie.

— Continuă, Aniuta. Simt că îmi spui lucruri interesante, o invită Dodo Cudalbu să-şi reia firul mărturisirii, după digresiunea ce a făcut complimentând agerimea fetelor din cursul superior al liceelor. Şi în umărul ei mâna lui a mai strâns odată, în timp ce cu strălucirea de oţel a ochilor ţintuia aleea care duce spre casa Boianilor.

— A, da, vorbiam de cum înţelegem noi, basarabencele, viaţa! Vezi, nu mai departe decât adineaori mi-ai dovedit că şi tu eşti atins de un efect al făţărniciei educaţiei de dincoace de Prut. Mi-ai lăsat impresia că şi tu socoteşti

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdrr1933-1947

că fata nu e o femee. Ca şi cum fata ar fi de un sex şi femeia de altul. Sexe cu legi şi îngăduinţi diferite. Femeia, Dodo, începe dela vârsta pubertăţii şi sfârşeşte când moare. Eşti femeie şi la patrusprezece ani, cum eşti şi la patruzeci şi patru. Toate sunt subt ocrotirea aceluiaş nume generic: femeie. Toate sunt femei. Că unele sunt fete, altele măritate şi altele văduve sau divorţate, aceasta e altceva! Acestea sunt numai trei grupări subordonate aceluiaş titlu de capitol: femei. Până acum nu aşi avea nimic de reproşat legilor care au comis fărădelegi. Vina moralei publice abia de acum înnainte începe. Pentrucă deşi egale în ceeace sunt prin naştere, morala publică le-a fixat îngăduinţi şi oprelişti diferite. A interzis, de exemplu, fetelor, orice contact cu viaţa. Cea mai bună mâncare din lume, Dodo, e aceea pe care o poţi gusta când ai poftă de ea. Poate să-ţi ofere cea mai teribilă *Kiewscaia*, dacă pofta ta e pentru *blinele*, teribila Kiewscaia nu face doi bani. Că fata e de cincisprezece sau de douăzeci şi cinci de ani, şi chiar de mai mult, doamna morală publică i-a interzis să guste din viaţă, pentru simplul motiv că a găsit dumneaei cu cale aşa. Dar ce mai face doamna Morală? Femeilor măritate le acordă un singur bărbat. Cu alte cuvinte, să mănânci toată viaţa un singur fel de mâncare. Şi ce mai face încă doamna Morală Publică? Femeilor văduve sau divorţate, numai pentru acest

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1933-1947

singur motiv că sunt divorțate sau văduve, le admite să guste oricum din viață. Mai adaogă acum Dodo, că poți fi văduvă la douăzeci și doi de ani și fată la treizeci și cinci și poftim operă de dreptate făcută femeilor! E, noi, rusoaicele, nu ne-am lăsat supuse de doamna Morală Publică. Noi am poftit-o afară. Viața are legile ei care nu pot fi nesocotite de legile oamenilor. Pe chestia asta am să fac și un roman. Iac'așa! Mă las de versuri. Are să se supere ea doamna Mihaela Ionescu Zaztavna, că nu i-am dus până la capăt viața romanțată în versuri, dar n'am ce-i face. Mă preocupă mai mult acum legile vieții decât negii dumneaei!

— Ești o comoară, Aniuta! și mâna lui Dodo Cudalbu, care o încingea pe după umeri, a strâns cu putere, apropiind-o de el. Văd că ai înțeles rostul vieții. Acesta e, Aniuta. Să deschizi porțile plăcerii, în clipa când bat în ele degetele poftelor. Cât de imbecili sunt oamenii! De mii de ani le servește natura, în chipul cel mai gratuit și în formele cele mai diferite adevăratul înțeles al vieții, și troglodiții aceștia tot de atâția ani se încăpățânează să i se împotrivească, încercând să-i opună așa zisele legi ale moralei! Ii desminte în fiece clipă natura și de sub carapacea prostiei nu vor să iasă. Iată Aniuta, chiar în minutul acesta exemplul ne stă în față! și urmărind cu ochii un roiu de albine pornit în sbor, l-a arătat și cu mâna. Le vezi?

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Da.

— Lupta pentru cucerirea reginei, se dă la lumină. Cea din cap şi mai mare e ea. Celelalte, cavalerii dragostei. Celui mai tare îi va ceda, şi cel mai tare ştie că pe preţul vieţii va fi fericit. După cum bine vezi, drama aceasta sentimentală care îmbracă actul posesiunii, se petrece în plină lumină. Nu are nevoe de noapte şi de plapomă, de ipocrizie şi de pudicitate, de legi şi de fărădelegi. Şi nu este altă viaţă mai organizată ca acea a albinelor. Pomii aceştia la fel. La fel florile care ne stau în faţă. Ai trecut tu vreodată prin vreo pajişte înflorită? Ai băgat tu de seamă uneori, că fără nicio adiere aeriană se tălăzuesc într'un freamăt voinic ca şi cum le-ar împinge din toate părţile vântul? Freamătul acela e dragostea lor, Aniuta. Atunci îşi trimet una alteia sărutările. Atunci, în tălăzuirea aceea care de multe ori le frânge până şi trupul, se dăruesc, gonind din ele văpaia păcatului. Şi o fac Aniuta, în massă şi numai în lumină de soare. Gândeşte-te acuma la nenorocitul acesta de om pe care legile făcute de el însuşi îl obligă să-şi legitimeze actele dragostei cu popi şi ofiţeri de stare civilă! Şi-i mai place să-şi spună că e fiinţa cea mai superioară! Hm, ce zici Aniuta, nu am dreptate? şi secera braţului a strâns-o încă odată.

— E toată de partea ta, Dodo! şi în semn că e şi ea toată de partea lui, şi-a aplecat pra-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

voslavnic capul pe umărul lui Dodo, apropiind de nările lui parfumul părului, în care fierul a ars cârlionții și zulufii după amiezelor de ne școală.. Și avea părul Aniutei, în parfumul lui, aroma pe care ți-o vâră din plin, în plămâni, Valea Răutului, când o arde seceta.

S'au auzit pași. Pașii Danei țesând în prundișul aleei copcile unei fugi. Fără de nicio altă înțelegere decât a ochilor, Aniuta s'a descătușat din strânsoarea brațului ce o cuprindea pe după umeri, punând între ea și Dodo un gol. Golul celor ce stau pe aceiași bancă și cari nu pot fi bănuiți de nimic vinovat. Un ochi priceput însă le-ar fi putut prinde durerea pe care le-o trezea din uitare pașii Danei Boian. Peste cele vorbite și închise în înțelegerea care pornea numai dela trup la trup, se înfigea acum gândul care le rănea inima.

Și, în felul judecății lor avea fiecare dreptate. Aniuta știa prea bine că între ea și Dana deosebirea e mare. Ea putea dărui lui Neculai Brateș totul, dela prima întâlnire, și Neculai Brateș nu era de loc omul care să nu înțeleagă aceasta și când numai cu ochii e spusă. Totuși, cu tot avântul ei promițător de orice, Neculai Brateș era vădit rămas lângă Dana. Dar în atât de ascuns rămas, că numai de o femeie putea fi descoperit. Și numai de femeia care îl caută și îl iubește. Puntea până la el era însă ruptă. O încerca ea ori de câte ori îl întâlnea, fie la Dana sau chiar pe stradă, și

Muzeul Digital al Romanului Românesc

tot de atâtea ori trebuia să afle că între el şi ea e umbra alteia.

Dacă ar fi ştiut că acea alta e una care tot ca şi dânsa e gata să-i dărue totul, necazul încă nu i-ar fi atât de mare. Dragostea nu e stăpânită numai de inimă ci şi de arşiţa sângelui. Are şi el dreptul să-şi spună cuvântul când vrem să-i potolim setea. Dana e în afară însă de darul trupului, cum de l-a ţintuit atunci cu atâta putere de ea!? Ce e atât de gingaş şi de dorit în sufletul Danei, de e în stare Neculai Brateş să treacă peste ea, ea, care îi dă şi suflet şi trup!?

Acesta e biciul care o plesneşte pe Aniuta, în clipele când paşii Danei Boian s'aud sprinten venind.

Şi tot cam în acelaş fel e şi biciul care loveşte în Dodo Cudalbu. Ce a găsit Dana la borţoşelul aista!? Talent!? Nu are şi el talentele lui!? Ştie să sară cu calul domnul romancier? Poate să se arunce cu paraşuta, ca el, care are de gând să se asvârle şi fără paraşută? Şi câţi ani are onorabilul? Parcă trecuţi de patruzeci! Da pinteni de argint şi cravaşă Saumur are domnul? Nu are, şi totuşi trebue să aibă ceva, de s'a aprins în aşa hal Dana de dânsul!

I-a găsit Dana, aşa cum s'au despărţit, în poza de cuminţenie şi de aşteptare.

— Vă odihniţi?... şi eu care vă credeam într'un *single* vijelios! îi întâmpină Dana, adu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

când în obraji revărsarea bucuriei ascunsă în inimă.

— Şi totuşi suntem într'un *single*, însă a unui început de joc nou, răspunse Aniuta, încercând să dea un vag relief unei ameninţări.

O bănuia pe Dana nelămurită în sentimentele sale şi dorea să vadă dacă la înţelesul cuvintelor ei reacţionează ca mai toate femeile care sunt asaltate din mai multe părţi şi care, neprecizându-şi încă alegerea, ţin în minciuna speranţei pe toţi câţi le curtează. Dana i-a spulberat însă din prima clipă, fără şovăire şi în forma cea mai categorică, gândul că ar putea fi măcar un fir de paianjen care s'o lege sentimental de Dodo Cudalbu.

— In cazul acesta, vă urez la amândoi succesul dorit. Continuăm?

Au căzut atât de promt cuvintele Danei, încât nu mai puteau da loc la nicio bănuială. Necum la o viclenie femeiască.

Totuşi, pe Aniuta Golub răspunsul Danei a îngenunchiat-o întru câtva. Siguranţa ce i-a dat, că între ea şi Dodo Cudalbu nu e nimic, marca o a doua siguranţă: îndrăgostirea ei de Neculai Brateş. Ori, Neculai Brateş era şi obiectivul ei principal, reazimul ce şi-l căuta in Dodo Cudalbu fiind numai mantaua de vreme rea prin care trece inima ei. Dacă rana care se deschisese şi-a potolit pe măsură răbdării durerile, rămânea însă tot rană deschisă pentru dânsa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Cu Dodo Cudalbu procesul de pătrundere a celor ce se întâmplau, se petrecea mai la suprafață. Pentru el Dana Boian nu era o problemă de viață, ci de orgoliu numai. Ușurelnicele și multele succese prin care trecuse i-au limitat la vibrații reduse pasiunea femeilor. Variabilul i-a tocit intensitatea sentimentelor, ascuțindu-i numai rafinamentul pentru tot ce femeia aduce fizic în dragoste. Complicațiile de ordin sufletesc nu-i puneau probleme trudnice, cu nesfârșite desbateri în orele de nesomn. Pe acestea le rezolva cu aceiași ușurință cu care își clasa pe pachete legate cu funde scrisorile primite dela femei, scrisori pe care le păstra și cataloga în vederea vreunei ocupații de mai târziu. În schimb, vânatul ales din punctul său de vedere, îl încorda în luptă și îl lega de luptă, până ce socotia că de partea lui e victoria.

Cum Dana Boian întruchipa la Iași exemplarul cel mai desăvârșit al fetei de astăzi și al femeiei de mâine, cucerirea ei se impunea și din punctul lui de vedere, ca o problemă care trebuește cu orice preț dusă la capăt. Averea Danei, numele Danei, și, mai ales, frumusețea Danei, erau punctele cardinale pe care își sprijinea acțiunea de cucerire. Sufletul Danei, care prețuia mult mai mult decât toate celelalte amintite mai sus, nu intra în socotelele lui. Sufletul conta printre mărunțișurile cu care nu are ce face. În ceeace privește orgo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

liul, lupta sângeros. Până acum se găsește la înnălțime. E parternerul Danei la tennis. Una la mână. La micile ei sindrofii colegiale e și el prezent. Două la mână. In oraș, lucrurile acestea și-au răsfrânt de mult ecoul. Și cum din nimic orașul croește lucruri mari, pe ici și pe colo se și vorbește de o căsătorie sigură. Trei la mână. La Gheorghiță Mârza baremi s'a și fixat data logodnei. Biroul 2 ține recordul și în această neașteptată bombă. Se putea ca Biroul 2, să nu aibă informații precise!? Patru la mână. Va trebui însă pentru menținerea acestui orgoliu să înlăture, chiar cu anticipație, orice îndoială, și de ori unde ar veni. A și auzit pe una din obișnuitele meselor lui Gheorghiță Mârza, mai dăunăzi, că s'ar părea (nu a dat-o ca certitudine) că prietenia lui Neculai Brateș cu Boianii e numai un vestmânt al afecției lui pentru tânăra Dana, care și ea, la rândul ei, acordă romancierului Neculai Brateș o simpatie care depășește cadrul șorțului de elevă la Anca Doamna.

Bine înțeles, Dodo Cudalbu, care era prezent, și căruia până acum nu i se puteau face imputații de lipsă de creștere, a arborat tăcerii lui zâmbetul pe care îl ridică în creștetul fleacurilor acei interesați în cauză. Dar și în această întâmplare a voit să fie foarte bine crescut, așa că zâmbetul său sublinietor de fleacuri, a fost păstrat în rictusul buzelor numai atât cât a trebuit să-l poată prinde una din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.ro/mdrr1933-1947

femeile de faţă, operaţie după care şi l-a alungat depe obraz, ca unul ce ştia foarte bine că, dacă e cazul de lăţit, o să-l lăţească mai mult doamna care l-a prins o clipă numai pe faţa lui, decât dacă l-ar păstra un ceas, cu vădită şi ostentativă semnificaţie.

Buclucul e însă că se cam adeveresc, din cele ce şi astăzi constată, spusele Sandei Crăsnaru la Pâinea Zilnică, aşa cum mai era botezată şi într'alt fel decât Biroul 2, masa lui Gheorghiţă Mârza. La preţul nesdruncinatei lui reputaţii de neîntrecut cuceritor ţinea mai mult ca la orice. Il măgulea la maximum poteneria oraşului, cu avantagii pentru persoana lui, şi o preţuia înnaintea oricărui adevăr favorabil şi ţinut în ascuns, dar care totuşi isbutea să pătrundă în şoapta cancanurilor într'o variantă displăcută. O mai evidentă superficialitate a masculinului său nici că se putea.

Acesta era, la o primă cercetare a sa, accentul grav pus pe durerea lui de acum. Şi, deocamdată, numai împotriva acestui accent trebuia dată lupta. Clipa de faţă îi impunea să nu dea importanţă sub nicio formă răspunsului Danei. Mândria lui îl obliga să se comporte în aşa fel încât Aniuta să înţeleagă, că Dana a răspuns cum a răspuns numai ca să-şi acopere dragostea cea adevărată. Chit dacă şi din acest înţeles o pierdea pe Aniuta. Pe Aniuta cea atât de uşor câştigată într'un moment de desnădejde.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

Luptă grea, fățărnicie și mai grea, dar trebuiau amândouă împlinite. I-o cerea orgoliul.

Au reluat jocul fără de nicio vioiciune sportivă. Numai ochii Danei pândeau mingiile. Și numai dreifurile ei le dădeau razanță și șuer de glonț. Ce pleca din rachetele Aniutei și a lui Dodo, erau, cum bine le botezase Dana, cartoafe.

— Da ce e cu voi de nu mai aveți nici putere?

— M-am plictisit, a răspuns Aniuta.

— Am obosit, a motivat Dodo.

— Să terminăm atunci partida. Nu o vreau întreruptă când sunt aproape de victorie.

— Ți-o acordăm cu anticipație, a răspuns Aniuta.

— Eu, dacă vrei, continui, dar cu aceiași generozitate, încercă o scuză onorabilă Dodo Cudalbu.

— Generozitate!? Și dela tine, Dodo, care joci ca o mazetă!? se înfurie prietenos Dana. La loc fiecare, că vreau să fac din voi victime astăzi.

Aniuta a dat cuvintelor Danei un înțeles de răutate. I-a răspuns numai în gând.

„Așa!! Ei bine, vom vedea noi la urmă care e victima!“

Neculai Brateș se arătă în capul aleei, în drum spre poartă. Zărindu-l, Dana l-a mai salutat odată cu un vers latinesc din lecția ei de mâine. Un vers pe care a trebuit să i-l traducă chiar Neculai Brateș.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— *Tu duca, tu signore et tu mdestra.*

(Tu eşti călăuza mea, seniorul şi maestrul meu).

Salut la auzul căruia Dodo Cudalbu nu a scăpat ocazia unui spirit:

— Da de când vă înţelegeţi păsăreşte?

Aniuta nici ea n'a lăsat să-i treacă ne dat un sfat prietenesc:

— Bagă de seamă, Dana, că la scoborîrea în Infern a făcut uz Dante de versul pe care l-ai spus. Păzeşte-te de noul Virgil!

Cu fiinţa întreagă strânsă spre omul care pleca şi care la salutul ei latinesc a răspuns cu o mână înnălţată în aer, Dana n'a mai auzit nici pe Dodo şi nici pe Aniuta. Mânii lui Brateş, prietenos şi cordial ridicată, a răspuns racheta Danei, dând braţului şi palmei ei lungime şi lăţime de uriaş.

Când scena s'a sfârşit, şi-a întors şi Dodo Cudalbu capul din direcţia celui plecat.

— Succesele literare l-au făcut să uite de tot de ţinută. Stă pantalonul pe el ca pe bragagii!

— Intr'adevăr, i-a întors de îndată replica Dana, între voi doi e o mare diferenţă! Neglijenţii lui bărbăteşti tu îi opui o eleganţă dubioasă, de bărbat feminizat.

In gâtul lui Dodo coardele vocale s'au înnodat, interzicându-i cuvântul.

In Aniuta, cuvintele Danei au luminat tot întunerecul din ea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaneasca.ro/mdrr1933-1947

Scoborînd pe jos Strada Carol, Neculai Brateş trebui să-şi fărămiţeze continuitatea gândurilor cu repetate salturi răspuns date tinereţii universitate. Şi salutul tinereţii universitare era mai mult o aclamaţie decât un salut. Studentele îl descopereau de departe, îi şopteau numele, — şoapta fiind vorbă tare, — şi îi zâmbeau cu voioşie, unele oprindu-se chiar în loc să facă gardă de onoare trecătorului care se strecura printre ele cu acea modestie la care nu au dreptul decât oamenii mari.

Ca în nici o altă zi, întâlnirea cu admiratorii lui îl plictisea astăzi. Şi îl plictisea fiindcă îi fărâmiţa gândurile. Cleştele din care voia să scape îşi strângea din ce în ce braţele apăsătoare.

La început, când numai pornirea Danei se arătase în joc, a crezut că va putea stăpâni aprinderea ei şi că, încet, încet, Dana îşi va reveni din întâiul salt pe care i-l dă inima şi că, după ce revenirea îi va deschide ochii sufletului, se va aşeza temeinic în apele vieţii ei tinere.

Aşa ar fi fost dacă Dana ar fi pornit pe noul drum numai cu încălzirea inimii. Cu ea însă nu s'a jucat numai sângele, aşa cum în deobşte se joacă pârdalnicul cu mai toate fetele, în întâia lor învrăjbire a simţurilor, învrăjbire în care jertfesc absente, oricui şi oricum, darul pe care numai naşterea li-l poate da. Dana s'a născut cu maturitatea înţelegerii

Muzeul Digital al Romanului Românesc

faptelor în care va fi prinsă, la oricare vârstă ar fi. Neculai Brateş nu avea un copil în faţa lui. Cum sunt atâţia oameni mari copii, Dana era un copil om mare. Şi cu omul mare joaca de tot felul e mai grea.

Dar ce-i stă şi mai mult împotrivă, e însuşi faptul că nu e numai el cuibărit în Dana, ci că şi Dana e cuibărită în el. Lupta împotriva Danei ar da-o uşor; împotriva lui însă s'arată dela început a fi neputincios.

Caută puncte de sprijin şi nu găseşte. Oglinzile sunt cele mai concludente în atari ocazii şi ori de câte ori vrea să verifice înţelesul adevărat al acestei prietenii nepotrivite, care a spart de mult cadrul strâmt al prieteniilor făţişe, se aşcază în faţa oglinzilor, ca şi cum verdictul numai din sticla lor poate să iasă.

Neîntâlnind în drum nicio oglindă, se opreşte în faţa puţinelor geamuri vitrine depe această stradă. Examenul ce şi-l face este sumar şi brăzdat de linii puternice. A depăşit de mult aplombul tinereţii. Gâtul, obrajii, burta, au început să-şi adaoge desvoltările bătrâneţii. Spre ceafă, laţele chicii se lăbărţează la întâmplare ciuntind din gulerul turtit în creţuri. Ninsoarea mătreţei i-a aşezat un şal argintiu pe umeri. In borurile pălăriei cu întinderi calabreze, s'a adunat colb să-şi poată face şi vrăbiile baia în el. Pantalonii se aseamănă cu căpăţânele de zahăr, conifere. In plus, mai sunt dotaţi şi cu creturile atârnării lor slabe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

din bretele. Pe reverurile hainei şi pe vestă, scrum peste pete şi pete peste scrum. E, spue oricine, dacă acesta e fason de om cu care să-şi piardă minţile o fată de şaptesprezece ani!

Reducea Neculai Brateş verificarea numai la ceeace prezenta fizicul său, dar se înşelase Neculai Brateş şi din acest punct de vedere, în socotelele examinatorii ce îşi făcea. Nu le racorda de loc la înţelegerea Danei, care depăşea aşteptările sale şi în ceeace ar putea să însemne interpretarea ţinutei unui om. Deoarece, după părerea Danei, unui ins de valoarea sa, nici nu i-ar fi stat bine o eleganţă costumală. Preocupările de soiul acesta sunt ale minţilor ce-şi complectează inteligenţa şi cultura cu pudre, cremuri şi dungi la pantaloni. Cu gulere crohmolite şi cu ghetre albe. Aşa cum unii din actorii de teatru toată realizarea lor o pun în hainele care le îmbracă. Deşi la şaptesprezece ani, Dana nu poate concepe că dintr'o tivgă pomădată şi de sub arcuri de sprincene corectate cu pensa, ar putea să iasă paginile fermecătoare din romanele lui Neculai Brateş. Pentru creaţie trebue robusteţe, şi mintală şi fizică. Creatorului îi sunt îngăduite toate licenţele posibile. Nici chiar buna cuviinţă, atât de necesară oamenilor cu minţi timide, nu le este absolut impusă. Pentrucă în multe din frângerile acestei bune cuviinţi ei pun înţelesuri până la care nu au putut să se ridice niciunul din autorii *savoir-vivre-ului*. Adevărul

Muzeul Digital al Romanului Românesc

acesta e vechi şi ea îl înţelege numai. Nu are nicio pretenţie să se considere în capul răsvrătiţilor de-soiul acesta când de veacuri lumea întreagă ştie că *quod licet Iovi, non licet bovi.* Dar nici să nu o creadă lumea prea copil şi să-şi închipue că atingerile ei cu viaţa sunt numai acelea pe care le îngădue catechismul demodat al educaţiei ce se dă astăzi tineretului. Că are dreptate, o simte şi în lipsa de argumente cu care ar putea fi combătute unele depăşiri ale sale. Depăşire chiar a cadrului şcolastic. La ea toate sunt puţin mai înafară de marginile dispoziţiunilor onor direcţiunei liceului, dar niciodată onorata direcţiune nu a putut să-i precizeze care e depăşirea. Şi, slavă Domnului, şi bascul era mai pe dreaptă decât vroia doamna Mihaela Ionescu Zaztavna, şi cârlionţii părului trăgeau la fit orele de închidere în plasa carceră, şi şorţul ei era tăiat conform modelului şi totuşi pe calapodul trupului dispărea modelul şcoalei, şi ciorapul ei era de aţă şi cu toate astea în ciuda direcţiunei aţa ciorapului primea strălucire din strălucirea piciorului ei. I-ar fi putut spune bunăoară directoarea: Dă-ţi cu cenuşe piciorul, ca să nu se mai aprindă aţa ciorapului!? Nu! Atunci, la ce bun chenarul educaţiei, reglementat pe colectivităţi, când fiecare se naşte cu chenarul său propriu? Din momen' ce nu poţi combate un lucru ce nu-ţi place, raţiunea combaterii este falsă. Ar voi poate lumea să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaransilvaniei.ro/?id=1933-1947

se amorezeze de Dodo Cudalbu. Vârsta, cu diferența reglementară (iarăși regulamentul și aici!) îi închide în aceiași generație de căsătoriți. Dar s'a gândit careva, dacă îi închide și în aceiași sferă de analiză a lucrurilor și a oamenilor? Ființele nu trebuesc nivelate cu tăvălugul vârstelor, ci cu al uniformității înțelegerilor de tot felul!...

Dar de unde să știe Neculai Brateș, din cele ce a vorbit până acum cu Dana, că până aici a ajuns puterea ei de gândire!? Nici nu avea cum să știe pentrucă înțelegerea lor de până acum s'a redus numai la ceeace și-au vorbit ochii lor. De ce gândia Dana, era încă străin. O bănuia ființă superioară, îi simțise superioritatea în multe din înfățișerile ei, dar nu ajunsese încă la cântarul cuvintelor mari. Așa că, chinuit de ideea de a găsi o portiță de scăpare, o căuta mai departe în vitrinele magazinelor.

Ciudat însă! Când se părea că se desprinde cu sorți de isbândă vreuna, un cârcel îi înnoda inima. Acolo răzbea efectul iluziei care i-ar fi putut veni în ajutor. Și se cutremura ca'n fața faptelor, în care nu poți lua nicio hotărîre.

La ridicolul aparent nu se gândește. Tot gândul i s'a răsucit pe un singur vrej: Cuconul Costăchel. Ce va mai rămâne din el în ochii omului acesta, când va afla cu câtă netrebnicie a răspuns dragostei ce i-au arătat!?

Nici nu și-a terminat în gând întrebarea, că

Muzeul Digital al Romanului Românesc

negrul i s'a şi pus înnaintea ochilor. I s'au slăbit chiar picioarele. Simte nevoia unui razim. Il caută şi nu-l găseşte. Il mai caută şi îl întrezăreşte. Cu preţul oricărui sdruncin sufletesc al Danei, va trebui să o facă să înţeleagă că, în viaţa ei nu poate rămâne decât în carnea şi onestitatea lui Frère Culai, cel atât de cinstit de cuconul Costăchel şi cucoana Roxana.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

CAP. VI.

Corso. Oră la care toate cele trei uşi de intrare sunt în continuă deschidere şi închidere. Oricine trece pela ora amiezii prin dreptul lui Corso, intră. Intră şi de are gândul să rămână, şi de nu-l are. Cucoanele mondene ale Iaşului, la această oră sunt şi ele prezente. Pentrucă la Corso se desbate care e cel mai bun film, care e grădina pentru luarea mesei de seară, la aer, şi tot la Corso se face şi înregistrarea figurilor străine de oraş, pentru care, când se ivesc, telegramele ochilor încep să circule dela o masă la alta, întrebătoare.

Corso este, de altfel, aşezat în punctul cel mai strategic al oraşului, dacă ne gândim la operaţiile de tot felul pe care le poate cuprinde în incinta lui un oraş cu drept la titlul de municipiu. Solid retranşat în parterul Jochey-Clubului, are sub focul său bine organizat nodul cel mai important de comunicaţie al cetăţii. Oraşul de sus, al Copoului şi al Străzii Carol, trebue să treacă prin faţa lui Corso, la fel precum oraşul de jos trebue să plătească vamă Corso-ului, când treburile lui sunt de partea Copoului. Păcurarii îşi varsă şi el noro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

dul în bătaia vitrinelor dela Corso, asemeni cum Lăpuşneanul îşi duce zilnic nesfârşitele coloane ale tinereţii care se distrează pe stradă, drept în pieptul balconului dela Jockey-Club, balcon în care o veche gardă, decisă să moară decât să se predea, primeşte defilarea lumii noui, care se suprapune peste umbrele lumii ei vechi. Şi, drept în faţa lui, ca un ironic *pendant* al balconului în care stau de veghe prizonierii trecutului, cofetăria studenţească, plină de tot clocotul începutului de viaţă.

Tot prin faţa lui Corso trebue să mărşăluiască şi sgomotoasele rânduri ale elevelor de liceu, cu bascul ştrengăreşte aplecat pe o parte; cum tot prin faţa lui e nevoit să treacă şi internatul fiicelor de militari, sever claustrate în pelerini monahale şi în priviri care nu trebue să iasă din piatra trotoarului.

Patronul localului e un om cumsecade. In locul lui, un altul ar trece în notele de plată şi poziţia localului. Eu aşi fixa-o chiar la o mie de lei. Mai mult decât oricare fel de mâncare. Pentrucă ceeace poţi rezolva, în orişice domeniu, la Corso fiind, întrece cu mult în valoare nota de plată, oricât ar pipera-o Statul cu timbre şi patronul cu preţuri exagerate.

La Corso fiind, într'un sfert de ceas poţi cunoaşte aproape toate cucoanele frumoase ale Iaşului. E destul să dai de un cunoscut de o zi, că te şi poartă prin faţa lojelor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Să vă prezint lume nouă. Prietenul meu, cutare.

Dacă se întâmplă să ai şi vreun nume mai a cătărei, apoi atunci sigur devii prietenul lui cel mai vechi şi cel mai bun.

In cazul când nenorocirea face să-ţi aparţină numele artelor, oricăreia dintre ele, apoi atunci poţi să nici nu cunoşti pe nimeni că luat de mână şi dus la Gheorghiţă Mârza la masă. tot eşti. Luntre şi punte să te faci şi nu scapi.

— Haide, cucoane, la un rasol cumsecade! Mai vine cutare, şi cutare...

Cutare şi cutare, de sunt nume bărbăteşti, aparţin neaparat oamenilor cunoscuţi, iar de sunt nume femeieşti, proprietarele lor sunt, cu precizie, femei sau fete frumoase. Şi cel care te ia să te ducă de mână la Gheorghiţă Mârza, e însuşi Gheorghiţă Mârza.

La Corso şi-a mai stabilit cartierul general şi Sţejărel Racotă. E dintre cei mai nelipsiţi ai localului. Stejărel Racotă se află însă acolo, pentrucă nu se poate afla în altă parte. Pentru el, alegerea acestui local se datoreşte numai faptului că ocupă o casă boierească, veche, de teama căreia au mai rămas şi astăzi câţiva fără curajul de a intra, cu toate că acum e un restaurant deschis tutulor.

— Oricât de prost e restaurantul, măi, totuşi nu e o cârciumă. In Iaşi, alt local nu e!

Şi are dreptate Stejărel Racotă. Or fi având ele renumele lor cârciumioarele Iaşului, cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

vinuri, grătar şi murături faimoase, da o faţă de masă curată şi un şervet de pânză nu găseşti la niciuna.

Motivul pe care ţi-l spune Stejărel Racotă, acesta e. E un altul însă pe care numai el îl simte. Intre zidurile Corso-ului el se găseşte şi astăzi tot cu cei din trecut. De cum intră, cei prezenţi îşi schimbă pe loc înfăţişarea. Femeile încep a se îmbrăca în malacovuri iar bărbaţilor le cresc bărbile şi musteţile. Şi numai după ce în viziunea lui au devenit cei din trecut, cei ce au fost stăpâni şi oaspeţi în casa asta, numai atunci s'aşază la sfat cu dânşii. Şi îi întreabă, nu de zilele lor, ci de ale acelor din naintea lor. Căci drumul gândului lui e mereu în spre trecut. Din el se hrăneşte şi cu el se adapă. Din aerul lui respiră şi numai în cimitirul lui se va îngropa. Şi-a şi ales locul. Iar sarcina de-a-l îngropa acolo a trecut-o lui Necui Brateş.

— Culai, dacă n'ai să mă scoţi din borta unde m-or arunca netrebnicii aiştia şi să mă îngropi, pe furiş, în locul ales de mine, să ştii că pe lumea ceailaltă nu te mai cunosc!

Locul ales era unul din multele pe care i le-a înşirat odată, la Feiga Papiş.

—Unde oi vrea tu, Culai. Lângă o dărămătură de zid vechi. In dosul Goliei, că tot e dosnică strada. Şi fără de nicio grijă că au să facă şi pe mormântul meu ceeace fac astăzi pe zidurile bisericei! Treaba lor! Pe lumea cealaltă n'am

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

să mai simt nici udul şi nici mirosul. De nu vei putea în preajma Goliei, îngroapă-mă în vreun beci de curte veche. E unul în Sărărici. Mai e altul lângă casele beizadelei Sturza. Da, ce mai la deal la vale! Unde o fi, Culai dragă, da numai vecin cu mine să fie trecutul!

E şi astăzi la Corso, izolat în boxa lui cu un coniac Hennessy înnainte, cetind ziarul. Din când în când aruncă pe deasupra ochelarilor priviri înăuntru şi pe stradă. Forfota de afară îi fură şi lui mici fracţiuni din atenţie. Ii mai ridică din ziar capul şi trântelile uşilor, lasate să se închidă singure, de cei ce au mânile ciungite de lipsa de educaţie.

Zărindu-l pe Neculai Brateş trecând din spre Universitate, şi cum de alaltăeri, dela Feiga Papiş, îi pierduse urma, a trimes chelnerul să-i spună că e acolo.

Venind, i-a descoperit o faţă muncită de griji.

— Vezi, dacă-mi scapi!?

— Ce să văd, cucoane Stejărel? şi fără să mai aştepte răspunsul, îşi roti capul în jurul umerilor, să descopere de unde îi vine şoptit numele.

— Văd eu, nu tu! De unde capul ăsta de om plictisit?

— Plictisit!? Nu! Plictiseala e saturaţia unei stări oarecare, cucoane Stejărel, şi ceeace mă frământă acum abia a început!

— Vrasăzică, tot ai ceva!

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Am, cucoane Stejărel!

Stejărel Racotă a înțeles ușor cam ce are, după cum și-a frecat mânile și și-a mai întors odată capul, de data asta spre stradă.

— Și, mă rog, nu pot să știu și eu ce ai?

— Cum nu, cucoane Stejărel, numai să mă lași să aflu eu mai întâiu, ce am!

— Cum asta, nu-mi poți spune nimic?

Reîntorcându-și privirea în ochii lui Stejărel Racotă:

— Ba, ceva tot pot să-ți spun! Caut sufletului meu un alt climat, cucoane Stejărel. Deocamdată, atât!

— Și restul?

— Restul, să mi se mai limpezească un pic zăpăceala din cap și — hai să spun, că doar n'o să-mi fie teamă și de un cuvânt! — turburarea ce m-a cuprins.

— Turburare!? măi, da cu tine se petrec lucruri grave și le taci!? Nu vrei să mi le spui?

— La timpul lor, cucoane Stejărel. Și timpul lor poate să fie peste o lună, poate chiar mâine.

— Măi Culai, să mai știi ceva dela mine. E drept ce spui tu: fiecare vorbă trebue spusă la timpul ei. Numai că cei în cauză greșesc mereu și numai la timpul când trebue spusă, n'o spun. Să nu fie prea târziu și să te căești pe urmă!

— Cucoane Stejărel, e mai complicată treaba decât o bănuești mata.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdrr/1933-1947

Privind prin geam, Neculai Brateş, cu uşoara lui miopie încerca să verifice dacă silueta sveltă şi elegantă a femeiei care trece pe trotoarul celălalt nu e a Elzei Rieber, soţia unui coleg de Universitate.

— Elza Rieber e, cucoane Stejărel?

— Unde, care? şi după ce privi şi el afară, tot pe deasupra ochelarilor, confirmă fără întârziere.

— Ea e. Se îndreaptă, probabil, spre dejunul lui Gheorghiţă.

— E ora să plecăm şi noi, cucoane Stejărel.

— Să plecăm, Culai.

Şi-a vârît ochelarii în tocul de argint, a plătit coniacul, şi au plecat, salutaţi fiind cu zumzet de şoapte şi atente aplecări din cap.

Gheorghiţă Mârza are meritul să-şi fi stabilit o notorietate în urbea Iaşilor, cu ajutorul celor mai mediocre posibile mijloace. O notă discordantă în a i-o recunoaşte, sub orice formă i-ar fi fost prezentată, făcea numai cuconul Costache Boian. Între restul lumii şi cuconul Costache, se aşezau Stejărel Racotă şi Neculai Brateş, mai puţin absoluţi decât cuconul Costache, în acordarea valorilor, dar mai pretenţioşi decât toţi ceilalţi cetăţeni ai Iaşului, în îndrăgirea nulităţilor.

Dacă ar fi ştiut cuconul Costache Boian, că inteligenţei lui Gheorghiţă Mârza se datoreşte becul electric din capul buzduganului lui Şte-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaroman.ro/mdrr1933_2947

fan cel Mare, apoi atunci nici că i-ar mai fi îngăduit să mai calce pe la Jockey, cu tot dreptul ce-l avea ca membru ales. Cum însă cuconul Costache Boian trăia în disprețul a tot ce pe nedrept se ridică să mânjască dogmele vechilor așezări, habar nu avea de rolul lui Gheorghiță Mârza, în conducerea voevodalului târg. Pentru el, Gheorghiță Mârza avea consistență umană numai când trebuia să exemplifice dece Jockey-i de azi nu mai corespund Jockey-ilor de altădată. Atunci, și numai atunci, își aducea aminte de Gheorghiță Mârza, cuconul Costache. Numai când auzea o ușe trântindu-se sau când pornia vreun râs lăbărțat, cu hurducări de pântec și cu sughițuri de mancă, începea Gheorghiță Mârza să-și găsească loc în amintirea cuconului Costache Boian. Altfel, să i se fi pomenit de zeci de ori numele lui și tot nu ar fi știut cuconul Costache Boian despre cine e vorba. In afară de club însă, îl amesteca în grămada tutulor, și cum toți din afara clubului erau oameni cumsecade, era și Gheorghiță Mârza, dincolo de ușile Jockey-Clubului, un om aproape cumsecade.

Pe stradă, Gheorghiță Mârza saluta pe oricine întâlnea în calc. Ii dădeau trecătorii sau nu îi dădeau binețe, el le răspundea, salutându-i. Nu era om în Iași să ducă mai cu plăcere mâna la pălărie ca Gheorghiță Mârza. Impărțea saluturi și răspundea la saluturi și când nu era nimeni pe stradă. Se saluta și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaransilvania.ro/mdrr1933-1947

pe el însuşi când vreo vitrină de magazin, căptuşită cu oglinzi, îi multiplica fiinţa. Şi nici fără: — Să trăeşti, cucoane! nu-l lăsa să treacă pe Gheorghiţă Mârza din oglinzi. Impovărat de anii unei jumătăţi de veac şi mai bine, îi purta totuşi cu tinereţe. Avea şi în a ţine la distanţă bătrâneţa procedeul lui. De cum se arăta o cută îndrăznind să-i brăzdeze obrazul, Gheorghiţă Mârza şi începea lupta alungatului. Mânca, şi iar mânca, până ce cuta era îndepărtată. Procedeul acesta avea însă şi neajunsul lui, îmborţoşându-l prea mult, ceeace iar nu-i plăcea lui Gheorghiţă Mârza. Se hotăra atunci pentru cură de slăbire, dăinuind cura atât cât îi permiteau cutele, dornice să se reaşeze la locul lor.

Tinereţa o mai păstra Gheorghiţă Mârza şi în alesul stofelor, şi în croitul lor. Şi culorile şi croiala aparţineau hainelor sportive. Pantalonii pipiţi, în garderoba lui se găseau la loc de cinste. Îi îmbrăca însă numai în zilele nemerite. Şi zilele nemerite erau atunci când trebuia să poarte oficialitatea funcţiei ce deţinea la serbările în aer liber, cum era sădirea pomilor, 1 Mai, concursurile hipice, deschiderea expoziţiilor târg, şi altele cam de aceiaşi natură. Dar nici pantalonii pipiţi şi nici salutul său repetat, nu sunt factorii principali cărora datorează notorietaea. Aceasta e sclava unui alt obiceiu al prea simpaticului domn Gheorghiţă Mârza. Un obiceiu a cărui faimă

Muzeul Digital al Romanului Românesc

a răzbit până în capitala ţării. Invită zilnic la masă. Şi zilnic oaspeţii lui sunt în număr de zece până la cincisprezece. Dar nu oricine poate fi invitatul lui Gheorghiţă Mârza. Femeile trebue să îndeplinească o condiţie şi bărbaţii alta. Femeile trebue să fie frumoase şi bărbaţii trebue să poseadă un nume cu circulaţie cunoscută. Fac excepţie dela regulă numai soţii cucoanelor sau părinţii fetelor frumoase. Pe aceştia, dacă ar putea să-i suprime, i-ar suprima, dar cum nu a ajuns la rezolvarea suprimării, îi tolerează.

Te cunoaşte sau nu te cunoaşte, de ţi-a fost numele dat la gazete, tipărit pe vreo carte sau sgâriat pe bronzul vreunei statui; de eşti vreun medic de vază sau vreun actor cu talent, pictor cu renume sau general în armată; vreun inspirat ca păstorul Lupu, sau vreun trimis al culturii occidentale; de s'a omorît din cauza ta o femeie, sau de ai scăpat prin miracol dintr'o mare catastrofă; de porţi un nume înscris de străbunii tăi în istoria ţării, sau de-ţi baţi joc de faima strămoşilor prin comiterea vreunei grave nelegiuiri; şi de rătăceşti cumva prin Iaşii Junimei de odinioară, sau prin Iaşii de acum ai amintirilor fără de niciun preţ, de invitaţia la masă a lui Gheorghiţă Mârza nu scapi.

— Cucoane, iartă-mă, da cine trece prin Iaşi şi înseamnă ceva în socotelele românismului, trece şi pe la Gheorghiţă Mârza. Mai am la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

masă pe Sanda Crăsnaru, pe Elza Rieber, pe Domnica Talpeş, pe Gina Decher, pe Olga Ţaţomir. Tot unul şi unul, cucoanel (deşi toţi cei înşiraţi până acum erau una şi una). Zău, cucoane, fă-mi onoarea şi vin. Cuconul Mihai Pădureanu e nelipsit dela mine. La fel maestrul Neculai Brateş. Cenaclu literar în toată regula, cucoane. Ca pe vremea lui Pogor şi-a lui Costache Negrutzi. Sau Iacob, îm? Ce mai la deal la vale, te-am şi anunţat cucoanelor. De-abia aşteaptă să te vadă.

Să-i rezişti e peste putinţă. Vrei nu vrei, eşti dus la masă, iar acolo eşti prezentat autohtonilor ca şi cum de ani de zile ai fi prietenul lui Gheorghiţă Mârza, şi că numai un noroc al tău a fost că ai dat peste dânsul.

Când află de prin ziare de apropiata sosire în capitala Moldovei a vreunei feţe simandicoase, ca să fie sigur că nu-l scapă, dela gară îl ia în primire. Şi după ce se preface că îl întâlneşte ca din întâmplare, salutându-l şi întrebându-l de parcă viaţa i-ar mai fi scos faţă în faţă şi în alte dăţi, dar mai de mult, îi şi pune chestia de încredere:

— Cucoane, la dejun eşti (sau sunteţi) la mine. Mai am la masă pe Domnica Talpeş, pe maistrul Neculai Brateş, pe Elza Rieber...

Cu făgăduinţa acceptării asigurată, se şi pune în căutarea Domnicăi Talpeş, Elza Rieber, şi a tutulor celorlalţi în faţa cărora ţine cu tot dinadinsul să treacă drept un om cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1933-1947

întinse și prețioase relații la București, anunțându-i:

— Domnică mamă, vino astăzi la dejun. Telefonează-i, dragă, și lui Florin. Am la masă pe cutare, un vechi prieten al meu.

Și așa astăzi, și așa mâine, până s'a lățit vestea în tot Bucureștiul, cunoscând oricare cetățean mai de vază al metropolei că, dacă îl trimete cumva treburile la Iași, nu mai are nevoe să se și intereseze la ce restaurant se mănâncă mai bine. De mâncat știe că o să mănânce la Gheorghiță Mârza, și cine o fi acela Gheorghiță Mârza, va vedea el când va ajunge la Iași.

Gheorghiță Mârza nu e însurat și nici nu a fost vreodată. Burlac cum e și mereu în drumul fetelor și cucoanelor frumoase, ar fi putut fi privit de soții cucoanelor și de părinții fetelor, cu ochi dubioși. Nu e deloc însă socotit ca unul ce ar putea vătăma societatea. O încredere oarbă și îndreptățită, îi pune pe toți în afară de grija aceasta. Pe ce și-or fi bizuind siguranța soții cucoanelor și părinții fetelor, e greu de bănuit. Dar că sunt precişi siguri de neexistența niciunui pericol, e iarăși un adevăr care nu mai poate fi pus la îndoială. Din cauza aceasta unele lucruri par chiar că se petrec anormal. De pildă, cucoanele invitate la dejun vin de cele mai multe ori neînsoțite de legitimi, iar uneori respectivii sunt chiar pe tot timpul duratei mesei absenti.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

Intr'o seară, Neculai Brateş, pe când se afla cu Stejărel Racotă la una din multele lor partide în doi, şi-a exprimat făţiş nedumerirea:

— Care o fi raţiunea meselor ăstora, de fiecare zi, cucoane Stejărel, că eu nu le pricep? Pentru Gheorghiţă Mârza, nu pot fi privite decât din punctul unui singur unghi: profitul. Profitul în înţelesul cum el l-ar putea înţelege. Nu-l văd însă *înţelegându-l* în niciun fel. In schimb, mesele acestea înseamnă o cheltuială. Să fie oare un fel din multele feluri de a risipi banul!? Nu ştiu. Le caut o explicaţie şi nu le găsesc.

— Naiv mai eşti, măi Culai! Tu vrei să dai meselor lui Gheorghiţă Mârza, un scop, până la care inteligenţa lui nu se poate ridica. Să umple golul lipsei familiei proprii!! Haha! Scoboară, iubitule, la şiretlicul lui de coţcar de mâna a opta şi apoi ai să vezi şi rostul care îl au mesele lui!

Ochii lui Neculai Brateş s'au rotit în orbite, încă a neînţelegere.

— Tot nu pricepi!? E, iacă, am să-ţi explic eu care li-e scopul. Şi am să încep cu un caz cam aidoma.

Şi-a scos o ţigară, a bătut-o cu vârful opus îmbucării de tablia mesei, ca să se mai desfacă, pesemne, firele de tutun din încleştarea în care au fost înghesuite în pachetul regiei, a aprins-o, trăgând un fum gros, asigurător că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

e şi bine aprinsă şi bine înmuiată, şi-a mutat paharul de vin fără de nicio nevoe dela locul unde era, târşându-l vreo zece centimetri pe marmora mesei, şi, în fine, când ritualul pregătirii a fost terminat, a început:

— Am fost pe vremuri directorul de cabinet al lui Emil Costinescu, ministrul finanţelor din vechea formaţie a guvernelor liberale, de dinaintea războiului mondial. In sala de audienţe, apărea zilnic un ovrei, care, spre marea mea surprindere, deşi venia pentru a nu ştiu câte-a oară, nu mi-a adresat niciodată, niciun cuvânt. Se aşeza în rând cu toţi ceilalţi solicitanţi şi la ora sfârşitului de audienţe, pleca. Până să observ acest lucru, au trecut zile. Iar de când l-am observat şi până m'am hotărît să-l întreb ce e cu el, am lăsat să treacă un alt rând de zile, doar-doar se va decide şi va vorbi. De unde! Işi lua un loc, din ce în ce mai ferit din raza ochiului meu, tăcea, şi când se termina ora audienţelor, pleca mulţumit, ca şi cum şi-ar fi rezolvat în modul cel mai fericit toate afacerile pentru care venise.

Intrigat peste măsură, pândesc un moment prielnic şi îl întreb:

— Da cu dumneata, ce e, domnule, de tot vii şi nu-ţi mai formulezi pretenţiile!? Se împlineşte în curând luna de când deschizi uşa cabinetului şi să te aud cerând ceva, nu te-aud! Ai vreo chestiune de rezolvat? Vrei să vorbeşti cu domnul ministru? Aştepţi vreun rezultat?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

Ce e cu dumneata, domnule, fă-mă să înțeleg?

Ovreiul nu și-a pierdut cumpătul. Mi-a răspuns calm și aproape bucuros că nu are cu ce să mă supere:

— Nu cer nimica, domnule director. Vin și eu așa!...

— Cum așa, domnule?

— Domnule director, iaca am să vă spun dece vin. Io sunt om sincer. Așa să am io bine. Da de felul meu mai sunt și misit. Mă ocup cu misitie generală, domnule director. Unii fac numai cereale, alții vânzări și cumpărări, alții dau lovituri mari cu cojile de fag... mă rog, pe specialități. Iu, de toate, domnule director. Cu puțin, din de toate. Ca omul fără de capital. Una din bazele misitiilor mele e să creadă lumea că sunt om cu trecere la mărimi. Mai ales la mărimile din capul afacerilor. Da iu mai sunt și un om deștept, domnule director. Io știu bine că domnul ministru, fi-i-ar viața lungă și ministeriatul și mai lung, n'o să stea de vorbă cu mine despre afaceri de misitie, da lumea, ce știe lumea dacă domnul ministru a stat de vorbă cu mine sau nu!? Pentru lume e destul că mă vede intrând și eșind. Da și pentru Sami Ornștein e destul atâta! In speranța că am pus o vorbă bună, că am obținut o aprobare, o urgență, Sami Ornștein își ia partea lui de afacere cu anticipație. Da pe drept, domnule di-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1933-1947

rector! Pe sfânta dreptate! Păi pentru asemenea intervenţii nu pierde Sami Ornştein un timp preţios? Pierde, domnule director, şi Sami Ornştein, dacă-l pierde, baremi să-l piardă cu folos. Rău nu fac nimănui, domnule director. Nici lu domnu ministru, nici dumneavoastră, şi nici chiar lu domnu portar. Cum deschide la atâţia uşa, deschide şi lui Sami. Şi Sami ştie că domnul portar are greutăţi şi că un pol mai mult în buzunarul lui nu strică. După cum vedeţi, nu e numai o pierdere de timp, domnule director. Sami Ornştein pune în rizic şi capital. E, ziceţi dumneavoastră că nu trebue să trăiască şi Sami Ornştein, în mod cinstit!

— Ce şă-ţi spun, Culai dragă, sinceritatea plină de haz a ovreiului m-a dezarmat. În loc să chem portarul să-l dea afară...

— Şi pe urmă să-l chemi pe Sami Ornştein să-l dai pe portar afară...

— ...l-am sfătuit: domnule Sami, audienţele dumnitale la domnul ministru s'au sfârşit. De vei mai încerca să le continui, ai să intri în afaceri de misitie şi cu Prefectura Poliţiei.

— Şi s'a convins?

— Pentru Finanţe, da...

— Cum, numai pentru Finanţe!?

— Numai pentru Finanţe, deoarece ducându-mă, la preţ de câteva zile după scena aceasta, la Industrie, l-am găsit acolo, în sala audienţelor, aşteptând fără de nicio impacienţă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933 1947

ora terminării lor, cu acelaş caduc sentiment de neparticipare la niciun rău depe lume.

— Şi?

— Şi l-am lăsat în legile lui jidoveşti, că de, dece să nu trăiască şi Sami Ornştein, în mod cinstit?

Cu Gheorghiţă Mârza se petrec lucrurile cam la fel. Deosebirea stă numai în procedeu. In locul audienţelor lui Sami, mesele lui Gheorghiţă.

— Cam nu pricep, cucoane Stejărel! se lăsă greoi cu priceperea Neculai Brateş, numai de dragul explicaţiei pe care o bănuia savuroasă.

— Ai să pricepi îndată. Sami punea în rizic polul pe care îl da zilnic portarului, ca să-i facă vânt în sala audienţelor. Gheorghiţă Mârza pune în rizic rasolul şi sarmalele, pe care invariabil le oferă invitaţilor lui la dejun. Numai că Gheorghiţă Mârza e mai ovrei decât Sami Ornştein. Cu un kilogram de rasol şi cu o oală de sarmale, el îşi creiază posibilităţi de a manevra abil cu numele oamenilor cu trecere, după cum îi cere interesul. Căci nu e puţin să poţi spune oricând şi oricui: — Eri, când a fost la mine, la dejun, cuconul Take Ionescu (pun un nume de morţi iluştri, ca să nu supăr pe cei în cauză, care sunt vii). Sau, în plin barou: — Grozav i-a mai plăcut vinul care l-am avut eri, la masă, cuconului Matei Cantacuzino! Sau: — Ce zici de cenaclul pe care l-am prezidat alaltăeri, la dejun? Toţi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mdrr1933-1947

unul şi unul, cucoane! Vasile Alecsandri, Mihaiu Eminescu, Coşbuc, Cerna. Ţi-a plăcut ascuţimea cuvântului lor? Da şi eu i-am prezidat cu înţelepciune, căci altfel, îmi lua foc casa de cum le scânteiau spadele! Şi aşa despre toţi pe câţi îi poate prinde cu arcanul şi aduce la dejunul lui. Natural, lumea măruntă, cu fel şi fel de nevoi, auzindu-l cum pe toţi îi cunoaşte şi că pe toţi i-a avut la masă (fapt pentru care nici nu se poate să nu fie atenţi cu Gheorghiţă Mârza, când i-ar ruga Georghiţă Mârza ceva) la el se duc şi cu el îşi rezolvă micele lor trebuşoare. Şi de rugat direct nici nu are nevoe Gheorghiţă Mârza. In numele prietenilor lui, de care îşi aduce aminte după cum se desenează şi cazul, obţine cu uşurinţă satisfacerea oricăror intervenţii ce face. Nu de alta, dar dăcă nu l-ar mulţumi, cum e amic cu Take Ionescu, sau Vasile Alecsandri, numai o şoaptă de le-ar sufla şi gata pâinea, pierdută! Aşa că, la asemenea nume nici bileţelul respectiv nu mai trebue. E, spune acum, Culai dragă, dacă mai face să-i porţi grija cheltuelilor cu dejunul? Sau dacă se mai pot numi dejunurile lui, cheltueli?

Neculai Brateş îşi concentră înţelegerea într'un singur cuvânt:

— Vulpoiu.

— E, de aceea îl ţine la distanţă Costăchel Boian! Şi Doamne, cât s'a mai rotit şi se mai roteşte încă, doar i-o face onoarea să ia parte, la un dejun măcar!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdr1933-1947

— Şi cuconul Costăchel: *Ex nihilo, nihil!* trase o linie dârză, cu mâna, Neculai Brates, pe sub valoarea umană a lui Gheorghiţă Mârza.

Dela Corso, au plecat spre dejunul de astăzi, Domnica Talpeş şi Olga Ţaţomir. Elza Rieber trecuse direct, fără escală. Soţii, urmau să le întâlnească acolo, la orele când vor putea fi liberaţi de treburile lor. Inginerul Talpeş era cel mai puţin aşteptat, trecerile lui pe la Gheorghiţă Mârza fiind foarte rare. Nu uita însă să-şi îndeplinească obligaţiile de soţ, la telefon.

— Allo!... Domnică, ai sosit?

— Acum chiar, cu Olga.

— Roagă-l pe Gheorghiţă să mă ierte, da nu pot veni.

Şi Gheorghiţă Mârza îl ierta, fiindcă omul gras şi mătăhălos e totdeauna şi bun.

De cele mai multe ori ajungeau invitaţii înaintea lui Gheorghiţă Mârza acasă. S'ar fi putut crede, şi se mai credea încă de unii, că ocupaţiile lui în interesul obştii îl reţin. Motivul adevărat era însă că vroia şi prin acest mijloc să dovedească multele sale treburi. Aşa că în zilele când se hotăra pentru această înşelătoare impresie, onorurile primirii treceau de drept în sarcina Anicăi, menajera lui, de mulţi ani în serviciu şi cu oarecari drepturi bine şi definitiv câştigate.

Anica nu era o femeie cu totul simplă. Pornită dela ţară, a urmat un an la o şcoală de me-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

naj, după care, datorită greutăţilor familiare a trebuit s'o părăsească, pentru a intra de-adreptul în serviciu, ca fată în casă. Puţina înrâurire ce i-a lăsat anul de şcoală, cât şi reţinerea cuvintelor ce i-au părut a fi numai ale boierilor, au înzestrat-o cu un limbaj propriu, în care noţiunea vorbelor, din cauza apropiatelor înrudiri fonetice, era amarnic confundată.

Astăzi, întâia sosită a fost Elza Rieber, şi cum peste noapte, Dumnezeu ştie din ce pricină, Anica s'a sculat cu o spuzală pe obraji, Elza Rieber a întrebat-o cu vădită şi prietenoasă suprindere:

— Da ce-ai păţit, Anico?

— Ştiu eu, duduiţă Elza, din ce mi se trage! M-am trezit, aşa din senin, azi dimineaţă, cu corupţia asta pe faţă. Ori poate mi se trage din scosul măselii?

— Ţi-ai scos şi o măsea, Anico?

— Mi-am scos, duduiţă Elza, ieri, şi nu ştiu dece, da n'a voit dantistul să mi-o amortizeze.

In faţa corupţiei depe faţa Anicăi şi-a putut stăpâni Elza Rieber râsul, amortizarea măselei i-l-a desfundat însă din plin. Domnica Talpeş şi Olga Ţaţomir râzând au găsit-o. Şi când au aflat şi Domnica Talpeş şi Olga Ţaţomir din pricina cărei cauze râde cu atâta poftă Elza Rieber, au pornit toate trele-într'un hohot infecţios şi nesfârşit, molipsind pe toţi câţi au intrat pe urma lor în casă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

Infectatul numărul unu a fost sublocotenentul Dodo Cudalbu. Şi pentrucă la repetatele lui întrebări nu a găsit niciuna din ele timpul necesar să-i răspundă, Dodo Cudalbu s'a răsbunat. Cum sta înfipt în mijlocul biroului cu largi divane, şi-a luat poză de cinic, aruncând şfichiul unei îndrăsneli:

— Imi pare rău că nu am talentul desenului, să prind în creion pe cele trei graţii ale râsului isteric.

Domnica Talpeş şi Olga Ţaţomir au continuat să râdă, ca şi cum nici nu l-ar fi auzit pe Dodo Cudalbu spunând ceva. Ba, şi-au îngrăşat şi mai mult râsul, amândouă fiind de părere, în ascunsul fiinţei lor, că isteria, subt oricare formă s'ar manifesta, pune accente de feminitate, şi de feminitate nu au dece fugi femeile. Elza Rieber era însă de altă structură organică. Ea era din acele care dau feminităţii distincţia spiritului, păstrând-o continuu în graţia decentă a paşilor şi a melodiei de gavotă. Pe timpanul urechilor ei cuvintele lui Dodo Cudalbu au căzut cu stridenţă de grosolănie, ceeace a şi făcut-o să nu i-o treacă neobservată:

— Dau spiritului dumitale, un avertisment, domnule Cudalbu. Când va mai binevoi să se ocupe de mine, să nu fie lipsit de finețe, nici în gândirea şi nici în expunerea lui. Şi să mă mai fereşti de înglobarea în colectivităţi, de oricare gen ar fi şi de orice calitate. Fiindcă numai când sunt direct şi singular vizată, pot să răspund după cum vreau.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

De astă dată, şfichiul biciului tras a răzbit în obrajii lui Dodo Cudalbu, înroşindu-i puţin. Noroc că o parte din roşaţă s'a ascuns în gălăgia râsului celorlalte două femei, pentru care încrucişerea de spade a rămas neînregistrată. Le preocupa şi mai mult râsul de când Dodo Cudalbu i-a acordat falnicul atribut de isteric.

Revenind din pierderea de o clipă, Dodo Cudalbu a căutat s'o convingă pe Elza Rieber, că a fost numai o glumă, a cărei sens n'a fost câtuşi de puţin premeditat. O ţâşnire a cuvântului, şi cum nu ţine de loc să o ascundă, o roagă să nu dea spuselor lui, nici celor de acum şi nici celor din viitor, vreo noţiune pejorativă, deoarece educaţia lui nu-i îngădue să facă acest lucru, în oricare situaţie ar fi pus. Cu atât mai mult cu cât în cauză e Elza Rieber, pe care o stimează, cu acel respect ce îl acordă numai icoanelor.

In faţa unei atari capitulări, Elza Rieber a opus un conciliant:

— *On verra.*

Domnica Talpeş, spre mare deosebire de Elza Rieber, dădea formelor de viaţă expresia sinceră a plenitudinilor ei. Ea turna numai în oţel trăirea ei de femeie, lăsând altora avantajul să şi-o fardeze cu tot ce arsenalul subtilităţii feminine pune la îndemână. Rău nu-i stătea, fiindcă unei femei frumoase, orice ar face, îi stă bine. Şi cum Domnica Talpeş era pe drept cuvânt o femeie frumoasă, uza de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/romania 1933-1947

licenţele ce trebue să se acorde acestui gen de femeie, până la refuz.

Asemeni ei, era Olga Ţaţomir. Simpatică, blondă, şi sub semnul eternei independenţi, strângea cu amândouă mânile, şi cât putea, buretele vieţii. Il storcea până la ultima picătură, pentrucă viaţa femeilor e atât de scurtă, încât nu încap în ea nici cele mai modeste pretenţiuni, în ceeace priveşte realizarea unei femei. Şi ea ţinea cu tot dinadinsul, să nu treacă prin viaţă nerealizată. Aşa că nici Domnica Talpeş şi nici Olga Ţaţomir nu au apreciat în rău apostrofa lui Dodo Cudalbu. Ba, i-au acordat toate onorurile, însoţind-o cu hohote şi mai mari.

Aşa i-a găsit Gheorghiţă Mârza, la intrarea lui triumfală, cu Gina Decher la braţ.

La început a făcut loc întrebării lui de totdeauna:

— S'au strâns membrii de astăzi ai Biuroului 2?

Dar cum membrii de astăzi ai Biroului 2 erau foarte gălăgioşi şi prea ocupaţi ca să-i poată răspunde, Gheorghiţă Mârza şi-a lungit întrebarea:

— Da ce e cu voi, mamă, de faceţi atâta risipă de râs? Le-oi fi spus o snoavă nouă, Dodo?

— Cucoane Gheorghiţă, eu sunt de zece minute sosit şi tot nu ştiu dece râd aceste... prea... mult... frumoase doamne!

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Cuvintele din urmă le-a pronunțat rărit și cu tărăgănare, privind spre Elza Rieber cu un îndoit înțeles. Puteau fi luate ca fiind în primul rând ei destinate — o drept continuare a acelui respect pe care numai icoanelor îl acordă, — și mai puteau să însemne și altceva. Dar atât peste acest altceva cât și peste sensul prelungitului compliment, Elza Rieber a trecut ca și cum n'ar fi auzit nimic.

— Gheorghiță, spune-mi repede și fără să te gândești, ți-ai scos vreodată o măsea? l-a întrebat Domnica Talpeș, amenințându-l profesoral cu arătătorul dreptei.

— Hodoronc, tronc! răspunse Gheorghiță Mârza, cu puțin năduf în cuvinte. La vârsta mea alții au mine de aur în gură.

— Măi Gheorghiță, nu o lua razna: ți-ai scos vreo măsea sau nu ți-ai scos?

— E, hai să-ți fac plăcerea și să spun că mi-am scos.

— Bun! făcu Domnica Talpeș, mulțumită că l-a pus pe drumul drept, spune-mi acum și dacă dantistul, înainte de a ți-o scoate, ți-a amortizat-o?

Gheorghiță Mârza a privit de jur împrejur, în căutarea cauzei, cu acel instinct încurajat pe care îl au cei legați la ochi în jocul de-a baba-oarba, când li se strigă: foc, foc.

— Nu cumva Anica?...

— Și spune, Gheorghiță, îl luă în continuare, și fără să-l lase să termine, Olga Țațo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933_1947

mir, deschizând ochi de vampă; tu, care ai o viaţă atât de intens trăită, ţi-a eşit vreodată vreo corupţie pe faţă?

— Anico, strigă tare Gheorghiţă Mârza, şi deşi nu sosise încă, a dat sfârşit întrebării: iar ai făcut uz de dicţionarul propriu?

Anica a venit când nu mai rămăsese în cameră niciun cuvânt din întrebarea lui Gheorghiţă Mârza, dar, pentrucă l-a găsit cam nedumerit în mijlocul râsului celorlalţi, i-a sărit în ajutor:

— Aoleu, duducuţelor, iar mi l-aţi luat în răspăr pe cuconul meu!? Dumneavoastră de loc nu-l amenajaţi. Nu-i daţi pace de fel!

Amenajarea cuconului Gheorghiţă a deschis porţi noui râsului tutulor. Sanda Crăsnaru şi Alecu Ţaţomir i-au găsit în plină descărcare a veseliei. La fel Arnold Rieber, sosind singur şi ultimul.

— Cu Arnold s'a complectat pe astăzi Biroul 2. La masă, copiii se lăsă prins în grijile de gazdă, şi, mai ales, în funcţia de şef al Biroului 2, Gheorghiţă Mârza.

— Pardon, Gheorghiţă, ai uitat pe Mihai Pădureanu. La telefon mi-ai spus că vine sigur, i-a barat invitaţia la masă, contrariată, Elza Rieber.

— Elza mamă, matale nu te-ai mai obişnuit cu ce înseamnă *sigur,* în promisiunile poeţilor!? Dacă până la ora asta nu a venit....

Dar cum Elza Rieber a şi descoperit si-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

lueta poetului Mihai Pădureanu, la uşa de intrare, i-a luat cuvântul:

— Va veni totuşi, fiindcă vreau eu. Şi când vreau eu un lucru...

— Nici Dumnezeu nu-l poate opri, dudue Elza, continuă din camera vecină poetul Mihai Pădureanu, spre uimirea tutulor, nimeni în afară de Elza Rieber neobservându-i apariţia.

Un moment privirile s'au încrucişat în mirări nuanţate în fel şi fel de chipuri. Numai Dodo Cudalbu, uitând de avertismentul Elzei Rieber, s'a aflat gata şi în măsură a le da o explicaţie:

— Bagă de seamă, cucoane Arnold. Duduia Elza lucrează cu puterile oculte.

— Niciun pericol, domnule sublocotenent. La dispoziţia persoanelor culte, puterile oculte sunt nevătămătoare. Nici chiar pentru acei care sesizează greşit.

— Dar ce aveţi astăzi toţi cu Dodo? i-a sărit în ajutor Domnica Talpeş. Care mai de care asvârliţi săgeata!

— Dovada cea mai deplină că exist, se umflă puţin în pene Dodo.

— Toate ca toate Dodo, da ce-am văzut alaltăeri, înseamnă că existenţa ta se cam clatină! interveni şi Sanda Crăsnaru, aducând în discuţia Biroului 2, întâiul fapt al desbaterilor dcpe rol.

— Precizează, mă rog, întrucât existenţa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933_1947

mea se cam clatină, se oferi desbaterilor Dodo Cudalbu. Enunţurile nu au valoare, dacă nu sunt urmate de faptele pe care se sprijină.

Lui Gheorghiţă Mârza, care între timp a indicat fiecăruia locul la masă, căutând a fi tutulor cât mai pe plac, auzindu-i, i s'a umflat obrazul de satisfacţie. Şedinţa de astăzi a Biroului 2 promitea a fi interesantă şi animată, ceeace îl făcea să se răsucească pe scaun întru aflarea celei mai potrivite poze de prezident.

— Aşa, Săndico mamă! Cu voia lui Dumnezeu şi a lui Gheorghiţă Mârza, continuă.

Anica sosi cu sarmalele, fumegând dintr'o oală de pământ, pântecoasă.

— Aţi servitără ridichea cu unt? întrebă Anica, aruncând întrebarea tutulor.

Pluralul nu era de loc în stima Anicăi. Il ocolea pe cât putea. O deprindere şi nu o voinţă. Când se văeta de scumpetea pieţei, ea nu spunea ca toate celelalte: s'o scumpit iar ouole, duducuţă! Nu. Pentru ea se scumpea oul, pruna, cartoful.

— Gata, Anico, ridică însă mai întâi farfuriile, i-a dat Gheorghiţă Mârza răspunsul.

— Iată şi farfuria luată, îşi însoţi ea cu vorbe strânsul farfuriilor, şi acum să vă dau sarmaua.

— Sunt tot atât de bune ca rândul trecut? a întrebat-o Domnica Talpeş.

— Şi mai prima, duduiţă Domnica.

— Mi-ai promis c'ai să vii s'o înveţi şi pe Maria mea să le facă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Vin, duduiță, numai să spui când.

— Și mâine, dacă ai timp.

— Și mâine, duduiță Domnica.

— Atunci rămâne sigur fixat pe mâine, ca să spun Marici ce să cumpere?

— Pe mâine ireproșabil, duduiță Domnica.

După ce ireproșabilul Anicăi a fost salutat cu zâmbetul cuvenit, stăpânit să crească în râset, Sanda Crăsnaru, neuitând invitația lui Gheorghiță Mârza, își reluă firul:

— L-am întâlnit alaltăeri pe Neculai Brateș. Să tot fi fost ceasul unul.

— Și probabil că era și prăfuit? se vârî malițios, Dodo Cudalbu.

— Dodo, nu ai cuvântul, interveni președintele Biroului 2.

— Exact, era după o noapte petrecută la Feiga Papiș, cu Stejărel Racotă.

— E, poftim noutate! nu se lăsa de loc Dodo Cudalbu, știind bine că hărțuiala e o tactică bună când vrei să restrângi succesul cuiva.

— Dodo, taci! îl mai apostrofă odată Gheorghiță Mârza.

— Nu te grăbi, că noutatea nu e asta, îl mai potoli și Sanda Crăsnaru, înciudată puțin că îi tot tae spusele.

— Ei bine, să așteptăm atunci noutatea, deși în ceeace privește pe Neculai Brateș, nou nu poate fi decât o nouă beție, lucru care, la el e foarte vechi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

Poetul Mihai Pădureanu, care până atunci vorbise cu Elza Rieber, încet şi numai pentru ei, auzind jocul de cuvinte al lui Dodo Cudalbu, s'a înrolat în discuţie.

— Dodo, îţi dau un sfat. Lasă altora jocul de cuvinte.

— Şi matale, domnule Pădureanu!? îi sări din nou în ajutor Domnica Talpeş. Parcă v'aţi fi înţeles cu toţii să-l necăjiţi pe Dodo.

— Fiindcă exist! repetă încă odată Dodo Cudalbu, motivarea ce-i da dreptul să se îngâmfe.

— Şi lasă-l, reluă poetul Mihai Pădureanu, pentrucă e un joc numai al acelor ce au mai aproape de ei cuvântul, decât pintenul sau cravaşa.

Dodo găsi nimerită ocazia să atace şi pe Mihai Pădureanu.

— Cucoane Mihai, la sfatul dat, îţi dau şi eu ceva: dreptate. Ai toate motivele să sai în ajutorul lui Neculai Brateş. Iţi impune dubla colegialitate: de condei şi de pahar. Intenţia mea nu a fost de loc să lovesc într'un clan, ci numai într'un singur reprezentant al lui. Şi săgeţile, nu trebue să supere.

— Când în loc de vârfuri au bonturi, supără, domnule Dodo, se asocie şi Elza Rieber în luptă, fiind în cea mai armonioasă alianţă spirituală cu poetul Mihai Pădureanu.

— Hm! hm! reapare din nou pe teatrul de operaţiuni duduia Elza?

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Da, cu o singură condiție: să nu transformi teatrul de operațiuni într'o arenă de circ.

Pe Gheorghiță Mârza îl umplea tot mai mult bucuria, în scaunul prezidențial. Nici sarmaua Anicăi nu-l îngrășa atât cât îl îngrășau discuțiile aprinse dela mesele sale. Era și în această satisfacție a lui o socoteală bine făcută. Cu cât e mai înflăcărată discuția, cu atât se va vorbi mai mult în târg, după ce vor pleca dela el. Și, a auzi, pe ici și pe colo, că la Gheorghiță Mârza a fost o discuție vie privitoare la cutare și cutare; că Elza Rieber a spus așa și Dodo Cudalbu așa; că poetul Mihai Pădureanu a fost și acum de partea Elzei, precum nici nu se putea ca Domnica Talpeș, să nu fie, ca'ntotdeauna, de cealaltă parte a baricadei, era pentru el oxigenul vieții. Lăbărțat în scaun ca o focă lehuză, glăsui cu îndemn diavolesc.

— Incurcă-i, drace!

Din toți cei prezenți numai domnișoara Gina Decher, nu-și adăogase, sub nicio formă, intervenția. Neutră, asculta. Și cum vădit se arătase că nu face parte din nicio tabără, ceilalți, ori decâteori spuneau câte ceva, spre ea aruncau ultima privire, așteptând parcă dela ea hotărîrea, dacă au avut sau nu dreptate. Cuminția o așezase, fără de voia ei, în rol de arbitru. Așa că la orice sfârșit de atac sau ripostă, spre ea se'ndrepta, mărturisită sau numai în ochi agățată, întrebarea:

— Nu e așa, Gina?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1933-1947

Gina Decher răspundea însă tutulor, încuviinţându-le deopotrivă spusele, fără de nicio convingere. Şi nu era o timidă. In chestiuni personale verbul ei avea chiar tăişuri fine. Era însă rară ocazia când făcea uz de ele.

Gheorghiţă Mârza încercă s'o atragă în vorbă.

— Da tu, Ginuţo mamă, nu spui nimic?

Nici nu a spus şi nici nu a răspuns ceva, Gina Decher.

— Şi să mai ştii un lucru dela mine, Dodo, îşi legă mai departe firul vorbelor poetul Mihai Pădureanu. Beţia e o treabă mai complicată decât o crezi tu. Aşa precum te poate înnălţa, înnălţând-o; te poate şi scoborî, scoborînd-o. Lui Baudelaire, e drept, i-a închis beţia uşile Academiei franceze, nu uita însă că i-a ajutat să le deschidă pe ale lumii întregi. La Feiga Papiş nici nu bănueşti câtă risipă de aur vorbit face Neculai Brateş. Şi să nu uităm nici sfatul lui Boileau:

Allez vieux fous, allez aprendre a boire
On 'est savant quand on sait boire,
Qui ne sait boire, ne sait rien.

— E riguros exact ce spune maestrul Pădureanu, au sărit în salt de veveriţă cuvintele Sandei Crăsnaru. Mi-am dat seama alaltăieri mai mult ca oricând cât de prodigioasă şi plină de cel mai fin spirit este inteligenţa lui Neculai Brateş. Il înconjurase o lume şi nu a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

fost unul, din grămadă sau din treacăt, să nu fi plecat cu o vorbă de duh dela el.

— Cucoane Mihai, dece nu vă scriţi atunci poeziile şi romanele când sunteţi beţi? mai făcu Dodo Cudalbu, loc unei suliţi ruginite.

Răspunsul i-a sosit fără întârziere:

— Acord prioritatea, Dodo, în raport de cerinţele nevoiei. Cu propria ta întrebare te sfătuesc: de azi înnainte să citeşti numai beat. Poate că aşa ai să pricepi şi tu ceva din poeziile şi romanele noastre.

— Bravo, maestre, şi acum să mă lăsaţi să continui. Dodo, să taci, că după câte am văzut, ţi se aplică de minune dictonul românesc: tăcerea este de aur. Şi asta, bagă de seamă, după ce maestrul Mihai Pădureanu a dovedit că verva lui Neculai Brateş e risipă de aur.

— Acord un armistiţiu de zece minute, şi numai în vederea reîmprospătării forţelor, se decise, în fine, să tacă Dodo.

— Ce generozitate! răspunse Elza Rieber, silabisind cu lungimi pline de mirare cuvintele.

— Femeile frumoase o merită oricând, şi orice ar face, duduc Elza.

— *Tiens!*

Şi Sanda Crăsnaru tot nu a putut să continue deoarece peste *tiens*-ul Elzei Rieber, s'a aşternut repede întrebarea Anicăi:

— Gata sarmaua?

— Gata, şi adă ce mai este, hotărî Gheor-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ghiță Mârza, revenit în grijile sale de gazdă. Săndică mamă, ai cuvântul.

— In fine! Da nici nu mai știu unde am rămas.

Inciudată:

— Dodo, cu prostiile tale m'am și zăpăcit.

— Scopul scuză mijloacele, dudue Sanda. Eu sunt destul de mulțumit că te-am putut zăpăci.

— Ai să vezi tu cât de mulțumit ai să rămâi la urmă!

— Dar fă-mă să văd odată. Aștept cam de mult, și cele zece minute...

— Asta e adevărat! interveni și Olga Țațomir. Te-ai limitat numai la amenințări. Treci la probe, dacă ai probe. Dar la probe, nu la mofturi. Sunt, mă rog, de acord cu toată lumea?

— De data asta chiar și cu mine, vorbi pentru toți și mai mult în numele lui, Alecu Țațomir.

Alecu Țațomir făcea parte dintre acei bărbați care nu acordă nicio valoare morală vieții conjugale. Avea și el punctele lui de vedere, precum le avea și Olga Țațomir pe ale ei. Pentru el, dramele vieții conjugale nu existau decât în speculațiunile teoretice ale unor încuiați, doritori de a falșifica legile firii. Intre el și soția lui nu era nicio deosebire, deși în public lui Alecu Țațomir îi plăcea poza de opozant față de tot ce făcea Olga Țațomir.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Dar în poza aceasta era numai o împotrivire de carnaval. Pentrucă şi-o lua numai ca să brăzdeze pe portativele ei gamele cinismului său, de un nesfârşit cromatism. Erau soţ şi soţie numai în afară de cămin şi numai în discuţiunile când trebuia să li se acorde identificarea legală. Acasă erau doar prieteni. Prieteni fără de nicio restrospecţie conjugală. Legat de anumite superiorităţi ale vieţii, Alecu Ţaţomir simţia repulzie pentru toate încercările omului de a subjuga neînţelegerii lui formele naturale ale vieţii. Despre el, nu ar fi putut spune nimeni, cum despre mulţi s'ar putea spune: că-l duce de nas nevasta; că Olga poartă pantalonii conjugali; că e subt papucul nevesti-si, etc. Nu. Era departe de a putea provoca aprecieri de soiul acesta. Datorită acestei construcţii insurectă la tot ce s'a clădit pe bază de falsitate în domeniul regulelor pragmatice ale orânduirii raporturilor de tot felul între oameni, simpatia ce şi-o câştigase era unanimă. Şi oricât de tari ar fi fost sublinierile lui, îi erau primite, fără a se formaliza nimeni de nerespectarea convenienţelor sociale. Fiindcă alături şi în umbra spuselor lui, fiecare îşi dădea sama de rolul fals ce-l are în vicleimul vieţii. Scotea însă rar cuvântul. Şi, mai ales, la Gheorghiţă Mârza. Totuşi, participa la tot ce se petrecea, reuşind să-i obişnuiască pe toţi să-l înţeleagă şi din felul cum priveşte, cum dă drumul unui fum de ţigară, cum pune o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/index1933-1947

aşteptare în lumina ochilor, sau cum îşi mută dintr'un loc într'altul paharul.

— Bine că eşti cel puţin acum de acord cu mine! îi întoarse cuvântul Olga Ţaţomir, îmbibând în tonalitatea lui tot mustul comediei ce o jucau. Sanda, să te-auzim.

— Dodo, ia aminte şi bagă la cap. Cum vă spuneam, l-am întâlnit alaltăeri pe Neculai Brateş.

— Ştim, şi... nu a fost unul, din grămadă sau din treacăt, să nu fi plecat cu o vorbă de duh dela el... Mai departe, te rog, încercă să pudreze cu ironie, Dodo Cudalbu, începutul spuselor Sandei Crăsnaru.

— Nu ştii încă nimic.

— Dodo, păi nu te ţii de armistiţiul îl dojeni Gheorghiţă Mârza.

— Mă tem să nu ceară şi pace, cu mânile sus, după cum văd că a început doamna Crăsnarul mai adăogă şi poetul Mihai Pădureanu, un cuvânt binevoitor.

— Nicio teamă, cucoane Mihai. Atâta vreme cât nu mi se impune să vorbesc păsăreşte, ca 'n versuri sau ca 'n romane, nu mi-e frică!

— Dodo, dacă mai scoţi un cuvânt, te judecăm în contumacie, l-a ameninţat Sanda Crăsnaru, plictisită oarecum de întreruperile lui.

— Taci, sau te trimet în apartamentul Anicăi? s'a repezit şi Gheorghiţă Mârza, cu un ultimatum la care Dodo Cudalbu nu a rămas dator.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Sunt prea bun prieten cu matale, cucoane Gheorghiță, — așa cel puțin îmi place să cred, — ca să nu-ți respect căminul.

— Gheorghiță, n'am ce face, sunt un om drept. Trebue să recunosc că ți-a întors-o bine Dodo, de data asta! încercă Mihai Pădureanu, să-l atâțe pe Gheorghiță Mârza.

— Cucoane, nu spun nimic. Eu cred că tot în sec a dat și acum. Deocamdată să lăsăm pe Săndica să ne povestească întâlnirea ei cu Culai Brateș și pe urmă...

— Vă rog chiar să mă ascultați în liniște. O merită cel puțin seriozitatea faptului care am să vi-l povestesc. E chiar interesant ceeace am să vă spun. Eu am căutat să-i găsesc explicația și nu am putut.

— Ei, da chiar ne faci curioși, Sanda! adăogă Elza Rieber intervenția ei spre schimbarea în serios a discuției.

— Nici nu mai știu dacă v'am spus, că a fost imposibil să-l miște careva din colțul farmaciei Konia. Se înfipsese acolo, ca o troiță în răspântii, și nu se da dus de loc. Bietul Stejărel Racotă, a încercat în fel și fel de chipuri și nu a reușit. Mai puțin eu, care, la rugămintea discretă a lui Stejărel, l-am rugăt să mă conducă acasă. — Duducuță Sanda, dece încerci să mă seduci într'un moment de slăbiciune? Nu merg. Și nici *tradito-re-le* acesta să nu se mai obosească să mă clintească din rolul meu. Căci eu sunt semafo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933_1947

rul acestei răspântii de drumuri în spre necunoscutele vieții. M-ai înțeles, duducuță Sanda, sau poate că-vinul lui Feiga Papiș mi-a dat profunzimi de neînțeles?

O studentă, cu părul învârtejit în zeci de cârlionți și cu nasul înfipt în nori, ridicat într'acolo de vânturile basarabene, după cât am înțeles din accentul pronunției ei, l-a rugat să-i acorde rolul de paj, în drumul spre casă. — *Carpe diem, Satanae!* i-a răspuns. Când e atât de scurtă viața să nu dărui din ea nicio secundă unui hoit ca mine.

Dar cine din cunoscuți nu a trecut și nu l-a poftit să meargă! In zadar însă orice încercare.

Iată că se apropie și un grup de eleve dela Anca Doamna. Se desprinde una. Cine credeți că era?

Dodo Cudalbu începu a păli. Era singurul care în gândul lui a ghicit cine a fost.

— Nu bănuiți? Nici tu, Dodo? îl întrebă, fără de niciun menajament, Sanda Crăsnaru.

— Da dece ași fi eu o excepție!? răspunse Dodo, aninându-și speranța de posibilitatea că poate Aniuta Golub a fost.

— Dana Boian! răspică atletic, Sanda Crăsnaru, numele Danei. S'a apropiat și i-a spus doar atât:—Frère Culai, astăzi ești invitatul meu la dejun și te așteaptă și Mica și papa. Bine că te-am întâlnit. Haidem!

Și acel haidem parcă ar fi fost o poruncă din

Muzeul Digital al Romanului Românesc

ceruri. — Dănuţo, i-a răspuns, sclavul tău te urmează.)

Şi au plecat, alături şi în pas fără de niciun clatin, ca şi cum de zile nu ar fi atins paharul Neculai Brateş.

Dar ce e mai interesant, e faptul transfigurării lui. Il cunoaştem doară cu toţii. Când e asupra vinului, are şi el în figură acele dezordini ale omului beat. Ei bine, i s'a limpezit faţa la apariţia Danei, de parcă din somn şi din apă rece şi-ar fi scos-o!

Nu ştiu dacă am putut să vă transmit exact cele petrecute, ştiu însă că pentru mine scena de atunci se egalează unui miracol.

Cele povestite de Sanda Crăsnaru au liniştit spiritele. Căuta fiecare o explicaţie. Şi preţ de câteva secunde nu a binevoit să se arate vreuna. Cum toţi ţinteau ochii spre poetul Mihai Pădureanu, aşteptând dela el să pornească întâiul cuvânt — şi cum o înţelegere a faptului o avea el, dar neprecis lămurită, — aştepta. Invitat însă de toţi ochii mesenilor, şi-a arătat cel dintâi părerea.

— Scena, aşa cum ne-a povestit-o duduia Sanda, e foarte verosimilă.

L-a întrerupt însă Gheorghiţă Mârza, pişcat în fundul pantalonilor de inteligenţa dumisale.

— Maestre, ne vorbeşti ca expert?

Rămânând Gheorghiţă Mârza cu totul izolat în propiul său râs, poetul Mihai Pădureanu nu s'a mai obosit să-i răspundă. A reluat firul,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

trecând peste întreruperea lui Ghiorghiţă Mârza, cu acea ertătoare generozitate pe care o au unii oratori în anumite pauze, în care aşteaptă pe câte un nesimţit din sală să-şi termine odată frecatul în scaun, spre o cât mai bună odihnă a şezutului.

— Ca şi în unele stări morbide, în cari anume apariţii, emoţii, sau chiar numai nişte apeluri dau efecte salutare, schimbând total linia boalei, aşa şi în starea de dominare a alcoolului, care şi ea poate fi foarte bine considerată tot drept o stare bolnăvicioasă, poate avea aceleaşi salutare efecte. Efectele acestea însă pot fi produse numai în cazul când acei factori, amintiţi mai înnainte, au avut un rol de importanţă şi în stările normale ale individului supus efectelor lor. E de întrebat acum, ce rol poate avea Dana Boian, în viaţa lui Neculai Brateş, ca numai şi apariţia ei singură să poată produce acea transfigurare despre care ne vorbia mai adineaori duduia Sanda. Vă rămâne dumneavoastră, duduilor, (şi zicând: dumneavoastră, duduilor, poetul Mihai Pădureanu şi-a aplecat puţin umerii şi şi-a deschis mânile coasă, cu graţia gestului lui Heliade Rădulescu, din faţa Universităţii bucureştene) să culegeţi mai departe informaţiile necesare.

Sanda Crăsnaru, cea atât de mult hărţuită de Dodo Cudalbu la începutul expunerii, n'a mai aşteptat şi alte lămuriri din partea poe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

tului Mihai Pădureanu. Imitându-l în gestul aplecării şi a deschiderii braţelor, s'a adresat lui Dodo Cudalbu, cu gingăşia feminizată a aceluiaşi Ion Heliade Rădulescu, din faţa Universităţii bucureştene:

— Iţi rămâne ţie, Dodo, să ne lămureşti mai departe, şi anume, cam ce rol ar putea avea Dana Boian, în viaţa lui Neculai Bratеş!

Un vâjâit de furtună a împins pe Anica în casă.

— Cucoane Gheorghiţă, du-te, mă rog matale, la domnul profesor, că te chiamă cucoana lui. N-o mai duce, săracul! După câte am cetit în ochiul ei, cred că a şi intrat în gomă.

In împrejurările în care tristeţile sunt îndelaolaltă amestecate cu veseliile, biruinţa e a acestora din urmă. Cele câteva lămuriri date de Gheorghiţă Mârza, în fuga sculatului dela masă, privitoare la boala necruţătoare a unui profesor, client şi prieten al lui, nu au putut împiedeca nici decum râsul stârnit de goma Anicăi. Că la un etaj mai sus şi exact deasupra camerii în care se aflau, moare un om, a însemnat în discuţia lor hazlie ceeace înseamnă o virgulă pusă în şiragul cuvintelor. O oprire de o secundă, în care şi-au închis mai mult o mirare decât o tristeţe, ca apoi, cu moartea pre moarte călcând, râsul să-i cuprindă iar în buna lui dispoziţie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanului.1933-1947

Dintre toți numai unul singur părea că adâncește un gând. Era poetul Mihai Pădureanu. Verifica odată mai mult un adevăr spus cândva tot de el la o masă de prieteni. Colectivitățile n'au triștețí. Colectivitatea își face și din cea mai crâncenă și proprie durere, motiv de haz. Tristeța o exclude aproape în întregime. Și mai puțin ca orice o întristează moartea. Moartea altuia este, de altfel, și pentru fiecare individ luat în parte, cea mai ușoară durere. Valabilă și aceasta numai în cazul când nu și-a făcut loc din ascuns bucuria, că a fost rândul altuia și nu al lui. Când nu și-o poate acoperi, se egalează și individul colectivității. Ba, unii merg și mai departe. Își înfig rădăcinile viitoarei bucurii chiar în așa zisele lor dureri proprii. Pentrucă atât durerea cât și bucuria naște una din alta, ucizându-se între ele. Nu mai departe acum câteva zile sfârșitul unui prieten al său i-a arătat despicat în toată cruzimea lui adevărul acesta. Venia soția lui la spital, zilnic. In fața apropiatei și inevitabilei despărțiri, ea a deschis drum bucuriei viitoare, în însăși camera condamnatului. Intre ea și doctorul care îl îngrijea în deaproape, ca pe unul din cei mai favoriți pacienți ai lui, s'au întins punțile unei trăiri noui. Căci din nimic mai normal decât din moarte, nu poate naște viața. Sărmanul Tudor! Dacă ași ști că morții aud, m-ași duce la cimitir și i-ași striga deasupra mormântului:

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Tudore, nici nu bănueşti cât de mult aşteptau să ţi se lipească pleoapele, în somn sau în moarte, ca să-şi poată şi ei lipi buzele!

Acum, la fel! Sus moare un om şi jos se râde cu râs rupt din moartea lui! Şi aceasta o numim noi viaţă!

Dar s'a scuturat repede de povara gândului poetul Mihai Pădureanu, pentrucă în viaţa din sufrageria lui Gheorghiţă Mârza, nu aveau ce căuta astfel de gânduri.

— Haide, Dodo, şi lămureşte-ne! îl mai pofti odată la vorbă Sanda Crăsnaru.

— Mă rog, da dece aşi fi eu mai în măsură decât dumneavoastră toţi, să vă lămuresc? aruncă răspunsul Dodo, nu fără a fi ascuns în el, cu calculată şi vizibilă intenţie însă, impresia de a se voi crezut cât mai străin de o bănuială, pe care, de altfel, a făcut tot ce a putut ca să o lăţească, în târgul laşului.

— Eşti cel mai în măsură, fiindcă dintre noi toţi eşti şi cel mai aproape de Dana Boian, i-a dat explicaţia Arnold Rieber, ştiind ce înseamnă, şi, mai ales, ce poţi obţine dela un om uşuratec când începi a-l ruga un lucru prin a-l măguli mai întâi.

Dodo Cudalbu, prins în cursă, afectă o luptă interioară. O luptă cu el însuşi; cum să facă şi ce să mai facă, numai şi numai să rupă cât mai puţin din ceeace este marele lor secret. Da însă luptei acesteia tot relieful fizic posibil, în aşa fel ca ficcare să poată gândi:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Aha, vrasăzică i-adevărat că între el şi Dana este ceva! Altfel, nu s'ar mai frământa atât ca să ocolească adevărul!

In fond, lupta lui era să descopere cât mai mult un *ceva* neexistent, numai şi numai să nu se sdruncine cu nimic bănuiala multora, precum că între el şi Dana Boian, prietenia lor a cedat locul dragostei. Il hrănea în atât de mult şoapta aceasta, încât ar fi fost capabil să facă orice, numai să-i ţie cursul cât mai ridicat la bursa sentimentală a Iaşului. Şi îl hrănea în atât de mult, pentrucă şoapta aceasta îi dădea două satisfacţii: una de ordin măgulitor, căci măgulire ar fi fost pentru oricare bărbat să se ştie crezut de mulţime, în afecţia intimă a celei mai fermecătoare fete din Iaşi; şi alta de ordin speculativ, deoarece ştiut fiind de gloata întreagă uns cu cel mai mare succes femenin, toate celelalte succese nu ştiau cum să se îngrămădească mai mult, unul peste altul, numai ca să poată fi şi ele în rând cu Dana Boian. Fiindcă aşa a lăsat Dumnezeu lege femeilor: să facă toate ceeace face cea mai frumoasă dintre ele.

Trecând şi prin lupta care a dat-o, Dodo Cudalbu, găsind formula — mai bine zis oferindu-i-o Arnold Riber, — s'a agăţat de ea, lăsând acea impresie pe care ţi-o imprimă naufragiaţii mării când în ultimile clipe ale sbaterii lor cu valurile prind un colac de salvare.

— Aaa, ca un observator din cei mai apro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

piaţi de Dana, da! Şi în situaţia aceasta să-mi daţi voe să vă spun, că amarnic vă mai înşelaţi.

— Măi Dodo, află şi dela mine ceva, se decise din nou să vorbească Alecu Ţaţomir. Femeia e lucrul dracului. Cel mai înşelat dintre bărbaţi e acela pe care îl asigură mai mult de fidelitate. Şi cine sunt cei mai asiguraţi decât soţii lor? Pe amant îl înşală cu legitimul, din obligaţie, fiindcă n'au cum face altfel! Eu i-am refuzat Olgăi creditul oricărei asigurări. Nu e aşa, Olga? şi ne mai aşteptând răspunsul Olgăi Ţaţomir, a continuat: Aşa am cel puţin mângâierea că, într'un anumit sector de viaţă, se petrece mai puţin decât s'ar putea petrece la maximum.

— Şi pentru ce aceste duhovniceşti mărturisiri în public? l-a întrebat Olga, nesezizând în deajuns spusele lui Alecu Ţaţomir, prinsă fiind de cuvintele lui într'o şoaptă cu Domnica Talpeş.

— Pentrucă tot public vreau să se ştie, că nu ţin de loc să fiu numărat printre asiguraţii de fidelitate. Tu, Dodo, te crezi mai în măsură decât noi toţi să defineşti raporturile dintre Neculai Brateş şi Dana Boian, fiindcă te găseşti mai ades lângă Dana. Şi, mai ales, fiindcă prezenţa ta lângă Dana, pare a fi colportată într'un fel oarecare. E, tocmai din cauza aceasta să ştii că eşti cel mai înşelat dintre noi toţi. Înşelat în păreri şi adevăr, zic. Şi o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

zic în sensul acesta pentrucă e Dana Boian la mijloc.

— Teoriile matale, cucoane Alecule, a răspuns Dodo Cudalbu, simţindu-se încă stăpân pe situaţie, au şarmul lor. Sunt îndrăsneţe, cinice, plăcute la ascultat şi chiar savurabile. Le socotesc însă valabile numai în teatrul bulevardier. In acel teatru în care inteligenţa prea ascuţită a unor autori falşifică viaţa, reuşind prin argumentaţia lor aproape sofistică să ne asocieze şi pe noi falsităţii. Adevărul însă nu e acesta. Matale prea vezi în negru femeile.

— Nu e atât negru, pentru a le încondeia pe cât trebue! încondeiă şi mai vârtos femeile Alecu Ţaţomir.

— E, poftim! făcu Dodo Cudalbu, dând o rotire de ochi tutulor femeilor prezente.

— Niciun poftim! Şi ca să vezi că am dreptate, îţi dau doar un exemplu. Un exemplu edificator. Aveam un prieten. Nu eram însurat pe atunci. Mă anunţă într'o bună zi că se însoară. Bravo băete, îi zic, cu cine? Şi-mi spune cu cine. Viitoarea lui soţie s'a întâmplat să fie şi ea prietenă cu mine. O bună prietenă din copilărie. Da o poamă, măi Dodo, cum nu întâlneşti două într'un veac! Ce crezi că mi-a spus în seara nunţii lor, în timpul unui dans, după ce mai întâi am întrebat-o dacă s'a cuminţit? — Alecule, bat un record astăzi. — Ce record baţi? am întrebat-o, ştiind că s'au mă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

ritat altele şi mai tinere şi mai bătrâne decât ea. — Am ţinut ca toţi cavalerii mei de onoare să facă parte din băeţii cu care mi-am măritat corpul înnaintea nunţii acesteia. Ce zici, nu e un record original?

— Vai, ce oroare! se simţi obligată să-şi manifeste respingerea, înnaintea tutulor, Gina Decher, ca singura fată ce era în ziua aceea la prânzul lui Gheorghiţă Mârza.

— Acesta e adevărul, Dodo. Şi încă odată: numai de femeia de care te îndoeşti să fii sigur. De aceea de care eşti sigur, să te temi totdeauna.

— Imi place sfatul, ca sfat, în general, cucoane Alecule, dar din respect pentru Dana, îl dau laoparte, ca nepotrivit speţei noastre, se umflă şi-şi umflă şi cuvintele Dodo Cudalbu, oferindu-i-se o nouă împrejurare de a se ilustra în cavaler.

— N'o lua razna, Dodo. M-am folosit de exemplul acesta, nu pentru tiparul său, ci pentru esenţa lui. O cunoaştem noi mai bine decât tine pe Dana. Vreau să te convingi numai de un lucru: în unele situaţii, de aproape se vede mai prost decât de departe.

— Da lăsaţi-l să ne spună mai întâi ce-a văzut de aproape, şi oţi tăbărî apoi cu teoriile! deschise din nou calea cuvântului lui Dodo, Domnica Talpeş.

— Ehe, cucoane Alecule, nu mă cunoşti! Eu sunt din aceia care şi de aproape şi de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

departe văd foarte bine. Bibicul e doctor în materia asta!

— In cazul acesta, continuaţi, domnule doctor.

— Ai ochi bolnavi, cucoane Alecule. Nu văd clar anumite lucruri. Şi nimic nu complică mai mult decât neştiinţa şi ceaţa. Din nişte simple raporturi de oameni cari s'au cunoscut în situaţii normale şi pe cari întâmplarea îi scoate din când în când faţă în faţă, dumneavoastră trageţi concluzii surprinzătoare. Duduia Sanda a mers chiar şi mai departe. A constatat şi puteri miraculoase. O preţuiţi pe Dana Boian mai puţin decât merită, deşi pretindeţi că o cunoaşteţi mai bine decât mine. O credeţi capabilă să-şi întunece tinereţa cu umbra unui om de vârsta lui Neculai Brateş, şi, mai ales, cu un om căruia oricât de scânteietoare i-ar fi inteligenţa şi oricât de mare talentul, rămâne totuşi ceeace este: un alcoolic. Ori, iertaţi-mă, da eu n'o văd pe Dana iubind un bărbat pe care vinul l-a adus în halul de neglijenţă în care este Neculai Brateş. Nu zic că nu sunt şi femei cărora să le placă, şi caută chiar, acest gen de bărbaţi. Femeile acestea sunt însă la capătul vieţii lor de femei. Şi ajung aci, după ce mai întâi au tocit tot ce au avut mai femenin în ele. Dana Boian se găseşte la început de drum. Ea e încă o jucărie între albumuri, oglinzi, flori şi amintiri. Cum de puteţi s'o jigniţi într'atâta şi s'o cre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

deţi capabilă să-şi altoiască tinereţa cu un veteran al vieţii!?

— Eu cred că tocmai dumneata o jigneşti, domnule Cudalbu, i-a tăiat scurt firul spuselor, Elza Rieber. Dumneata crezi că o fată la şaptesprezece ani, nu e de loc în măsură să preţuiască valorile spirituale şi să le dea chiar întâietate!? O crezi la vârsta aceasta, în joacă tot cu păpuşile!?

— Aici te contrazic şi eu, Dodo, interveni şi Olga Ţaţomir. Astăzi, fetele îşi trăiesc nevinovăţia de fată, cam între anii ai doisprezecelea şi al cincisprezecelea. Intre aceşti ani mai sunt între albumuri şi oglinzi, între flori şi amintiri, cum foarte poetic şi poate nemolipsit de Neculai Brateş, a-i spus-o mai înnainte. Dela al cincisprezecelea însă, în fiecare din ele naşte femeia. De aci înnainte contactul cu viaţa se face în raport de construcţia lor. Intervin în joc rasa, rafinamentul, viciul dacă vrei, inteligenţa, raţiunea. O fată proastă va rămânea şi ca femeie numai în admiraţia fizicului, pentrucă inteligenţa nu i se adresează. Pe câtă vreme o fată deşteaptă îşi va magnetiza continuu fiinţa de tot ce este valoare spirituală. Şi cred că te raliezi părerii mele, că Dana este o fată deşteaptă.

— Nu vă contrazic nici pe una, duduiţor, a răspuns colectiv amândorora sublocotenentul Dodo Cudalbu, dar mi se pare că atât duduia Elza cât şi matale, exageraţi. Cazul Danei e

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Revistele literare interbelice 1933-1947

mult mai simplu. Preţueşte scrisul lui Neculai Brateş. Atât. Şi din atât dumneavoastră întindeţi la infinit.

— Dodo, nu ai dreptate, reluă cuvântul Olga Ţaţomir. Dacă i-ar preţui numai scrisul, s'ar mărgini la cărţile lui. Ori Sanda ne-a pus în faţa unui fapt care depăşeşte admiraţia pentru autor. Şi că este aşa, pledează puternic acea transfigurare a lui Neculai Brateş. Nu, nu, orice-ai spune, e mai mult decât simpatia dela cetitor la autor, şi dela autor la admiratoare!

— De altfel, mai sunt întâmplări de soiul acesta. E cazul lui Göthe, printre altele. La şaptezeci şi cinci de ani...

— Maestre, nu crezi că ar fi bine să păstrăm proporţiile? Cred că eşti foarte generos cu Neculai Brateş, când îl aşezi pe acelaş plan cu Göthe, îl întrerupse Dodo pe poetul Mihai Pădureanu.

— Dodo, Dodo, mare aderenţă mai ai pentru superficialitate! Mă refer la cazuri asemeni, Dodo, şi nu la proporţia valorilor. Pe Göthe, la şaptezeci şi cinci de ani l-a iubit o fată de şaptesprezece, cu focul şi cu stăruinţa fără de obosire a vârstei acesteia. Şi o bună parte din opera lui poartă pecetea acestei dragoste.

— Vai, vai, vai! făcu şi Dodo Cudalbu, cu triplă repetire a cuvântului vai, ca să-l întreacă pe poetul Mihai Pădureanu, care numai de două ori i-a repetat numele. Apoi dacă ar fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

aşa ceva, credeţi că n'ar fi văzut, n'ar fi simţit doamna şi domnul Boian!? Credeţi că n'aşi fi văzut sau n'aşi fi simţit şi eu baremi cât de cât!?

— Dodo, Dodo, Dodo, şi iarăşi Dodo, bagă la cap, te rog: în anumite împrejurări se vede mai prost de aproape. Ţi-am mai spus-o!

— Şi eu îmi dau perfect sama că văd mai bine decât dumneavoastră toţi, cucoane Alecule.

— Domnule Dodo, şi totuşi, eu am o bănuială: ai simţit ceva. Mă face să cred înverşunarea dumitale contra lui Neculai Brateş. Ai spus chiar o vorbă pe care n'ar fi trebuit s'o fi tolerat, noi, ceştilalţi, care îl cunoaştem şi ne e prieten. Bănuesc că numai un necaz motivat ţi-a smuls cuvântul de alcoolic. 'Arunci, alcoolic, unui beţiv de rând, care îşi bate nevasta sau îşi sudue copiii. Unui beţiv care-şi pierde controlul spuselor şi jigneşte lumea din prejur. Dar unui om de talia lui Neculai Brateş, un om care a făcut din vin un tovarăş de colaborare în viaţă, şi care poate că evadează în vin ca să ne vadă pe noi, ceştilalţi, mai curaţi şi mai ridicaţi spre frumos, socotesc că a i-l adresa e o injurie care se întoarce întreagă asupra aceluia care o leapădă.

Ochii lui Arnold Rieber s'au mărit subt sprincene, în semn de *destul,* trimis Elzei Rieber. Elza Rieber le-a primit înţelesul, grăbindu-se să dea vorbelor ei un sens împăciuitor, cusut însă prea mult cu aţă albă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-2947

— Ţiu să adaog că domnul Dodo Cudalbu mi-a oferit doar ocazia să-mi pot face auzită o părere a mea, cu totul obiectivă.

— Fii sigură, dudue Elza, că şi de-aşi fi simţit-o subiectivă, tot obiectivă o înregistram. Răutăţile femeilor frumoase, au o permanentă scuză: nu ţâşnesc din gelozie.

— Măi Dodo, fii şi tu sincer odată şi spune adevărul. Eu cred că mult ai mai fi dorit să pornească răutatea duduei Elza, din gelozie. Declar-o fără să te jeneze domnul Rieber! l-a urzicat puţin Mihai Pădureanu, făcând pe departe aluzie la începutul carierii lui de cuceritor când a sosit la Iaşi, mutat fiind dela Bârlad. Nu i-a fost greu s'o descopere printre celelalte şi ochii lui atunci pe Elza Rieber au căzut. Elza Rieber i-a dat însă şi fără de cuvinte a înţelege, că îi e mai mult decât zadarnică încercarea. Şi a fost atât de categorică în acest răspuns fără de cuvinte, încât Dodo Cudalbu, ca niciodată, a renunţat la insistenţe.

— Ilustre maestre, ţi-ai încordat lira pentru insinuări? Imi pare că şi de data aceasta eşti greşit informat. Femeile frumoase îşi întreţin frumuseţa cu roua complimentelor noastre...

— Bravo, Dodo, o nouă figură poetică în limbagiul tău, astăzi! îl gratulă Domnica Talpeş.

— M-am molipsit dela maestrul Pădureanu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Dar să revin la întrebare. Declar şi fără să fie nevoe să mi se ceară sinceritatea. Nu mă jenează cuconul Arnold, şi nici nu trebue să-l jeneze rachetele luminoase ale cuvintelor noastre...

— Altă figură! oftă Alecu Ţaţomir.

— ...care urcă până la duduia Elza, continuă Dodo Cudalbu.

— Şi când ai văzut că nu s'alege nimic de rachete, reluă Alecu Ţaţomir, alunecând în scaun şi mai pe spate, în căutarea unei comodităţi de fotoliu, te-ai mutat cu tot focul bengal în Strada Carol. Se pare însă că o altă scântee a aprins inima Danei, după câte ne-a povestit astăzi Sanda.

— Da matale nu ai nicio părere, dudue Gina? o întrebă poetul Mihai Pădureanu. Mata, care eşti cea mai aproape de vârsta Danei, ce crezi? Poţi contribui la lămurirea lui Dodo, cu ceva?

Ca să-i adreseze cuvintele acestea, poetul Mihai Pădureanu a căutat-o mai întâi pe Gina Decher, cu privirea. Era în rând cu el aşezată la masă şi cum o puternică miopie îi ţine ochii continuu în ceaţă, a descoperit-o cu greutate. Dar când te prea obişnueşti cu răul, şi răul îţi dă uneori prilej de glumă. Ceeace îl făcu să continue, fără să mai aştepte răspunsul Ginei Decher.

— Găsesc miopiei mele şi un merit. Datorită ei văd totul foarte puţin conturat. Ei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaneasca.ro/index 1933-1947

bine, din acest tot, lipsa preciziunei conturului numai femeilor le stă bine. Nedefinirea perfectă le dă o existenţă aproape imaterială, vaporoasă. Ceva ce tremură numai, ca umbra unei îmbieri.

— Bagă la cap, Dodo. Asta da, e figură poetică, făcu loc unei noui constatări scurte, Alecu Ţaţomir, repetând ultimile cuvinte ale poetului Mihai Pădureanu, cântate puţin: ceva ce tremură numai, ca umbra unei îmbieri.

— N'am nicio pretenţie să excelez în limba păsărească.

— In cazul acesta lasă-te şi de roua complimentelor şi de rachetele luminoase ale cuvintelor.

Odată cu cafeaua Anicăi a revenit şi Gheorghiţă Mârza, cu obrajii înfloriţi de un zâmbet, de parcă ar fi scoborît din casa unde un nou născut şi-a făcut apariţia.

— Aţi ajuns la cafea!? N'au venit Culai Brateş şi Minulescu? i-a întrebat inutil Gheorghiţă Mârza, pe toţi, deoarece văzuse prea bine că nu au venit.

— N'au venit, şi au făcut foarte bine că nu au venit. Ar fi fost prea mulţi poeţi în ziua asta la dejun, şi ce e mult...

— Şi prea puţin numai o pereche de cisme, ca să le poată ţine pieptul, — căzu promt şi neîntârziat răspunsul poetului Mihai Pădureanu, în timp ce căuta cu dibuire de mână paharul de vin.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Mi se pare că te-au cam forfecat în lipsa mea, Dodo. Hm? Otravă lor, Dodo!

Şi cum rolul îndelung repetat de amfitrion i-a deprins ochiul să vadă repede lipsurile depe masă, în continuare a dat poruncă Anicăi:

— Da rom nu ne dai, Anică?

— Şi sus a fost numai o sperietură, sau?... a vrut să afle Sanda Crăsnaru, intrigată că dela un om căzut în goma Anicăi, a venit cu zâmbetul în obraji.

Zâmbetul i-a rămas însă şi mai departe şi ca şi cum întrebarea Sandei Crăsnaru i-a adus de ceva aminte, a vorbit tutulor, dar cu privirea era numai în ochii tulburi ai poetului Mihai Pădureanu.

— Cucoane Mihai, dacă am pus şi eu odată o virgulă bine, apoi am pus-o astăzi!

A cules de pe chipuri nedumerirea tutulor, şi a trecut de îndată, şi fără poftire, la explicaţii.

— Mi-au dat să văd un testament. Testamentul prietenului şi clientului meu de sus.

— A murit? a întrebat Elza Rieber, înmuind cuvintele în durere.

— Apoi acum poate să moară, că a mutot virgula unde am vrut eu. Şi cu virgula asta, am schimbat dintr'o direcţie într'alta, destinaţia a nu mai puţin de şase sute mii lei!

Din inima lui Mihai Pădureanu a muşcat un şarpe, iar în a Elzei Rieber a înţepat un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ac. Dar cum Gheorghiță Mârza nu era om să vază ce se întâmplă cu inimile mușcate și înțepate, le-a dat și vestea cea mare și îmbucurătoare.

— Din aiștia, bine înțeles, treizeci la sută au căzut pentru dejunurile noastre!

Dacă nu în numele tutulor, în al ei și al Olgăi Țațomir l-a felicitat Domnica Talpeș.

— Parol, dacă am văzut un alt om care să se sacrifice prietenilor mai mult decât Gheorghiță!

Muzeul Digital al Romanului Românesc

CAP. VII.

S'au întâlnit pe la ora când se aprind în turlele bisericelor ieşene, ochii de fosfor ai buhnelor. Oră când Iaşul îşi scoate din sipete vechi o mantie albă, ceţoasă, pe care apoi şi-o aruncă pe umerii lui (Cetăţuia, Galata, Şorogariul) cu domnească măestrime de gest.

La ora aceasta de multe ori Neculai Brateş şi Stejărel Racotă au fost văzuţi eşind pe barierile Iaşului, ca să stea cu ochi vii, în faţa voevodalei înfăţişări a târgului. Erau ei în doi, dar mai totdeauna numai unul vorbia. Vorbia Stejărel Racotă şi pentru el, şi pentru vecinul lui, şi pentru veacurile care au trecut. Neculai Brateş asculta numai. Căci ce ar fi putut spune el peste ce găsea scris Stejărel Racotă, având în faţă, deschisă, cu rânduiri cronicăreşti, cartea Iaşului!?

Câte odată tăceau amândoi. Li se adânceau atunci ochii în cutele de întuneric şi în vârstele de lumină ale panoramii oraşului, rămânând aşa vreme îndelungată, ca în priveghi de morminte.

Nici chelnerii nu-i tulburau atunci. Ii oco-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

leau, cu tot clipătul paharelor goale care se cereau mereu împlinite. Pentrucă îi înţelegeau chelnerii mai bine decât cărturarii Iaşului. Gheorghiţă Mârza le-ar fi jignit mereu tăcerile:

— Hai, şi mai daţi-le dracului de vechituri, că nu mai fac nici două parale astăzi!

Şi la fel ca Gheorghiţă Mârza, toată lumea cea nouă a Iaşului. Rar şi rar se ivea câte unul mai cu pricepere pentru fugile lor în trecut. Dar puţinii aceştia aparţineau unei lumi de altădată, cu pelerină şi cu cortel, cu guler şi cu manşete scrobite, cu haine din vechimi croite pe moda bunicilor din fotografii, şi cu ceasuri la brâu şi în corsaj. Iar la ora hoinărelelor lor puţinii aceştia dormiau adânc, în iatacuri parfumate cu izmă şi busuioc, aşa că în noapte Stejărel Racotă şi Neculai Brateş întâlneau tot numai pe cei de talia lui Gheorghiţă Mârza sau a Domnicăi Talpeş. Pricină ce îi făcea să aleagă, în deobşte, fie că se găseau la Piscul Socolei, la Trei Sarmale sau în oricare altă grădină, masa cea mai lăturalnică şi cea mai ascunsă în tufe de liliac.

In seara asta s'au dus la Feiga Papiş. S'au întâlnit în dreptul celor două ctitorii regale: Fundaţia Ferdinand şi Institutul Fetelor de Ofiţeri, Neculai Brateş scoborînd escortat de o gardă studenţească, gălăgioasă şi înfierbântată de apropierea examenelor, Stejărel Ra

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cotă urcând cu scârbă pe lângă un monument ce nu şi-ar avea locul nici unde.

— Culai, hallt!

— Cucoane Stejărel, te-ai arătat la timp. Scoate-mă din mâna varvarilor aiştia.

— Nu vă dăm, nu vă dăm! au gângurat cu semeţie glasuri nevrâstnice şi subţiri, din ceata sutaşilor lui Neculai Brateş.

— Ba eu am să vă las, că am cu dumnealui o judecată veche.

— Da, da, mânzocilor, şi mai că îl îndemna inima pe Stejărel Racotă, să apuce de moţul frunţii o mânzoacă gureşe şi toată o scântee.

— Atunci spuneţi-ne unde judecaţi astăzi? La Feiga Papiş sau la Piscul Socolei?

Neculai Brateş a întors capul, să vadă cine i-a ghicit gândul, pentrucă tocmai la Feiga Papiş îşi făurise el planul să meargă, de l'o întâlni pe cuconul Stejărel. Simţise nevoia unei descărcări sufleteşti şi era în căutarea ei.

— Nu ne spuneţi? i-a somat mânzoaca gureşe, punând în felul cum a pronunţat cuvintele prevestirea unei ameninţări.

— Fetelor, îi vom căuta atunci peste tot.

După care, a salutat în formă ostăşească:

— Salut, maestre.

— Salutare, tinereţe! i-a răspuns Neculai Brateş, mulţumit oarecum de posnaşa mânzoacă, fiindcă l-a făcut să uite o clipă de apăsările gândului.

— N'ai ce să le faci, măi Culai! Te-au vân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

dut romanele, lor. Vrei nu vrei, trebue să rămâi al lor, i-a zis Stejărel Racotă, luându-l de braţ şi pornind cu el pe firul unui drum cunoscut în destul de picioarele amândorora.

Răspunzând mai mult unui gând al său decât spuselor lui Stejărel Racotă, Neculai Brateş a hotărît:

— Mâncăm la Feiga Papiş.

— Merg oriunde m'oi duce, Culai.

S'au dus pe jos. Fiindcă aşa a vrut Neculai Brateş, să le fie drumul mai lung, deşi pe jos e mult mai scurt, în Iaşi, oricare l-ar lua, decât cu trăsura. Pe jos numai dacă ţi se împotrivesc picioarele n'ajungi degrabă, pe când în trăsurile ieşene, vrei nu vrei, trebue să te supui capriciilor mârţoagelor dintre hulube. Şi cam fiecare din ele are câte-o meteahnă. I s'a întâmplat odată lui Stejărel Racotă, să-l învârtă de trei ori în loc un birjar.

— Da ce faci bre, ai căpiat?

— Da di loc, cucoane! Haramul ista de cal e cu pricina. De câte ori ajung în răspântenea aiasta, nu mai vrea şi pace! Cum îl întorc însă roată, şi mai odată, şi încă odată, să hotărăşte şi trece la datorie. Şi numa în locul aista, cucoane, mânca-i-ar lupchii chielea! Da până să-i dau de leac cu întorsul, câte codirişti n'am fărâmat pe spinarea lui, Doamne!

Şi aşa cu fiecare haram de cal câte o meteahnă, de au ajuns birjarii ieşeni să ducă în birji numai pe cei străini de oraş.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

In faţa Goliei s'au oprit o vreme. Şi ca o datorie de birnic al trecutului, Stejărel Racotă a început a-i măsura turnul cu metrii ochiului, pentru.... nici el nu mai ştie a câtea oară.

— Măi Culai, o să am eu norocul acela să mă 'ngropi subt aista?

Intrebarea nu l-a suprins de loc pe Neculai Brateş, căci o asemenea întrebare îi punea Stejărel Racotă oridecâteori întâmplarea sau voinţa îi scoteau în faţa vreunuia aidoma rest al veacurilor trecătoare.

— N'o să te-apese prea greu, cucoane Stejărel?

— De ce-ar putea fi greu pentru mine, Culai? Eu mă socot că aşi cam avea dreptul la asemenea cinste. Dacă nu eu, sângele din mine, care a fost şi în câteva trupuri domneşti.

— Nici vorbă, că ai fi în drept să te-aşeze şi sub turlă de mânăstire, da eu altceva am gândit întrebându-te, cucoane Stejărel. O să te tescuiască de n'o să mai rămână niciun pic în matale din vinurile noastre. Şi de, eu n'aşi zice să ne lepădăm cu totul de el, că cine ştie ce fel de vii or fi pe lumea cealaltă!

Au întins din nou la drum şi în răscrucea cea mare din gurile căreia începe a se întinde în caracatiţă Târgul Cucului, Stejărel Racotă iar s'a oprit, trăgându-l pe Neculai Brateş de mână.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Priveşte, Culai.

Neculai Brateş a privit spre ce-i arăta Stejărel Racotă. In pieptul dealului, şi cam numai la vreo doi, trei paşi de buza lui, un alt haram de cal birjăresc s'a oprit. Nu mai putea. Atârnau prea mult cele patru bărbi ovreieşti din lăuntru, şi din care nici una nu a gândit măcar să coboare. Birjarul a întors codirişca, să lovească şi mai vârtos decât cu iuşca şi haramul, opintindu-se din toate puterile lui sleite, a alunecat şi a căzut grămadă pe caldarâm. Dar şi în faţa acestei noui întâmplări bărbile ovreieşti n'au catadixit a coborî.

După o pauză, Stejărel Racotă şi-a reluat firul.

— Priveşte, Culai, şi spune dacă lumea asta a noastră, a Iaşului de acum, nu este nemernică. Uite-te la toţi trecătorii aceştia, care nu văd nimic din ce se întâmplă. Opritu-s'a vreunul!? Auzit-a-i tu din toţi câţi au trecut, batâr unul dând glas să înceteze nelegiuirea!? Dar mi te să mai pună şi umărul!?

Neculai Brateş, de cum a văzut nelegiuirea, a fost hotărît să dea răcnet bărbilor să coboare. Nu a făcut-o dela început pentrucă nu a voit să rupă şirul cuvintelor lui Stejărel Racotă, dar din clipa în care şi-a isprăvit îndreptăţita mirare, a despicat glas de haiduc, cu puteri de lăţire pe întinderi mari.

— Jos, bărbi puturoase şi trântore. Câte unul de fiecare roată, că vă tund chilug, pe loc!

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Bărbile care nu s'au arătat de loc ştiutoare de mişelia la care participau cu 70% procente (aceasta ca să fie evaluată şi pe măsura înţelegerii lor) au sărit din birjă ca şi cum li s'ar fi aprins pernele subt şezut. Şi au găsit şi glas sprinten să-l liniştească pe Neculai Brateş.

— Iaca punem şi umărul, da noi n'am văzut nimic!

Iar ochii li se aprinsese şi lor ca la buhne, căci nimic nu aprinde mai mult scânteia în ovrei, ca teama.

Şi din nou au pornit spre Feiga Papiş.

— Cum îţi explici tu, Culai, lipsa aceasta totală a ieşanului de acum la micele drame ale străzii? Ucide un nătâng, cu bâta, un cal încărcat să tragă mai mult decât puterile lui, se prăbuşeşte animalul pe caldarâm, doborît de greutate şi bice, şi nimeni nu vede nimic!

— I-adevărat ce spui, cucoane Stejărel. Se strânge omul pe zi ce merge, în el. Orizontul simţirii nu trece mai departe de pielea lui, astăzi. Om, însemna odată altceva de ce 'nseamnă acum. In jurul fiecărui om de altădată, şi pe toată raza simţurilor sale, se petrecea totul cu omenie. Tot ce era cuprins şi supus văzului lui, auzului lui, se bucura de protecţia omeniei lui. Pe când azi, omenia lui e după cum ţi-am spus, până la piele. Ce trece de piele, nu-l mai priveşte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Dar care sunt cauzele, Culai, de s'a întors la această formă primară?

— Cauzele!? şi Culai Brateş a ridicat ochii spre cer, ca şi cum pe cer ar fi stat scrise cauzele, le-o ştie Cel de deasupra noastră! Matale nu vezi, cucoane Stejărel, că e o răsturnare în totul, fără de cauză!? In natură ca şi în om!? Nu vezi că pierdem pe zi ce mergem obişnuinţa orânduirilor vechi!?

— Văd şi simt, Culai, şi asta mă frânge. Numai când stai să judeci lucrurile prin comparaţie, de cum se petrec astăzi şi cum s'au petrecut altădată, îţi poţi da sama cât e de prăpăstios drumul nou.

— Şi crezi, cucoane Stejărel, că noi am rămas în afară de această răsturnare!? reluă în subiectivitate desbaterea Neculai Brateş, ca unul ce sorocise serii aceleia o descărcare a sufletului.

— Cum, tu crezi că şi noi!...

— Cum să nu cred, cucoane, că şi noi!? Păi să te iau întâi pe matale la zor.

La câteva zeci de metri de ei, firma crâşmei spre care mergeau, îşi aprinsese becul. *La Feiga Papiş.* Şi dedesuptul numelui, scris în dictando: *Vin şi fripturi boiereşti. Cine e boier intră şi ese tot boier. Cine nu e boier să nu intre, dacă vrea să rămână tot ce a fost.*

— Ce cauţi matale acolo? îl întrebă tăios Neculai Brateş, oprindu-se şi împungând din depărtare cu degetul firma. Să te căftănească Feiga Papiş boier!?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933_1947

— Măi Culai, răspunse repede şi pe nepregătite Stejărel Racotă, cu cuvinte nezimţuite, eu merg că mă iei tu...

— Aha! vrasăzică agentul pathogen sunt eu. E, toate răsturnările astea sunt datorite unui agent pathogen. Un microb necunoscut, transmis de un agent pathogen necunoscut. Cu mine e şi mai de neînţeles cele ce se întâmplă. Mă tot frământ să es din vârtelniţa lui, şi nu pot. Să-mi dai un sfat, dacă îmi eşti prieten. Acum câteva zile credeam că o să mă birui singur. M-ai iscodit şi am dat bir cu fugiţii. De azi noapte însă simt cumplit nevoia să stau de vorbă cu matale.

Vorbise, aruncând odată cu vorbele şi un spor de năduf.

— Cât ţi-o fi pofta, Culai. Măi, eu vedeam că se petrece ceva cu tine, dar uite, bate-mă şi acum, nici cel puţin o bănuială nu pot să-mi fac! Şi de, mi se părea că te cunosc bine!

Neculai Brateş nu-l lăsă să mai continue.

— L-oi fi cunoscut bine pe Neculai Brateş, cel nerăsturnat. Pe cel răsturnat nu-l mai cunosc nici eu.

Ajunşi la intrarea cârciumii, şi-au pus oarecum în regulă neliniştile.

— Să ne dea Elic odăiţa din fund, ca să nu ne mai tulbure nimeni, propuse Stejărel Racotă, loc prielnic.

Cu mâna pe clanţa uşii, dar înnainte de a o apăsa, Neculai Brateş a mai slobozit un cuvânt în doi peri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Odăiţa din fund! După cum vezi, ne trage aţa mereu la fund, cucoane Stejărel. Şi nu e departe ziua când ne va sări şi fundul!

La Feiga Papiş, e o cârciumă cunoscută de toţi ieşenii. Şi-a făurit un renume şi şi-l păstrează. Căci vinuri, fripturi şi murături ca la Feiga Papiş, sunt greu de găsit în altă parte. Dacă ar fi să-l credem pe Elic, nici Parizul nu are bunătăţile lui.

— Cu fripturile, vinurile şi murăturile mele bat tot pământul. Chiar şi pe cucoana Americă! se laudă jupân Elic, geografia dumisale aşezând pe cucoana Americă, în altă planetă. Da şi clienţii îmi sunt de calitate! *Perva sorti!* cum le spune Feiga mea, în limba naşterii ei.

In adevăr, jupân Elic nu minte. Dar faima cârciumii nu se datoreşte numai jupânului Elic. A concurat deopotrivă, şi dela început, la stabilirea ei şi femeia lui, Feiga, o evreică tânără şi vadană pe timpul primei întoarceri a Basarabiei la patria mumă, timp care corespunde şi vremii când Elic Papiş a intrat ca desrobitor în Securenii de lângă Nistru, călare pe încărcătura unei căruţi de popotă, loc de unde păzia cu străşnicie de vrednică santinelă, să nu dezerteze un cârd de găini făcute prizoniere în nişte cuşti improvizate, pe motiv că n'au voit să se predea de bună voe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaroma.bcucluj.ro/mdrr1933-1947

la somaţiile sale. Acolo s'au întâlnit şi de acolo a adus-o în Târgul Cucului, fruntaşul Elic Papiş, durând nuntă cu larmă, aşa după cum bine merita o asemenea întâmplare. Căci după câte spunea Elic atunci, de acum Prutul nu mai e hotar între fraţi şi o să putem trece dintr'o parte într'alta, gaz, sare, chibrituri, rachiu de păpuşoiu şi câte altele, şi fără de contrabandă. Deci zi de adevărată bucurie naţională. Cum de neamul lui era fiu de crâşmar jidov şi cum se arătase şi Feiga a fi tare meşteră de pus murături în acreală îndulcită cu miere, a făcut tata socru ce a făcut şi cât ai bate din palme şi ai zice peşte, i-a şi scos lui Elic, pe numele lui şi cu banii Feigăi, brevet de băuturi.

Dar să fim drepţi şi să dăm şi celorlalţi meritul care li se cuvine. Aşa după cum Elic goneşte în toată Moldova după vin bun, boieresc, neuitându-se la un pitac care îl dă mai mult dar numai să facă, tot aşa pentru făcutul fripturilor a tocmit om cu pricepere straşnică. Auzind că la Roman, la Kandler, se află un grataragiu despre care boierii mereu îşi aduc aminte ca despre ceva rar întâlnit, s'a şi dus Elic, aşa ca din întâmplare, să-l ispitească să vină la Ieşi, că acolo sunt boierii cât nu încap într'o mie oraşe ca Roman, şi, mai ales, boieri care ştiu să preţuiască şi să cinstească o friptură ca lumea. In faţa unei plăţi mai convingătoare decât ceea pe care o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

avea moş Vasile Tăşalău, grataragiul şi-a luat gemăntănaşul de lemn şi a plecat în Arcadia, cu toată împotrivirea domnului Kandler.

— Şi să mai ziceţi dumneavoastră, boieri mari, că nu şi-a băgat Elic capul slugă la stomac! a spus Elic Papiş atunci, voind pe semne să înţeleagă că el pe toate le face cu chibzuială, pentrucă nimic nu e mai greu de hrănit ca burta boierilor moldoveni.

Dar cu atât încă nu e sfârşită treaba. Boierilor moldoveni le place să aibă şi-oleacă de strună de cobză când îşi grijăsc de stomac. Le-a rămas în sânge obiceiul dela străbuni şi cum ei ţin la vechimi, ţin şi la cobză. Aşa că pentru împlinirea tacâmului a mai trebuit jupân Elic să dea o fugă şi până la Târgul-Neamţului, unde un mare meşter cobzar se mai afla rămas din vremuri. De acolo l-a adus peşcheş pe Neculai Perşu, jupân Elic, şi om ca să-i dea vinului aşa cum îi trebue horbota cântecului, mai greu de aflat astăzi un altul. Căci după cum îi în culoare sau la gust, îşi ajustează şi sbârna coardelor şi găociul gurii Neculai Perşu. Şi apoi ţine-te burtă, să poţi potoli setea cântecului!

Cu atât însă tot nu i s'a pus capac chefului moldovenesc. Vinul, fie el oricât de bun, dacă ţii să-l bei la cleştar şi nu la ulcică, şi dacă vrei singur să ţi-l torni din garafă şi nu îl laşi în legea mânilor de codană să ţi-l drămuiască din sipuri spuzite de colbul us-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/ul 1933-1947

căciunelor, apoi atunci tot nimica nu se alege nici din cântec şi nici din vin. Jupân Elic a înţeles şi porunca aceasta a împlinirii pe de-a'ntregul a poftelor cu năravboieresc, şi tot dela Târgul Neamţului s'a fost întors, după o nu prea lungă căutare, cu Tincuţa Găetan, o fată spre anume care cu ţidulă întăritoare a fost împuternicit jupân Elic, de cinul boierilor ce îi dăruiau crâşmei lui multe nopţi de risipă. Şi fată ca Tincuţa Găetan, numai pe vremea lui Ştefan Vodă a fost, dacă ar fi să credem hronicele mai de vază ale Moldovei. Să-i fi fost muntele tată şi carne ca piatra cărnii ei tot n'ar fi avut. Să fi supt în loc de lapte apă din fundurile prundoase ale Bistriţei, şi tot nu ar fi eşit atât de şerpuitoare printre privirile îmbulbucite de poftă ale boierilor cu aplecări spre mirosul reavăn al brazdei. Iar în ochii ei mai stărue şi astăzi aprinse focurile haiduceşti. Mai adăogaţi acum la zilele de primăvară şi vară tufele de liliac şi de zorele, şi mai daţi şi încăperilor cu scâlcieli de ziduri şi bârne căldura de iarnă a vetrelor tocmite din cărămizi şi olane, şi veţi înţelege dece ascuţimea minţii jupânului Elic, a pus pe firmă: *Cine e boier, intră şi ese tot boier. Cine nu e boier să nu intre, dacă vrea să rămână tot ce a fost.*

De cum s'au arătat în chenarul uşii, madam Feiga i-a şi zărit.

— Elic! a dat ea glas ascuţit, aşa cum nu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1933-1947

mai în cazuri mai rare își anunță bărbatul, treci în față c'o venit boier Stejărel și boier Culai.

— Dece ne dai în vileag, madam Feiga? începu a o judeca Neculai Brateș. In seara asta am vrea să nu mai știe nimeni că suntem aici.

— Da clienții noștri să nu afle ce fel de boieri vin la noi!? se apără madam Feiga. N'om avea și noi dreptul la atâta cinstire!? Și vai, nici nu știi matale, boier Culai, câtă bucurie am când vă văd! Parcă n'ai fi matale!

— Aici ai cam feștelit-o, madam Feiga, i-a răspuns Stejărel Racotă. Inseamnă că te bucuri numai când pare un altul și nu el. De așa bucurie!...

— Iaca nu e așa, boier Stejărel. Când îl văd pe boier Culai, parcă'l și am deja în față pe domnul Turgheniev. Zic și zău că așa romane frumoase numa domnul Turgheniev a scris. Și Zuzica mea spune la fel.

Și ca să spue la fel, cu glasul ei de alarmă a chemat și pe Zuzica.

— Zuzicaaa!...

— E, poftim, acum o chemi și pe domnișoara Zuzi! Păi așa ne-a fost vorba, madam Feiga? o judecă din nou Neculai Brateș.

In locul Zuzicăi a sosit jupân Elic. De bucurie nici nu s'a mai ploconit. A trecut pe dată la bătutul darabanii din palme și a strigat ca din catalog:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Sami, Lică, Tincuța, în față repede, c'au venit cuconul Stejărel Racotă și maistrul Neculai Brateș.

I s'a dus strigătul dincolo de fundul grădinii. Să-și aducă însă aminte că l-a căutat astăzi pe Neculai Brateș, iar țăranul care îl caută ades, nu și-a adus aminte jupân Elic. Cine știe, poate că s'arată pe undeva o nevoe și pleacă.

— Măi Elic, măi, dece nu ești om de treabă?

— Iu? s'a repezit jupân Elic cu strășnicie, ca și cum de comunism ar fi fost acuzat. Nu sunt eu de treabă, cucoane Neculai?

— Nu ești, măi. Dece nu-ți tace pliscul? Cine ți-a dat voe să-mi strigi numele, ca pe al lui Sami sau al Tincuței? Ce sunt eu, măi Elic, diseurul localului, să mă anunți ca pe spurcăciunile astea? Nu-ți mai rămâne decât să mă lipești și pe geam: *Local de lux. Cântă Neculai Perșu și mănâncă și bea Neculai Brateș.*

Văzând în ochii madamii Feiga puțină spaimă, Stejărel Racotă s'a apropiat de ea, cu gând să i-o împrăștie. Jupân Elic însă a înțeles imediat că nu e nicio primejdie. Știa el că boierilor moldoveni le cam place să pară rupți din biciul lui Dumnezeu, da mai blânzi ca dânșii și mai ușor de câștigat, nici că sunt alții. Că e un adevăr acesta și nu numai o părere a lui, iaca o să se convingă și Feiga. Ea se sparie însă fiindcă a rămas cu spărietura depe vremea revoluției bolșevicilor, când i-a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

fost ucis întâiul bărbat iar pe ea au făcut-o poştă. Ei şi!?

— Cucoane Neculai, şi chiar dacă v'aşi scrie numele pe geam, crezi matale că ar fi o ruşine!? Adică dece unii să poată scri *Furnizorul Curţii Regale*, şi eu să nu pot scri *Furnizorul maistrului Neculai Brateş!?* Io spui cinstit şi nu mă dau laoparte. Când iu strig numele matale în grădină, aşa ca să audă muşteriii, să fiu eu nebun de dus la Socola, dacă nu se bucură lumea ca la ceai dansant! Zi Feiga, că nu e aşa?

Madam Feiga n'a zis însă nimic, pentrucă nu ştia dacă e bine sau nu să spună aşa cum vrea jupân Elic. Când prinde clipa prielnică, îşi dă ea drumul şi fără pofteală la spus. Că nu-i în lume altă femeie să fi păţit câte a pătimit ea pe vremea revoluţiei! Şi, mai ales, să şi scape teafără din asemenea batjocură! Iată, e martoră ţitera cu care a fugit şi pe care nicio fărâmă de minută nu a slăbit-o din ochi. Ţitera şi o vacă. Vaca a murit însă, Dumnezeu s'o ierte! Peste tus trele au trecut când ruşii, când austriecii. Că s'a întâmplat să se oprească frontul tocmai în Secureni. Când cădea târgul la ruşi, când la austrieci. Şi de odihnite le luau şi unii şi alţii. Şi pe ea şi pe vacă. Au fost zile când au muls-o în aceiaşi zi şi austriecii şi ruşii. Pe vacă, nu pe ea. Că pe ea, numai regretatul Zoimmer, fostul ei bărbat, ştie de câte ori în aceiaşi zi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

a trebuit să tragă cismele şi la ruşi şi la austrieci! De nu se stabilea frontul, poate că azi odihnea şi ea la un loc cu vaca. Noroc, în cele din urmă, că au venit fraţii noştri, românii, şi au scăpat-o. Elic, săracul, a fost cu adevărat un viteaz. El nu s'a uitat că au trecut şi ruşii şi austriecii pe-acolo. Vorba lui, ei şi!? Şi aşa am ajuns eu numai cu ţitera la Iaşi, că vaca a murit. Dumnezeu însă a fost bun cu noi şi ne-a dat în loc pe Zuzica. Cântă Zuzica, tace ţitera; tace Zuzica, cântă ţitera. Şi este aşa o fericire, zău, să am eu pardon boier Culai, că altceva nu mai vreau. Să meargă treaba bine la crâşmă, şi-atât. Să aibă Zuzica noroc să se mărite cu un băiat de soiu, cu pricepere la branşa noastră, şi dă rest, basta! Sănătate şi alt nimic. Dacă pică şi olecuţă de noroc, nu strică. Când dă Dumnezeu la atâţia, dece nu ne-ar da şi nouă!? Şi dacă ne mai păzeşte şi de tâlhari, chiar că ne mulţumim cu atâta! Că noi suntem oameni modeşti, boier Culai, şi nu pretindem mai mult.

Stejărel Racotă şi Neculai Brateş, îi cunosc în deajuns revărsările volubilităţii şi uneori au venit numai pentru a o asculta pe madam Feiga. O socotia Neculai Brateş, ca pe o drept mină de aur. Povestirile ei aveau hazul amestecului de gânduri, ţesut în pânza frazelor continuu sudate de acea genială incoherenţă, ce au unii de a da o învecinare şi o asociere celor mai disparate fapte şi lucruri. O studia, după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cum băgase de samă şi Stejărel Racotă, pentru romanele sale, şi nu se sfia să declare, că un asemenea personagiu nu-l poţi aduce în pagini decât cu ajutorul discurilor fonografice.

In seara aceasta însă scopul venirii lui la Feiga Papiş era altul. Lucrul l-a înţeles şi madam Feiga, de cum a schimbat întâia vorbă cu dânsul, şi intuiţia ei în atât i-a spus că e în alte ape scăldat astăzi boier Culai, încât i-a trezit din adâncuri şi teamă. Noroc că a avut grijă Stejărel Racotă, să i-o spulbere cu câteva clipiri ascunse din ochi, căci altfel, s'ar fi jurat madam Feiga, să nu-i mai povestească nimic din câte a tras, şi nici să-i mai cânte vreodată din ţiteră romanţuri ruseşti.

Sosind în faţă şi Sami şi Tincuţa, jupân Elic le-a dat porunci:

— Odăiţa din fund, în regulă. Cuconul Culai şi cuconul Stejărel stau înnăuntru astăzi.

Venită cu mure în ochi şi cu portocale în sân, cuconul Stejărel a părăsit-o pe madam Feiga pentru Tincuţa. I-a petrecut o mână pe după umeri, lipind-o de dânsul, i-a luat cu cealaltă în triptic de degete bărbiţa şi i-a trecut şoaptă de om săltat din bălămălile vârstei:

— Tincuţo, eşti numai păcat. Piei dinnaintea ochilor mei, căci vreau să sfârşesc viaţa, fără de ocnă.

Cuvânt la care Tincuţa a dat răspuns de fată deşteaptă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Ba, olecuță de ocnă mai că aşi vrea să faci pentru mine, cucoane Stejărel! şi s'a şi deslipit din strânsoare, ducând spre odăița din fund, odată cu ea, şi aroma crudă a tinereții ei, cu vii svâcniri de sălbătăciune. Ce a intrat însă în nările cuconului Stejărel, a rămas acolo, aşa cum îți rămâne mirosul de reşină crudă când treci prin pădurile de brazi.

Neculai Brateş, văzându-l redeşteptat în simțiri de Tincuța, i-a amintit în glumă, că n'ar cam voi să-i fie martor la Parchet, într'o asemenea ticăloşie. In gând însă asocia faptul la cazul lui, căutând punctele de asemănare şi poate de sprijin.

— Ticăloasă este viața asta, Culai, care te pofteşte cu toată puterea îndemnului să făptueşti mârşăvia, ca apoi să te judece pentru c'ai săvârşit'o!

— Asta-i curat aşa, cucoane Stejărel! încuviință şi jupân Elic. Dar grăbit cum era să răsufle mai repede din strânsorile cazului său, Neculai Brateş l-a poftit pe jupân Elic să lase filozofia şi să treacă la grătar.

— Ai ceva mai de soiu, astăzi?

— Cucoane Neculai, lăsați pe Elic să vă trimită ce va alege el.

Şi apoi către madam Feiga:

— Feiga, un harbuz din balercuța de ieri.

Şi iar către Neculai Brateş şi Stejărel Racotă:

— Iaca, suntem la sfârşit de Iunie şi o să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dm=1933-1947

vedeţi dumneavoastră ce harbujel murat o să vă dea Elic!

— Pardon, Feiga, nu Elic, restabili madam Feiga, anticipat, dreptul la lauda murăturilor.

— Vin? întrebă scurt Stejărel Racotă.

— Parcă trebue să mai spuneţi ce fel de vin!? Elic nu vântură pe gratis Moldova! Şi Elic mai ştie şi cui să dea din ce are mai bun. Cucoane Culai, alaltăieri ai băut matale un Pâhneşti. Astăzi o să beţi o fetească de trei ani, găsită de mine la Huşi. Untedelemn Sassu, cucoane Stejărel! *Perva sorti*, cum zice Feiga mea! Epatant, cum zice Zuzica! Numai domnul episcop dela Huşi, mai are aşa ceva. Era chiar să-l iee pe tot, da Elic o băgat şpagă bună şi a salvat jumătate din sângele Domnului, din mâna păgânului.

— Bagî di samî, Elic, la cătlete. Să nu tai din şpatacul de astăzi, se arătă şi madam Feiga, cu grijă pentru ce-au să mănânce Stejărel Racotă şi Neculai Brateş, şi parcă şi cu puţină gelozie pe Elic, că prea se tot pune în frunte şi pe ea, care e şi damă, o dă tot pela spate.

— Tu să nu te amesteci la cărnuri! i-a interzis jupân Elic. Am eu pentru dumnealor altceva mai bun. Tu vezi de murături, că numa de ele răspunzi. Cuconul Neculai şi cuconul Stejărel ştiu că iu sunt casă de încredere.

— Zi-i ceva, madam Feiga, că prea se laudă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Elic aista, ca şi cum numai el ar fi toată cheia şi lăcata aici, vârî puţin iz de intrigă Stejărel Racotă.

— Apă-i aşa-i dumnealui, da când li încurcă, tot la Feiga este scăparea. N'o încurcat dumnealui şi pe un cumnat al meu, cu nişte porci!? Am fost împreună, i-am ales, i-am plătit, şi când să plece, din toţi porcii, distrat cum e dumnealui, a plecat numa cu mine! Uitase de cumpărătură! Eu nici în năcazul cel mare cu ruşii şi cu austriecii, nu mi-am uitat de ţiteră. La ea mi-era gândul. Că eu aşa ştiu: dacă ţii cu adevărat la ceva, apăi întâmplă-se orice, cevaul acela nu-ţi scapă. Noroc că Zuzica îmi seamănă mie. Ei am să-i las şi ţitera. I-am şi spus: Zuzica mamă, cu ochii în patru. Poţi să spargi totul, afară de ţiteră.

Elic, vezi că te chiamă în grădină.

— Poftiţi, poftiţi în odăiţa din fund, cucoane Culai, cucoane Stejărel. Şi vine Elic cu tot ce trebue.

Feiga, sama în prăvălie, că iaca eu merg în grădină.

In odăiţa din fund au găsit totul în regulă. Ii aşteptau tacâmurile orânduite de Tincuţa, în cea mai mare ordine: şerveţelele de pânză, lucru mai rar şi date numai pe sprinceană; bateriile, burduşite bine cu ghiaţă de Sami; oberlichtul jupânului Elic, deschis, nu atât ca să intre răcoreala de seară, ci mai mult ca să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1933-1947

iasă afară *pruba,* că înnăuntru sunt la chef întărit cuconul Culai şi cuconul Stejărel.

Neculai Brateş s'a aşezat cu trăinicie în scaun, a mutat dintr'un loc într'altul un pahar şi asemeni o solniţă, şi după ce s'a lămurit că şi legătura cu masa o are bine făcută prin apăsarea asupra ei atât cu mânile cât şi cu pieptul, a vorbit:

— Am patruzeci şi doi de ani, cucoane Stejărel!

— Mulţi înnainte, Culai, i-a răspuns pe dată Stejărel Racotă, cu oarecare mirare pentru această mărturisire a vârstei, căzută ca din senin.

— Patruzeci şi doi, auzi? îşi mai repetă odată anii Neculai Brateş, ca şi cum n'ar voi să plutească vreo nelămurire asupra vârstei sale exacte.

— Auzii, măi, patruzeci şi doi. Eşti un copil pe lângă mine, dacă e vorba să dăm cărţile pe faţă. La şaizeci şi unul ai mei...

— Copil!? îl întrerupse Neculai Brateş, copil la patruzeci şi doi de ani, cucoane Stejărel!? Hahaha! Trăii s'o aud şi p'asta! Patruzeci şi doi de ani e vârstă de început de bătrâneţe, cucoane Stejărel.

— Bine, măi, dacă vrei tu aşa, aşa să fie! căzu la părere Stejărel Racotă.

— Ca înfăţişare, cred că nu fac doi bani. Spune că nu este aşa? reluă Neculai Brateş, subliniind cu multă îngrijire cuvintele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Stejărel Racotă n'a spus însă nimic. Ne înţelegând de loc dece nu face înfăţişarea lui nici doi bani, a tăcut. Dar cum în felul acesta nu i-a vorbit niciodată, s'a hotărît să-l asculte cu atenţie.

„Nu cumva!?"... dar gândul i s'a oprit înnainte de a da contur bănuelii.

— Aha, acum nu mai protestezi! Păi ia să pofteşti, că uite dumneaei martora, cum mai aşteaptă să te desmintă.

Spre martoră a arătat cu degetul. Era o oglindă proastă, în care şi Tincuţa când dă să se uite, îi vine s'o spargă. A iertat-o numai de frica jupânului Elic, să nu i-o treacă în cont mai mult decât face.

— Poate vrei şi verificarea spuselor mele?

Stejărel Racotă nu vroia nicio verificare. Complect nedumerit, tăcea şi-l asculta.

— Poftim, cucoane, şi la verificare! şi s'a sculat dela masă, să se înfrunte în oglindă. Haha, da eşti o podoabă de bărbat, ilustre domnule profesor Neculai Brateş! O frumuseţe să-şi piardă toate femeile capul, după dumneata! Şi nu numai femeile, dar toate fetele. Nu? Protestezi? Da de fălcuţele astea, care se rotunjesc pe zi ce merge, ce părere ai, domnule profesor?

Ca să-şi facă o părere destul de bună domnul profesor, Neculai Brateş îşi apucă obrajii, întinzându-i.

— Poftim şi ceafă de pus jugul pe ea. La-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1933-1947

valiera o cam ţine stânga, de, de partea inimii, ca să concure şi ea la succesul dumitale, domnule profesor! Burta, în deplină evoluare. Şi cum civilizaţia înseamnă evoluţie, voiu avea în curând o foarte civilizată burtă. Zi că nu e aşa, cucoane Stejărel!

Cuconul Stejărel a zis însă altceva:

— Mă Culai, dela Facultate veneai tu când ne-am întâlnit?

Oprit un moment din inventarierea atributivă a propriei sale persoane fizice, Neculai Brateş i-a răspuns prompt:

— Escortat cum am fost, de unde puteam veni?

— Aşa este şi totuşi nu cred!

— Cercetează şi vei afla.

— Atunci ce este cu tine, măi, de vorbeşti ce vorbeşti şi te mai dai şi la scene bufonice!?

Intorcându-se la masă şi reluându-şi locul, Neculai Brateş a răspuns cu o oarecare întunecare în vorbe:

— Ca să avem o premiză bine stabilită înnainte de a trece la ce am de spus.

— Aha, a fost numai o introducere! se prefăcu a înţelege ceva Stejărel Racotă.

— Da, o introducere pe care matele o socoteşti bufă şi eu necesară.

Sami şi Tincuţa şi-au făcut din nou apariţia, aducând întâia *expediţie* orânduită de jupân Elic. Au ciocănit farfurii şi pahare, au destupat sticle, şi când să toarne, au fost opriţi:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Pardon! Daţi lângă mine bateria şi vedeţi-vă de treabă.

Cum Tincuţa a arborat doliul în ochi, Stejărel Racotă i-a dat cuvenita explicaţie, însoţită de cuvenita strângere în spre el:

— Nu te potrivi, Tincuţo. Amorul nostru nu ni-l poate speria nimeni.

La care vorbă, Neculai Brateş a găsit că e nimerit să-l pună în gardă:

— Bine, bine, cucoane Stejărel, joacă-te mata cu focul şi ai să vezi cum ai să mai mă cauţi să te sfătuesc ce să faci!

— L-auzi, Tincuţo! Au şi început să ne ţină socotelele!

— Nicio primejdie, cucoane Culai! i-a răspuns Tincuţa, direct lui Neculai Brateş. Când e vorba de socoteala cea mare, ori cu matale ori cu cuconul Stejărel, e tot ca şi cum aşi fi şi singură! şi s'a şi dus, luându-l şi pe Sami, înţelegând Tincuţa că în seara asta au de sfătuit în lege. Prea e închis în el cuconul Culai! Altădată îi mai arunca un zâmbet sau o vorbă de şagă, da astăzi!?

Rămaşi din nou singuri, Neculai Brateş trecu neîmbiat la vorbă.

— Cucoane Stejărel, sunt un netrebnic!

Şi cum îi trebuia o pauză şi în pauză să nu stea, începu a turna fetească lui jupân Elic, în pahare.

— Oi fi, măi! Oi fi făcut vreo crimă şi taci! îl luă în derâdere cuconul Stejărel.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr_1933-1947

— Zi-i cum i-oi vrea, da poţi să-i zici şi crimă, că nu greşeşti.

La vorbă grea, vinul cade la timp. Gustă paharul.

— Nu-i prost. A' brodit-o şi de data asta Elic.

Pe cuconul Stejărel l-a lăsat însă nepăsător vinul lui Elic. Dar nu tot atât de nepăsător l-a lăsat şi enigmaticul fel de a fi din seara aceasta, al lui Culai Brateş.

— Da desumflă-te odată, Culai, şi nu mă mai fierbe atâta! răbufni Stejărel Racotă, ca o mină ciocnită.

— Te grăbeşti, cucoane Stejărel!?

— Mă grăbeşti tu, cu felul tău de a mă pune pe foc.

— Eu!? făcu a mare mirare Neculai Brateş. Poate Tincuţa, cucoane Stejărel. O fi aruncat scânteia în şandrama şi acum dai vina pe mine.

Făcea ce făcea Neculai Brateş şi o tot vâra în discuţie pe Tincuţa, socotind că un început mai potrivit la ce are de spus nici că ar putea fi un altul mai bun. Dela joaca nevinovată a cuconului Stejărel cu Tincuţa, o să alunece mai uşor spre joaca lui şi a Danei, care, spre marea lui neiertare, a eşit de subt semnul nevinovăţiei şi în partea de care răspunde numai el. Dar înciudarea cuconului Stejărel îl descumpăneşte mereu. Cum îşi înfiripă un drum de intrat în miez, cum i-l îndepărtează cuconul Stejărel!

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Pardon, amice! Câtă vreme n'a încleştat-o moartea, răspunse cuconul Stejărel, apăsând cu o mână pe inimă, şi, mai ales, câtă vreme la bătăile sângelui adaogă pe acelea ale dragostei, n'ai dreptul s'o insulţi. Dragostea nu întreabă de vârstă, iubite Culai, ci de inimă. Cioc-cioc. Este acasă? De este, i se răspunde: poftim intră, şi se aşază la taifas şi la joacă. De nu este însă acasă inima, poţi să ai şi douăzeci de ani şi dragostea tot te lasă văduv, cu ei cu tot, iubitule!

Iar i s'a întins punte şi Neculai Brateş nu vrea s'o scape.

— Imi pare bine, cucoane Stejărel, că-mi deschizi singur poarta pe care vreau să intru.

— Aşa, băeţaş!

— Băeţaş!? se opri din nou asupra cuvântului Neculai Brateş, cu gând în cumpănă, că şi de aci ar putea porni la ce are de spus.

— Măi Culai, simt că iar o să ţi se închidă poarta. Te legi de băeţaş şi-o să-ţi pierzi iarăşi şirul!

Aşa a şi fost. Având a alege acum, cu ce să înceapă: cu cioc-ciocul la inimă sau cu părerea dacă mai poate fi socotit tânăr, băeţaş cum i-a spus cuconul Stejărel, s'a împiedecat din nou.

— Las' că nu rămâi nespovăduit, cucoane Stejărel. E timp în noaptea asta. Uite, să gustăm puţin din muşchiul aista tăvălit în mălai. E păcat să-l lăsăm să se răcească. Şi nici

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

nu ţi-ai udat buzele cu vinul lui Elic. Poftim treabă!

— Mă rog, nu mai stărui. Când oi binevoi să vorbeşti, te-oi asculta, — îşi lăsă auzită hotârîrea Stejărel Racotă, dedicându-se şi vinului şi muşchiului tăvălit în făină de păpuşoiu, cu aleasă poftă de om care stie să le judece după cum trebue.

— Aşa-i că-i bun?

— Da şi Feiga i-a dat minunat tovarăş. Halal de harbuz! se porni în laude şi cuconul Stejărel, dacă altceva mai bun nu aveau a discuta.

— L-auzişi cum a scăpat vinul din mâna păgânului?

— Cu şpagă. Cu şpaga ne-au stricat neamul ovreii!

Un scurt răstimp n'au mai spus niciunul nimic. Mâncau. Dar şi năduful poftei e numai la început. Taci, până îţi potoleşti oarecum lăcomia. Pe urmă tot cuvântul e cel mai bun însoţitor al mâncatului şi-al băutului. După ce întâiul pârjol al foamei a trecut, cuconul Stejărel Racotă a luat-o dela capăt.

— E, începi sau plec?

— Incep, şi se lăsă iar greoi în scaun şi pe marginea mesei Neculai Brateş. Sunt un mare nemernic, cucoane Stejărel!

— Slabă nădejde, dacă o începi tot de-aici!

— Te 'nşeli, ripostă de data aceasta hotă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

rît Neculai Brateș. Adineaori vorbeai de un cioc-cioc, și mai pe urmă m-ai făcut băețaș. Părerea mea e, cucoane Stejărel, că cioc-ciocul inimii nu poate veni de ori unde. Avem chiar datoria când se înșală cioc-ciocul, să-l luăm deoparte și să-l sfătuim prietenește. Ești orb, cioc-ciocule. Ești numai subt focul unei scântei și dragostea cere altoi cu flăcări nestinse.

— Toate bune, zise Stejărel, numai dacă n'ai vorbi în parabole!

— Nu vorbesc în parabole, cucoane Stejărel. Noi, ceștia mai bătrâni, trebue să fim cârmaci în viață, nu ispititori la rătăcire. Când se înșală un cioc-cioc de inimă tânără și bate la alta mult mai în vârstă, datoria noastră e să nu ne lăsăm prinși în jocul cioc-ciocului, ci să-l întoarcem spre ce e al lui, căci numai înșelător s'a rătăcit spre noi. Aici se cunoaște omul care se biruc și care stă subt puterea voinții lui. E, un om dintre aceștia m'am crezut și eu. Să fiu drept și să nu ocolesc nimic. La început, bizuindu-mă pe puteri ce nu le aveam, m-a umplut chiar de mândrie faptul că o ființă tânără se mai poate aprinde de mine. Ai trecut și mata prin anii mei și știi ce înseamnă hotarul dela care nu mai poți fi numărat printre tineri. Până te obișnuești cu ideea aceasta, ai falsa senzație, că nu mai aparții nici unei orânduiri, că ești încadrat în inutilitate.

— Din punctul acesta de vedere femeile sunt

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Revista Transilvania (1933-1947)

fericite. Ele nu pot avea această senzaţie, deoarece nu o au nici pe aceea a îmbătrânirii, — aduse un compliment femeilor, cuconul Stejărel Racotă.

— Exact. Trăesc în minciuna dramei acesteia până mor. Dar să revin la mine.

— E, aşa îmi placi, Culai dragă! zise cu satisfacţie Stejărel Racotă. Revii la chestie şi nepoftit. Numai de nu te-ai deochia! şi de bucurie umplu paharele.

— Fii fără de grije. Mi-a fost greu să pornesc; să nu-mi fie greu să mă opresc. Fiindcă am promis că am să spun tot adevărul, îl mărturisesc fără de nicio sfială, cucoane Stejărel. Ştiu cui vorbesc. Mi-am ales singur judecătorul şi n-am să-l mint câtuşi de puţin. Şi de-ţi vorbesc, nu o fac ca să mă apăr de-o culpă, ci ca să mă conving de-o vinovăţie şi să salvez ce se mai poate salva. Iţi spuneam, că mă simţeam mândru. Aveam chiar drăceasca plăcere să-mi găsesc merite. Din paşii spre mine ai fetii aceleia, paşi în nesiguranţa cărora ghiceam şovăiala întâiei ameţeli a inimei, mi-am făcut joacă. Stăpân pe mine — aşa cel puţin m'am socotit în toată sinceritatea, — ştiam că dacă n'ai în ce altoi, nu prinde altoiul. Mă intriga însă felul în care cuprinde acest sentiment virginitatea inimei. Când fiecare trecem prin întâia lui ardere, nu ne dăm seama de drumul care îl face. Când îl urmăreşti însă cu toată puterea priceperii, cu toată posibilitatea de a-l

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

înregistra până în cea mai fină vibraţie a lui, lucrul acesta de studiu îţi asociază fără să vrei sufletul. După un timp de, îl cauţi ca pe un lucru al tău. Îl cauţi în afară şi constaţi că e vârît şi în lăuntrul tău. Pericolul totuşi e încă departe. Când creşti un mânz, n'ai să dai niciodată cu biciul întrânsul. Nici chiar dacă mânzul devine cal nărăvaş. Când o fată creşte subt ochii tăi, când i-ai apucat anii rochiţelor mai sus de genunchi, o siguranţă înşelătoare te hotărăşte să crezi că fata aceasta nu va putea niciodată să se îndrăgostească de tine. În atari cazuri şi cu atari siguranţe, laşi jocului început, câmp şi mai mult de cuprins. Îl laşi, fiindcă eşti sigur că odată şi odată, mai devreme sau mai târziu, va întâlni un îngheţ în faţa căruia i se va destrăma toată pornirea.

Cuconul Stejărel mai umplu odată paharele, după care, cu cotul înfipt în masă şi cu capul sprijinit în talgerul unei palme, s'a dedat cu toată fiinţa celei mai liniştite ascultări. Punea grije şi în băutul vinului, să nu facă sgomot.

— Mai adineaori, cucoane Stejărel, ai cuprins-o pe Tincuţa de umeri, şi ţi-ai lipit-o trupului. Care a fost reacţia Tincuţei? Nici spaima de veveriţă, să-ţi sară din strânsoare sălbatecă; nici descleştarea molcomă a luptei dintre: vreau şi parcă n'aşi vrea să mă desprind. Ţi-a îngăduit-o ca o drept glumă care poate veni dela un cucon ca matale. Trebue însă să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

mărturiseşti că, deşi provocarea dela mata a plecat, simpatica ei adaptare la glumă nu ţi-a displăcut. Nu mi-a displăcut nici mie.

— Ia te rog, până aici! Să nu-ţi vâri coada de prieten, în casa mea cu Tincuţa, că te rad cu dinamită depe faţa pământului. M-auzi, Culai? îl preveni cuconul Stejărel Racotă, dând (împrumutat poate din fetească jupânului Elic) sunet de clopot de argint glasului său care până la gustarea vinului mai avea bemolii celor şaizeci şi unul de ani.

— Nicio teamă. Gestul ei a fost un gest izolat. Nu face parte dintr'o continuitate. A fost un act restrâns la o clipă. L-a comandat numai inteligenţa ei, fără să-i fie amestecat sufletul. Şi totuşi, câtă plăcere că l-a făcut! Gândeşte-te acum la plăcerea pe care o poţi avea când asemenea manifestări sunt înlănţuite într'o pornire pusă la cale de inimă. Plăcerea în atât creşte încât îţi întunecă raţiunea. In cazul meu, mi-a fost dat să-mi fie trezită simţirea dela primul pas al fetii acesteia spre înţelesul nou al apropierei ei de mine. I-am gustat toată tremurătura sufletului. Toată învălmăşala sângelui i-am simţit-o, ca şi cum ar fi fost o răsmeriţă a propriului meu sânge. Mersul spre nou, spre acest nou care apare în drumul fetelor la vârsta când li se spulberă naivitatea ca să facă loc începuturilor vieţii celei străbătute de toate simţurile, a fost în întregime cuprins de mine. N'a căzut alături nici cea mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc

mică svâcnire. Cu tot aurul încălzirii acesteia m'am poleit avaric, nerisipind din el nici cât ar fi fost deajuns pentru strălucirea unui fir de colb. Femeia cea mai rafinată, cucoane Stejărel, nu poate da jocului dragostei scara mereu crescândă a intensităţii lui, cu atâta perfecţie în distribuirea tot mai adăogită, aşa cum i-o dă forţa naturală a creşterii lui dela sine. Drămuirea premeditată a celor mai ascuţite rafinamente femeieşti, nu poate cuprinde cu atâta omogenitate întreaga massă a fiinţei care se vrea din ce în ce mai intrată în focul dragostei. Am urmărit-o cu puterea de pătrundere a vârstei mele şi-ţi spun, cucoane Stejărel, că nimic nu e mai frumos omenesc decât această insurecţie a adolescenţii pentru cucerirea întâiului salt spre viaţă. Când îţi mai este şi ţie adresat acest salt, şi când, mai ales, saltul acesta cade pe amurguri ca ale noastre, apoi atunci eternul egoism din noi, cucoane Stejărel, nu ne ocroteşte şi ne coboară din înnălţimile a oricăror inteligenţe am avea, în grămada mulţimilor ce îşi necăjesc viaţa cu drame mărunte. M-am lăsat dus în jocul acesta crezând că ceeace este bine clădit sufleteşte în mine, mă va apăra să scobor din înţelesul lui. Numai cu această siguranţă am intrat în învrăjbirea unei tinere fete, la început cu rolul redus al unui simplu spectator — rol pe care nici prin gând nu-mi trecea c'am să-l depăşesc, — ca apoi, strivindu-mi-se toate dog-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

mele morale, să mă văd furat şi dus în amestecul josnic al oamenilor fără de scrupul. Aşa am ajuns un netrebnic, cucoane Stejărel. Un netrebnic căruia matale trebue să-i întinzi o mână de ajutor. Hm, ce zici?

— Zic, *qu'il ne faut jamais laisser échapper le bonheur lorsqu'il se presente, mon vieux*. Eu unul nu văd netrebnicia.

— N'o vezi!? O crezi un fapt simplu, aşa, ca o strângere a Tincuţii!? Sunt arcuit în ea ca o coardă pe corpul unei viori, cucoane Stejărel. De aceea îţi cer ajutorul. Sunt la un pas de ceeace se chiamă o catastrofă. Nu mă lăsa să-l fac.

— Măi Culai, măi, da nici cel puţin nu mi-ai spus cine e inculpata! Te-am rugat să nu-mi vorbeşti în parabole, mi-ai promis, şi de cuvânt nu te-ai prea ţinut. O fi vreo mânzoacă din grupul celor de astăzi?

Să i se fi dat lui Stejărel Racotă un an de gândire şi tot nu l-ar fi tăiat capul s'o treacă pe Dana Boian printre probabilele inculpate.

— E, nu răspunzi? îi mai suci în carne cuţitul întrebării, nedându-şi de loc sama Stejărel Racotă, spre ce prăpăd sufletesc îl împinge.

Şi la aceasta a doua poftire Neculai Brateş tot nu a răspuns.

— Păi, dacă nu răspunzi, iaca, eu am ce face: beau şi l-ascult pe Neculai Perşu.

Intr'adevăr, prin oberlichtul jupânului Elic

Muzeul Digital al Romanului Românesc

intra înjumătăţit de distanţă şi de împotrivirea zidului cântecul lui Neculai Perşu, susţinut de cobză cu sunete sdrelite. Şi odată cu cântecul mai intra să le înţepe nările şi să-i îndemne la ospătat şi arsura grătarului peste care domnia cu meşteşug mare Vasile Tăşalău.

Şi-a mai răscolit gândurile şi după o pauză, în care Stejărel Racotă, ca o drept urmare a hotărîrii ce luase şi-a mutat privirea spre ferăstruicele deschise, Neculai Brateş a vorbit:

— Aflându-i numele, ai să-ţi dai sama că nemernicia e şi mai mare.

Atât, căci din nou tăcerea i-a cusut buzele.

— Văd că ai dat iar de praguri. Te las să le sai când vei voi, — l'a zădărît Stejărel Racotă, afectând un dram de indiferenţă.

— E, afl-o, cucoane Stejărel, că văd că mi-e şi mie greu să-i ţin mai mult numele ascuns. I l-am dus până acum în tăcere tot înşclându-mă că odată şi-odată o să-l pot face să iasă, să-şi ia urma drumurilor lui adevărate. S'a împietrit însă în mine şi greul lui i-l duc astăzi cu puteri pe care numai ea mi le mai dă. Cucoane Stejărel — a ridicat mai tare glasul Neculai Brateş, apucându-i şi o mână şi scuturându-i-o, — mişel e omul când şi-a pierdut frânele! Am vrut mereu, am vrut mereu s'o scot din mine şi astăzi îmi este aproape peste putinţă să mai spun că vreau. Vezi matale, lupta cea mare nu o dau în faţa ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Alături de ea am tăria să par omul care stă liniştit în apele sale. Poate de aceea n'am dat nici cea mai mică bănuială celor din jur. De vreo câteva zile însă toată tăria aceea cu care îi ţin piept când suntem împreună, din clipa în care mă despart de ea, se macină ca subt piatră de moară şi apoi e luată de vânt. Cucoane Stejărel, mă crezi? Am teamă să-i pronunţ numele. Am teamă să nu citesc în ochii matale blestemul.

— Blestemul!? s'a mirat Stejărel Racotă, cu adevărată cuprindere a mirării. Te-aşi blestema numai când te-aşi auzi pronunţând numele Tincuţii! continuă el apoi în glumă, cu gând de a mai ştirbi din gravitatea cuvintelor lui Neculai Brateş.

— Vrasăzică — reluă cu repeziciune Neculai Brateş cuvântul, ca şi cum n'ar voi să piardă şirul, — un blestem o să fie. Al matale, dacă ar fi Tincuţa; al altuia, dacă ar fi al altei Tincuţe, şi aşa mai departe. Deci unul va fi în drept să-l arunce.

— Măi Culai, măi, iartă-mă, îmi eşti prieten şi poate că nu ar trebui să ţi-o spun — sau poate tocmai din cauza asta trebue să ţi-o spun, — oricum, ţi-o zic: ai sărit depe şine, Culai. Ne cunoaştem de-atâta vreme, da niciodată nu te-am găsit cu un intelect atât de scăzut ca astăzi!? Te-or fi putând supăra cuvintele mele dar n'am ce-ţi face. Imi vorbeşti de blesteme, cum mi-ar vorbi o babă din Tatarăşi, de prin preajma Eternităţii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Neculai Brateş nu s'a supărat. Şi nu s'a supărat pentrucă, neştiind Stejărel Racotă despre ce fată e vorba, cuvintele lui păreau a fi îndreptăţite. Trebue să-i spună şi numele şi atunci să-l asculte, cu drept de supărare sau nu.

— Am sărit depe şine!? zise el cu puţină îngânare, e, ai să sai şi matale depe şine, auzindu-i numele.

— Tincuţa? mai vru să vâre Stejărel Racotă, o doză calmantă.

— Dana Boian! liberă Neculai Brateş numele, ca şi când ar fi prăvălit bolovani.

In ochii lui Stejărel Racotă, sticloşi până atunci, s'au topit luminile, şi din obraji, ca de o ruşine a numelui auzit, sângele a fugit să se ascundă, lăsându-i în piele numai galbenul anilor.

Neculai Brateş a înţeles dezastrul.

L-a înţeles şi Stejărel Racotă, ceeace l-a hotărît să treacă repede la o schimbare de faţă.

Dacă în clipele acelea şi următoare, ar fi fost întrebat oricare din ei, de-l mai aud pe Neculai Perşu, sau de-i mai înţeapă în nări arsura grătarului lui Vasile Tăşalău, şi unul şi altul ar fi răspuns că, şi Neculai Perşu tace şi jarul de sub grătar s'a stins.

— E, răsuflă din adânc năduf Neculai Brateş, mai sunt sărit depe şine? Şi nu e îndoit dezastrul când numele este al Danei Boian?

— Ţi-o fi părând îndoit ţie; mie nu-mi pare nici neîndoit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index/1933-1947

— Cucoane Stejărel, vorbeşti cinstit?

— Controlează-mi acum şi conştiinţa, Toma Necredinciosule! Ţi-am vorbit într'altfel vreodată, ca să-mi pui cuvintele sub semnul îndoielii? Şi la urma urmii cred că exagerezi la nepermis faptele. Slavă Domnului, că şi eu calc în casa lui Costăchel cât şi tine, şi mai totdeauna cu tine, şi nu mi-a fost dat să desluşesc nimic din tot ce mi-ai spus! Să nu te fi aprins dintr'o părere, Culai. Lemnului uscat îi dai foc cu nimica toată.

— Acum sunt lemn uscat, cucoane Stejărel, şi mai de vreme nu mă mai scoteai din băeţaş! Vezi că am tot dreptul să-ţi controlez conştiinţa? Cu felul acesta al matale, n'ai să mă aperi, cucoane. Ai să m-afunzi şi mai mult! îl făcu atent, ameninţându-l cu degetul Neculai Brateş.

— Mai ţi-a rămas să mă pui în genunchi şi să mă baţi la palmă, domnule profesor. Măi Culai, vină-ţi în fire! O fi şi ce spui tu, da poate e numai bob în păstae! Am toate facultăţile întregi: văd, aud, simţ, înţeleg... N'am văzut nimic, n'am auzit nimic, n'am simţit nimic, şi n'am înţeles vreodată altceva de ceeace trebuia să înţeleg. Eu cred că bobul din păstae — dacă o fi şi acesta, — a crescut numai în imaginaţia ta, care e, după cum ştim cu toţii, foarte fertilă. La Boieni am fost şi alaltăieri. Tu n'ai mai trecut de câteva zile. E, iartă-mă, da Dana era întreagă, în liniştea ei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

normală. M'a întrebat numai dece n'am venit cu Frère Culai. Şi asta cred din obişnuinţa de a ne fi văzut venind mai mult împreună decât separaţi. Apăi de aici şi până la romanul de mai înnainte, e cale lungă, băeţaş! Sau tu oi fi vrând poate să verifici un subiect de roman luându-mă drept cobai ascultător? Lămureşte-mă şi am să mă simt onorat şi cu calitatea aceasta. Reacţionările mele cred că ţi-au dat verificarea voită. E bun, băete! Iaca, fac şi pe Titu Maiorescu şi mă consider în şedinţele Junimei. E foarte bun, numai slăbeşte-l puţin din beţia de cuvinte. Mai piaptănă-l şi de parabole şi ţi-ai asigurat cu el premiul naţional. Eşti mulţumit, mă rog? Şi aceste fiind zise, încă un păhărel nu strică.

Nu-şi terminase cuvintele când prin uşa uşor deschisă, s'a iţit capul Tincuţii.

— Cinstiţi boieri, întreabă jupânul, să vă trimeată expediţia doua?

— Da dece nu poftesti întreagă înnăuntru? o întrebă Stejărel Racotă, răsucindu-se pe scaun ca să o vadă mai bine.

— Mi-e frică de cuconul Culai, a răspuns repede Tincuţa, cu intenţia de a repara o nedreptate făcută lui Neculai Brateş mai înnainte, când a fost vorba despre primejdia socotelei celei mari.

— Să aştepte şi să nu se mai grăbească jupânul Elic cu expediţiile. Nu suntem la poştă aici! Om da noi semn de viaţă când ne-o mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933 1947

trebui ceva! hotărî cu glas mai aşezat Neculai Brateş.

Când să-i mai spună şi Stejărel Racotă un cuvânt, uşa tăie capul Tincuţei, închizându-se.

— Nu-mi eşti prieten, cucoane Stejărel. Iţi arată omul frământarea care îl mistue şi mata îl ei în derâdere. Mi-a rămas să mai cer vântului sfaturi. Am să le cer şi lui!

Văzând cuconul Stejărel că a avut rezultatul presupus felul lui de a-i primi descărcarea sufletului, Neculai Brateş domolindu-şi glasul, s'a aşternut pe drumul cel bun, atât de aşteptat de prietenul său mai mic în vârstă.

— Bine că ţi-ai limpezit vorba de trăsnete şi că vom putea vorbi ca oamenii! Iau de adevărat tot ce mi-ai spus, Culai. Iţi declar însă acum foarte cinstit, că am fost alaltăieri la Boieni şi am găsit-o pe Dana, în toată vorba ei şi în toată mişcarea, aceiaşi, fără să aibă nici cea mai mică umbră a vreunei slăbiciuni.

— Păi ea dece s'o aibă, cucoane Stejărel? Ea e în mers tineresc pe o cărare nouă, drum în care nu a întâlnit nicio împotrivire. Creşte în ea o taină: atât! Şi vine cu ea întreagă spre mine. Ea e acum ca luată de valuri. O duce taina cea nouă, fără să-şi dea sama spre ce o îndreaptă. Ea nu e în drum cu tălmăcirea întreagă a pasului pe care îl face. Ea vine spre mine acum împinsă ca de o putere hipnotică. O otrăveşte o fericire nouă, fără să-i cuprindă pe dea'ntregul înţelesul. Cum să nu ţi se pară

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

în complectă liniște și fără de niciun sbucium!?

— Să mă cam ierți atunci Culai, pentru toată poza asta a ta! Imi face impresia că îți cam place să afectezi primejdia sentimentală. Fii bun și atacă bateria ceailaltă, schimbă tonul și vorba Stejărel Racotă. Văd eu că ești bun de judecat astăzi. De judecat și de pus la zid. Iată, un om de treabă e Elic. Merită să-l feliciți și pentru mușchi și pentru fetească.

— Rogu-te, cucoane Stejărel, să nu le mai amesteci.

— Ce să amestec? se arătă nedumerit Stejărel Racotă.

— Frământările mele cu mușchiul și cu vinul lui Elic.

— Ba ce le-ași mai face jumări și ți le-ași da să te înneci cu ele! După cum o luaseși, credeam că ați ajuns Dumnezeu știe unde, de nu se mai poate repara nimic! Și când colo, dumneaei e o fată puțin sburlită de sgâlțâirile anilor care îi are, iar domnia sa domnul profesor un om care vede în apa dintr'un pahar furtună cu corăbii înnecate! A' se slăbi, iubitule! Nu zic că nu e un început de... hai să-l numesc și dragoste. Da de aici și până la mișelia, până la netrebnicia cea îndoită, hehehe, e încă drum, băete! Cu pașii gândului tău l-ai și parcurs, știu. Mi-ai dovedit-o îndeajuns astăseară. Numai că peste pașii tăi grăbiți trebue să treacă pașii trândavi ai vieții, Culai! Să nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dm=1933-1947

crezi tu că viaţa îşi fabrică dramele cu uşurinţa închipuirilor. Vieţii îi trebue răgaz, pândă, aşteptare, explicaţie, tărăgănare, luptă, moarte. Şi tu, tu vii pe talgerul cu corpuri delicte numai cu o taină în creştere! Ştii tu cam cum e asta, Culai? Cam la fel cu fiecare ovrei care la naşterea lui are tot dreptul să se creadă Christos.

— Te fericesc, cucoane Stejărel. Poate că şi regret că nu sunt şi eu ca dumneata. Te pricepi să reduci până şi lucrurile cele mai complicate la forma cea mai simplistă. Dintr'un amestec de gând şi faptă, de paşi încâlciţi spre chemări cu strigăte noui şi inimi care simţindu-se că sunt tari dovedesc că nu sunt decât din cârpă, matale reduci totul la un bagatel. Felicitările mele, cucoane Stejărel! Cu aşa idei, te văd uitat într'o viaţă matusalemică. La anumite necazuri îţi scoţi tabachera plină cu praf de cronică, îl tragi pe nas şi treci peste ele. Numai că aşa viaţă, nu se mai chiamă viaţă! Asta e un fel de lapte covăsit. Miroşi a el şi când eşti copil şi când eşti gata de pus în raclă.

— Ba este aşa cum îţi spun eu. Tu faci literatură lăcrămoasă din toate mofturile. Pui accente grave şi pe un iaurt pe care îl mănânci. Poftim, ca să nu fiu mai pre jos de covăsitul matale! Credeam, nenişorule, după cum te schimbaseşi şi'n voce şi'n atitudine, că e vorba de-o fugă, de compromiterea definitivă a unei fete, de ireparabilul care urmează în timp—re-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaniei.ro/mdr/1933-1947

parabil şi acesta astăzi, — şi în speţă, nu e decât un început onorabil care poate sfârşi în acelaş duh de taină în care se găseşte, la un apel mai hotărît al tău.

— Cucoane, cucoane Stejărel, reluă cuvântul Neculai Brateş şi mai cu domoală vorbire, ţi-am spus-o eu că vezi lucrurile condamnabil de simplu! Şi asta tocmai matale, care, neîncăpând într'un veac, îţi tragi respiraţia din cele trecute! Eu le văd într'altfel, cucoane Stejărel. Mai bine zis, le simt într'altfel.

— E, fii bun drăguţă, şi spune-mi-le atunci cum le simţi. Poate că oi avea şi tu dreptate. Nu m'am încăpăţânat niciodată într'o idee fixă şi n'am să mă încăpăţânez nici acum, dacă ai să poţi dovedi contrarul. Ştii prea bine că nu sufăr de nicio anxietate.

— Tocmai de aceea...

— E, tocmai de asta, treci mătăluţă mai departe la deapăn. Da numai cu o condiţie, te rog: să nu pluteşti în emisferele creaţiei. Să scobori totul la înnălţimile pământului. M-auzi, Culai?

— Ţi-o promit.

In Stejărel Racotă plesnea bucuria. Reuşise să-l potolească. Părea cel puţin dispus acum a judeca lucrurile mai la rece. Infierbinţala începutului, dacă nu o părăsise în totul, a luat-o, în orice caz, din vâlvătaia focului. Aşa vor chibzui mai pe îndelete, pentrucă e hotărît să-i dea tot ajutorul. Dacă vede şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.staransilvania.ro/mdrr1933 1947

el puţină gravitate, e numai că în cauză e fata lui Costăchel Boian, şi faţă de Costăchel Boian nu-i e permis, nici lui şi nici lui Culai Brateş, să greşască.

— Da mai înnainte de toate, încă un păhărel, Culai.

L-au băut amândoi cu gândul lăutarului când îşi dă cu sacâz pe arcuş. L-au băut mai mult să li se dreagă glasurile, ca pentru nişte sfinte şi drepte cântări.

De afară, cântecul lui Neculai Perşu, cântec cu îndemn spre nesfârşită clătire a gurii cu vin, se furişa tot mai mult prin oberlichtul jupânului Elic. Intunecatul nopţii îi împlinia din ce în ce puterile. Căci nimic nu deschide cântecului lăutăresc şi hăului haiducesc depărtările mai mult decât noaptea. Noaptea e cea mai desăvârşită cutie de rezonanţă a tot ce înseamnă strigăt şi cântec, fie că şi unul şi altul sunt ale întristării sau ale veseliei.

In răgazurile în care Neculai Perşu, îşi hodinea scripca gâtului, îi lua locul madam Feiga, ciupindu-şi ţitera cu toată pasiunea pe care i-o da melancolia întoarcerii în timpuri. Şi era în ţitera ei jale şi învârtejire de *kracoviac*. Jále pentru zilele când nu se mai sfârşia numărul ruşilor înnoptaţi în casa lor din Securenii Basarabiei, şir nesfârşit după care venia alt nesfârşit şir de austrieci; şi învârtejire pentru nopţile când domnişoară fiind trecea Nistrul la Kallus, să joace în baluri cu pe atunci tâ-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

nărul Zoimmer. A avut totuşi noroc că s'a arătat Elic, viteazul Elic, care nu s'a uitat că au trecut şi ruşii şi austriecii pe acolo. Ei şi! D'asta n'ai să poţi tu veni la Iaşi!?...

Invăluiţi în pânze de cântec — poate şi de ele potolit întrucâtva Neculai Brateş,— cei doi prieteni s'au prins din nou la sfat.

— Zi, Culai.

— Zic. Şi am să-ţi dovedesc că matale prea reduci totul la simplu.

— Măi, să ne 'nţelegem. Mie îmi plac socotelele netezi.

— Mă rog, sunt dispus să ţi le satisfac.

— Să-mi arăţi precis, la ce încordare a sentimentului acesta sunteţi ajunşi. Da nu ameţeli, Culai!

Neculai Brateş a întârziat puţin în răspuns.

— Ceeace mă întrebi matale, e în raport de aprecierea fiecăruia. Eu...

— Am înţeles! i-a tăiat şi cu vorba şi cu o retezare de mână în aer, Stejărel Racotă, răspunsul. Văd eu că iar vrei să mă bagi în poezii. Să-mi răspunzi la ce te-oi întreba. Scurt!

— Mă rog, îţi stau la dispoziţie şi în felul dorit.

— Că nu vă leagă păcatul, sunt sigur.

— De lucrul acesta chiar mă mir că m-ai întrebat!

— Nu te mai mira de loc, Culai! Iţi aplic teoria eliminării. Dau laoparte tot ce ar fi putut fi, ca să rămân în faţa a numai ce este.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Supusul matale! şi se închină a supuşenie.

— Ai sărutat-o?

— Cucoane Stejărel, ai pornit de tot greşit cu întrebările! Imi dezonorezi structura simţămintelor. Mă iei drept un borfaş sentimental. M-ai întrebat dacă ne leagă păcatul, acum dacă am sărutat-o, şi după cum ai luat-o, cred că vine rândul ştiutului dacă am ciupit-o sau nu.

— Iar iei câmpii, Culai! dar sama şi-a dat Stejărel Racotă că Neculai Brateş are dreptate.

— Nu-i iau, cucoane Stejărel. A iubi nu înseamnă numai decât a săruta şi a apuca o femeie subt tine. Acestea sunt exploziile dragostei animalice. Acolo unde numai carnea simte şi sufletul este poftit afară. Pentru dragostea de subt plapomă, te rog să nu mă mai anchetezi.

— Tu nu 'nţelegi, măi Culai, că vreau să ajung la realităţi!? Tu mă obligi să te 'ntreb în felul acesta! se desculpă cuconul Stejărel.

— Eu!? deschise ochii mari Neculai Brateş.

— Tu, cu frazele tale din care nu pot să extrag deloc linia pozitivă a faptului, a mişeliei, a netrebniciei îndoite de care mi-ai vorbit cu atâta revoltă. Tu nu-ţi dai sama că mi-ai refuzat continuu posibilitatea de a prinde în conturul realităţii frământarea ta!? Imi ceri un sfat. Sunt dispus să ţi-l dau şi să te ajut.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafrancisc.ro/mdr 1933-1947

M-ai onorat chiar cerându-mi-l. Da dă-mi şi mijloacele să te pot ajuta, Culai!

— Da ţi le-am dat, cucoane Stejărel, pentru numele lui Dumnezeu!!

— Mi le-ai dat!? E, atunci să ştii c'am surzit. Nu ar fi de mirare la anii mei.

— N'ai surzit, fiindcă le-ai auzit şi le-ai reţinut.

— Reţinut!!? împlântă repezit cuvântul cuconul Stejărel. Atunci să ştii că m'am ramolit.

— Nu te-ai ramolit, — îl execută din nou cu hotărîre de Casaţie, Neculai Brateş, dar nu ştiu dece vrei să sai mereu peste ele.

— Să sar peste ele!?

— Da, să sai peste ele.

— E, uite ce e: mai dă-mi-le odată şi te asigur că n'am să mai sar peste ele.

— Poftim! şi ca şi cum iar l-ar fi supărat paharul, l-a mişcat din nou dintr'un loc într'altul. In ce priveşte Dana, ţi-am spus: ea e în mers tineresc pe o cărare nouă, drum în care n'a întâlnit nicio împotrivire. Creşte în ea o taină, atât! Şi vine cu ea întreagă spre mine. Intr'un cuvânt, nu mi-am descoperit în niciun fel slăbiciunea, dându-i a înţelege mersului ei că i se face loc în sufletul meu. Dar când nu mai sunt lângă ea, această tărie se spulberă ca să deschidă drum chinului crâncen, că de ruptura împletirii sufletelor noastre nu se mai poate vorbi. Eşti mulţumit acum?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Asta e totul!?

— Nu e de ajuns?

— Apăi, dacă e numai atât, e mai simplu decât bănuiam chiar. Mătăluță ai să faci și mai departe pe niznaiul, iar dumneaei, într'o bună zi, o să i se oprească mersul! Cum se poate Culai, să faci tu din atât asemenea problemă de conștiință!?

— Fiuuu, cucoane Stejărel! fluieră stins Neculai Brateș, aidoma unui pneumatic în care a intrat un vârf de cui subțire, cum se poate să rezolvi matale cu niznai și cu ce ai mai spus, momente atât de cruciale ale sufletului omenesc!?

— Și eu mă 'ntreb, cum de poți să le complici atâta!? își așternu repede și cuconul Stejărel mirarea.

— Cucoane Stejărel, mersul în care e prinsă Dana, e mers fără de oprire, până la capătul cel mare. M-auzi? Invrăjbirile acestea au în ele microbul unui amok, care le mână și le tot mână spre trăirea din plin a chemărilor noui. In drumul mersului acesta, nu sunt cantoane și semafoare să le oprească și să le dea drumul, după pofta oricui. Mersul lor nu e un mers al trenurilor, cu iureșe și opriri dinnainte hotărîte. Mersul fetelor când le-au luat pe aripa lui amokul de care ți-am vorbit, e vijelie care răstoarnă orice în drumul ei. E adevăvărat, Dana este astăzi la începutul acestui drum. E numai în prima amețeală a vijeliei. Ea

Muzeul Digital al Romanului Românesc

vine spre mine, poate, fără să ştie spre cine vine. E încă oarbă pe drumul nou, dar paşii ei au siguranţa desăvârşită a drumului care duce spre strigătul care o chiamă. Zici că ai văzut-o alaltăieri, în apele ei liniştite. Cred. Va veni însă ziua când liniştitele ape de acum au să se răsvrătească. Ia aminte, cucoane Stejărel, la ce-ţi vorbesc astăzi. Aşi vrea mai mult ca oricare altul să mă desmintă faptele. Ajută-mă chiar, să mă desmintă. Dacă lucrurile în sinea lor îşi au explicaţia, mă întreb ce explicaţie aşi putea avea eu, faţă de cuconul Costăchel? In furia dragostei lor de a-şi apăra copilul, îmi va putea atribui purtarea cea mai de condamnat. Poate că nu mai au nici ei înţelegere, aşa cum n'ai avut nici mata pentru neştiutul acestui ticălos războiu, în care se ţes pânzele vieţii. Zi, zi că nu am dreptate, cucoane Stejărel! şi din nou mută paharul, de data asta trântindu-l a cumplită înciudare.

— Ce să mai zic, măi Culai! Ai început să mă convingi.

— E, vezi, cucoane Stejărel!? Iţi dai sama acum că totul îmbracă un alt aspect? Că e tragică şi nu simplă vâltoarea care m-a prins?

— Şi, culmea, tot cu literatura m-ai convins!

— Fiindcă ai apucat pe drumul cel bun, lasă, te rog, glumele laoparte.

— Le lăs, — a promis cuconul Stejărel, punând în felul cum a pronunţat cuvintele accep-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

tarea vinei care i se aduce. Asupra Danei m-am luminat. Pofteşte acum şi lămureşte-mă şi asupra domniei tale.

— Să mă repet şi în privinţa persoanei mele. Am privit, la început când am descoperit în Dana întâiul indiciu că a pus stăpânire pe ea o nouă stare sufletească, cu toată indiferenţa care o ai faţă de un copil care creşte subt ochii tăi. Imi plăcea chiar să văd cum dela o vreme, în fiecare zi devenia alta. Când a împlinit cincisprezece ani, i-am dăruit un maimuţoiu. S'a bucurat atunci de el ca de o jucărie. Peste un an, maimuţoiul acesta nu mai era o jucărie: era o amintire. Il păstra ca atare.

— Să nu devină mai târziu un corp delict, Culai!

— A' devenit chiar, cucoane Stejărel. I s'a înscris în viaţă cu altă însemnare. Mă reprezintă pe mine acum. Din colţul cu jucării l-a luat şi l-a trecut pe etajera cu amintiri, şi după un stagiu pe etajeră i-a dat viaţă din viaţa ei, ca să nu se mai simtă singură. Stă de vorbă cu el şi nu-l mai insultă cu numele de maimuţoiu. Il chiamă Frère Culai acum.

In fine, de jocul acesta nu am legat nicio primejdie. O păpuşe şi în mânile unei femei mature îi dă prilej să se copilărească. Nu am apreciat în adevărata lor semnificaţie nici scrisorile prin care mă chema s'o salvez la latină, când o punea iar în faţa greului, acea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1933-1947

tartariţă care răspunde la numele de doamna Mihaela Ionescu Zaztavna. Simţeam cum schimbă scrisorile acestea, dela una la alta, în ceeace privea redactarea, dar nu am simţit în aceiaşi măsură cum schimbă şi de înţeles. La început aveau caracterul unor scrisori de copil cu râzgâieli de a se crede prietenul unui om mare. Cam de anul trecut am început să le simt mai grele în mână şi să înţeleg şi rândurile care nu sunt scrise.

— Cum văd, istorioara nu e de ieri, de alaltăieri! jalonă un nou punct al realităţilor pe care le dorea auzite, Stejărel Racotă.

— Aha, dacă nu ar mirosi spusa mea a puţin ridicol, aşi putea zice că durează de ani!

— Bravo, Culai! Şi ochii mei să nu vază nimic!

— Nu puteau vedea, cucoane Stejărel. Nu-i mai condamna. Toate acestea se ţeseau aşa de fin în fiinţa ei încât nu numai că nu puteau fi văzute, dar nici simţite decât de acel căruia îi erau adresate. Aşa că nu-ţi mai învinovăţi ochii.

— Ai dreptate, — găsi şi acum cu cale să i-o dea Stejărel Racotă. Dacă nu a văzut şi simţit ea, Roxana, care de, e mama ei, aceiaşi carne încălzită în aceiaşi arşiţă de sânge, cum era să bag eu de samă!? De Costăchel nici nu mai vorbesc.

— Pardon, cucoana Roxana a simţit...

— Ei!? şi spunând ei, se făcu mai mititel

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Stejărel Racotă. Intrase în el, ca o stambă nouă, pusă la apă în balie.

— ...dar a simţit numai schimbarea în sine, secondând-o în toată primenirea nouă cu o singură grije: să o facă să treacă prin ea cu cât mai puţină ardere şi nelinişte. A rămas însă în afară de vântul care a furat polenul acestei desghiocări în copt şi care l-a dus să rodească...

— ...în inima maimuţoiului, — complectă Stejărel Racotă, văzându-l că a rămas în gol.

— ...în uscăciunea unui om care nu-l merită, — preciză cu oarecare scârbă Neculai Brateş, nemulţumit de locul ales de Stejărel Racotă. Adevăratul punct de plecare al începutului meu de a simţi că spre mine se îndreaptă în pornirea ei nouă, a fost corectarea lavalierei. Ai văzut oridecâteori am fost împreună, că nu mă lăsa să plec până nu mi-o dichisea ea cum trebue.

— Am văzut, şi dacă te-ar vedea şi Dana acum, direct în gâtul tău ar sări. Trageţi-o dragă, că e mult dusă spre stânga.

— Da las-o'ncolo de lavalieră, cucoane Stejărel! Haz are numai Dana când o îndreaptă, — răspunse cu un plus de zâmbet nenatural Neculai Brateş. La început mi-o corecta fiindcă ştia să o facă. O poartă şi ea la uniformă şi într'adevăr o înnoadă frumos. Mai târziu, a corectat-o pentrucă voia să samene cu a ei.

— Şi a ei să samene cu a ta, — complectă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Stejărel Racotă, fiind mai în nota adevărului decât Neculai Brateș.

— Deci un pas înnainte. Dela pasul acesta însă am simțit, cucoane Stejărel, apropierea ei de mine, cu totul alta ca până acum! Nu mai venea în copci de fugă și nu mi-o mai făcea cu mișcări repezi. In toată îndemânarea punea acum și puțină cochetărie. Și mai aducea și o respirație nouă, pe care eu o înțelegeam că e într'un ritm mai iuțit dar dominat, oridecâteori venia lângă mine. Nu am să mint, dacă ți-oi spune că întâiul fir ce m-a legat de dânsa a fost respirația aceasta. Cu ea a intrat în sufletul meu, Dana. Ești om cu viața matale, cucoane Stejărel. Și cum ușe de biserică nu ai prea fost, cred că ești în măsură să poți aprecia valorile acestor apropieri ale femeilor de noi. Pe cele ale tinereței nu le poate întrece nimic. Nici celei mai frumoase femei nu-i este posibil să dea atâta putere de tinerețe apropierei ei, câtă trebue ca să o poată asemăna cu a unei fete de șaptesprezece ani. Ungă-se cu cele mai afrodisiace arome și tot vor rămânea în urmă! Fiindcă aroma tinereței nu poate fi întrecută de nicio vrăjitorie. Să mai fii și frumoasă ca Dana, să mai ai și rasa ei, și spune-mi, în care sfânt mucenic al moralei ar mai putea sta liniștit sângele?

A venit apoi al doilea pas înnainte, în ceeace privește corectarea lavalierei. După cum ți-am spus, la început mi-o dichisea fiindcă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-2947

îi plăcea să o facă. Pe urmă, pentrucă voia să samene cu a mea. Al doilea pas a dus-o şi mai departe. Mi-o revede acum deoarece ţine ca Frère Culai să aibă în ţinuta lui ceva pus de ea în ordine. Pe aceasta din urmă transformare a ei, nu o simţi, cucoane Stejărel, ca pe o grijă de logodnică, străveziu parfumată? E similară acelei dorinţi a femeilor profund iubitoare, ce ţin să aibă un permanent amestec în ţinuta bărbaţilor pe care îi adoră.

— Exact! Ai mare dreptate, Culai! De altfel şi bărbaţii simt aceiaşi plăcere când dau de dovada acestui amestec. Iaca, un fleac de nimic, o picătură de parfum pusă de o femeie dragă pe dosul unui rever de haină, şi îţi dă senzaţia prezenţei ei continue lângă tine. Sunt micile înşelări din care facem sprijin deşertăciunilor noastre. Căci în fond, Culai dragă, viaţa oamenilor cu creer asta e. Să complice la infinit simplul, ca să nu li se pară că duc viaţă primară.

— Dar nu numai atât, cucoane Stejărel! Dana mai trece astăzi şi prin acea criză a tăcerii adolescente. Tăcere în care fiecare fată gândeşte la ceeace poate fi al ei, din ceeace nu i s'a dat încă. A arătat multă dibăcie cucoana Roxana, când dela cincisprezece ani i-a dăruit acele două ore din zi, ale ei numai. Aşa, i-a pus într'o formă oarecare subt autoritatea auto-controlului tot gândul care şi-l poate ţese o fată ajunsă la vârsta când nu mai e posibil

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

să i se ascundă adevărurile. Prin flatarea unei pseudo-libertăţi i-a desvoltat ambiţia a trece prin ciurul examenelor serioase tot ce gândeşte şi tot ce e înclinată să facă. Ei bine, mi-am putut da sama din vorbele care le schimb cu dânsa, că e în gândirea ei multă maturitate! Merge la adânc în orice cugetă. Şi nu-şi risipeşte truda meditaţiilor, în căutări de nimicuri. Lucrul acesta pune un accent grav pe poziţia mea faţă de ea, cucoane Stejărel. Cu timpul va fi în măsură să dea şi un sens apropierei de mine, şi mă tem că timpul acela nu e prea departe. Atunci va începe dezastrul, înţelegi?

— Măi Culai, anticipez un sfat. Să nu cauţi să imprimi luptei tale, voinţa ta. Lasă-te în voia destinului. E singurul care conduce cu chibzuinţă întâmplările. In viaţa mea multe au fost ocaziunile în care am căutat să lupt, şi dacă la început mi s'a părut că lupta se desfăşoară în favoarea mea, până la urmă am putut să-mi dau sama că mai tare decât destinul nu pot să fiu. Te sfătuesc depe acum să nu angajezi lupta îndepărtării tale de Dana. O împotrivire poate descumpăni şi atunci chiar că vor putea coti spre grav lucrurile.

— E, cucoane Stejărel, simt că nu mai e nevoe să insişti cu sfatul acesta! Mă văd ajuns la el şi fără stăruinţele matale, se văzu obligat să-l confirme Neculai Brateş. Şi lupta am dat-o, şi o dau mereu, dar din toată lupta asta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

singurul învins sunt eu. In lupta cu mine însu-mi, cel căzut sunt tot eu. Pricepi, cucoane Stejărel? A intrat în sufletul meu şi n'o mai pot scoate de-acolo! Iată, e săptămâna de când n'am mai văzut-o!

— Ştiu, — punctă afirmarea Stejărel Racotă.

— N'a fost o întâmplare aceasta. Am voit eu să fie aşa. Şi numai eu ştiu cu ce preţ al torturei am putut să-mi apăr voinţa. Şi nu sunt la întâia încercare de felul acesta. Când nu mai pot înfrâna nerăbdarea, strâng în mine puteri să duc la Boieni o mască, în locul meu. Da, o mască, iubite cucoane Stejărel! Căci ajuns, mă străduesc în toate chipurile să infiltrez în Dana trezenia, arătându-mă ca şi când nici prin gând nu mi-ar trece că am înţeles vreodată ceva din mersul ei înflăcărat spre mine. Vorbesc, râd, glumesc cu cuconul Costăchel...

— ...Beţi o colbăită, — mai adogă Stejărel Racotă, nu de alta, dar ca să nu treacă peste adevăr.

— ...Da, mai bem şi câte-o colbăită, reluă Neculai Brateş, numerativ, da când ajung afară, caut vitrinele să mă pot sprijini de barele lor. Numai când e departe de mine simt, cucoane Stejărel, cât de adânc este ascunsă în sufletul meu. Am început să fug şi de lume.

— Chiar şi de prieteni! puse punctul pe i cuconul Stejărel.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— La Universitate o văd în fiecare studentă care îmi ese înnainte. Când întâlnesc grupuri de eleve dela Anca-Doamna, vocea ei o aud. La cinematograf, o fi aşa sau mi se pare numai, da fiecare actriţă are ceva şi din Dana. Cea mai profundă senzaţie a prezenţei ei mi-o dă însă lavaliera. Când o desnod seara, sau când o înnod dimineaţa, pe ea o văd în oglindă. Am chiar impresia că în înnodatul şi desnodatul lavalierei mi se amestecă mânile cu ale ei. Zi că nu am ajuns o cârpă, cucoane Stejărel! La patruzeci şi doi de ani să mă tulbure în halul acesta o fată de şaptesprezece!

— Ehe, Culai, ne tulbură ele şi la şaizeci şi unul de ani, dar mi te la patruzeci şi doi!

— Ştiu, Tincuţa, să nu faci însă confuzie, cucoane Stejărel, între ceeace îţi sgândăre haiduciţa asta de codru virgin şi ceeace aduce spre mine Dana. E mai mult decât religios imnul dragostei ei. Oficiază în odăjdii nepuse încă de nimeni. Le-a îmbrăcat pentru întâia oară şi ea. Tot ce aduce jertfă altarului nou este purificat în bae de lacrimă.

— Pfiiii, Culai, iar ai luat-o în nouri! Da zii, că-i zici frumos. Iată cu ce le zăpăciţi voi, scriitorii. Cu scrisul. Le minaţi cu romane şi apoi vin să facă explozie în braţele voastre. Să ştii că m-apuc şi eu de literatură, — hotărî solemn cuconul Stejărel.

— Ca să poată face explozie Tincuţa? îl întrebă Neculai Brateş.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Ptiii, pirotechnie întreagă, Culai! şi încă un păhărel de fetească găsi cu cale Stejărel Racotă, că nu strică. Afurisita, n'a mai dat pe aici!

— Numai că pentru explozia Tincuţei trebue un romănaş verde, ca ea, nu romane şi nici şaizeci şi unul de ani, cucoane! Un flăcău cu braţ de oţel, să-i frângă mijlocul în horă.

— Da noi nu mai mâncăm nimic, Culai? sări la altă grijanie pământească Stejărel Racotă.

— Ţi-i foame!? De-abia terminaşi muşchiul!

— Ce de-abia, Culai, când de mai mult de două ceasuri stau şi mă uit la tine, ascultându-te!?

Să-l fi chemat cu soneria şi jupân Elic n'ar fi sosit atât de urgent cum a sosit el adus de o furtună.

— Cucoane Stejărel, cucoane Culai, săriţi, vă rog, în ajutorul Feigăi, că iu nu pot să-i fac nimic!

— Da ce i se 'ntâmplă, Elic, de are nevoe de ajutor? îl întrebă Stejărel Racotă.

— Ruşii sau austriecii? îl întrebă şi Neculai Brateş.

— Ce ruşi, ce austrieci, asta n'ar fi nimic! Ia, a venit un nebun! Un nebun bat. Ba pardon, bat nebun. De un ceas o tot bate la cap pe Feiga, să-i cânte din ţiteră clopotele din 812. Ce clopote sunt aistea, cucoane Stejărel, că Feiga nu ştie şi nebunul nu şi nu, că să-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/ramuri 1933-1947

cânte clopotele din 812!? Auzi matale, nebunule! Dacă vrea să-i cânte clopotele n'are decât să se ducă la Eternitate! Şi nici nu s'o îmbătat la mine, măcar! Bea la altul şi la mine vrea s'audă clopote.

Stejărel Racotă şi Neculai Brateş au schimbat zâmbete evocatoare. Şi-au adus şi unul şi altul aminte de noaptea în care la Corso fiind, un chefliu turtit complect de şampanie asculta pentru a cincizecia oară, *Rapsodia 812*, botezată de el în beţia lui, *Clopotele din 812*.

— Cum, cucoane Stejărel, asta-i de râs!? Aşa o nenorocire pe Feiga şi dumneavoastră râdeţi?

— Măi Elic, măi, spune-i nevesti-ti să-i cânte rapsodia 812, de Ceaikovschy. Ai înţeles? Asta vrea omul să-i cânte.

— Un moment, mă rog, să scriu.

Şi-a scos din buzunar carnetul de făcut plăţile, scriind în locul rezervat consumaţiilor *rapsodia*, şi în coloana preţurilor, *812*, aşa cum ar fi trecut un fel de mâncare care costă 812 lei.

Dând să plece, Stejărel Racotă i-a amintit de expediţia doua.

— Şi Elic, mai trimete ceva cu Tincuţa, că ni s'a făcut iar foame.

— Cu plăcere, cucoane Stejărel, numa să termin cu clopotaru ista, — răspunse Elic cu bucurie, deoarece ducea în carnet salvarea Feigăi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

— E, să-ți aud sfatul, cucoane Stejărel. Ți-am spus totul, ca unui duhovnic.

— Totul? Totul?

— Totul. Aşi mai putea să adaog un singur lucru. Cred că ți-ai şi dat sama de el. Instinctele nu şi-au iţit capul din nicio parte. E atât de impunătoare în dragostea ei curată încât şi gândului i-am refuzat să îscodească tainele goliciunei ei. Am şi eu viaţa mea, cucoane Stejărel. Ca un incorigibil holteiu ce am fost, am intrat până în străfundurile ei. Cunosc femeia, cum îmi cunosc buzunarele. Seamănă toate. De aceea le-am şi strâns pe toate în una singură: femeia. E, Dana nu seamănă cu niciuna din ele! Căci numai ea mi-a gonit instinctele.

— Dana.

— Ea. Şi e atât de convingătoare puritatea ei, cucoane Stejarel, încât elimină din mine şi ceeace n'ar putea întina sfânta noastră legătură.

— Aici nu te-am înţeles, — spuse Stejărel Racotă.

— Am să mă explic. O ştii pe prietena ei.

— Basarabeanca?

— Da, Aniuta.

— Aniuta Golub.

— Exact, cucoane Stejărel. văd că-i ţii bine minte numele.

— Am memorie bună, Culai, — clipi cu zâmbet Stejărel Racotă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Bine, trec şi peste ce mai ai în afară de memorie şi te rog să m'asculţi. Fata asta e şi ea încălzită. E însă o mare deosebire între ea şi Dana. Fiecare pas înnainte al Aniutei e un brânci pe care i-l dă carnea. Pe ea o mână dela spate cu bice de foc instinctele. Acordă-i favoarea unei chemări şi-ţi va veni în mers de odaliscă, să te iubească învrăjbit cu toată puterea trupului. Mai învecinată de stepă decât altele şi în bătaia crivăţului, i s'a infiltrat în dragoste dogoarea sălbatecă a stepei şi viscolirea cu şuer de moarte a crivăţului. Dragostea Danei e în capătul cu totul opus al Aniutei. Sigur că ţi s'a întâmplat să contempli marea, în ceasurile ei de linişte. Mie, nimic nu-mi arată mai mult ca această linişte forţa ei stăpânită în adâncuri. Şi e atât de maiestoasă liniştea mării, că te întrebi, cu ce puteri îi poate stăpâni apele, până la nemişcare? O asemenea întrebare îmi pun şi pentru Dana. Cu ce puteri stăpâneşte în ea răsvrătirea cea nouă, de nu o poate simţi nici cucoana Roxana!? Pentru Dana, răspunsul ţi-l dau tot eu. Pentrucă dragostea Danei îşi are organizat reduitul rezistenţei în suflet, în timp ce a Aniutei s'a cuibărit toată în carne. Când e atât de frumos îngrădită în suflet, şi pentru suflet, tot ce vine din vecinătatea ei pe drumul celălalt, al cărnii, e dat laoparte. Iată şi înţelesul pentru care Aniuta se isbeşte continuu de respingerea mea. A, dacă Aniuta ar fi o străină de Dana!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Ai comite ticăloşia! i-a dus mai departe Stejărel Racotă spusa.

— Chiar şi sub titlul acesta, de ticăloşie, cucoane Stejărel. Şi acum, domnule procuror...

— Pardon, judecător. Te rog şi eu să nu faci confuzii. Şi, mai ales, în asemenea crime nu mi-aşi alege niciodată rolul de procuror.

— In cazul acesta, dau cuvântul judecătorului.

— Dacă ai zice sfătuitorului, poate ar fi şi mai bine.

— Acuzatul se'nduplecă şi ţi-l acordă.

— Dacă mi-ar acorda acuzatul şi un păhărel...

— Cucoane, nu ridic niciun incident. Ţi-acord şi păhărelul.

L-au băut şi unul şi altul cu poftă. Stejărel Racotă, ca unul ce se pregătea să vorbească; Neculai Brateş, ca pe un fel de gargară ce avea să-i spele leşia amărăciunilor.

S'au mai răsucit în scaune, s'au mai adunat în ei ca pentru o pornire la drum lung şi nou, şi după ce fiecare şi-a terminat oarecum pregătirea, cuconul Stejărel şi-a făcut auzit cuvântul.

— Culai dragă, te-am ascultat, cu puţină împotrivire la început şi cu multă înţelegere la urmă. Te felicit şi pentru chipul cum ţi-ai topit în cuvinte tot chinul tău nobil, şi te felicit şi pentru norocul ce ţi-a fost dăruit, de a putea fi iubit de o fată ca Dana. Şi am mai constatat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaliterara.ro/?id=1933-1947

că eşti acela pe care îl merită Dana. Ceeace îmi smulge şi mai mult stima pentru tot ce ai spus, e însă faptul că ai dat întâietate în frământările tale poziţiei Danei faţă de vârsta ta. Şi ai vrut s'o aperi mereu, tăind fără de scâncet în tine. E ceeace m-a făcut să pronunţ vorbele: chin nobil. E ceeace mă face acum să-ţi spun, că eşti un cavaler uitat din vremuri. Să ai deci convingerea, că tot ce voi vorbi, e numai ceeace simt. Am pus în cumpăna judecăţii şi drama lui Costăchel, şi drama Danei. Intr'o parte — şi aceasta în cel mai rău caz, — o mâhnire de om rămas în robia legilor care calcă realităţile; şi într'altă parte, un sdruncin care ar putea nimici o viaţă. Suntem datori să judecăm faptul, Culai, nu în raport de cum ar reacţiona prietenul nostru comun, Costăchel, ci în legătură cu dreptul la viaţă al Danei. După câte mi se pare, te temi să nu fie o înşelare a Danei, pornirea ei către tine. Eu nu sunt de părerea ta. Pe drumurile înşelării nu poţi porni cu atâta avânt al fiinţei întregi. Inşelările nu au puterea să te cuprindă total. Este un instinct care te apără de ele. Este acel *dar dacă!?* aşezat în capătul de început al fiecărei înşelări. Dana nu a pus niciun *dar dacă!?* Aşa cel puţin am înţeles din tot ce mi-ai spus.

— Ai înţeles bine, cucoane Stejărel.

— Atunci alungă-ţi gândul că ar putea fi cuprinsă de o înşelare. Şi în cazul acesta,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1933-1947

nicio teamă. Mersul ei va fi mers fără de şovăire, fără de oprire. Eu, o înţeleg, Culai. Iartă-mă, dar îmi face impresia că o înţeleg mai mult decât tine.

— Niciun protest, cucoane Stejărel.

— Cândva, fetele măsurau valoarea puterii de seducţiune a iubiţilor lor, după cum ştiau să aleagă culoarea plicurilor trimese în ascuns. Acela care cădea pe cea mai impusă de gust, trecea uşor înnainte, chit că în plicul de culoarea preferinţei închidea cea mai stupidă banalitate. Astăzi, fetele au altă percepere. Câştigă bătălia acela care răspunde mai mult nevoilor ei de a asculta, de a auzi lucruri noui, de a i se da cât mai complect înţelesul vieţii, şi, mai ales, de a i se oferi lumina care o scoate din umbră, care îi dă relief şi personalitate.

— In cazul acesta, cucoane Stejărel, valoarea sentimentului îmi pare scăzută.

— Nu, nu, şi nu! îl tăie de trei ori cu nu, Stejărel Racotă. Esenţa sentimentului a evoluat şi ea. Nu mai e bragă romantică, dragă Culai! Cine şi-l mai mărturiseşte şi astăzi cu *ofuri* şi cu *ahuri*, să se lase păgubaş. Că sunt unii care numesc aceasta un calcul şi nu un sentiment, o ştiu. Greşesc însă neiertător. Confundă orgoliul unei dragoste cu un calcul care numai aparent pare calcul. Că am dreptate, o confirmă Dana. Şi cred că nici tu n'ai să-i arunci jignirea, că din calcul s'a fixat când a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1933-1947

avut a alege între sublocotenentul Dodo Cudalbu şi tine. Aspectele înşelării omeneşti sunt multe, Culai. Să-ţi dau în vileag unul proaspăt. Sincer îţi spun că am crezut-o îndrăgostită de Dodo Cudalbu. Venirile lui dese mi-au întărit această convingere. Frumuşel, sportiv, aşchie de boer moldovean şi flecar să poată suci un cap de fată, avea un capital don-juanesc destul de seducător. Ca atare i l-am socotit şi eu în treacăt judecându-l. Dar cât de înşelătoare au fost aparenţele abia în seara aceasta m'am lămurit! Şi de, nu sunt omul să nu pot străbate în adâncul faptelor! Intr'o asemenea înşelare eşti şi tu, Culai, crezând că pe Dana numai o rătăcire o aduce spre tine. Şi numai acum, după ce mi-ai mărturisit totul, îmi dau perfect sama cât de crunt şi de ne permis m-au înşelat aparenţele! Aşa fiind, te-ai aşezat greşit în marea răspântie în care te afli. Iţi stau în faţă două nume: Costăchel şi Dana. Te-ai oprit în faţa amândorora, ne ştiind pe care din ele să-l sacrifici. Iartă-mă, dar eu te condamn pentru această oprire. Culai dragă, nu ai dreptul să sfărâmi dragostea Danei, când în ea e tot ce a putut pune fiinţa ei. Chiar dacă în drumul vostru stă Costăchel, nu te poţi împiedeca de dânsul.

— Mă uimeşte ceeace spui, cucoane Stejărel!

— Culai, mi-ai cerut sfatul, şi sfatul nu ţi-l pot da decât sprijinindu-l pe credinţele mele. Il cunosc mai de mult decât tine pe Costăchel.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

şi-i sunt şi mai prieten decât îi eşti tu. M-ai ales însă judecător, şi între actele vieţii şi supărările omeneşti, dă-mi voe să nu mai stau la îndoială. Vorbesc în cunoştinţă numai de lămuririle date de tine. După câte ai putut constata, am fost cu totul străin de drumurile voastre, care se vor întâlni oricât vei căuta tu să le stai împotrivă. Şi dacă am înţeles şi bine, dragostea Danei e învrejuită numai pe ceeace se chiamă spiritualitate. E, află dela mine, Culai, că dragostele acestea nu au sfârşit. N'au saturaţie. Din potrivă, cresc în intensitate pe măsura cu care se desvoltă şi înţelegerea sipiritualităţii. Ori, în cazul Danei, această înţelegere îşi va spori pătrunderea cu fiece zi care trece.

Tu, înfricat de o teamă, te-ai scoborît la judecăţi mărunte. Ai dat întâietate întrebării: da ce va fi peste câţiva ani? Şi ce e şi mai surprinzător, mi se pare că ai răspuns acestei întrebări — aşa am înţeles eu cel puţin din acea inventariare fizică din faţa oglinzii,—că, alături de tinereţa matură a Danei va sta un om încărunţit, robit gândirii şi liniştii creatoare, un om cu aşezări tihnite, într'un cămin în care glasul tovarăşei lui este o trâmbiţă îndreptată spre viaţa de dincolo de ferestre. Amarnică înşelare, Culai! Da, da, Culai, degeaba îţi mai arcueşti sprinceneie în semne de întrebare! Dana şi-a început drumul spre tine vrăjită de ceeace tu a-i putut să-i dai în cărtile tale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Dacă Dana nu ar fi fost integral prinsă de ceeace numim spiritualitate, procesul de astăzi, al conştiinţei tale, nu ar mai fi avut loc. L-ar fi consumat în întregime Dodo Cudalbu, dela întâia lui formă embrionară.

Uşa camerii s'a deschis cu repeziciune—fiind mai mult împinsă de umăr decât deschisă cu mâna, — lăsând să-şi facă apariţia jupân Elic, cu a doua expediţie, adusă de el şi de Tincuţa.

— Cucoane Stejărel, cucoane Culai, nenurocire! Iaca v'am adus nişte fudulii de batal şi nişte mumiţe.

Dar cum nici Neculai Brateş şi nici Stejărel Racotă n'au înţeles dece sunt o nenorocire fudulиile de batal şi momiţele, s'au făcut auziţi cu aceiaşi întrebare:

— Ce nenorocire, Elic?

— Cum ce nenurucire, cucoane Culai!? Apăi dumneavoastră credeţi că uşor este să cânţi la ţiteră de un ceas, într'una şi fără pic de răgaz, clopotele lu nebunu ăla!? Iaca, de atunci nici c'o încetat clopotele! Că mai bine nu-mi spuneaţi ce-i aia clopotele din 812, cucoane Stejărel!

— Da ce e, măi Elic, că eu tot nu te-am înţeles? se arătă nu destul de informat Stejărel Racotă, numai şi numai să guste şi mai din plin nenurucirea lui Elic, pe care o cunoştea el bine, de altfel.

— Cum, ce să fie, cucoane Stejărel!? Cum termină Feiga clopotele, nebunul vrea alte clo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933/1947

pote. Până acuma de treizeci de ori i le-a tras și tot nu s'a săturat. O făcut și răni la degete Feiga. Da ce vrea să știe nebunul? Spune c'o'mpușcă, dacă nu cântă. Și Feiga, la așa amenințare, ce să facă, mă rog matale!? Da ce pot face și eu!? Te pomenești că nebunu ne și împușcă! Vai, vai, vai!

— E, lasă și nu te mai văeta atâta. O să se satureîn curând și atunci o să scape și madam Feiga de necaz, încercă să-l potolească Neculai Brateș.

— Aista!? Nebunul aista, cucoane Culai!? Pe aista, așa bat nebun cum e, numai clopotele Eternității poate să-l satureOi, vei, Feiga, că așa ți-e dat matale să pătimești! Și nu știu, Zău, cucoane Stejărel și cucoane Culai, da cu ea toate se întâmplă *en gros*. Ruși *en gros*, austrieci *en gros*, și acum clopote *en gros!* Atâtea clopote că o să rămână Feiga fără degete!

Ca să-l scoată din drumul nenurucirii, Neculai Brateș l-a felicitat pentru expediția doua.

— Bine, Elic. Și momițele și fuduliile. Bravo!

Apreciere la care jupân Elic s'a simțit obligat să răspundă.

— Greu să găsești matale în tăt Ieșii fudulii ca ale mele, cucoane Culai! Da fetească, nu e ea ca din candela lui Christos luată? Cucoane Culai, unul e Elic în Târgul Cucului.

Dar cum și-a adus aminte de suferința Feigăi, s'a scuzat și a plecat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Iertați-mă, dar vreau să fiu lângă Feiga, la o așa întâmplare prin care trece. Iu sunt patriot, eu îmi iubesc nevasta.

După el s'a dus și Tincuța, întinzând dintr'un zâmbet cuconului Stejărel, până la ușe.

Din nou singuri, Stejărel Racotă a înnodat din nou șirul cuvintelor.

— Ajuns-am și canibali, Culai! Dar dreptate are ovreiul: nu am mâncat niciodată fudulii așa de bune ca ale lui Elic!

— Să revenim la ale noastre, cucoane Stejărel.

— Să revenim, Culai. A, da, vorbeam de teama ta: ce va fi peste câțiva ani. Să fiu mai scurt. Va fi ce este și acum. Dana va avea douăzeci și cinci de ani, treizeci, treizeci și cinci, și va fi mereu amorezată de tine. Așa cum s'a lipit astăzi de o lavalieră strâmbă și pudrată de scrum, tot astfel se va lipi și mai târziu de rătăcirile tale dintr'o grădină într'alta, de albul părului tău, de suferința ta, de rămânerea ta cât mai îndelungată în casă. Tu ai trecut peste faptul că dragostea ta pentra Dana, și a ei pentru tine, nu e o dragoste de oboseli fizice. Ea și-a răsucit-o pe ce ai tu mai bun: pe marele tău talent. Ea iubește mâna ta, care scrie atât de frumos; creerul tău, care pătrunde cu înțelegere în toate tainele vieții; faima ta de scriitor cu renume, faimă ce îi va da dreptul să poarte pe umeri șalul celei mai necuprinse mândrii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

femeieşti: omul acesta, după care toţi întorc capul şi toţi îi şoptesc numele, e soţul meu. Sunt drept şi iubesc adevărul, Culai: Ţi-l spun răspicat. Tu ai prins-o în mreje cu cărţile tale. Tot cărţile au să te-ajute să birui continuu. Tu ai dela cărţi ceeace alţii nu au: înnoirea. Prin ele eşti mereu altul. Tu nu mai faci parte din cei cu conturul fizic precis tras. Tu n'ai un cadru al tău propriu. Talentul te-a deposedat de el. Fizic şi cerebral, tu trăeşti în eroii cărţilor tale. Ai vârsta şi viaţa lor, Culai. Oricât de diferit i-ai croi, în ei e şi din tine ceva. Aşa că în toţi, Dana te va descoperi pe tine. Pe tine, mereu altul.

— Şi, s'ar putea numi aceasta un sentiment, cucoane Stejărel?

— De cea mai pură esenţă, Culai! i-a răspuns imediat Stejărel Racotă. Ne-am obişnuit să numim sentiment numai gogeala amoroasă, plânsul, jurămintele şi alte aspecte de soiul acesta. Cum numai oamenii care bocesc s'ar părea că regretă morţii. Dana şi l-a ridicat la rang de virtute. Am simţit-o din ce mi-ai povestit astăzi. Să se frângă, nu-l văd. Nu văd atunci dece ai avea a te teme.

— Cucoane Stejărel, ai şi nu ai dreptate. Ai, fiindcă tot ce ai spus se reazimă pe eternul omenesc; şi n'ai, pentrucă acest etern omenesc ne-am obişnuit să-l robim prejudecăţilor. Prejudecata are şi ea logica ei, cu care domină minţile majorităţii. Şi majoritatea e ma-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

joritate, cucoane Stejărel. Proşti da mulţi, a spus Alexandru Lăpuşneanu lui Moţoc şi Lăpuşneanu a avut dreptate. Drept e numai ce vrea mulţimea. Mulţimea aceasta o va strivi şi pe Dana, şi mă va strivi şi pe mine.

— Măi Culai, eşti tu om să te strivească mulţimea!? se arătă cu multă mirare Stejărel Racotă. Te mai poţi tu împiedeca de asemenea cioturi!? Lasă-i să-şi sfărâme în ele oasele mărunţeii pământului, da nu tu! O să călcaţi şi voi peste ele cum calc şi eu peste atâtea altele. Şi de, strâmtoreala mea de acum m'ar putea obliga puţin la luarea domniilor lor în consideraţie, şi totuşi, nu o fac! Rămân ce am fost.

— Atunci?

— Atunci rămâne să faci şi tu ce am spus dela început: lasă-te în voia destinului. Ce-o hotărî el. Nici lumea, şi nici Costăchel, şi nici Roxana. Innaintea tutulor trece viaţa...

Şi au mai stat, şi au mai stat. Jupânul Elic a trebuit să aducă şi a treia expediţie.

— Uf, bine c'o plecat clopotaru! Stă biata Feiga cu degetele pe ghiaţă, să li se stângă focul. De cincizeci de ori le-o tras, cucoane Neculai, cucoane Stejărel! A' vrut ea să dea dracului şi ţiteră şi tot, da unde s'a putut! Nebunu se învârtea *a rimăn na rimăn**), pe după tejghea şi mai punea mâna şi pe chistol. Oi,

* a rimăn na rimăn = de jur împrejur.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indri1933-1947

vei, bine că s'o dus, cânta-i-ar clopotele cele mari dela Eternitate!

Când au plecat era noapte adâncă. O noapte cu profunzimi în trecut. Stelele împrumutaseră din focul lor turlelor de biserici, poleindu-le cupolele cu aur sfinţit. Iar în turle, privighetorile sihăstriilor îşi treceau depe o boltă pe alta, cântecul care îţi înjunghie în suflet moartea: cucuvau-cucuvau. Atât. Atât era sgomotul Iaşului, când, ca în atâtea alte nopţi, Neculai Brateş şi Stăjerel Racotă îi măsurau lungul străzilor, cu paşi cari nu totdeauna călcau înnainte.

— Culai, asculţi tu tăcerea Iaşilor, în mijloc de noapte?

Neculai Brateş i-a răspuns, oprindu-se:

— I-o ascult, cucoane Stejărel, pentrucă nu ştiu dece, da se lasă mai auzită decât oricare alt zgomot al Iaşilor.

— Acuma ai spus şi tu o vorbă mare, Culai! Numai tăcerea şi suferinţa dau Iaşului existenţă astăzi! îl aprobă Stejărel Racotă, cu cuvinte care picurau sânge din sângele lui. Iaşul e un bolnav în agonie. Iată, din orice loc te-ai opri, îi poţi vedea rănile.

S'au oprit să le vadă. Stejărel Racotă continuă:

— Ii surpă coastele, cancerul străzilor; îi mănâncă zidurile, cancerul vechimilor; îi acoperă cu uitare bisericele, ca pe nişte sâni pu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

trezi, cancerul din creerul credincioşilor de acum; îi alungă grădinile, cancerul edililor, care nu cunosc decât umbra prostiei; îi rupe crengile cu flori de tei şi liliac, cancerul sălbătăciunii; îi udă statuele, cancerul din băşica beţivilor; îi împute atmosfera Jockey-lor, cancerul pe care l-au adus înnăuntru un alde Gheorghiţă Mârza şi alţii ca el. Şi niciun semn de însănătoşire nu s'arată, Culai! Il pierdem, şi printre marii vinovaţi suntem şi noi. Precum la fel de vinovaţi sunt şi toţi câţi au fugit din el. Dece a plecat Mihail Sadoveanu!? De care vrajă chemaţi s'au dus şi Ionel şi Păstorel Teodoreanu!? Cu cât a fost mai mare la Bucureşti decât în Iaşii noştri Stere!? Cu ce l-a învrednicit mai mult capitala decât Iaşul pe Cezar Petrescu!? Mâine, parcă te văd plecând şi pe tine. Eu, Culai, nu mă mişc de aici. Stârvului nu-i stă bine decât lângă ruini. L-aţi plâns cu toţii pe bietul Râşcanu atunci când l-au strivit bârnele prăbuşirii hotelului Bejan. Eu, nu l-am plâns. Eu îl invidiez. A avut moartea care o merită oricare ieşan adevărat: mort în Iaşi, ucis de Iaşi. Pentrucă toţi câţi au contribuit la uciderea Iaşilor, trebue să moară ucişi de Iaşi. Şi să nu creadă dezertorii că n'au să fie ajunşi de pedeapsă! Fie şi de s'ar pomeni de ei numai atât: era de loc din Iaşi, dar a fugit din el ca să moară între străini.

Şi iar au luat-o din loc, pentruca în alte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

opriri şi în alte răspântii să judece şi să condamne la moarte pe toţi ucigaşii Iaşilor.

Ajuns acasă, Neculai Brateş a tras cu puterea gândului o linie pe subt tot ce-au vorbit în noaptea aceea. Vroia să stea puţin în faţa adevărului rămas din ce au vorbit, spre a şti limpede ce are de făcut.

Unica lui slugă, Ion Măsălaru, îl aştepta ca în mai toate nopţile, neaşteptându-l. Găsea însă totdeauna în înţelepciunea vârstei lui, de un leat cu a cuconului Stejărel, chipul în care să-l certe cu a sa credinţă de slugă iubitoare şi supusă.

— Iar aţi boţit straele, cucoane Culai! Iac'aşa, din boţeli de-aistea au să se strice de n'au să mai facă niciun pitac!

Dar Neculai Brateş ştia despre care boţeli vorbeşte Ion Măsălaru şi ce anume o să se strice de n'o să mai facă niciun pitac.

— Taci, cucuvea bătrână şi nu mai cobi. M-a căutat cineva? îl întrebă apoi mai mult într'o doară, lepădându-şi surtucul.

— V'o căutat, cum să nu!

— Cine, flăcăule?

— Marin Hurdubelea, cucoane. O adus şi o scrisoare. O bătut tăt Iaşul şi dacă o văzut că nu-i chip să dea de matale, a mai trecut odată şi a lăsat, ia, plicuţa ceia depe masă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaronsilvana.ro/mdrr_1933-1947

CAP. VIII.

Când l-a chemat Dana pe Marin Hurdubelea, să-i dea plicul, Marin Hurdubelea, de cum l-a zărit, a şi început a se scărpina în pletele lui dacice.

— Irăcan di mine, duduiţă, iar mă mâni în lumea cea mare!?

— Cum în lumea cea mare, Marine?

— Iac'aşă, duduiţă, că uneori nici în lumea cea mare nu poţi da de cuconul Culai! Dece n'o fi om de casă, duduiţă, ca tăt rumânul, de trebue să-l caute creştinul în tăt târgul şi tăt să nu deie de el!?

Intrebarea lui Marin Hurdubelea i-a reamintit Danei de acele cuvinte care cândva n'au fost înţelese de ea în plinătatea lor, cuvinte pe care acum le simţea cât de greu apasă şi în sufletul celui ce le-a spus atunci, şi în sufletul ei, cu altă cuprindere acum.

„Sunt pasărea care n'are cuib. Am sborul ei, cucoane Costăchel".

Şi mai e de negăsit pentrucă şi el şi Stejărel Racotă sunt oamenii nimănui.

— Nu zâci ninic, duduiţă Dana?

— Ce să zic, Marine! Ii şi cuconul Culai ca pasărea fără cuib.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1933-1947

— Curat așă-i! o aprobă Marin Hurdubelea. Că chiar sunt pasări de-aiestea, duduiță.

— Da fă ce-oi face, Marine, și găsește-l mai repede.

— Iaca și mărg, duduiță.

Scoborînd Strada Carol, Marin Hurdubelea își întocmea în gând planul căutării. De unde s'o ia? Să-l caute mai întâi acasă, sau să'nceapă de-a-dreptul cu târgul? Și cum planul nu e deloc plan dacă nu-i prăbălueşti bine și portițele de scăpare, s'a hotărît a-l spiona și prin străjerii uliților.

Ajuns în dreptul străzii celor patruzeci de sfinți, a făcut la stânga, gândind în sinea lui: „O fi stat ei cândva pe ulița aiasta patruzeci de sfinți, da iaca, amu li-o luat locul diavolii!"

Unul din diavoli, și cel mai diavol dintre toți, era Neculai Brateș. Pentrucă deși are casă aici, mai niciodată nu-l poți găsi. Dai di el pe unde nici nu gândești, da să-l afle batâr o singură dată acasă, n'a fost chip! Se crucea Marin Hurdubelea, că dece o și mai fi având-o, casa! Și tot cu judecata lui s'a lămurit, că aiasta o fi casa de unde să știe să-l ia poliția la vreo întâmplare cu sânge, și unde să-l caute și priceptorii cu birurile. Și că or fi fost ei priceptorii și poliția mai breji decât dânsul, mai că nu-i vine a crede, cât ar fi ei de priceptori și de polițiel

Gândului depe urmă i-a dat zâmbet în sprijin.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

„Ahă, că sunt ei şi boieri cu biruri neplătite, nu numai ţăranii!"

Surtucat orăşeneşte, pentru Marin Hurdubelea era şi Ion Măsălaru un domn, deşi Ion Măsălaru de felul lui era tot un opincar. A apucat însă să rămână în târg, dar chiar dacă s'a dat cu straiele de partea târgului, sufletul i-a rămas tot de partea satelor.

— Domnu Ion, iacătă-mă iar. Să dea Dumnezeu bine şi pace!

Şi fiindcă domn era Ion Măsălaru, i-a răspuns ca un domn.

— Să dea, Marine. Da cu ce poftire la noi?

— Ia, cu ţidula aiasta pentru cuconul Culai. Acasă-i?

Insoţi şi Ion Măsălaru un gând cu un zâmbet.

— Aşă-i că nu!? şi mâna îi porni greblă în plete să râcâe.

— Aşă-i, Marine.

— Domnu Ion, mă tem că l'o fi blăstămat careva să n'aibă parte di casă! Ai încercat matale cu vreun descântec? De-i vre, eu ţi-oi sta în ajutor. La noi la Pohoarna trăeşte o babă care leagă şi desleagă blăstămurile, cu descântec numa de ea ştiut. Eu zâc că să o punem la treabă. Ha? Ce zâci matale?

Ion Măsălaru, rămas cu sufletul tot de partea satelor, a căzut la învoială.

— Să încercăm, Marine. Numai că baba e la Pohoarna şi blăstămatul aici!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanului.ro/ro/1933-1947

— Apăi, c'aduc eu baba aici, sări cu potriveala Marin Hurdubelea. Tot au să'nceapă a veni cotiugarele cu lemne — am auzit-o eu pe duducuţa Roxana, — trimăt eu vorbă s'o ia unu', şi de ce-o mai fi nevoe, om vedea noi atunci.

— Bine, Marine. Şi-ţi mulţămesc chiar, că iaca, aşa un boier e păcat să se strice!

— Atunci, cu bine, domnu Ion, şi când o veni baba, oi strecura-o eu pe'nnoptat aici.

— Da nu laşi scrisoarea?

— Nu, domnu Ion. Porunca e să-l caut piste tăt. Oi da eu de dumnealui. Da dacă poţi să-mi dai o îndreptare, dă-mi-o, domnu Ion, că iaca, duduiţa Dana mi-a poruncit să fac ce-oi face şi să-l găsesc.

— O îndreptare, Marine? Iaca! şi deschizându-şi mânile în evantaiu pe deasupra întregului Iaşi, i-a dat îndreptarea: Cam prin partea locului, Marine!

Drept răspuns, Marin Hurdubelea a stuchit lat şi a plecat la drum lung.

La Corso s'a uitat prin ştecla înlăuntru şi nu l-a văzut. Cum sta un sergent în faţa restaurantului şi cum se cunoşteau deopotrivă din aceleaşi întrebări, s'a apropiat cu curaj.

— Mă rog, matale, domnule străjer, nu l-ai zărit cumva pe cuconul Culai Brateş?

— Astăzi nu l-am văzut, moşule.

— Da ieri, mă rog?

— Ieri? şi-şi căută în gând ziua de ieri, ser-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

gentul, cu întâmplările ei. Ieri da. A trecut de vale, pe Lăpuşneanu, pe la ceasurile... să tot fi fost unsprezece.

— Di vale?

— Da, de vale.

— Mulţămesc, domnu străjer, şi s'a dus de vale, pe urma de ieri a lui Neculai Brateş.

In Piaţa Unirii a stat cu deopotrivă scrutare a locului, în toate răspintenile pieţii. Privia cu ochi de hoher, dar i-o cădea în laţ. Obişnuit ca la ţară, să dai şi peste cine nu vrei în iarmarocuri, l-a căutat în forfota Pieţii, cu răbdare de om nesupărat decât arătă ceasurile când pornesc a-şi da izbaiuri unul altuia. In van a stat însă. Cuconul Culai nu s'a arătat de fel.

Gândi ce mai gândi şi a luat şleaul traivanului către Târgul Cucului. L-a găsit pe jupân Elic în uşa crâşmei, supraveghindu-l pe Sami cum răcoreşte trotuarul cu stropitoarea.

— Jupâne, mă rog matale, nu cumva poţi să-mi dai o ştire de cuconul Culai Brateş?

— Cuconul Culai Brateş!? De alaltăieri de când a băut la mine un Pâhneşti de soiu, n'a mai dat.

— De alaltăieri zâci matale, jupâne?

— Da, de alaltăieri.

— Şi încotro a luat-o dila mata, jupâne?

— Dela mine!? întrebă cu îndelungă mirare jupân Elic, dela mine nu mai are unde se duce omul decât acasă. Dela alţii se vine la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mor 1933-1947

mine, da dela mine nu se duce nimeni la alţii, asta s'o ştii şi dumneata, bădiţă.

— Acasă, acasă, da pi unde a luat-o acasă, nu ştii cumva jupâne? împăcă în vorbele sale Marin Hurdubelea şi pretenţia jupânului Elic, şi ceeace ştia dânsul despre ocolurile drumurilor spre casă ale lui Neculai Brateş.

— Cum pe unde s'o ia? Pe Sărăriei, drept!

— Pe Sărărie?

— Da.

— Mulţămesc matale, jupâne! şi a luat-o pe Sărărie, pe urma de alaltăieri a lui Neculai Brateş.

In dreptul halelor a chibzuit iarăşi.

„Sânt ele şi pe aci câteva crâşme cu căutare la boieri".

Că începuse a se desvăluri umbrele serii, nu era o pricină să nu întrebe. Băutul îi bun la oricare ceas. In aiasta s'asamănă boierii şi cu ţăranii. Vorba notăraşului dela Pohoarna. Beau numai în două împrejurări, Hurdubeleo. Când mănânc şi când nu mănânc carne cu varză. Deci, bizuit pe legea care era deopotrivă şi pentru boieri şi pentru ţărani, a întrebat la una din crâşme:

— Mă rog matale, jupâne, nu cumva poţi a-mi da un cuvânt de cuconul Culai Brateş?

Jupânul nu a stat mult în cumpănă, pentrucă avea a-i da un cuvânt.

— De acum câteva zile, când a fost la mine la un vin cum numai eu am în Iaşi, nu l'am

Muzeul Digital al Romanului Românesc

mai văzut. A fost cu cuconul Stejărel Racotă.

Marin Hurdubelea prinse a se scărpina din nou în plete.

— Şi, mă rog matale, jupâne, cam câte zâle să fie de atunci?

— Câât!? lungi ovreieşte cuvântul jupânul, să tot fie patru, cinci!

— Şi eşti matale bun să-mi spui şi încotro au luat-o?

— Incotrooo!? jidovì şi cuvântul acesta jupânul, cu cred că în altă parte nu s'au mai dus, să strice gustul la aşa bunătate de vin. Incotro s'au dus nu sunt sigur, da sigur sunt că s'au dus acasă.

— Da pi unde au luat-o dila mata, nu ştii, jupâne?

— Ba asta ştiu, că doară i-am condus până la uşe, aşa cum se cuvine unor boieri ca dânşii. Spre Nicu Gane au luat-o.

— Mulţămesc matale, jupâne, şi s'a îndreptat Marin Hurdubelea spre Nicu Gane, pe urma de acum patru cinci zile, a cuconului Neculai Brateş şi Stejărel Racotă.

Găsindu-se din nou în dreptul restaurantului Corso şi după ce a străpuns iarăşi ştecla cu ochii, s'a tras spre acelaş sergent de mai înainte, făcându-şi întrebarea şi de data aceasta.

— Mă rog matale, domnu străjer, n'o trecut cumva cuconul Culai Brateş, de când te-am întrebat cu pe matale?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— A trecut, a trecut, răspunse sergentul, bucuros că nu e de prisos înfipt de poliţie în buricul răspântiei aceleia. Un ceas să tot fie, de când a trecut. Era cu domnul Stejărel Racotă.

— Şi încotro o apucat, domnu străjer? îl mai întrebă Marin Hurdubelea, bucuros şi el că dela urma de acum patru, cinci zile, poate să treacă la alta mai proaspătă.

— De vale, pe Lăpuşneanu au luat-o. După cum se uitau, ia de ici, spre dealurile Buciumului, cred că într'acolo s'au îndreptat, spuse sergentul, arătând gura Străzii Carol, ca loc de unde au privit spre Bucium.

— Mulţămesc matale, domnu străjer, şi Marin Hurdubelea a început a scoborî iar valea Lăpuşneanului, fără a-l prinde nici cât de cât supărarea. Porunca duduiţei Dana era să facă ce-o face şi să-l găsească, şi pentru duduiţa Dana, pe care dela pelinci o ştie şi până amu, fată s'o scoţi în horă şi s'o măriţi, face orice. Cum să nu se ducă şi dincolo de Bucium!?

Către orele nouă seara, s'a întors obosit mai mult de năcaz decât de drumurile bătute.

— Duduiţă Dana, l'o înghiţit pământul. Nu-i şi nu-i! Am trecut şi de Trei Sarmale şi de Doi Plopi! Pe la şăse le-am prins urma. O trecut cu cuconul Stejărel spre dealurile Buciumului. Aşă mi-o spus străjerul şela care stă în faţa Cursei. Le-am luat urma, da n'a fost chip de aflat!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— In Târgul Cucului ai fost?

— Fost. Pe-acolo n'a mai dat de alaltăieri.

— Da în altă parte l-ai căutat?

— L-am căutat, duduiță. Am fost și în hală. Nimic! Pe acolo n'o mai dat de patru, cinci zâle.

— Și cu scrisoarea ce-ai făcut?

— Apăi ce era să fac, duduiță dragă!? Am trecut din nou pe la dumnealor pe-acasă și am lăsat-o în mâna domnului Ion Măsălaru. Bine-am făcut, duduiță? Că de nu, mă'ntorn s'o iau și plec iar după dumnealui. Da de leac, să știi matale, duduiță, că tot Marin Hurdubelea o să-i vină de hac! Dacă nu ți l-oi lega de crivat, să nu mai fiu eu om cu cinste și cu supunere la matale! Am giurat, și la mine giurământul îi lăge sfântă.

— Ai făcut bine, Marine. Iți mulțumesc.

— Sărutăm dreapta, duduiță, și mâni trec eu pe la domnu Ion, după răspuns.

— N'o să fie nevoe, Marine. Dacă s'o întoarce în noaptea asta Frère Culai, o să mi-l aducă singur.

— Cum oi chiti matale, duduiță. Marin Hurdubelea e gata. Sărutăm dreapta, duduiță.

A plecat spre camera ei Dana, cu cununa tristeții pe frunte.

„Am sborul pasării fără de cuib, cucoane Costăchel. Sunt omul nimănui".

Și cum hotărârile cele mari se nasc dintr'o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md=1933 1947

clipă, i-a hotărît Dana şi cuib şi soartă de om a cuiva.

După ce i-a hâit hainele în toate felurile, descoperind boţeli şi pete peste tot locul, Ion Măsălaru a plecat cu pantofii şi cu porunca pentru a doua zi.

— Mă scoli la zece mâine.

— Zăce să fie, cucoane, dacă spui matale zăce! şi a eşit, îndesând în tăcere supărări de slugă împotriva căreia nu poţi ridica vorbă răstită.

Rămas singur, s'a repezit la plicuţa depe tauleta lui Ion Măsălaru. Ardea în el în flăcări nerăbdarea.

A stins lampa şi a aprins becul depe mesuţa de noapte, Neculai Brateş rămânând în ceeace priveşte mobilierul la vechile modeluri: pat în toată legea, cu noptieră; spălător cu capac cum numai orgele mai au; transperante în suluri de trestioare cenuşii; o pereche de papuci de postav, călări pe o spinare de ied, întinsă pe podele aşa cum a eşit pelcica din tăetura casapului; un thermos cu apă rece (apă, nu este o greşală) şi o cutie de tinichia, în care pe vremuri — ehe, alte vremuri! — a fost tutun bectimis şi acum strânge în ea Ion Măsălaru toţi nasturii care cad dela haine şi lenjuri când se desbracă stăpânu-su cu mişcări puţin cam boţite. A rupt plicul cu băgare de samă să nu sfâşie şi hârtia din el

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcri1933-1947

şi a cetit cu lăcomie de om care aşteaptă de mult o scrisoare şi abia după multe şi multe întârzieri îi soseşte.

Frère Culai,

Dacă ţii numai decât să capăt la latină un 3 cât ochelarii doamnei Mihaela Ionescu Zaztavna, să nu vii. Ştiu însă că n'ai să ai inima asta.

Ne înfundă acum cu construcţiile. Sâmbătă trebue să-i prezentăm patru exemple de felul cum se redau propoziţiunile independente şi subordonate, din oratio recta, *în* oratio obliqua.

Poftim şi constată cum ne torturează! Să văd dacă eşti aliatul ei sau al meu.

Frère Culai, mă socotesc ajunsă în ceasul primejdiei.

Salvează-mă.

Dacă ţi-am îngăduit dezertările mici, pe cele mari am să le judec aspru.

Ceeace Dana nu poate uita, nu poate nici ierta.

Până acum mâna mea ţi-a fost întinsă ca dela frate la frate. De câteva zile însă simt că trebue să-ţi întind alte mâni. Altele, şi altuia.

Cu chipul acestui altuia vreau să vii. Şi cât mai neîntârziat.

Din clipa aceasta ochii mei ţintesc poarta.

Nu-i obosi.

Dana.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

A cetit-o şi a recitit-o, dar cum în scrisoarea aceasta Dana a pus mai mult ca de obiceiu, Neculai Brateş căuta să-i înţeleagă adevăratul cuprins.

Nu mai încăpea nicio îndoială că în Dana s'a luminat totul. Mai de vreme chiar decât a bănuit-o el. Scrisoarea e limpede ca o apă de munte. Dece nu a primit-o cu o zi mai înnainte, să i-o fi arătat şi cuconului Stejărel!? I-ar fi tălmăcit înţelesul împreună. Dar de care tălmăcire mai e nevoe când nu e niciun ascunziş în ea!?

Până acum mâna mea ţi-a fost întinsă ca dela frate la frate. De câteva zile însă simt că trebue să-ţi întind alte mâni. Altele şi altuia.

E mai mult decât categorică. Poartă în ea hotărîri implacabile. O nouă dezertare e imposibilă. Fiindcă e clar: *ceeace Dana nu poate uita, nu poate nici ierta.* O dovadă şi mai mult că Dana nu e prinsă într'un joc de suprafaţă, ci într'o luptă în care a pornit dela începutul ei cu toate armele. Şi armele întâiei tinereţi nu sunt ascuţite de viclenie, ci de puterea sentimentelor; şi nici nu pot fi atacate de rugină, pentrucă sunt turnate din cel mai nobil metal, sufletul.

Dar e în Neculai Brateş, cu toată împotrivirea lui, şi un strigăt de mers înnainte. I-l poate ghici oricine în zâmbetul care îi destinde obrazul. Acel zâmbet orgolios pe care ţi-l dă numai durerile ce înnalţă. Ochii Danei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

sunt acum mari deschişi şi cu lumini clare, şi în faţa lor tot el. Cândva, i-a socotit mersul orb. Din care cauză părea în parte justificată pornirea Danei. Scrisoarea de astăzi răstoarnă însă toată explicaţia de atunci. Pentrucă Neculai Brateş îşi dă perfect sama că, dacă înnainte Dana a fost vie, aşa cum numai puiul de găină este viu în oul încă nespart; acum e în avântul ei fuga de neoprit a mânjilor când li-s vrăjiţi ochii de soare. In fuga aceasta nu e zid să-i oprească şi nici tunet să le deslănţue spaimă în suflet. Numai ascunsul soarelui le-o poate ucide. Când vreun nor duşmănos li-l acoperă, se opresc ca aiuriţi de minciună, nechează a pustietate şi se întorc spre uşi de grajduri înfrânţi în ceeace a fost cea mai desăvârşită afirmare a fiinţei lor, fuga. Aşa fiind, va trebui să stea la locul ce i l-a ales Dana. O nouă dezertare nu poate folosi nimănui. Va trebui să se ducă. Şi se va duce (şe înşela singur) cu hotărîrea de a-i despica adevărul. Dana, să nu-ţi eşi din minţi. Nu te lăsa furată de propriile tale înşelăciuni. Te aduce spre mine un farmec. Scriu pentrucă trebue să consum un plus de gândire. Atât. Nu scriu pentru nimeni, în afară de mine. Când nu mai încap în hambarul ţestei, le dau afară. Aşa îmi ajung gândurile în cărţi. Ca un lest pe care îl lepăd ca să-mi pot duce înainte viaţa normal. Prin cărţi nu întind nicio punte între mine şi ceilalţi. Caută în ele rostul cernelei pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

care o împrăştie în apă caracatiţele. Mijloc de a mi se pierde urma. Atât. Drepturile tale la viaţă sunt sfinte. Eu mi le-am risipit pe ale mele. Dela patruzeci de ani în sus nu poţi fi decât un tolerat în viaţă. Dela vârsta aceasta trebue să te cuibăreşti numai în resemnare. Cine se lasă întârziat pe cărările tinereţii, e un rătăcit. Un rătăcit din acei cari şi când întreabă nu le mai răspunde nimeni. Ceeace înseamnă eliminarea totală din viaţă. Ţi-o spun, cu cruzime, Dana, fiindcă astfel de lucruri nu pot fi îmbrobodite. Şi nu ca să-ţi fac un rău, ci ca să te păzesc de un rău. Crede-mă. Nu am pus în cuvinte niciodată sinceritatea spuselor mele de acum. Şi să mai crezi că e pentru întâia oară când vorbesc astfel. In alte împrejurări similare sunt altul. Apar, cel puţin, altul. Şi apar altul, fiindcă nu oricine merită să i se arate adevărul. Tu — iată şi o mărturisire pe care n'aşi fi voit să o fac, — eşti singura care prin felul tău de a fi m'ai scuturat de orice falsitate. Să vezi în lucrul acesta, Dana, numai biruinţa ta. Ţi-ai dezarmat un adversar. Atât. Un adversar constrâns să spună adevărul. Prizonierii războinici o fac dezonorându-se. In cazul nostru, o fac onorându-mă. Deschide-ţi ochii mari şi priveşte-mă. Dă la o parte cărţile şi judecă omul care rămâne. Un vârstnic cu apucături înrăite de tabieturile singurătăţii. Te pot eu amesteca în ele, Dana? Aşi fi cel mai mare netrebnic, dacă nu ti-asi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

deschide ochii. Anii tăi pot fi ușor minți̦i. Tu dai sentimentelor tale numai împăcarea prezentului. Dar trebue să le croești și lor un viitor, Dana. Trebue să le cauți un tovarăș de totdeauna. Numai în baluri e frumos să dansezi gavota și valsul cu un partener înnălbit, uitat în grații desuete. Viața nu se sprijină pe impresiile de moment. Și nu noi suntem acei care putem impune vieții poftele noastre. Ori câtă împotrivire i-am arăta, viața ne supune. Suntem robii ei, Dana. Azi te poți înșela crezând că o poți stăpâni, va veni însă o zi când din înșelarea de azi nu va mai rămâne nimic. In fața acelei descumpăniri nu vreau să te aduc. Mă înțelegi, Dana? Și dacă o fac, e numai pentrucă te iubesc. Lasă-mă însă să te iubesc așa cum știu eu. Ași fi un mincinos dacă ți-ași spune că nu vreau să rămân lângă tine. Și poate că mai mult decât vrei tu, doresc eu lucrul acesta. Vârsta mea însă mă obligă, Dana, să port cu mine bucățica de ghiață care repune în funcție normală avânturile inimii. Să nu crezi că va fi mai mare suferința ta decât a mea. Tu abia ai început să urci viața. Eu o cobor acum, Dana. Adevăratele noastre drumuri ne îndepărtează mereu. Ca să ne întâlnim, trebue să le străbatem întors. Tu să cobori și eu să urc. Ori, aceasta ar însemna să-ți fur tinerețea. Și să mai știi ceva, Dana. Rapacitatea e încă una din legile care conduc viața. Așa cum dintr'un maldăr

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

de mere alegi şi dai laoparte pe toate câte au semnul nesănătăţii, până ce, în fine, te opreşti la cel mai frumos şi mai proaspăt rupt din creangă, aşa e şi în viaţă. In căutarea omului pe care îl vrea fiinţa voastră întreagă şi care întreg trebue să încapă în sufletul vostru, întâlniţi atâţi alţii, în faţa cărora vă opriţi o clipă. Atât cât vă este necesar să-i descoperiţi semnul nepotrivirii, ca apoi să porniţi mai departe, în căutare. Tu te găseşti acum in faţa întâiului om eşit în drumul tău şi te-ai oprit. Te-ai oprit în credinţa şi în simţirea că numai de omul acesta te poţi lega. Dai clipei de care ţi-am vorbit mai înainte durată de veşnicie. Viaţa însă e mai tare decât tine, Dana. Ea te ia fără să vrei de unde te-ai oprit şi te duce în faţa altui om. Şi e destul să ştii că mai e şi un altul, ca apoi să treci la alesul lor ca la alesul merelor din maldăr. Şi să mai afli încă un lucru, Dana. Alegerea aceasta nu e tributară niciunui sentiment omenesc. Nimic nu o poate împiedeca. Ea nu are nici lacrimă şi nici compasiune. Nu are nici chiar regrete. Ea calcă din ruină în ruină ca şi cum n'ar avea niciun amestec în producerea acestor ruini. Căci omul, Dana, ştiind că are dreptul la viaţa lui, nesocoteşte pe a altora. E şi aceasta o lege din acele care nu au fost făcute de oameni. Şi tot ce nu e făcut de om, e etern ca şi soarele...

Aşa îi va vorbi. Chiar mâine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Hotărîrea i-a adus liniște. Liniștea somnului pe care copiii o iau din cântecele de leagăn. Dintr'un asemenea cântec și-a luat-o și Neculai Brateș. Pentrucă altfel n'ar fi adormit cu acel zâmbet în față care nu e altceva decât chipul unei bucurii ce își face loc fără de intervenția conștientului.

Nu o mai văzuse pe Dana de câteva zile. Fugise de ea, căutând-o însă. Hotărîrea de a-i vorbi, îi va mai apropia odată. Profitând de această ultimă dată, va trebui să ia cu el tot ce poate lua un bărbat în amintirea sa din ființa unei femei care nu trebue să știe cât a fost de iubită.

Că va veni, Dana era mai mult decât sigură. Îi scrisese într'altfel ca întotdeauna și dacă niciodată nu a lipsit atunci când l-au ajuns chemările ei, mai puțin o să lipsească acum când altfel îi sună strigătul.

In adevăr, din camera ei țintuia poarta. De ori unde ar fi venit un sgomot, din casă sau din ograda din spate, ea spre poartă privea. Pentru ea toate se petreceau acolo.

Avea un freamăt în tot corpul, neîncercat încă. Freamătul din pragul marelor așteptări. Și în vine în atât îi bătea sângele, că aproape îi putea asculta loviturile lui în tâmple.

Știuse să-i scrie, dar cum îi va vorbi nu știa. Își dă perfect sama că e mult mai stângace acum când e în înțelesul întreg al dragostei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ei, decât atunci când din aceiaşi dragoste, nelămurită însă, se apropia de el fără să fie împiedecată de frâna niciunei şovăeli. Ajungând în faţa acestei paradoxale stări sufleteşti, Dana a putut să verifice prin propria ei experienţă că actele subconştientului au fermitate absolută, pe când cele ale conştientului sunt slăbite în manifestările lor de raţiune.

Iată că şi viaţa ei începe să se sprijine pe experienţe!

O teamă şi mai mare i se împânzise în suflet la gândul că nu se va putea aduna întreagă şi hotărîtă, în faţa lui Frère Culai. Şi e la o vârstă când asemenea slăbiciuni nu mai au ce căuta.

A auzit poarta.

— Frère Culai! au strigat ochii ei mai întâi.

— Frère Culai! a ţipat şi în inima ei sângele.

A deschis latina la întâmplare, la fel un caet, după care s'a regăsit în oglindă cu mâni care nu ştiau ce să facă şi cu foc nou în obraji.

— Frère Culai! i-au şoptit şi buzele, atât cât să ajungă şoapta până la urechi.

A fost întâia oară când nu i-a eşit înnainte.

Dar şi în Frère Culai era o schimbare. Nu ştia ce anume, dar nu mai semăna cu Frère Culai de până acum. Atât cât l-a putut zări prin fereastră, a putut să vadă că parcă mai greu îi apăsa capul între umeri şi parcă şi în mers are paşi mai svâcniţi ca de obicei. Mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/?id=1933-1947

mult nu a văzut. Pentrucă trebuia să se vadă şi pe ea. Şi în ea a putut constata mult mai multe schimbări.

L-a întâmpinat în hol cuconul Costăchel, care tocmai se pregătea să se ducă la Jockey.

— *O rara avis in terris*, da pe unde mi-ai umblat până acum?

— Au început colocviile, cucoane Costăchel. Nu mai pot lipsi. Numai la mari catastrofe mă mai pot abate dela Facultate.

— Nu te poate scuza nimic, Culai. Eşti un dezertor!

„Altă dezertare!" gândi Neculai Brateş.

— Şi, mă rog mătăluţă, ce catastrofă mi te aduce acum? Vreo colbăită?

— O colbăită, exact, da nu din cele ale noastre.

— Da din care, mă rog? Ai mai dat şi peste altele?

— A! dat Dana, nu eu.

— Dana!? se miră puţin cuconul Costăchel Boian.

— Da, pentrucă doamna Mihaela Ionescu Zaztavna este şi ea o colbăită. Ucide bietele fete cu latineasca dumisale.

— A! făcu a înţelegere cuconul Costăchel, datorită chemării Danei ai venit! Altfel...

— Niciun altfel, cucoane Costăchel! De cum încep colocviile şi până se sfârşeşte anul, nu mai sunt al meu. Nu mă mai învinovăţi.

— Bine, băeţaş! Să te cred şi s'o anunţăm pe Dana.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1933-1947

Apăsă butonul soneriei de două ori să vină fata din casă.

— Zâna, comunică duduei că a venit Frère Culai.

Zâna se supuse poruncii luând-o trăpușor spre odaia Danei. Și trăpușor o lua ca numai când știa că duce vestea cea bună.

— Eu am să vă las, Culai. Mă duc la club. Roxana trebue să pice și ea.

Cu gânduri care se încrucișau în tot felul în capul lui, Neculai Brateș n'a știut ce să răspundă. Da nici în încurcătură nu a rămas.

— Cine a botezat-o Zâna, cucoane Costăchel, când e atât de urîtă?

— Roxana, Culai. Jumătate din Pohoarna de ea e botezată. Nu uita însă că la vârsta botezului toți copiii sunt frumoși.

A apărut Dana și în spatele ei Zâna, și mai urîtă când i se încreța obrazul a bucurie.

— Frère Culai, niciodată n'am fost atât de nenorocită ca astăzi. Dacă îmi ești cu a-adevărat prieten, aliază-te cu mine și hai s'o omorîm pe doamna Mihaela Ionescu Zaztavna.

— Gata oricând, Dănuțo! se oferi cercetășește Neculai Brateș.

— Dragii mei, complice la asemenea crimă nu vreau să fiu. Plec, dar, ca vechi magistrat, vă pot da un sfat: feriți-vă de corpuri delicte.

Cuvintele din urmă ale lui Costăchel Boian au răscolit în amintirea lui Neculai Brateș.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

I le-a mai spus cineva. L-a mai făcut careva atent în ceeace privește corpurile delicte. A, chiar cuconul Stejărel Racotă, atunci când a venit vorba de maimuțoiul dăruit Dancl! E un făcut parcă să auză astăzi cuvinte ce i s'au mai spus! In repetirea lor nu e oare un semn? L-a făcut dezertor Dana, și l-a făcut și cuconul Costăchel. I-a pomenit de corpuri delicte Stejărel Racotă, și asupra lor i-a atras atenția și cuconul Costăchel. Innaintea cataclismelor semne de tot felul se arată. Apar stele care nu au mai fost, pisicile își schimbă mieunatul, câinii urlă a pustie, unele icoane se clatină dela sine în pereți, din lună muște balaurii și în cimitiruri es din morminte morții la sfat. Cam din soiul acesta de semne par a fi și repetirile de astăzi. Cel puțin le simte așa. Semne prevestitoare de catastrofă.

Rămași singuri, Neculai Brateș se arătă oarecum grăbit.

— E, Dănuțo, hai și-mi arată cu ce vă ai necăjește doamna Zaztavna.

Dana umbla și ea să descopere oarecari semne noui în purtarea lui Frère Culai, dar cum nu se iviseră încă semnele așteptate, se întristă puțin. Motivul, pentru a nu fi silită să-l spună pe cel adevărat, inventă altul.

— Frère Culai, sunt supărată.

— La vârsta ta n'au caracter grav supărările, Dănuțo. Se nasc din nimic și trec ca nimic. E, mi-arăți acum cu ce vrea să vă în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

funde doamna Mihaela Ionescu Zaztavna? reveni în matca întâiei întrebări Neculai Brateş, înţelegând că, fără să vrea, aşa cum a început, i-a deschis singur poarta pe care vroia să i-o interzică.

— A, închipueşte-ţi Frère Culai, că am putut s'o scot la capăt şi fără de ajutor! Ştii, văzând că n'ai venit ieri, şi că poate n'ai să vii nici astăzi, m-am aşezat la treabă. M-am chinuit eu ce m-am chinuit, da am rezolvat toate chestiunile.

— Bravo! atunci... şi cum după un pas făcut de Neculai Brateş, înnapoi, Dana a înţeles că ar vrea să plece, în isteţimea ei a găsit mijlocul să-l oprească.

— Da, dar trebue să-ţi arunci ochii, să nu fi făcut vreo greşală. Ia poftim matale, Frère Culai, şi nu mai da bir cu fugiţii!

S'a supus. Nu atât cuvintelor cât braţului ei ancorat de al lui.

Ajunşi, caetul îi aştepta deschis. Dana l-a luat în mâni, a cetit ceva în ropot de jumătăţi de cuvinte ce păreau a nu aparţine niciunei limbi şi constatând că totul e perfect şi că nu mai e nevoe de nicio verificare, l-a închis, încredinţându-i şi o misiune de planor.

— Destul cu dumneata!

Dumneata era caetul, intrat în vrie şi căzut lângă masă.

— Sunt foarte supărată, Frère Culai.

— Pe cine sau pe ce, Dănuţo? s'a hotărît Neculai Brateş să-i ceară preciziunea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaneasca.ro/mdrr1933-1947

— Pe matale şi pe viaţa asta! spuse cu o afectată amărăciune în cuvinte Dana.

Fotoliul care îl îmbrăţişase pe Neculai Brateş, gemu. Vorbele Danei i-au dat greutate de plumb lui Frère Culai.

O privia continuu, fără să ştie ce să-i răspundă, şi, într'adevăr că era alta acum.

Văzându-l cu totul nelămurit, Dana dădu întindere nouă explicaţiei.

— Pe matale ca autor şi pe viaţa asta care îngădue mişelii!

Intinderea explicaţiei l-a încurcat şi mai mult. Pironit în anxietatea frământării lui sufleteşti, racorda totul neliniştii sale. Ceeace îl făcu să reducă la cel mai simplu înţeles cuvintele Danei.

Faptul adeverea încă o legiuire a vieţii. Te slujeşte inteligenţa numai când judeci pe altul. *In foro conscientiae,* aşa cum ar spune Costăchel Boian, pledoaria cauzelor e cumitor de săracă. Numai aşa se explică deficienţa prinderii spuselor Danei, în relieful cuvenit.

In orice caz, trebue să fie atent, foarte atent, pentrucă, după cum începe a se schiţa în schimbarea Danei dragostea lor, desfăşurarea tinde spre catastrofă. Viaţa îngădue mişelii şi autorul lor este el. Preciziunea este în forma ei absolută. Degetul fatalităţii începe să apese în bubă.

Văzându-l şi mai nelămurit, Dana şi-a reluat cuvântul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Ţi-am cetit sâmbătă noaptea *Noua Sahară*. E romanul pentru care Academia ţi-a dat Marele Premiu şi pentru care eu, în calitate de Hiper-Academie, ţi-aş da muncă silnică pe viaţă.

Părând a se abate pericolul, Neculai Brateş îşi regăsi întreaga stăpânire de sine.

— Dacă l-ai fi cetit ziua, sigur că mă bucuram de circumstanţe atenuante.

Replica a căzut repede.

— Şi numai în cazul necetirii lui aşi fi făcut şi eu ceeace a făcut Academia. Asta, ca să fim chit! L-am cetit noaptea, Frère Culai... Uuu! da tot n'ai mai învăţat să-ţi faci nodul lavalierei!? Ce e sgărduţa asta, Frère Culai!? Aşa te-am învăţat eu?

I-a mai arătat odată. I-a desfăcut-o şi i-a înnodat-o aşa cum numai ea ştia s'o înnoade.

— Dacă aşi fi soţia matale, Frrère Culai, şi dacă te-aşi găsi continuu în neregula asta, ţi-aşi tăia regulat dulciurile dela masă.

In jocul de-a baba-oarbă al dragostei lor, glasul prudenţei a strigat în Neculai Brateş: foc.

— Te întreb încă odată, dece citeşti noaptea, Dănuţo?

Prea ocupată cu facerea lavalierei, nu a auzit. Cuvânt a dat numai gândului ei, suprapus faptei.

— Aşaaa! şi acum să trecem la cele legale în asemenea cazuri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Şi a trecut, lungind vorbele cu profesională obişnuinţă de comisar, al cărui singur titlu academic este rutina.

— Având în vedere, că domnul profesor universitar Neculai Brateş s'a supus cu toată bunăvoinţa corectării lavalierii, care, în urma binefăcătoarei intervenţii a domnişoarei Dana Boian a devenit din sgardă, cravată;

având în vedere, că domnul profesor universitar Neculai Brateş, a promis solemn că nu va mai apare în faţa domnişoarei Dana Boian, cu lavaliera...

— Da asta ce mai e, Dana?

— Închei procesul-verbal de contravenţie, Frère Culai. Te-am iertat destul până acuma.

— Şi?

— Şi la o nouă abatere dela îndatoririle ce le ai faţă de legi şi Dana, vei fi sancţionat în consecinţă.

— Bun! şi cum sancţiunile i-ar fi putut împinge din nou spre foc, Neculai Brateş nu a mai stăruit în aflarea lor. Răspunde-mi acum, te rog, la ce te-am întrebat.

— Da ce m-ai întrebat, c'am uitat?

— Dece citeşti noaptea.

— A, da. Fiindcă numai noaptea mă câştigă întreagă, Frère Culai. Nu ştiu dece, dar trăesc în toate cărţile care le citesc noaptea. Noaptea mă pot aduna întreagă, din toată risipa zilei.

Ne mai potrivindu-se statul în picioare la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cele ce avea de spus, s'a aşezat în perechia fotoliului în care sta Neculai Brateş, despărţiţi fiind numai de o mesuţă şi o glastră.

— Noaptea, Frère Culai, orice aşi ceti prinde viaţă. Se transformă într'un teatru viu totul. Noaptea râd şi plâng, cu râsul şi plânsul din cărţi. Şi apoi, noaptea are un ecou al ei, în care răzbat înmiit de mărit toate durerile şi toate bucuriile. Nu este aşa, Frère Culai?

— Te ascult, Dana. La urmă, când vei sfârşi, poate că voiu avea un cuvânt de spus.

— Consider noaptea drept microscopul vieţii, reluă Dana, punând în toată fiinţa ei prestanţa unei vârste mai mari. Să nu râzi de cele ce am să-ţi spun, pentrucă nu e o glumă. Noaptea mă simt şi mai inteligentă decât ziua. Toate problemele care mi s'au pus până astăzi, le-am deslegat noaptea. Ziua mă pierd în nimicuri şi mi-e rupt gândul de toate fleacurile. Să încheg ceva, nu pot. Ziua sunt ceeace mă poţi vedea, o elevă. Şi şorţul de şcoală e cea mai potrivită haină pentru ceeace sunt ziua. Pentru ce fac şi pentru ce vorbesc. Noaptea însă simt altă rochie pe mine. Noaptea am trenă şi grand décollté, uşoare umbre în jurul ochilor şi înţelegere a tot ce stă ascuns în cuvinte. Am impresia, Frère Culai, că noaptea pot oricând juca rolul unei femei rutinate. Mă crezi?

Nu numai că o credea, dar era şi convins

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Frère Culai, deoarece îi vorbia şi ziua aşa cum multe femei nu pot nici în noapte vorbi. Dar faptul l-a şi îngrijorat. Dacă Danei, la anii care îi are, i s'ar mai putea spune copil, judecată după cele ce poate gândi, e mult trecută de vârsta aceasta. Lupta pe care trebue să o dea, e grea. Se arată a fi chiar imposibilă. Ei nu-i mai poate tăia popa limba, dacă nu tace, şi nici nu poţi să-i mai spui; asta n-ai s'o mai faci. Ceeace a început să facă, nu poate sfârşi în faţa unui singur hallt. Şi nu mai departe decât ieri noapte i se deschisese drum luminos în toată negura asta. Crezuse că îi va putea vorbi aşa cum gândise, şi astăzi!...

— Dănuţo, te-am ascultat şi parcă n'aşi mai vrea să te ascult astfel. Văd că ai puteri să fugi spre capătul celălalt al vieţii. Dă-le laoparte, Dănuţo. Rămâi cu ce trebue să aibă anii tăi. Te vreau în şorţul de elevă, nu în rochia cu trenă şi cu înţelegere a tot ce stă ascuns în cuvinte. Nu ai încă dreptul la nopţi albe. Mă înţelegi? Nopţile tale trebue să fie pline de somn, nu de gânduri. Ziua, stoarce din trupul tău toată energia prin fugă, jucând tennis, dansând, iar noaptea odihneşte-l şi pregăteşte-l pentru altă fugă, pentru alt dans, pentru alt joc de tennis. Voi v'aţi cam pierdut minţile, Dana.

— Care voi, Frère Culai?

(Voi, femeile, era să-i răspundă, dar frâna gândului a căzut la timp).

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index 1933-1947

— Voi, în fine, așa zisul sex slab din care faci și tu parte.

— Și dece ne-am pierdut mințile? Ia să te judec eu în numele tutulor! zise Dana, hârșind fotoliul, în așa fel ca să-l aibă în față pe Neculai Brateș.

— Vi le-ați pierdut, Dănuțo. In anii tinereții, ai adolescenții mai bine zis, vreți să fiți mai bătrâne, și în anii bătrâneții nu stiți ce să mai faceți ca să păreți mai tinere. Cu alte cuvinte, vă scurtați la început tinerețea, ca la sfârșit s'o lungiți. Și până la urmă, rămâneți niște păcălite, pentrucă de scurtat ...iți s'o scurtați, dar s'o mai lungiți de unde a oprit-o natura, e imposibil!

— Nu e puțin desuetă morala matale, Frère Culai?

— Dana, Dana! clătină profesoral din cap Neculai Brateș, calci cu pași giganți. Dacă, într'o privință, e... cum să spun?... hai să întrebuințez un cuvânt străin, *flatteur* să ai o inteligență cu mult răsărită deasupra celor ce normal revin vârstelor, din alt punct de vedere privind, inteligența prea mare poate fi și dăunătoare.

— Ești pentru mediocritate, Frère Culai?

— Sunt pentru desvoltarea normală. Și mai sunt împotriva oricărei siluiri a naturii. Dar, să revenim...

— *À nos moutons,* complectă Dana.

— Perfect zis! consfinți Neculai Brateș. Și acum spune-mi, te rog, dece muncă silnică?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Pentrucă nu cred viaţa aşa de netrebnică, după cum o arăţi matale în cărţi.

— La vârsta ta ai dreptate s'o vezi într'altfel. Află însă că nicio imaginaţie nu poate întrece viaţa. In manifestările ei nu se isbeşte de niciun imposibil. Se rostogoleşte aşa cum cade din jocul întâmplărilor. Aşa după cum o biciue dela spate patima, viţiul, inteligenţa, prostia, ura, cupiditatea, boala. Noi, în marea noastră orbire, alergăm după ea, în loc să fugim de ea. Frumoşi sunt numai anii copilăriei, din care nu ştim să întindem cât trebue. Dimpotrivă, nu ştim ce să mai facem ca să-i scurtăm. Eu, Dana, fiindcă te simt ajunsă la o răspântie şi fiindcă eşti foarte aproape de sufletul meu prin delicateţa ta şi prin tinereţa ta albă, care se încălzeşte la întâiele raze ale vieţii, aşi voi să-ţi deschid ochii mari, ca să poţi privi rece toate înşelările care se apropie de tine. E mai mult decât netrebnică viaţa; e ticăloasă.

— Dece mă înspăimânţi, Frère Culai? îl întrebă Dana, cu voce în care răsbise cu adevărat spaima. E drept, simt şi eu că viaţa e o luptă. Propriu zis, n'o cunosc. Până acum am luat contact cu ea din cărţi. Viaţa din cărţi o găsesc însă... vezi, o pun în comparaţie cu un element pe care nu-l cunosc, ajungând şi la concluzii! Poate că sunt false concluziile mele, nu ştiu, nu le susţin cu tărie, mi le strecor totuşi. Prea e brutală, aspră şi col-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ţuroasă viaţa din literatura de acum. Matale ştii că citesc mult. In literatura mai veche am găsit altfel de viaţă. Mai blândă, mai frumoasă, mai dorită, mai parfumată.

— Ştiu, ştiu că citeşti, Dănuţo, dar nu de lucrul acesta mă îngrozesc. Mă îngrozesc de felul cum îmi vorbeşti. Mă îngrozesc cu ce gânduri grele, aspre şi colţuroase, ca să întrebuinţez cuvintele tale, îşi umple capul un copil ca tine! Căci orice mi-ai spune, tot un copil eşti.

— Aici mă despart de matale, Frère Culai. Şi mă mir că şi matale faci parte din acei care înţeleg prin copil mintea fără de niciun tentacul îndreptat spre viaţă. In flagrant delict de lucrul acesta eşti prins chiar acum. Ţi-o spun şi te rog să nu te mai îngrozeşti. Te găseşti în odaia mea de aproape o jumătate de oră. N'ai fumat nicio ţigară, Frère Culai! Matale, care când te găseşti în sufragerie, în salon sau în biroul lui papa, eşti veşnic cu dânsa între buze! Sigur că ţi-ai spus: în camera unui copil nu pot fuma. Şi ca o drept consecinţă, n'ai fumat. Cu aceasta m-ai rănit, Frère Culai. Şi dela matale nu vreau să primesc nicio rană. Mă înţelegi, Frère Culai? îl întrebă Dana, sculându-se din fotoliu şi îndreptându-se spre Neculai Brateş. Dacă şi matale te numeri printre acei care socotesc că numai mariajul sfârşeşte copilăria unei fete, te înşeli şi matale tot atât de dureros cât se înşală toţi care cred aşa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Scrisoarea de ieri nu e a unei copile. Şi nici nu e un fapt negândit. Să n'o priveşti ca pe-o copilărie. M-ai sdrobi, Frère Culai. Nu ţi-am scris-o cu mâna; cu sufletul ţi-am sgâriat-o. Nu e un joc; e un act al vieţii mele, care, înspăimântată dece aude, şi dece citeşte despre viaţă, vine şi cere un sprijin. Să nu i-l refuzi, Frère Culai. Haide, scoate-ţi tabachera şi fumează. Te vreau mai mult ca oricând în ceasul acesta pufăind din ţigară, aşa cum pufăi în sufragerie. Te vreau cu scrum căzut pe reverul hainei şi cu capul legat în turban de fum. Sunt rugăminţi care nu se repetă, Frère Culai, şi rugămintea mea e din acestea. Repetirea ucide încrederea în ceeace ceri, şi eu nu vreau să-mi ucizi încrederea în mata. Am întâlnit în Noua Sahară un sentiment care nu poate fi înţeles de mine. Un sentiment care mi-a vărsat leşie în suflet.

— Dana, Dănuţo, mă cutremur ascultându-te!

— Nu te mai cutremura, Frère Culai, şi nu mă întrerupe. Că Petruş Arbore iubeşte pe Mariana Pancu, soţia celui mai bun prieten al său, Dorel Pancu, o înţeleg. O înţeleg şi pe Mariana Pancu. Ceeace nu înţeleg însă şi n'am să înţeleg niciodată, e drumul pe care merge Petruş Arbore, în scopul de-a despărţi-o pe Mariana de Dorel.

— Dănuţo, nu e pentru tine...

— Frère Culai, cărţile sunt scrise pentru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/nr1933 1947

toţi câţi ştiu să citească. Ceeace nu e pentru cetitorul în mâna căruia a căzut cartea, fii sigur că rămâne nesesizat de el. Ceeace trece însă şi prin judecata lui, fie că judecata lui e defectuoasă sau nu, e şi pentru el. Aşa că, nu mă mai pune la oprelişti nemeritate. Abia astăzi îmi dau seama cât de inteligentă a fost Mica, acum doi ani, când de ziua aniversării mele mi-a dăruit acele două ore din zi, numai ale mele. Nu fi mai prejos decât Mica, Frère Culai. Adică mai mamă decât mamă-mea, ca să nu zic mai catolic decât papa. Petruş Arbore n'o iubeşte pe Mariana. Nu poţi iubi o fiinţă pe care tu o deslănţui chinului. In afară dacă Petruş Arbore nu e un scelerat. Căci numai un bolnav poate şopti zilnic prietenului său, ştiind bine de ce reacţiune poate fi capabil la auzul celor şoptite: Dorel, bagă de samă, Mariana face aşa, Mariana drege aşa. Dorel e un brutal. Dorel judecă numai cu pumnul. Asta o ştie bine Petruş şi o şi vede chiar. Pentrucă judecata lui Dorel lasă urme. Iată, cu toată brutalitatea lui, îl înţeleg şi pe Dorel. Aşa ştie el să rezolve şoaptele celui mai bun prieten. Dar spune-mi, cum aşi putea să-l înţeleg pe Petruş Arbore, care s'a hotărît să recurgă la şoapta mincinoasă, numai ca, după ce s'o desgusta Dorel Pancu de soţia lui, ce nici cu pumnul nu mai poate fi stăpânită, şi o va alunga, să poată să şi-o apropie!? E aceasta iubire, Frère Culai!? Se poate numi sentimentul acesta dragoste!?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

— Este viaţa, Dana! Viaţa despre care ţi-am spus adineaori că e ticăloasă. Acum îmi pare bine c'ai dat peste una din ticăloşiile ei. Aşa îţi vei da sama într'o măsură oarecare, ce înseamnă viaţa pe care voi o doriţi atâta.

— E poate şi cauza care m-a făcut să-ţi scriu cum ţi-am scris, Frère Culai. Viaţa aceasta, ticăloasă cum o numeşti, mă chiamă. Pot eu intra singură în ea? Alături de matale, îmi dau sama că nu mă voiu pierde. Ajunsă aci, e greu să mă mai întorci la scrisorile parfumate şi colorate. Nu le-am avut în stimă nici când am avut patrusprezece ani, dar...

— Dana, opreşte-te. Din câte mi-ai spus până acum...

— Dece îmi tai cuvântul, Frère Culai?

Cu încă un pas făcut, a fost lângă dânsul.

— Dece nu mi-l respecţi, Frère Culai? Crezi poate că spun o lecţie învăţată pe din afară? Sunt sigură că nici atunci n'aşi şti-o atât de bine ca acum când îmi fură vorbele din tainiţa inimii. Dacă aşi fi o străină şi dacă nu m'ai fi văzut cu şorţul şcoalei, sunt iarăşi sigură că m'ai fi ascultat şi cu sufletul, nu numai cu urechia. Să te las înşelat de o stamba, nu pot, Frère Culai. De aceea te rog, să dai cuvintelor mele toată greutatea înţelesului care îl poartă. Nu le-am spus fiindcă erau un prisos de dăruit întâiului venit să le ia. Iar dacă ţi le-am spus matale, e numai din cauza că numai mata le meriţi. Te-au zidit în mine cărţile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
evoluția romanului românesc 1933-1947

M-ai hrănit cu linguriţa, dându-mi în fiecare pagină cetită putere să văz tot mai departe. Cuvântul ţi-e mereu cald şi totdeauna nou. Legat unul de altul, scapără. In atât eşti de mare şi de apropiat de mine, că am ajuns să-ţi socotesc necesare şi micile neglijenţe pe care le catalogasem ca defecte până acum. Lui Dodo nu i-ar sta deloc bine pe haine scrumul scăpat din ţigară, cum deasemeni nu i-ar sta bine nici meşa asta de păr răsletită de rest aşa cum a dus-o întâmplarea.

A' întins o mână, nu să i-o îndrepte, ci ca să i-o mângâie. Şi s'a aşezat pe braţul fotoliului, aducând cu ea dogoare. Neculai Brateş pierduse iniţiativa gesturilor de apărare.

— Ţi-am spus că te-au clădit cărţile în mine. Crezi că există vreo putere care să te dărâme?

— Dana, aluneci fără să vrei spre...

— Nu, nu, te înşeli, Frère Culai. Şi matale nu ţi-e permis să te înşeli. Nu alunec; am pasul sigur pe un drum care nu poate fi o minciună. Puţină dreptate îţi dau ca să te miri de cuvintele mele. Nu m-ai auzit niciodată vorbindu-ţi astfel. Şi astăzi, când am scos din sipetul sufletului la lumină tot ce am adunat în el şi a crescut în el, matale te găseşti ca în faţa unui lucru neaşteptat. Iţi admit în parte surprinderea. In mine s'au adunat însă încet, cu timpul, şi au crescut încet, pe măsura înţelegerii. Am trecut de şaptesprezece ani, Frère Culai. Dacă şortul Ancăi Doamna mai pare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaneasca.ro/md/ 1933-1947

potrivit corpului meu, rămâne totuşi un lucru de pod pentru mintea unei fete la vârsta aceasta. Te-am auzit odată, sau poate că e scris în cărţile matale, că viaţa noastră e scurtă. Sunt de părerea matale, Frère Culai, dar nu e chiar aşa de scurtă după cum o socotiţi. Şi o socotiţi mai scurtă decât este fiindcă nu ne-o lăsaţi începută de când începe ea. Aici este greşala mare pe care o faceţi. Am învăţat şi eu că în viaţă totul este subordonat echilibrului. Dece atunci nu vă smulge nicio mirare maturii şi bătrânii rămaşi în multe din manifestările lor copii, şi numai în faţa copiilor cu gând şi faptă maturizate vă înspăimântaţi!? Dece nu vă supuneţi acestui echilibru, cu o egală atitudine şi pentru unii şi pentru alţii!?

— Dana, Dănuţa mea...

— Aşa, Frère Culai! Crede-mă că mă simt în drept să fiu a matale.

— Dana, lasă-mă, nu asta vreau să spun. Asupra altui lucru vreau să te fac atentă. Sunt prea coapte de gând cuvintele tale. Ţi-au omorît copilăria, Dana, şi cine fură din copilărie, fie şi o clipă, e un netrebnic. Faţă de tine nu vreau să cad în greşala asta. Şi poate că numai faţă de tine lupt să nu greşesc astfel. Simte, din atât cât ţi-am spus, cât e de mare dar şi cât de curată e dragostea mea pentru tine.

Dana i-a luat capul într'amândouă palmele

Muzeul Digital al Romanului Românesc

şi i l-a încălzit cu foc din cuvinte şi cu vapae din sânge.

— Frère Culai, numai cu un singur cuvânt, cu unul numai, ai dăltuit Dumnezeul celei de a doua credinţi a mea.

— Dănuţo, n'am terminat. Eu te rog să îmbraci dragostea mea în hainele ei adevărate. Nu mă sfiesc de loc să-ţi spun că te iubesc. Iată, am întrebuinţat un cuvânt şi mai întregitor. Dar te iubesc aşa cum o meriţi şi cum trebue să te iubesc, chit că pentru acest *cum trebue,* mă aflu în duşmănie cu propria mea conştiinţă. E bine să ştii şi asta, fiindcă vreau să dau înţelegerii tale reazimul la care are tot dreptul. Să nu crezi că pun înnainte scutul de carton al prejudecăţii. Nu, viaţa o pun. Şi ca să vezi că numai viaţa o pun, iată, am în ochi frăgezimea părului tău. L-am atins şi atingându-l i-am simţit viaţa. Il strâng în pumn, priveşte-l, îl reduc până la nefiinţă fizică, şi în clipa când îi dau drumul se destinde ca un arc de oţel spre învoalta lui răsvrătire. Iar în palmă a lăsat amintirea vieţii, pentru cel ce ştie să adulmece viaţa. A rămas parfumul lui. Ingrămădeşte acum într'un pumn de-al tău tot părul meu dacă poţi şi strânge-l. Liberându-l, va rămâne aşa cum l-ai strâns, aspru, îngrămădit şi mort, ca o mătasc de popuşoiu uscată pentru veşnicie de arşiţa soarelui. Parfumul lui? De lemn mâncat de carii; de ploşniţă ucisă cu zile înnainte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1933-1947

S'a oprit. Vroia să prindă efectul, dacă a fost convingător sau nu.

— Iar greşeşti, Frère Culai. Greşeşti cum nu ţi-e permis să greşeşti. M-ai tratat din nou în copil, agăţat numai de superficial. Mă crezi şi pe mine una din multele fete care se pot amoreza de-o mustaţă tăiată à la Barimmore; de-o frumuseţe fizică sclivisită până la perfecţie, dar care, nu e altceva decât sicriul unei inteligenţi moarte; de-o... mai ştiu eu ce!? Poate şi de-o splendidă ilustrare sportivă, căci sunt destule fete care-şi înmulţesc caloriile sângelui, după cum se arcuesc mai bine şi mai frumos muşchii atleţilor. O asemenea apreciere mă jigneşte. Dacă aşi fi şi eu una din fetele cele multe, desigur că m-aşi simţi mai profund emoţionată de nimicurile lui Dodo, de felul cum îşi povesteşte isprăvile, de modul cum îşi dresează caii, de chipul cum dă el înnălţime de artă faptului că a putut să-şi treacă pur-sângele peste un şanţ mormânt, şi de altele multe cam de felul acesta. Eu te rog să nu mă amesteci în numărul lor. Adevărata viaţă pentru care am înclinare, nu e aceea din destinderea părului, ci acea din spiralele minţii. Dacă viaţă se numeşte orice se naşte, trăeşte şi moare, socotesc că şi mai mult are dreptul la acest cuvânt fiinţa care îşi poate împinge viaţa, prin propriile ei puteri, dincolo de moarte. Şi dincolo de moarte numai spiritul o împinge... Da dece te uiţi iar cu atâta mirare la mine, Frère Culai?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr:1933-1947

In adevăr, Neculai Brateş o asculta uimit. O asculta şi nu-i venea să creadă, că Dana vorbeşte. Ceeace ajungea în urechile lui erau cuvinte gândite de o femeie matură, nu de un copil ce mai are încă în ochi lumina oarbă, din ochii mânjilor în fugă.

— Cum să nu mă uit, Dana! Constat, şi nu cu bucurie, că ai îmbătrânit cu mult peste anii care îi ai. Mă întreb cu ce-ai să rămâi tu din copilărie, mai târziu? Amintirile copilăriei sunt cel mai cald balsam al bătrâneţelor. Tu n'ai să-l ai, Dana. Ai să te cauţi copil, adolescentă, şi n'ai să te găseşti, pentrucă pe anii copilăriei tale i-a dat laoparte puterea de gândire a unei minţi mature.

— Şi de data asta te înşeli, Frère Culai. Dece să crezi că n'am amintiri din copilărie? Maimuţoiul pe care mi l-ai dat când am împlinit cincisprezece ani, aparţine copilăriei mele. Şi numai atât dacă ar fi să am din copilărie, şi mi-ar fi destul. Cred că bătrâneţele nu au nevoe de balsamul massei de amintiri, ci de intensitatea amintirilor. Maimuţoiul matale a umplut doi ani din viaţa adolescenţei mele. Şi crede-mă, oricâte alte cauze ale amintirilor s'ar fi ivit, nu ar mai fi avut loc, pentrucă maimuţoiul matale pusese stăpânire pe tot timpul pe care îl aveam atunci hărăzit micelor mele bucurii interioare. Aşi putea spune că el a fost stăpânul celor două ore din zi dăruite de Mica numai mie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Am o curiozitate, Dana. Să te văd din ascuns, în clasă, prinsă în ritualul disciplinei şcolare. Vreau să văd cum reacţionează fiinţa ta, în tăcere, în faţa atâtor nimicuri şcolare. Zic nimicuri, raportându-le la înţelegerea ta.

— N-ai vedea mare lucru, Frère Culai! Personalitatea firii mele este absentă în orele de şcoală. Mi-o anulează ochelarii doamnei Mihaela Ionescu Zaztavna, diriginta noastră. Nici nu bănueşti cât de bine ştiu să par avidă de preceptele ei! Chiar când se întrece în nimicuri. E, am sau nu am dreptate?

— In ce, Dănuţa, căci nici nu mai ştiu despre ce era vorba, în atât m'ai uluit?

— In cecace înţeleg eu viaţa. Matale ai închis-o în formula fizică; eu în acea a spiritului. Zi că nu este aşa!

— Aşi zice, da am prins teamă că pentru orice aşi zice, eşti gata să-mi spui că iar mă înşel.

— Spun numai când cu adevărat te înşeli, Frère Culai.

— Gândind, aşa este cum spui tu.

— E, vezi!

— Dar numai când gândeşti este aşa cum spui tu. Numai când treci viaţa prin filtrele minţii cu mari puteri de selecţie, este aşa. Formula ta este o foarte bună formulă de laborator. Viaţa nu ne-o petrecem însă numai în laborator, numai gândind asupra ei. Dincolo de laboratorul gândirii devenim cu toţi robii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuseum.ro/mdrr1933-1947

celeilalte vieţi, fizice cum ai numit-o tu. Şi viaţa fizică are legile ei imutabile, Dana. Nu poţi altoi o ramură tânără pe un trunchi bătrân. Ramura tânără moare şi în trunchiul bătrân rămâne rană. In viaţa fizică — vezi, nu-i zic într'altfel, ca să rămân în formula ta, — căutările dela viaţă la viaţă se fac numai pe bază de asemănări organice. In pădurile de stejari cresc numai stejari. Intr'o pădure de stejari bradul moare. Aşa cum într'o pădure de brazi moare stejarul. Viaţa fizică nu se împiedecă de spirit. Spiritul este o anexă a ei, aşa cum este o decoraţie pe pieptul unui ostaş. Şi căutările dela viaţă la viaţă nu cad în sarcina spiritului, Dana. Soliile lor sunt încredinţate sângelui, învolburărillor tinereţii, şi, mai ales, împărăcherilor de-o vârstă, care nu au nevoe de spirit ci de înfrăţirea posibilă în aceiaşi vibraţie, aceiaşi ori de subt care unghi ar fi privită.

Cum Dana aştepta cu nerăbdare să termine Frère Culai, Neculai Brateş a deschis nerăbdării ei o paranteză.

— N'oi fi vrând să spui că şi acum greşesc!?

— Dacă n'oi fi greşind, eşti totuşi, în formularea matale, absolut. Şi nu numai dela doamna Mihaela Ionescu-Zaztavna ştiu, că nicio regulă nu e absolută. Toate îşi au excepţiile lor. Sunt poate şi eu o excepţie, dar, în ce mă priveşte, eu sunt regula şi toţi ceilalţi excepţia. Şi, spiritual, Frère Culai, nu este tânăr

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

sau bătrân, după cum îi e părul negru sau alb. Cel mai pătrunzător şi mai tânăr spirit s'ar putea întâmpla să aibă barbă de patriarh. Tinereţa spiritului constă în ceeace poate despica vorba şi adânci cuvântul. Şi dece poate clădi mai mult şi mai frumos cuvântul are nevoe dragostea mea. Înţelegi, Frère Culai?

Neculai Brateş nu se prea arătă că a înţeles. De un asemenea înţeles vroia chiar să fugă, deoarece în faţa unui asemenea înţeles nu mai are cum să se împotrivească.

— Că este aşa, reluă Dana, umplând golul lăsat de Neculai Brateş, am putut să verific prin propria mea experienţă. Nu mă sfiesc să ţi-o spun. Nimic nu dă mai mult linişte tinereţii mele, decât cetitul. Când noaptea vrea s'o târască în svârcolirile jocului ei, aprind lampa şi citesc. Nu păli, Frère Culai, şi înţelege-mă. Cetitul, ascultarea unui om dela care aflu lucruri noui, mă scutură de tot ce mă poate pune în tulburare, îmbăindu-mi şi trupul şi sufletul în apă vie. Şi-mi dau depe acum seama, Frère Culai, că oamenii aceştia sunt rari. Şi numai când întâlneşti unul, simţi cu adevărat cât de nevolnici şi egali în nimic sunt toţi ceilalţi. Dar cu aceasta nu umplu numai, numai... oh! nu găsesc cuvântul care îmi trebue! Ajută-mă, Frère Culai. Frère Culai, îi luă ea iar capul în pâlnia palmelor, da dece atâta spaimă în ochii matale? De unde ai adunat-o şi ai adus-o toată în ochi!? Limpe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mon1933-1947

zeşte-i, că altfel mă superi. Dacă din cuvintele Dănuţei ai adunat-o, alung-o, fiindcă numai în faţa lui Dumnezeu ar mai putea să vorbească astfel Dănuţa. Lui, ca unui duhovnic, şi matale, ca singurului ei prieten. Aşa, aşa Frère Culai, svârle-o în vânturi, pentrucă între noi doi nu mai stă niciun semn de mirare.

Rămas însă în urmă cu gândul, Neculai Brateş se căznea să afle el cuvântul negăsit de Dana.

— Ce-ai vrut să spui adineaori, Dana? Ce cuvânt nu găseai?

— A, acolo te gândeşti!? Vorbeam, parcă, de rarii oameni pe care poţi să-i întâlneşti. Unul din rarii aceştia eşti şi matale. Şi dacă pot umple şi da laoparte nopţile, cu ce aflu dela mata, trebue să mai adaog că lângă nimeni altul nu mă simt mai mândră, decât când trec alături de matale pe stradă. Iată-mă prinsă şi în nimicurile vieţii. In acea viaţă căreia matale vrei să-i acorzi întâietatea. Nici nu bănuieşti prin ce strivire sufletească trec mai toate colegele mele, ştiind că numai mie îmi este permis de şcoală să pot fi însoţită pe stradă de un străin de familia mea. Dar numai când acel străin este Neculai Brateş.

— Chiar şi când îl întâlneşti pe Neculai Brateş beat? o întrebă Frère Culai, ca şi cum despre altul ar fi fost vorba.

— Poate mai mult ca oricând atunci!

In ochii lui Neculai Brateş s'au aliniat din

Muzeul Digital al Romanului Românesc

nou semnele de mirare. Ceeace o făcu pe Dana să treacă şi nepoftită la explicaţie.

— Da, pentrucă nimeni nu te poate birui atunci, decât Dănuţa. Atunci numai de cuvântul meu asculţi, Frère Culai. Ar putea fi altceva cu care să mă mândresc mai mult!? O, biata de'ea Aniuta!

In Neculai Brateş s'a strâns un arc, gata să plesnească.

„Cum!? Vrasăzică nici de lucrul acesta nu e străină!? Sesizează tot ce se petrece în jurul ei!? Nu, e foarte clar că, Dana nu mai e un copil. Şi cu oamenii maturi, ascunşi în copii, e mai grea lupta decât cu ceilalţi. Ceilalţi sunt mai obosiţi. Cedează mai uşor. Şi ceilalţi, trecuţi de mai multe ori prin dramele sufletului, ştiu că viaţa nu înseamnă numai o dragoste şi numai un om".

— Mă doare faptul că suferă, reluă Dana. Vezi, nu mi-a spus niciodată că te iubeşte, Frère Culai, am simţit-o însă de-a-rândul. Nădăjdueşte în dorinţele ei pe faţă, nu mărturisindu-şi-le cu cuvântul. Deasemeni întoarcerile ei din nădejdi au o tristeţe vizibilă. N'a purtat niciodată o mască. Totuși, nu e adâncă în niciuna din faptele ei. Se arcueşte şi se destinde la fel de uşor. Dar parcă numai ea, Frère Culai!

Frère Culai se mira însă în el de altele, nu de Aniuta. Nu se lămurea de loc cum o fată, la şaptesprezece ani, fie ea oricât de deşteaptă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdri1933-1947

poate în atât de mult să cuprindă variatele aspecte ale vieţii.

— Pot afirma cu siguranţă, că eşti idolul tutulor. Motiv să preţuesc şi mai mult mândria mea. Iată-mă şi în viaţa matale, dar numai în ceeace se împacă lesne cu mine! E însă o mândrie justificată. Organică, o pot numi chiar, Frère Culai. Fiindcă ea e o drept consecinţă a dragostei mele total cucerită de arta înţelepciunei matale. Incă odată, oamenii aceştia sunt rari, Frère Culai. Ceilalţi, pe toate cărările. Plaţi şi stupizi ca Gheorghiţă Mârza, sunt mulţi. Şi plaţi şi stupizi rămân aceştia şi când repetă vorbele mari ale altora.

S'au auzit paşi şi uşi deschise. Mai întâi paşii Zânei trăpăluind spre uşa din faţă, şi apoi paşii Roxanei Boian, întoarsă din târg.

La auzul lor, Neculai Brateş s'a lăsat inconştient prins într'un gest de faptă care trebue ascunsă.

— Dă-mi repede caetul, Dănuţo.

I l-a dat aşa cum l-a cerut, repede, pentrucă o asemenea complicitate era tot ce o putea măguli mai mult. Era însăşi victoria ei. Abia acum s'a arătat Frère Culai, că a venit cu chipul celui dorit de ea! Cu chipul aceluia căruia Dana simţia că trebue să-i întindă alte mâni.

Când a intrat cucoana Roxana, Neculai Brateş încheia un simulacru de cetit:

— Dănuţo, toate transformările sunt perfecte. Nicio greşală.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Şi în continuare, pentru a saluta cu falsă surprindere apariţia cucoanei Roxana:

— Aaa! ne înclinăm sfios în faţa prea cuvioşiei voastre, cucoană Roxană!

— Nu pe atât de sfios am să te admonestez eu, Culai. Dece n'ai mai venit pela noi?

Dar aducându-şi aminte de un lucru căruia, după a ei socotinţă, îi trebuia dată întâietatea, a legat de prima întrebare, fără de nicio oprire aproape, dar şi fără de nicio legătură, pe a doua:

— Da mai întâi să ştiu: au luat sfârşit cele două ore ale tale, Dana?

— S'au terminat, Mica.

Apoi, deodată, cu zâmbet şi cu un anumit înţeles numai pentru ea şi Neculai Brateş:

— Frère Culai, îţi dau o misiune. Strânge laolaltă pe toţi filozofii Universităţii şi găsiţi minute. Sunt prea mici cele de şaizeci.
mijlocul să lungiţi durata orei la o sută de

Dar peste ce a fost numai al lor, din rugămintea Danei, Neculai Brateş a ştiut să arunce vălul, în aşa fel ca să rămână pentru cucoana Roxana, din tot ce s'a spus, o glumă doar.

— Chiar şi orele de latină, Dănuţo?

— Nu, nu, nu! se împotrivi cu semeţie Dana. Acestea să facă excepţie. Să simtă şi doamna Mihaela Zaztavna, că fiecare regulă are excepţia ei.

Un clopoţel de aducere aminte a altei ex-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

ceptii a sunat pentru Neculai Brateș, în cuvintele Danei.

— Dar Dana, întrebă supărător de surprinsă cucoana Roxana, constat că nu i-ai oferit nimic lui Culai! Așa știi tu să-ți primești musafirii?

— Musafirii!? lungi nesfârșit întrebarea Dana. Îl mai socotești mata pe Frère Culai, musafir de dulceață cu apă rece!? Frère Culai e fratele meu și ca unui frate, nu-i ofer decât dragostea mea. În porții mai mici sau mai mari, așa după cum va ști să se poarte.

Neculai Brateș păli. Prea îl juca Dana pe margini de prăpastii. Dacă pentru cucoana Roxana nu însemnau cuvintele ei decât o glumă, lui, care le cunoștea dublul înțeles, îi străcurau clipe de adevărat pericol. Găsea totuși mijlocul să se salveze. Cum cucoana Roxana se pregătea s'o sune pe Zâna, i-a tăiat drumul.

— Cucoană Roxana, nimic! și pe subt nimic a tras o bară cu latul mânii. La ora asta sunt de zece minute așteptat la Facultate. Să-mi dați voe chiar să plec de îndată.

Cu înclinări pornite din mijloc, sacerdotal, și cu dreapta solemn ridicată să schițeze semnul blagoslovenici, a pus capăt prezenței sale.

— Pace și liniște, în casa prietenilor mei!

— Se cunoaște că n'ai mai fost de mult la biserică, Frère Culai! Pace și liniște în casa, ca și în inima prietenilor mei, scrie la Biblie!

Muzeul Digital al Romanului Românesc

îl corectă Dana, apăsând pe cuvintele sărite.

— Exact, Dănuţo. Confirmi pentru a nu ştiu câtea oară dictonul care spune: copiii învaţă dela bătrâni, şi bătrânii dela copii.

Se mai înclină. odată şi când să iasă, cucoana Roxana îşi făcu auzită poftirea.

— Culai, să veniţi joi la dejun. Transmite-mi dorinţa şi lui Stejărel, — după care, s'a retras, lăsând pe Dana să îndeplinească până la uşa de intrare îndatorirea de gazdă.

Şi la uşă, Dana n'a mai avut cuvinte, ci numai zâmbet. Un zâmbet steag, ca steagul unei victorii.

La uşă numai inima lui Neculai Brateş a mai avut ceva de spus. dar fără de îngăduinţa lui.

— Dănuţo, dacă aşi putea, ţi-aşi fura zâmbetul, ca apoi să ţi-l pot da eu. Ca să-l ai dela mine.

Drept răspuns, zâmbetul steag, ca steagul unei victorii, a fluturat din pânzele lui toate.

Numai când Neculai Brateş s'a regăsit afară, singur şi fără de nicio înrâurire din partea Danei, şi-a dat seama cât de nevolnic a fost. Il luminase noaptea, învăţându-l ca pe un copil lecţia pe din afară. Şi cu lecţia spusă, aşa cum i-a picurat-o cuvânt cu cuvânt noaptea, credea — era mai mult decât o credinţă, o siguranţă, — că totul se va sfârşi. Nici nu se putea să nu se sfârşească aşa cum voia,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1933-1947

când argumentele invocate păreau a închide în ele valoarea adevărului absolut.

Dana, să nu-ți eși din minți. Nu te lăsa furată de propriile tale înșelăciuni.

Mai dur și mai răspicat decât așa, cum i-ar mai fi putut vorbi?

Deschide-ți ochii mari și privește-mă. Dă laoparte cărțile și judecă omul care rămâne. Un vârstnic cu apucături înrăite de tabieturile singurătății.

Ce altceva poate să spulbere mai mult visurile unui copil? Cu ce poți mai mult să-i înspăimânți tinerețea, decât cu hâdul aspect al amurgului omenesc? Și totuși, cu nimic nu a clintit-o. Cuvintelor lui a întors cuvintele ei. Și cuvintele ei l-au biruit. L-au biruit în așa fel încât, fără să-și dea seama, l-au făcut să arunce benzină în foc.

Dănuțo, dacă aș putea, ți-aș fura zâmbetul, ca apoi să ți-l pot da eu. Ca să-l ai dela mine.

Poftim hal de om venit să pună bulgări de ghiață pe inimi! Dar nici nu a bănuit că în cei șaptesprezece ani trecuți ai Danei, se poate ascunde o femeie pe care nu o mai poți amăgi cu cuvinte. Fetelor de șaptesprezece ani le mai poți frânge salturile cu vorbe, pe când femeilor, și mai ales femeilor cu cap ca al Danei, numai lupta — înnălțându-le sau doborându-le, — le supune vieții convingător.

A rămas uimit ascultând-o:

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Ziua sunt ceeace mă poți vedea, o elevă: Și șorțul de școală e cea mai potrivită haină pentru ceeace sunt ziua. Pentru ce fac și pentru ce vorbesc. Noaptea însă simt altă rochie pe mine. Noaptea am trenă și grand décolleté, ușoare umbre în jurul ochilor și înțelegere a tot ce stă ascuns în cuvinte. Am impresia, Frère Culai, că noaptea pot oricând juca rolul unei femei rutinate. Mă crezi?

Te cred, Dana. Și nu jucând rolul alteia, ci propriul tău joc. Ai avut dreptate să mă numeri printre acei care înțeleg prin copil mintea fără de niciun tentacul îndreptat spre viață. Mi-ai dat o lecție și-mi va rămâne. Ce va rămâne însă din nebunia noastră!? Ți-ai întunecat inteligența, prin propria ta inteligență. Cerându-i spiritual atât cât poate să-ți dea, ai ajuns s'o domini în aspectele ei tangențiale cu viața. Viața aceasta care își are legile ei de nedoborît. Și pentrucă a venit iar vorba de legile ei, să-ți mai amintesc de una, Dana. Toate geniile au fost prăbușite de propriul lor geniu. Geniul i-a ridicat, dar tot geniul i-a sdrobit. In laborator ca și pe câmpul de luptă. Să consideri atât inteligența excesivă, cât și geniul, ca pe o drept mână de om nebun care te târîe spre înnalt, ca apoi de acolo să te dea pradă căderii. Iți dau un exemplu. Napoleon. Neîncăpând între frontierele Franței, a intrat în altă țară. N'a mai încăput nici în această altă țară, trebuindu-i un continent. Ne

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/?id=1933-1947

mai ajungându-i curând nici continentul, a pornit în altul, și în altul. Și când din vârful piramidelor a privit și mai sus, spre soare, singurul care strălucea mai mult decât dânsul, viața, pentru nebunia cutezanței lui ce i-o tot hrănea geniul, l-a închis pentru tot restul zilelor între patru păreți. Și tot ce n'a încăput pe pământul întreg, a încăput între cele patru ziduri ale unei odăi închisori. Iată unde l-a adus geniul! Iată cum te poate sdrobi inteligența! Străbunii noștri aveau o vorbă. Mediocritatea este de aur. S'o crezi, Dana. Viața e atât de scurtă, încât nu ne este îngăduit s'o risipim. Trebue să răzbunăm nedreptatea ce ne face, cu cel mai feroce egoism. S'o stoarcem până la secătuire, pentrucă ea, care e eternă, și care numai prin noi e eternă, ne-a dat, în bătae de joc, un drept atât de redus la viață. Așa fiind, nu ne este permis să ne pierdem și puținul dat pe căile care ne îndepărtează dela viață. Tinereța ta trebue conjugată cu o tinerețe la fel. Tinerețа ta nu are nevoe de umbre. Lângă tine trebue să bată o inimă tânără. Aburul din șoapta cuvintelor trebue să fie și el tânăr. Mâna care te cuprinde nu poate fi decât vânjoasă. Sărutul care îți va apăsa buzele al voiniciei să fie și nu al rafinamentului, care nu este altceva decât masca oboselii. Nu te lăsa amăgită de ceeace frumosul cuvintelor din cărți îți întinde viclean. Lasă să cadă în cursa lui fetele care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

nu au decât inteligenţa ciorapilor. Care nu au decât rochie fără de minte. Tu te-ai ridicat mult deasupra lor, Dana, şi mai mult ca oricăreia nu ţi-e îngăduit să te laşi înşelată. Eu, cu ce pot veni lângă tine? Cu cărţile. Atât. Dar numai cu cărţile pot umple eu viaţa ta!? Aşi putea împlini cu ele ora siestelor, ora schimbului de păreri, de ameţire a timpului, dar pot eu umple cu ele noaptea şi dragostea noastră!?...

Dar la ce şi-o mai fi pregătind atâtea răspunsuri convingătoare, când lângă ea totul se spulberă!? Nu l-a învăţat şi noaptea trecută de cum va trebui să-i vorbească!? Ce s'a ales din toată întâlnirea lor!? Cu ce a încheiat el ceasul, în care trebuia să-i despice tot adevărul!?

Dănuţo, dacă aşi putea ţi-aşi fura zâmbetul, ca apoi să ţi-l pot da eu. Ca să-l ai dela mine.

Căci adevărul e numai acesta. L-a legat viaţa de Dana, cu toate frânghiile ei. Frânghii înnodate de mânile Danei. De ale Danei, ca şi de ale lui. Şi mânile lui şi ale Danei sunt însăşi mânile vieţii. Şi când ale vieţii sunt mânile, care altele le mai pot desnoda!? Ale şoşotului public? Ale moralei cu negi a prea urîtei doamne Mihaela Ionescu Zaztavna!? Ale durerei cuconului Costăchel? Şi ale mai cui, Doamne!? Ale Biroului 2? Hai, întindeţi-vă mâni, căci pentru lovit fiecare din noi are mâni să le întindă! Nu mai ameninţaţi niciuna? Aha,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

vi le ascundeţi!? Nici n'aţi avea ce să mai faceţi altceva! Şi cine nu poate să şi le ascundă, să şi le tae. E sfatul pe care li-l dau în ultimul ceas!...

Scobora repede strada, punând cu fiecare pas parcă accente grave pe cuvintele din gând. Niciodată nu l-a împins mersul aşa de repede ca acum. Altădată, şi altădată înseamnă totdeauna, întoarcerile din casa Boianilor aveau pasul şubred, domol, cu puteri ajunse la capăt. Uneori avea chiar nevoe de sprijin. Şi-l căuta atunci în barele vitrinilor, oprindu-se, adunându-se din destrămări, însdrăvenindu-se pentru o nouă bucată de drum cu minciuni ca acele din noaptea trecută şi ca astea de astăzi. Acum însă îi e pasul tânăr şi călcătura apăsată. E pasul hotărîrilor luate, care a înlocuit pe acela de altădată, al şovăielilor.

In dreptul restaurantului Corso a întâlnit pe Elza Rieber. Şi cum Elza Rieber, prin distincţia ei, se înrudia cu Dana, Neculai Brateş a oprit-o.

— Dudue Elza, şi marele expresse au câteva gări în faţa cărora se opresc.

— Bun, da nu sunt lămurită drept ce m'ai luat: gară sau express?

— Expressul, dudue Elza. Gara sunt eu. Şi fiindcă nu m-ai luat drept o haltă de rând şi te-ai oprit, dă-mi voe să pavoazez gara.

Avea destins obrazul ca în ceasul marelor bucurii. Iar zâmbetul, marele pavoaz al săr-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

bătorilor lui sufleteşti, se aninase de tot locul posibil.

— E adevărat, niciodată nu ţi-am văzut faţa atât de deschisă ca astăzi, domnule Brateş, constată Elza Rieber, fără a putea ascunde că precizia din vorbele ei se datorează unor constatări şi mai vechi.

— Imi pare bine că recunoşti.

— Da, da recunosc în bucuria dumitale trecerea unui alt express, domnule Brateş. Un express mai tânăr şi care, într'adevăr, îţi dă dreptul să arborezi marele pavoaz.

Din miile de becuri aprinse în ochii lui Neculai Brateş, câteva s'au stins. In cuvintele Elzei Rieber sta ascuns un tâlc. Desigur, un rezultat al desbaterilor Biroului 2. O desminţire a şoaptelor se cerea deci cât de cât încercată.

— Niciun pericol, pentru niciun express, dudue Elza. Gara Neculai Brateş are doar o singură linie, de trecere. De garat în ea trenurile, nu e posibil. Prin ea doar trec. Şi cu fiecare trecere, aceiaşi dramă a fiecărei gări. Trenurile se tot duc mai departe şi gara rămâne. Melancolică şi visătoare ca toate gările din lume. Că trece prin ea trenul blond sau trenul albastru, bucuria, sau mai bine zis tristeţa gării Neculai Brateş, este aceiaşi. Te rog să mă crezi, dudue Elza.

— Te cred, domnule Brateş, dar să crezi şi dumneata într'un lucru: niciun regulament

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933_1947

de cale ferată nu a putut fixa până acum locurile unde nu pot deraia trenurile. E acea necunoscută absolută a nesiguranței ce și în mersul trenurilor își are valoarea ei de care trebue să ținem seama. Eu una, am o dorință. Te prea stimez și deși întâlnirile noastre sunt rare și întâmplătoare, punțile prieteniei sunt întinse între noi. Cel puțin, îmi place să cred că e așa.

— Ai toată dreptatea să le socotești întinse. Mă măgulește prietenia matale și mă voi bizui pe ea. Acum dorința aș vrea să ți-o știu, dudue Elza?

— A, da! se prefăcu a reveni la gândul mai vechi, Elza Rieber. Am o dorință. Ca acel express tânăr, de care ți-am vorbit mai adineaori, să facă act de revoltă în gara Neculai Brateș, ne mai voind să plece mai departe.

— Cu alt înțeles, o catastrofă?

— O catastrofă!? Dece tocmai cuvântul acesta? Nu am zis o deraiere; un act de revoltă am zis; o oprire; o oprire fără de gând de dus mai departe.

— Și nu ar fi o catastrofă, dudue Elza, ca un tren atât de frumos și de tânăr, să facă acest act de revoltă într'o gară atât de veche și dărăpănată? întrebă Neculai Brateș, cu suflet deschis, așa cum numai pe Stejărel Racotă l-ar fi putut întreba.

— Domnule Brateș, ai fost, desigur, la Viena.

— Am fost.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Literatura română între 1933-1947

— Cunoşti marele restaurante?

— Le cunosc.

— Imperial, Sacher, Bristol...

— Exact.

— Ştii dumneata unde ia masa adevărata aristocraţime a vechii Austrii?

— Probabil că la unul din cele pe care le-ai înşirat.

— Nu, domnule Brateş. La unul la care nu se duce decât numai ea. La unul care nu are strălucirea marmurelor şi a lustrelor, dar care are pe acea a distincţiei. La Meisel und Schaden. Niciun cerber nu te opreşte să intri în restaurantul acesta. Intrat însă, nu rămâi dacă nu eşti la înnălţimea lui. Şi dacă ai şti cât de dărăpănat şi de vechi arată! Totuşi, umbrele atâtor capete încoronate, sosite *incognito* la Viena, sunt permanent prezente în el. Le simţi alături de tine, şi dacă nu ştii să te înşirui lor, pleci sigur. Pleci să te înnobileze Rinngul, cu luxul strident al restaurantelor fără trecut. Şi oricât se va dărăpăna Meisel und Schaden, tot Meisel und Schaden rămâne. Aşa cum gara Neculai Brateş, va rămâne mereu gara căutată de toate expressele.

— Ai ţinut să fii drăguţă, aşa cum numai mata poţi fi, dudue Elza, dar...

— Dar?

— Dar în ce priveşte gara Neculai Brateş, nu o putem asemui cu Meisel und Schaden. Prezentul lui Meisel und Schaden este legat de trecutul lui atât de frumos.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanului.ro/index1933-1947

— Şi viitorul gării Neculai Brateş este legat de prezentul ei atât de strălucit.

— Prea mă priveşti la microscop, dudue Elza! Şi toate, datorită numai faptului că nu m'am însurat. Altfel, aşi fi schimbat cu ea, cu soţia mea, toate gândurile care îmi umplu capul. Şi mi-ar fi fost de ajuns. Dar cum nu m'am însurat, necesitatea de a scrie a devenit organică. De nu le scot din ţeastă, simt că mi se sparge, dudue Elza. Şi cum n'am cui le trece, în schimb de cuvinte, le scriu. Şi din atât, mata şi alţii ca mata croiţi idoli falşi.

— Ai toată dreptatea să vorbeşti aşa, domnule Brateş. Numai oamenilor cu adevărat mari le este permis să cocheteze cu modestia. La revedere. Şi pregăteşte-te pentru revolta expressului. O simt începută. Pluteşte în aer.

— Poate că numai în şoaptă, dudue Elza.

— Pentru unii numai în şoaptă; pentru mine însă, în aer. Incă odată, la revedere, domnule Brateş.

I-a întins mâna. Neculai Brateş i-a sărutat-o, lucru ce nu prea obişnuia, răspunzându-i:

— Sunt femei, în faţa cărora nu poţi să minţi. Eşti una dintre acestea, dudue Elza. La o bună vedere, şi pe cât mai curând.

S'au despărţit, Elza Rieber trecând strada, să ia în lung Păcurarii; Neculai Brateş, la vale, pe Lăpuşneanu (cum zic ieşenii când trec din spre Copou către Piaţa Unirii) să toace în paşii mersului gânduri şi fapte noui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Ii era mersul mai uşor ca oricând.

Ţi-i mintea încurcată şi simţi greul lucrurilor numai când nu le-ai trecut prin sita gândului, dar când ţi-ai întors frământarea pe toate feţele, oricare ar fi hotărîrea ultimă, tot e mai uşoară decât fuga din faţa desbaterilor.

Intâlnirea de astăzi cu Dana, l-a lămurit pe Neculai Brateş pe deplin. Impotriva destinului nu poţi lupta. Dana nu are şaptesprezece ani. Dana nu e prinsă numai în vârtejul începutului de viaţă. Dragostea Danei nu e jucăria cu plicuri colorate şi cu flori presate, puse între filele de romane în care au murit eroii cărţilor, aşa cum numai în romane ştiu să moară oamenii. Dana are în cuvânt şi în gând adâncimea femeilor care nu judecă numai cu inima, ci şi cu capul. Femei care nu-şi încep şi nu-şi sfârşesc dragostea numai când aud spunându-li-se: te iubesc sau nu te mai iubesc. Nu a făcut el totul să fugă din drumul ei? Şi nu i-a răsturnat ea orice cuvânt spus s'o clatine?

Dragostea n'are vârsta anilor, Frère Culai!

Iată ce i-a întors când i-a despicat marele adevăr! Şi nu a spus ea oare un adevăr şi mai mare decât acela pe care i l-am strigat cu toată tăria?

Numai cei cu cenuşe în cap mai pot împărechia dragostea pe promoţii şi vârste!

Că este aşa, o dovedeşte cu propria lui fiinţă. E în el, şi a voit s'o scoată din el şi nu a putut. Aceasta e dragostea. Nu ceeace vrei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

şi poţi aduce imediat în tine. Numai atunci e cu adevărat dragoste, când ai voi s'o scoţi din adânc şi nu poţi. A vrut, cum, poate, n'a încercat nimeni altul, şi care a fost rezultatul?

Dacă aşi putea, ţi-aşi fura zâmbetul, Dana. Ca să ţi-l pot da eu. Ca să-l ai dela mine.

Cu voinţa poţi înfrânge oricare obstacol, numai dragostea nu. Cum ar putea-o învinge atunci tâmpenia care a putut crede că o poate împărechia, nivelând-o pe ani de naştere!?

Ar spune unii: dar nici asemenea diferenţe de vârste, nu sunt admise! Dar ce amestec mai pot avea aceşti unii, peste cuvântul dragostei? Din moment ce ea şi l-a spus, mai poate fi doborît de un altul, cuvântul dragostei!? Cum ar putea-o atunci unii, mai mult decât el!? A avut dreptate cuconul Stejărel. Dacă l-ar întâlni, i-ar spune-o, fără de stânjenirea nici celui mai mic simţ al înfrângerii: cucoane Stejărel, ţi-admit s'o şi iubeşti pe Tincuţa, nu numai s'o doreşti...

Se tot ducea pe Lăpuşneanu, la vale, fără de ţintă. Il saluta lumea, şi el răspundea lumii, dar dacă lumea ştia pe cine salută, Neculai Brateş habar n'avea cui răspunde. Prins în noua hotărîre, privirile lui treceau peste oameni.

Se simţia şi mai încălzit ca oricând. Şi nu de o zăpuşală a zilei sau de o fierbinţeală bolnăvicioasă. Ducea în el o căldură asemuitoare aceleia pe care o iei cu tine dimineţile,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

din patul înnoptărilor cu dragoste. Şi nu din patul oricui.

Până acum, apropierele de Dana nu i-au strecurat această senzaţie. S'a întâmplat să se şi lipească de dânsul atunci când îi corecta nodul lavalierei, şi totuşi, dacă se producea o tulburare în el, tulburarea aceea nu avea nimic din căldura de astăzi. Toate apropierele de până acum ale Danei, puteau fi socotite calde şi albe, ca albul şi caldul laptelui dus la căpătâiul bolnavilor. Astăzi însă i-a pus sângele pe foc. Şi l-a mai făcut ziua de astăzi şi hoţ de fiinţă omenească. Pentrucă niciodată nu a luat dintr'o femeie, atât cât a luat astăzi din Dana. Aroma părului ei cu rugini încinse în soare, e cu dânsul. A ascuns-o toată, în respiraţia lui. Cu ochii i-a furat rotunjimile bătăioase din piept şi în urechi îi ticăe ceasornicul inimii. I-a luat cu el până şi destinul. Căci fata aceasta şi-a închis ochii pentru toţi câţi sunt pe lume şi numai lui i-a întins mână de orb, spunându-i: Du-mă, Du-mă numai acolo unde eşti tu.

Un gând îl supără totuşi. Hotărîrea lui abia astăzi şi-a spus cuvântul. N'o fi cumva tributară senzaţiei celei noui!? Şi să fie oare mai convingătoare această senzaţie decât toate cuvintele Danei!? Decât toată dragostea ei atât de frumos altoită în spirit şi nu în carne!?

„Nu, nu!" refuză să creadă Neculai Brateş, că ar mai putea fi şi aşa. Şi cu piciorul,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

făcând un pas svâcnit, a dat laoparte gândul care îl supără, ca şi cum drept o otreapă întâlnită în drum ar fi fost.

De sus şi de departe, creasta cretoasă a Răpedii începuse să se îmbroboade cu pânzele argintii ale serii. Palatul, duşmănos că nu e şi el înveşmântat cu o aidoma mantie, ca s'o arunce cu dispreţ pe toată scârnava goliciune ce şi-a găsit loc de batjocură chiar la poalele lui, i le sfâşie cu tăişul căştii de fier a acoperişului, reuşind în parte să vânture din ele petice peste mahalaua Socolei şi peste ştrandul cu goliciuni.

Drum prin colb şi drum prin ceaţă stătea deschis înnaintea lui Neculai Brateş. Prin colb şi prin ceaţă s'a îndreptat Neculai Brateş, spre Piscul Socolei.

Rămasă singură, cu bucuria cea nouă, Dana n'a mai putut suporta închisoarea camerei ei. Era prea mică s'o cuprindă toată. Respiraţia ei cerea aer proaspăt şi spaţiu. Ncavându-l în cameră, a eşit afară. Dar mai înnainte ca să iasă afară, a dat camera în paza maimuţoiului.

— Frère Culai, păzeşte-o. Până acum a fost numai a mea camera asta. De-acum înnainte ne aparţine amândorora.

Şi de unde maimuţoiul stătea liniştit la locul lui, Dana l-a luat şi l-a aşezat în fotoliul în care a stat Neculai Brateş.

— Aşa! Aşa să stai, cu mâna întinsă pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc

brațul fotoliului, picior peste picior și cu spatele bine răstignit pe spătar!

Descoperind un lucru ce nu i-a plăcut, l-a dojenit fără cruțare:

— Iar te-am prins cu lavaliera alandala!? Of! Of! și cu sârguință de față încă în joc cu păpușile, i-a corectat-o și lui. Dacă am să te mai găsesc încă odată cu cravata strâmb pusă, drept pedcapsă să știi că am să-ți scot ghetele din picioare și am să te las așa, de râsul lumii. Nu zâmbi! Vorbesc foarte serios! îl amenință Dana, drept răspuns unui zâmbet pe care numai ea îl putea descoperi, în obrajii de cârpă ai maimuțoiului.

Când i-a fost dăruit de Neculai Brateș, avea cravată roșie maimuțoiul și frac cenușiu. Dar de când Dana l-a împuternicit cu suplinirea lui Neculai Brateș, botezându-l chiar Frère Culai, o schimbare în ținuta maimuțoiului s'a impus. I-a scos și cravata și fracul, croindu-i și cusundu-i ea altă haină, de stradă, iar în locul cravatei roșii i-a înnodat, așa cum numai Dana știa să înnoade, o lavalieră minusculă. Totuși, făcea ce făcea Frère Culai ăsta din cârpe și se lua după Frère Culai celălalt, purtând și el cravata *alandala* sau la *întâmplare*, ca să nu ne îndepărtăm de cuvintele Danei. Dar într'una din zile mirarea ei a luat sfârșit. Mâna care îi tot strica maimuțoiului lavaliera, a fost prinsă. Era a lui Neculai Brateș, care de fiecare dată ce se găsea în o-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1933-1947

dara ei, îi prindea un moment de neatenţie, timp îndestulător să poată smuci pe nevăzute lavaliera lui Frère Culai din cârpe.

Afară, mânile Danei s'au întins să îmbrăţişeze zările. Avea în mişcarea ei mişcarea leneşă, de destindere, la care fără să vrei te dedai când te trezeşti dintr'un vis frumos. Gândul îi era neadunat. Marele fericiri au darul să ţi-l împrăştie, spre deosebire de marele dureri care ţi-l fixează în idei anxioase. Şi la ce s'ar fi putut gândi Dana, la mai mult decât i s'a împlinit astăzi!? Dacă Frère Culai nu a venit cu chipul acelui altuia spre care ca îşi întindea mânile din scrisoarea de eri, nu a plecat el aşa cum a vrut ea, altul, acel alt atât de dorit şi cerut de fiinţa ei toată!? Aşa a plecat. Furându-i zâmbetul, ca apoi să i-l dea el, ca dela el să-l aibă. Ar fi putut râvni la mai mult? Nu!

Gândurilor le trebuesc cue de cuere, să se prindă în ele. Cue libere, de care să-şi anine gândurile, ea nu mai avea. Şi când nu mai ai în ce să le prinzi, înseamnă că nu mai ai nici gânduri. Le ia locul atunci un fel de beţie, un fel de amok tulburător al stărilor de hodină lucidă. Impinsă de un astfel de amok a eşit ea afară, să întindă braţe deschise zărilor cu sclipiri de argint. Ţi-e mersul atunci ca mersul somnambulilor. La întâiul sgomot, ca la întâiul strigăt, sfârşeşte. Beţia se risipeşte şi în locul ei apar din nou cuele, în care poţi să-ţi anini gândurile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Aşa s'a întâmplat şi cu beţia Danei. A risipit-o un pocnet de poartă. Sosia Dodo.

A găsit-o lângă terenul de tennis, bucuros că e acolo, şi, mai ales, că e singură. Să o ia înnainte romancierului baremi cu o lungime de cal, şi pe urmă, să vedem ce mai are de spus Biroul 2! gândi în formulă hipic-sportivă, Dodo Cudalbu. Mai totdeauna victoriile revin acelora care atacă mai întâi. Să atace deci. Fără de aşteptare. Cele povestite de Sanda Crăsnaru, nu-i mai îngădue să aştepte. O fi şi cum spune Sanda Crăsnaru şi atunci nu mai e de întârziat niciun minut. *Blitz Krieg!* Iată, aceasta e cea mai adecvată deviză acţiunii lui viitoare! Atac fulgerător, cu toate tankurile tinereţii sale, împotriva acestei fortăreţe, socotită de Biroul 2, inexpugnabilă.

— Cu plecăciune, Dana.

— Nu-mi plac saluturile popeşti, Dodo, îi sdruncină dela început Dana, Blitz-Kriegul.

Nu s'a lăsat descumpănit.

— Te-am salutat cu plecăciune de sclav, Dana, nu cu plecăciune popească.

— De sclav!? se miră îndelung Dana. Sunt o sută de ani de când şi Botnărăştii şi Boianii au liberat robii. Să trec atunci şi eu la slobodna singurului meu sclav. Dodo, de astăzi înnainte consideră-te liber.

Dodo Cudalbu, de cum a întâlnit-o, şi-a dat sama că Dana e subt un farmec deosebit. Avea în înfăţişarea ei toată răsfrântă o bucurie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

temeinic așezată. O bucurie din acele care pun stăpânire pe toată ființa, dar care îți șoptește continuu parcă: ține-mă ascunsă. O cunoștea prea bine Dodo Cudalbu, ca să nu i-o desprindă din primele clipe. Cauza îi rămânea însă necunoscută. Din ce a născut această bucurie nouă, bănuelile lui n'au închegat nimic. Dacă l-ar fi întâlnit pe Neculai Brateș în drumul său, i-ar fi fost poate ușor. Dar nici nu s'a gândit la dânsul din primul moment, fiindcă știa că de multe zile nu a mai dat pe la Boiani. Oricum, o cauză este, și cum de acum înnainte cauzele acestea se pot înmulți, pericolul trebue înfrânt prin surprindere.

— Dana, nu știu dacă am ales bine ziua de astăzi, dar să mai amân mi-e peste putință. Vreau să fim singuri, ca să-mi pot deschide sufletul în toată voia. Vrei să m-asculți?

— Cu o condiție însă, Dodo. Să elimini gravitatea. Nu-mi place cum ai început. Nu ești tu.

— Poate că n'am fost eu cel de până acum!?... Să stăm pe banca dela tennis, Dana.

— Aha! ce ai de spus pare a fi și lung și... obosit. Să bagi de seamă să nu fie și... obositor, Dodo!

— Iți iau în bine că întâmpini cu glumă ce am să-ți spun. Inseamnă că am căzut pe o bună dispoziție.

— Căznește-te să nu o strici.

Că e dimpotrivă, cu totul neprielnică dispoziția Danei, Dodo Cudalbu o vedea prea bine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanului.ro/mdr1933-1947

Dar nici să mai treacă timp peste ei, nu era de dorit.

Ajunşi în dreptul băncii, s'au aşezat şi unul şi altul în tăcere şi cu mişcări leneşe parcă. Tăcere şi mişcări leneşe cărora oricine le-ar fi putut da imediat definiţia. Sunt tăcerea şi mişcările premergătoare cuvintelor de despărţire. Preludiul liniştei dinnaintea rupturilor.

Ca să împrăştie întrucâtva acest efect obositor al liniştei, Dana se hotărî să-l întrebe ceva.

— Ştii ce ne mai lipseşte, Dodo, ca să devenim o carte poştală ilustrată?

Dodo a plesnit cu biciul mirării din ochi acest început de glumă nepotrivită. In Dana însă n'au avut niciun ecou plesniturile bicelor din ochii lui Dodo. A complectat de îndată, ce le mai lipseau.

— Luna, noaptea şi patru versuri dintr'un poet mediocru.

— Nu e nici noapte şi nici lună, şi nici pentru versurile unui poet mediocru n'am venit, Dana, — răspunse Dodo, punând în tonul cuvintelor o umbră de dojană.

Ar fi executat-o el mai cu străşnicie, în public şi în altă ocazie, dar cum nu vroia să o piardă de lângă dânsul, n'a supărat-o cu niciun cuvânt de revoltă.

— Am venit să-mi desleg sufletul.

— Să ţi-l deschizi, ai spus adineaori.

— Dă-mi voe să fac şi eu literatură, să-mi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

variez şi eu cuvintele, spuse Dodo, intenţionând parcă o uşoară ironie la adresa lui Frère Culai. Sau poate că literatura e un monopol exclusiv al lui Neculai Brateş?

La o străvezie ironie, şi mai usturătoare chiar decât o credea, s'a dedat şi Dana Boian.

— Da dece tocmai de literatura lui Neculai Brateş te împiedeci, în clipa când vrei să-ţi deschizi sufletul!?

— Pentrucă eu nu fac uz în acţiunile mele de farmece de-al de d-astea! Nu-mi place să îmbăt cu cuvinte pe nimeni. De astfel de scamatorii stau departe. Să le întrebuinţeze acei ce nu au ce pune în locul cuvintelor. Şi când în locul cuvintelor pun sufletul, merit Dana, să mă asculţi cu toată atenţia şi cu toată seriozitatea.

— Te-ascult, Dodo. Să am însă ce asculta.

Innainte de a începe, găsi necesar să se mai apropie de Dana, cu câţiva centimetri, să-i apuce o mână şi să i-o strângă tremurat.

— Dacă ai şti, Dana, ce luptă am dat cu mine însu-mi, până să mă decid să-ţi vorbesc! Dacă nu am făcut-o până acum, a fost pentrucă am voit să nu mă adresez unui copil. Astăzi, nu mai eşti un copil.

— Eri mai eram?

— Astăzi, pot să-ţi vorbesc aşa cum mă îndeamnă inima. Dana, suntem alături de atâta vreme. Vreau să fim alături toată viaţa. Vreau să-ţi împleteşti numele cu al meu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1933-1947

I-a strâns mâna şi cu mai multă putere, sguduindu-i-o aproape.

— Vrei?

— Mai întâi vreau să-mi laşi mâna în pace. Nu simţi că mi-o frângi? Iar în al doilea rând, vreau să nu mai fii nici tu copil.

Dodo se prefăcu a cumplită mirare.

— Ştii ce, Dodo? Dacă şi oamenii s'ar putea conjuga ca verbele, cred că ai fi cel mai bine om conjugat la perfectul simplu.

In ochii lui Dodo se lăţi uimirea. La un asemenea răspuns nu s'ar fi putut aştepta, în niciun caz. In socotelele lui a intrat şi împotrivirea, dar o respingere atât de netă şi de urzicătoare i-a fost peste putinţă să o bănue.

— Nu te întrista şi cată mai adânc în ceeace ai spus, şi ai să vezi că este aşa.

Dodo a răspuns numai cu mute şi repetate aplecări din cap.

— Da, da, Dodo! Şi mă rog, cu ce te-am putut încuraja, ca să treci la o asemenea declaraţie?

— Uiţi aşa de uşor, Dana, statornicia prieteniei noastre de atâta vreme!? Un alt băiat lângă tine eu n'am văzut. Cu ce mi-ai fi putut dovedi mai mult, că înnaintea tutulor stau eu!? Crezi că numai în rostitul cuvintelor îl disting eu pe *da* şi pe *nu?*

— Atunci se prea poate să-l fi confundat pe nu cu da. Şi mă şi supără, Dodo, dacă mai stărui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.staritransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Te şi supără!?

— Da, mă supără, fiindcă mă desconsideri. Ce te-a făcut să crezi că sunt din acele fete cărora poţi să le cazi dintr'odată, pe cap, cu te iubesc şi cu cererea în căsătorie!? Asemuieşti dragostea unui dans sau unui tennis? Hai să facem un tur sau o partidă? Dragostea nu e o distracţie, Dodo. E o trăire intensă, în ceeace ne place să fie numai al nostru. Ai spus c'am fost atâta vreme alături. I-adevărat, numai că am stat alături ca prieteni de sport, şi, încă odată, dragostea nu e un sport.

— S'ar părea, după cum îmi vorbeşti, că n'ai nici regretul durerii ce mi-o provoci?

— Părăseşte, Dodo, gravitatea, şi înţelege mai bine, te rog, cuvintele mele. Nu vreau să doară, dar nici nu vreau să confunzi înţelesul apropierii noastre. Dece să mă învinovăţeşti, dacă nu ne putem întâlni în toate dorinţele noastre?

Mâna Danei a fost părăsită de mânile lui Dodo.

— Nu e aşa că nu mai e nevoe de strânsoarea mânii? Vezi ce repede şi-au înţeles mânile tale rolul sfârşit? Dacă le-ai semăna...

— Cruzime peste cruzime! spuse, oftând parcă, Dodo Cudalbu.

— Dece cruzime, Dodo?

— Şi asta o mai întrebi!?

— Dece nu vrei să înţelegi, că nu avem aceieaşi vibraţie a sufletului? Cadrul iubirii tale

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanului.ro/mdr1933-1947

e sgomotul şi mişcarea; al meu, tăcerea şi adâncirea în ea. Ne-am afla şi unul şi altul, deşi alături, tot singuri. Ori, singuri poate că nici tu şi nici eu nu vrem să rămânem. A, dacă între voi toţi ar fi o asemănare perfectă, atunci poţi să fii sigur că pe tine te-aşi alege!

— Mulţumesc! răspunse Dodo, piperând puţin cuvântul.

— Dar, cum nu semănaţi şi cum fiecare aveţi conturul vostru propriu, alegerea trebue să fie o căutare, o potrivire, şi nici decum dreptul întâiului venit. Vezi, în privinţa aceasta mă deosebesc de mai toate femeile.

— De mai toate femeile!? Cu ce drept vorbeşti în numele lor, Dana? Cum poţi spune tu că te deosebeşti de celelalte femei, tu, care n'ai nicio zi din viaţa femeiei!?

Convingându-se Dodo Cudalbu, că nu mai e nimic de făcut şi nici de sperat, căuta un mijloc de reparare a mândriei lui înfrânte. Ne mai fiind de folos poza de catastrofă, a trecut la aceea ce s'ar părea că poartă în ea un fel de reacţiune răzbunătoare: indiferenţa. A privi, într'adevăr, fără de nicio gravitate faptele, chiar când ele se rostuesc împotriva dorinţelor noastre. Cu alte cuvinte, înţelesul trecerii atât de repezi la o discuţie cu totul marginală, aproape fără de nicio legătură cu obiectul principal, ar fi dublat înţelesul cel adevărat, care nu ar fi fost altul decât: Nu e nimic. Dacă am făcut-o, am făcut-o dintr'o obligaţie mo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

rală. Lumea începuse să vorbească şi gestul trebuia să vină. Ca tine sunt atâtea altele! Şi frumoase, şi bogate, şi cu stema boieriei pe frunte!

Dar Dana, care cunoştea superficialul discuţiilor lui Dodo, nu s'a lăsat prinsă în vorbă.

— Dodo, ştiu că suntem de păreri contrarii în aprecierile noastre, de tot felul, şi în controversă cu tine nu mai discut. Vreau numai ca să complectez, şi anume, să afli, în ce privinţă mă deosebesc de toate celelalte...

— Femei!

— Da, femei! In mai toate romanele...

— Se putea să nu-ţi aduci aminte de romane! Şi poate chiar de romanele marelui nostru romancier, Neculai Brateş! adăogă Dodo Cudalbu, pudrând cuvintele cu pulberea răutăţii.

— Dece vrei să pari şi mai mic decât eşti, Dodo? Mai bine ascultă-mă, că poate-ţi prinde bine.

— N'am ce s'ascult, dacă-mi vorbeşti din romane. Acum îmi dau eu seama dece eşti tu alături de viaţă. Pentrucă dai crezare elucubraţiilor dumnealor, din cărţi. Işi biciue nervii cu vin şi cafea şi umplu paginile cu viaţă. Asta spune-o altuia, Dana, nu mie, care am zilnic pusă mâna în gâtul vieţii!

— Dodo, ţi-am spus că n'am nicio poftă de controversă. Lasă-mă să termin. Ţin să termin.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

— Poftim! Am vrut numai să te fac atentă, că eşti pe un drum greşit.

— Poate, da eu cred mai mult în viaţa din cărţi, a marilor scriitori, printre cari, te rog să reţii, se numără şi...

— Neculai Brateş.

— Exact — decât în viaţa, aşa cum şi-o închipue fiecare, în raport de mijloacele lui. Dar să revin. In mai toate romanele, femeile obişnuesc adesea să spună bărbaţilor, că o apă sunt toţi. Că seamănă unul cu altul leit. Este inexact. Fiecare din voi îşi are personalitatea lui. Şi nu e unul să samene cu un altul. Dacă ar fi aşa cum spun în deobşte femeile...

— ...din romane...

— ...viaţa ar fi mult mai simplă. Adevărul e însă altul.

— Şi adevărul acesta îl spune femeia Dana! Haha!

— Niciun haha, Dodo! Adevărul acesta e spus de alţii, mai deosebiţi decât noi, muritorii de rând, şi Dana l-a cules numai...

— ...din cărţi.

— Da, din cărţile din care văd că nu oricine ştie să culeagă ce trebue.

— Imi face impresia că începi să te contrazici. Ai spus la început că mai toate femeile din romane au o părere comună despre bărbaţi, şi acum tot cărţile îţi spun că adevărul e altul!? Cam cum vine asta, Dana?

— Vine într'un fel cum nu-l pricepi tu!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mcrr1933-1947

— E, cu aşa argumente m-ai convins!

— Aşa că, rămânem ce-am fost: o prietenie mijlocită de tennis. Atât!

— Crezi că mai era nevoe să-mi repeţi lucrul acesta?

— Poate că da!

— Părerea ta. Va veni însă un timp când ultimul meu cuvânt va cădea dela sine! răspunse sybilic Dodo Cudalbu.

Din spate s'auzeau paşi. Erau ai Aniutei, care venia la Dana, fără de şorţul uniformei şi cu un caet subţioară. Şi mai aducea subt rochie, şi agăţate de gratia coastelor, cele mai mai mari şi mai frumoase mere ale Orheiului.

Văzându-i, a venit la ei fuga, sguduind coşul cu roadă dată în copt.

— Dana, ţi-ai făcut lecţia la latină?

— Da.

— Atunci dă-mi-l să copiez şi eu în cărnietul ăsta.

— Să ţi-l aduc, şi se sculă depe bancă, să i-l aducă.

S'a sculat şi Dodo.

— Eu vă las. La revedere, Dana. Pa, Aniuta.

— Dece pleci, Dodo? Stai că mierg şi eu. Am venit să-i cer numai caetul. Avem acelaş drum.

— De loc, mă întorc la cazarmă, să-mi dau ordinele pe mâine.

S'a înclinat şi a plecat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1933-1947

Intre amândoi, Aniuta privia când pe unul, când pe altul. Cu tristeţe şi într'o parte şi într'alta. Gândul îi era însă şi mai trist decât ochii.

„Cum, după ce i l-a luat pe Neculai Brateş, i-l ia acum şi pe Dodo!?"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

CAP. IX.

Amfiteatrul în care își ținea cursurile Neculai Brateș, gemea. Și numai tineretul știe să umple cu adevărat o sală. Tinerețea își găsește loc oricum și oriunde. Ea nu e legată de scaune sau de pupitre, iar cel care se înghesue, nu stingherește pe nimeni și nici nu supără pe careva.

Și mai are un bun tinerețea. Până la licență, studentelor nu le este îngăduit să profite de politeța studenților. De altfel, nici nu se prea arată această politeță. Așa că nu e de nicio mirare că locurile se ocupă după cum sosește fiecare, la întâmplare și fără de nicio oferire.

Când înghesuiala e mare, posibilitățile de a-ți găsi un loc de stat într'un amfiteatru studențesc, se înmulțesc. Te poți așeza foarte bine în brațele unei studente, cum tot așa de bine te poți trezi cu o studentă pe genunchi. Și aceasta, fără să mai fie nevoe de niciun:

— Imi dai voe, Colega?

In cadrul vieții studențești colega are dreptul la orice. Fără avertisment și fără protocol. Colega nu are îndatoriri de pantalon și nici drepturi de fustă. Colega poate fi con-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

siderat drept un al treilea sex. Un sex, fără de niciun sex. Un sex care îți dă libertatea să intri cu cotul în pieptul unei fete, fără pic de crâcnire din partea victimii, și care, deasemeni îți impune să rabzi cu resemnare islamică (așa trebue să fie!) apăsarea vreunui toc de pantof femenin, care îți strivește nepăsător și cu un inconștient sadism, bătăturile, în nenorocitul caz când le ai.

Sălile pline de tinereță mai au un aspect, al lor numai. Simți în ele sănătatea de cum intri. O sală plină numai de tinereță, nu te obosește. Respirația ei, oricât de caldă ar fi, nu e greoae. Nu are nimic din bolnăviciunea sălilor de concerte sau teatru, în care trăesc împrăștiat în aer, întâlnindu-se și ciocnindu-se, toate semnele oboselei. Și mai au sălile pline de tinereță o notă numai a lor. Te leagă de ele. Și câteodată, te iau și te duc cu ele.

Gemea de tinereță amfiteatrul în care își ținea cursul Neculai Brateș, la orișice oră a lui, dar, și mai mult ca în orele obișnuite gemea atunci când se știa că va vorbi, privind în urmă sau înnainte, un ciclu vechi sau nou de materie. Atunci îl fura duhul vorbirii și ascultarea lui era asemeni unei ungeri a sufletului cu miere. Cel care a spus, când o fi spus, că marele inteligențe trebuesc alungate depe catedre, nu a greșit. Pentrucă marele inteligențe au harul să frângă și să răstoarne toate adevărurile. Ori, depe catedră, nu toate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista transilvania romînă 1933-1947

adevărurile trebuesc nimicite. Viața are nevoie de anumite statornicii, fără de care colectivitatea nu poate trăi strunită. Dar cum marele inteligențe nu pot trăi nici ele decât în continuă sfărâmare de searbăde adevăruri, păstrarea profesorului Neculai Brateș la catedră, era o chestiune de mult pusă la minister, și sub multe partide, fără să fie însă în niciun fel orânduită. Trecerea mereu din cabinet în cabinet, în mapa de restanțe, îndepărtarea profesorului Neculai Brateș, alături de o și mai îndelungată desbatere, dacă trebue sau nu să fie declarată o biserică dintr'un sat oarecare, monument istoric. El și o biserică! Nici cel puțin, el și o crâșmă, cum ar fi de pildă la Feiga Papiș! așa plăcându-i să-i spună în derâdere cuconul Stejărel Racotă, ori de câte ori pripitele schimbări de guvern din ultimul timp puneau în organizațiunea locală a partidului venit la putere, alungarea tânărului profesor Neculai Brateș, din Universitate.

Când a intrat, l-a salutat cu aplauze sala, căci tinerețea Universității are și dreptul acesta. Își poate aclama simpatiile, așa cum îi e dat publicului să aclame în săli de teatru pe marii actori îndrăgiți. Obișnuiți însă cu ovațiile, Neculai Brateș a trecut la catedră prin canalul clădit din piepturi studențești, fără de nicio surprindere și cu toate semnele omului care a fost de multe ori în situații asemănătoare.

Intâia privire aruncată sălii a fost spațiul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statrans.ivariu.ro/mcrr1933.1947

cuprinzătoare. A plutit pe deasupra sutelor de capete oarbă, fără de nicio distingere a vreunui chip cunoscut. Şi doară printre cei din amfiteatru se aflau şi studenţii ultimului an. De altfel, în asemenea împrejurări, să vrei să descoperi un cunoscut şi nu poţi. Ingrămădirea în massă îi anulează, cioplind din capul fiecăruia chipul unui aceluiaş om, neîntâlnit. Şi sunt cu toţii acelaş om, pentrucă în faţa marelor talente toţi capătă uniformitatea expresiei. Deschid ochii mai mari sau râd, aprobă sau dezaprobă, îşi înjumătăţesc zâmbetul sau se contractă în indignare, la acelaş semn magic care le fură identitatea.

Intoarsă privirea din drumul făcut, în tâlc de recunoştinţă pentru felul cum l-au primit, Neculai Brateş s'a simţit gata să-şi înceapă prelegerea. L-a oprit însă, brusc şi neaşteptat, un fapt care nu a putut fi înţeles de sală, decât mai târziu. Sala i-a prins însă clipa descumpănirii, şi mută, aştepta în acciaşi strângere, deslegarea.

O vreme, tăcerea fără de niciun svâcnet al vieţii, a cuprins şi catedra şi sala. Cât a durat această tăcere, nu poate şti nici Neculai Brateş şi nici sala. Un lucru s'a ştiut însă şi de Neculai Brateş şi de sală. Neculai Brateş a simţit cuprinzându-l o fierbinţeală, şi sala l-a văzut îmbujorându-se, cu acelaş roşu cu care se întorcea în obraji acasă, după nopţile de chefuri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

A privit spre fereastră, cu jind de bolnav dornic de aer proaspăt.

— Rog pe domnii studenţi din dreptul ferestrelor, să le deschidă larg.

S'a ridicat dela catedră şi ca şi cum atunci ar fi zărit ceeace descoperise mai dinainte, revenit şi stăpân pe el, a intervenit:

— Vai de mine, dudue Dana, au să te omoară domnii aceştia! Ia poftim şi-mi ia locul pe catedră.

S'a auzit numele Danei şoptit din mai multe părţi. Şi din toate părţile ochii au ţintit-o numai pe ea.

— Dana...

— Dana Boian...

O şoaptă mai caldă şi mai stinsă a lăţit în sală şi alte cuvinte.

— Simpatia maestrului.

Cuvintele acestea, deşi au venit pe val de şoaptă abia auzită, au lovit cu stridenţă în urechile unei fete. In ale Aniutei Golub, care era şi ea în sală.

Ce n'ar fi dat Aniuta, ca în locul numelui Danei, al ei să fi făcut ocolul amfiteatrului! Biruinţele mari nu se câştigă drămuind sacrificiile, şi pentru biruinţa ei cea mare, e gata să facă şi sacrificiul cel mare. Şi atunci, oare, tot Dana o să fie mai aproape de el? s'a întrebat Aniuta, în timp ce Dana Boian, cu dezinvoltura mişcărilor de acasă, se îndrepta spre catedră să ocupe locul profesorului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista transilvania ro/indri 1933-1947

In mersul ei spre catedră depăna şi Dana un gând. I s'a adresat Frère Culai, cu dudue Dana. Dece dudue Dana, şi nu Dănuţa, ca totdeauna? Desigur, pentrucă Frère Culai a simţit nevoia să ascundă ceva. Şi conturul acelui ceva numai cu sufletul ei o să-l poată pipăi. Va lăsa deci sufletului sarcina să-i spună, cât şi ce a ascuns Frère Culai, din ce este al lor numai.

Prezenţa Danei şi a Aniutei, în amfiteatrul Facultăţii de drept, nu era întru nimic surprinzătoare. La cursurile lui Neculai Brateş venia şi lume din afara Universităţii. Iar când se svonea de ziua în care Neculai Brateş va vorbi, svonul pătrundea şi în licee, aducând şi din licee pe admiratorii săi. Pe Dana însă nu o mai zărise până astăzi, deşi a mai luat parte, în două sau trei rânduri, la cursurile lui, adusă de Aniuta fiind. Şi cum întâiele senzaţii niciodată nu pot fi ascunse, nici Neculai Brateş nu şi-a putut-o ascunde pe a sa, când a dat cu ochii de Dana. Stăpân pe ceeace numai Dumnezeu e stăpân, nu poate fi omul, şi om fiind Neculai Brateş, a fost şi el prins, ca toţi semenii lui, în aceiaşi vădită surprindere ca a tutulor. Pare-se însă, că şi mai surprinsă de prezenţa Danei, a fost Aniuta. Până astăzi, Dana a venit adusă numai de ea. La cuvântul ei şi la îndemnurile ei.

— Dana, sunt informată că mâine, la şase, Culai Brates va vorbi în amfiteatrul Mihail

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Kogălniceanu. Mergem. Crăpe de ciudă cât o voi frumoasa Mihaela Zaztavna şi pe placul ei tot n'o să facem! Fie şi de ne va reclama Miss Cartof, la Direcţie! o mai înţepă Aniuta Golub pe doamna Mihaela Ionescu Zaztavna, şi în negii depe obraz, pe bună dreptate asemuiţi cu cartofii.

Sborurile Aniutei, depe un drum al dragostei pe un altul, atârnau de cea mai uşoară bătae a vântului. Hotărîrile ei nu erau un rezultat al chibzuinţelor de nopţi şi de zile. Şi, deşi punea în fiecare avântare a sa tot sufletul şi tot corpul, se desţelenea cu cea mai mare uşurinţă depe un drum, ca să apuce pe altul. Viaţa Aniutei Golub nu avea nimic organizat pe stăruinţă şi continuitate. Dădea oricărui joc al fiinţei ei toată puterea intensităţii, ca apoi, şi numai la o părelnică înşelare, să-şi mute într'o singură clipă întreaga zestre sentimentală într'un alt presupus cuib al fericirii dânşii. Poate că a fost şi în această întocmire a firii ei înţelepciunea cerului, care pe toate le cumpăneşte. Dacă stăruinţa Aniutei Golub ar fi fost ajustată după vulcanica ei înfierbântare a sângelui, desigur că viaţa i-ar fi fost numai un sbucium şi că în mintea ei chinul răzbunărilor i-ar fi înfipt şi mlada crimelor. Dumnezeu a socotit însă că trebue luat din mâna Aniutei — mână care are în mângâierea ei şi dogorală de stepă şi asprime de vifor, — cuţitul, ca în locul lui să pună puterea con-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

tinuei încordări, în altă mângâiere. Când, nu de multă vreme, a găsit-o pe Dana în curte şi pe bancă, alături de Dodo Cudalbu, Aniuta, care până în acea clipă se găsea cu capitalul sentimental depus în casseta cu încurcate socoteli ale inimii lui Dodo, a hotărît, cu repeziciunea hotărîrilor ei, să şi-l mute din nou în paza atât de dorită a lui Neculai Brateş, fie chiar dacă şi de data aceasta nu va reuşi. Aşa că la această prelegere, deşi informată din vreme, nu a şoptit niciun cuvânt Danei, să meargă. A venit singură, bucuroasă că va fi în măsură să stea în faţa lui Neculai Brateş, fără a fi ameninţată de concurenţa Danei. Şi, până ce Neculai Brateş nu i-a pronunţat numele, nici nu a bănuit măcar că ar putea fi şi Dana în amfiteatru. Venită mai de vreme şi acoperită vederilor, nu a putut-o descoperi. Iar acum, fiind în faţa a două noui fapte: poftirea lui Neculai Brateş, ca să-i ocupe scaunul, şi venirea eí la Universitate, fără s'o fi anunţat, amândouă întâmplările fără de nicio posibilitate de a mai fi interpretate şi în altfel de cum le interpreta ea, este uşor de înţeles dece cuvintele lui Neculai Brateş şi tăcerea Danei i-au încropit sufletul. Incropeală în care imaginea lui Dodo apărea din nou salvatoare.

Pe ferestrele larg deschise, vara, cu tot ce are ea mai al ei, a intrat în amfiteatru, să-l asculte şi ea pe Neculai Brateş. Şi a intrat atât de hotărîtoare şi de odată, încât atât

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Neculai Brateş, cât şi ceilalţi, şi-au întors privirile spre ea s'o privească. Şi aveau ce privi. Cu ploaia de ieri îşi spălase verdele şi cu seninătatea albastră a cerului poftise la viaţă toată cuprinderea.

Din toţi, cu cea mai nepotolită poftă o privia Neculai Brateş. O şi înţelegea mai mult decât toţi, Neculai Brateş. Mai mult, pentrucă în el vara trezea şi amintirile toamnei. Tinereţa din sală nu putea avea gânduri despre ceeace ar putea să însemne sufletul, când îi e dat să simtă că gustă din ultimile desfătări. Lui însă vara de afară îi amintea de toamna din el, împrietenită cu o primăvară. Toamna, care numai odată e toamnă, şi primăvara, care deasemeni, numai odată e primăvară. Dar, cum numai toamna din el e în măsură să poată cuprinde în tot înţelesul lui jocul plin de vântoasă al primăverii, primăvara care l-a luat de mână şi-l ţine strâns legat de ea nici habar nu are de ceeace poate să însemne ceţurile, ploile apăsătoare şi desfrunzările toamnei. Te poţi descurca din pânzele ceţurilor, o vreme. Poţi trece, deasemeni, prin ploi. Şi se mai poate ca şi căderea frunzelor să-ţi stârnească un farmec. Dar, când pânzele ceţurilor nu se mai sfârşesc şi nicio suliţă de soare nu se mai întrezăreşte să le sfâşie; când ploile, după ce ţi-au udat hainele, încep să-ţi ude şi sufletul; şi când desfrunzările şi-au terminat toate căderile, ne mai putând să-ţi dea mânii întinse

Muzeul Digital al Romanului Românesc

niciun bănuț de aramă măcar, atunci, peste puterile încleștărilor de tot felul intervine viața, sfârșind înșelăciunea. Atunci, primăvara care i-a luat de mână toamna, se va deslega din strânsoare și se va duce. In fața dezastrului acesta nu trebue să ajungă. Nu .pentru el, care oricând e gata să se ia de piept cu cea mai potrivnică întâmplare, ci pentru Dănuța, pentru fata aceasta, pe care o iubește și căreia i-a legat ochii dragostea.

Așa a gândit Neculai Brateș, în scurta vreme cât a privit spre ferestrele larg deschise. Și dincolo de ferestrele larg deschise, viile Uricanilor, cu butucii gros îmbrăcați în verde și borțoși în frunze ca niște lipovence în multele fuste ale duminicilor, îi trimeteau pe glasul strunelor tăcute, chemarea timpurilor de demult. Iar și mai de departe de vii, și în spatele lor, dealul Miroslavului își îndoia spinarea, aplecându-se parcă să poată încăleca, lesne și fără pricină, un voevod cu hărnicie la faptă și la vinuri. Își mai împletea cântecul în vara de afară și în vara intrată pe ferestre și o privighetoare, care, s'ar putea să fie și numai o părere, dar parcă numai în orele lui de curs avea orele ei de cântec.

A privit cât a privit și apoi și-a întors capul spre mulțimea din sală.

— Domnișoarelor studente și domnilor studenți. Vă așteptați, desigur, să-mi ascultați cuvântul anunțător al noului ciclu de legiuire

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

romană, ce urmează să fie înțeles și pătruns de simțirea noastră, obișnuită să se adapteze dezordinelor. Până a nu fi privit pe fereastră, așa ar fi fost. S'a întâmplat însă să-mi fure ochii vara de afară, și vara de afară, după cum bine o vedeți cu toții, e o curtizană în fața căreia nu poți să zici, nu. Vara de afară îmi poruncește să vă vorbesc despre alt drept. Despre dreptul ei și al vostru. Despre dreptul tinereții și despre tot ce stă fățarnic și necinstit în drumul acestui drept, al vostru și al verii de afară.

Ropotul de aplauze a pornit deodată, din toate mânile. Studențimea Facultății de Drept știa ce înseamnă evadările din cursuri ale maestrului Neculai Brateș. Atunci când își pornea cuvântul, împins de vreo inspirație a momentului, răscolit de o amintire sau răsvrătit de vreo îngustime a minții semenilor săi, ascultarea lui era un farmec și o lecție care nu putea porni decât depe catedra inteligenții, nepriponită de niciun ciot al dispozițiunilor programatice și ministeriale. Il asculta sala toată, ca un singur om cu mii de ochi.

— Priviți-o cum își trăește viața din plin. Neîncăpătoare afară, dă buzna înnăuntru, cu tot ce are ea mai bun: căldură, cântec, miazmă de floare, mângâiere de mâni nevăzute, chemare la dânsa. Auziți o privighetoare? Oare s'o fi apropiat de zidurile Universității pentruca să mă asculte pe mine, ori a venit, tri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mdr 1933-1947

misă a verii fiind, ca să vă scoată din închisoarea în care singuri aţi intrat, şi să vă ducă afară!? Pe ce amarnică înşelăciune şi-au temeinicit legile oamenii! Lecţiile mari, nu le dă şcoala. Şcoala, instruirea pe porţii şi pe ore, cu dascăli roşi de rutină şi cu consilii profesorale înţepate de gută şi înnecate de astmă, e poate cea mai ridiculă operă a aşa zisei civilizaţii. Profesorii mari, oricât de mari ar voi ei să fie, să nu-i căutaţi printre acei înscrişi în statele Universităţii. Profesorii cei mari sunt profesorii de afară, iar singura Universitate a ştiinţei şi a înţelepciunei, este numai natura. Dacă vă pot da un îndemn, pe acesta vi-l dau: fiţi studenţii Universităţii de afară; fiţi studenţii naturii. Vreţi să învăţaţi a munci, apropiaţi-vă de stupurile de albine şi veţi şti cu adevărat ce e munca şi care sunt legile ei. Dacă voiţi să agonisiţi, aplecaţi-vă asupra moşoroaielor de furnici şi veţi afla ce înseamnă agonisirea, care sunt poruncile ei şi care e dreptul fiecăruia, când a prestat îndelaolaltă cu semenii săi străduinţa. Vreţi să pătrundeţi tainele muzicii, nu aveţi decât să staţi liniştiţi sub plopul de afară, în care cântă regulat această privighetoare cursistă a Universităţii noastre, şi nu vă va rămâne nimic neauzit din multul pe care vi-l poate da muzica. Pe când şcoala, nu vă poate oferi decât glasul unei cântăreţe pensionare, scoasă depe scenă de urletul galeriei şi instalată la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

catedră mai mult în amintirea frumoaselor ei picioare de cândva, decât ca un omagiu adus glasului, împăturit acum în sdrenţele bronşitei. De veţi voi să învăţaţi a şti să vă faceţi înţeleasă iubirea voastră, şi iubirea voastră să fie tandră şi plină de nobleţe, e de ajuns să priviţi numai odată dragostea hulubilor, ca apoi să nu mai puteţi întuneca nici când sentimentul acesta, cu vreo pornire josnică. Afară mai puteţi învăţa să filozofaţi, să iubiţi şi să îmbinaţi culorile, să cunoaşteţi mişcarea în spaţiu, să simţiţi ceeace e infinitul, ceeace e etern şi trecător, să îndepărtaţi deşertăciunile şi să vă înnălţaţi continuu sufletul. Şi, mai ales, în faţa marelui necunoscut de afară, nu veţi putea rămâne decât ceeace sunteţi: mici şi nevolnici, sinceri şi goi de orice orgoliu.

Dar lecţia cea mare, pe care v'o poate da vara de afară, e alta. Indemnul meu e s'o simţiţi şi s'o învăţaţi. Căutaţi-o şi o veţi găsi în tot ce întovărăşeşte natura, în muncă şi prietenie, în dragoste şi în dorinţă. Şi o veţi găsi pretutindeni, în acelaş respect de ceeace înseamnă vârsta. Se pare însă că din lecţia aceasta, pe care natura ne-o strigă în urechi de mii de ani, n'am învăţat nimica. Amăgirile de tot felul ne astupă urechile, şi, fără s'o mai auzim, ne lăsăm atraşi spre acolo unde ne împing amăgirile. Sunteţi la vârsta când stăpâniţi cel mai mare bun al pământului: tinereţa. Dela înnălţimea acestui fals anvon

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaneasca.ro/?an=1933-1947

social şi cultural, care este catedra, vă strig: păstraţi-o. Păstraţi-o şi hrăniţi-o afară, cu tot viscolul pe care îl vrea. Respectaţi-o însă, ne dăruind nimic din ea altora, care nu sunt dintre ai voştri. Şi hrăniţi-o aşa cum se vrea hrănită. Să nu aibă alt cârmaci decât numai strigătele ei.

Cândva — şi, trebue să vă mărturisesc, sunt fiul nenorocit al acestui cândva, — legile tinereţii au fost altele. False cu toate. Tinereţa mea şi a tutulor de vârsta mea, a fost sugrumată din faşă. Pe vremea copilăriei mele numai obrazul putea fi privit ca piele decentă. Restul, trebuia ascuns. Şi fiindcă trebuia ascuns, m'au îmbumbat în haine până la gât, şi aşa îmbumbat m'au dat vieţii. In loc să mă lase afară, să mă strivesc în joacă, să simt asprimea sănătoasă a aerului şi arsura soarelui, cuţitele reci ale îngheţului şi înfăşurarea voinică în pânzele vântului, m'au închis în saloane şi m'au îndrăgit ca pe o cocuţă, făcând haz de mine oridecâteori se ivia un mosafir. Mi-au strivit tot ce nu trebuia strivit, până şi somnul şi repaosul, ca să mă dea vieţii întârziat în viaţă şi plin de toate tarele robiei prin care am trecut dela pruncie şi până la majorat.

Intârziaţii aceştia pot fi vătămători. Pot vătăma tinereţa. Inzestraţi uneori cu puterea amăgirilor, pot tulbura apele voastre, le pot chiar scoate din albia lor, ca apoi, după ceasurile de minciună, să nu vi le mai poată întoarce,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr 1933-1947

şi voi să nu mai puteţi fi voi. Când aceşti întârziaţi vă es înnainte, ocoliţi-i. Tot ce e chemare spre dânşii, înnăbuşiţi-o. Pentrucă niciodată şi oricât ar rupe pentru voi din strălucirea lor, nu vor putea fi vrednici de darul tinereţii voastre.

Amăgirile îşi fac însă punte uşor. Voi, care sunteţi încă neştiutori a mult din ce vă poate pune viaţa în faţă, întâlnindu-i şi auzindu-i, vă lăsaţi fermecaţi şi întunecaţi. Intindeţi mâni ancore şi vă legaţi de ei, ca de cea mai mare fericire.

Inţeleg şi această pornire a voastră. Inţeleg chiar când împletiţi în ea toată fiinţa, cu toată puterea ei de voinţă, de sete de realizare şi de orgoliu chiar. Ştiu ce înseamnă, pentru dumneavoastră, mai ales, domnişoarelor studente, să puteţi stăpâni ceva din strălucirea unui nume care pentru nimeni nu mai poate fi un om necunoscut. Am fost şi eu student şi deşi au trecut ani, n'am uitat răscolirea ce se producea în toată făptura mea, atunci când depe catedră, în vreo sală de expoziţie sau în incinta vreunui palat al justiţiei, puteam să mă leg, prin ascultare sau văz, de opera unui om miruit cu puterea talentului. Şi îmi mai închipui şi ce poate să însemne această răscolire, domnişoarelor studente, când prinde în vârtejul ei şi altfel de sentimente. Ar fi nedrept să spun că în pornirea aceasta, treceţi numai printr'o fază de vrajă, şi că, fără de niciun înţeles, vă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1937-1947

împinge dela spate o putere mai mare decât aceea a gândurilor voastre. Că e de nebiruit răscoala, chiar când o puteți trece prin filtrul deapănului de tot felul. Nu. In pornirea aceea sunteți întregę, cu încălzirea care vă precede inima, și cu inima care vă subjugă gândurile. Le aveți pe toate cu voi, și pe toate le puneți în luptă. Vă mai asigur și de victorie. Femeile învinq totdeauna. Nu uitați însă, că vă puteți înfrânge prin voi înșivă. Puteți câștiga ușor lupta spre care vă cheamă amăgirea, dar cum orice amăgire târâe fatal după ea dezamăgirea, în luptă cu dezamăgirea veți cădea învinse. Și să nu uitați și un alt lucru. O femeie învinsă, în toate victoriile ei viitoare nu va mai semăna cu aceea care a fost. Va fi în toate victoriile viitoare, ea, mai puțin o parte din ea...

Un moment, s'a oprit. A privit din nou spre ferestre, să-și umple ochii de vara de afară. Era ca și cum numai vara de afară îi putea inspira cuvântul. Amfiteatrul, cu toată viața îngrămădită în el, n'a mișcat nici în aceste clipe ale tăcerii lui. Popasurile scurte, în cuvântări, de îndată ce se ivesc, deslănțue destinderea. Ascultătorii își potrivesc statul în scaune, își slăbesc strunele încordărilor de tot felul și își mai trec și vecinilor părerea sau admirația. Acum însă nu se mișca nimeni și toți urmăreau cu aceiași pironită atenție, tăcerea și privirea lui Neculai Brateș, închinate și una și alta privighetoarei de afară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1933-1947

— À tout seigneur, tout honneur! glăsui el, privind spre privighetoare. Şi privighetoarea, înţelegând parcă rostul cuvintelor, porni cântec neîntrecut.

Ca să-l asculte şi mai bine, Neculai Brateş s'a dus la fereastră, şi ca şi cum singur ar fi fost în sală, şi-a sprijinit capul într'o mână, lăsându-se dus de undele cântătoare.

In clipele acelea, Dana s'a simţit cumplit de stingerită. Tăcerea din sală dădea izolării ei pe scaunul maestrului un relief şi mai mare. Un relief care i-a atras priviri iscoditoare. Şi din toate privirile, ale Aniutei o cercetau mai stăruitor, cu toate că Aniuta căuta să şi le ascundă pe după spetele celor din faţă. Dar oricât de bănuitoare ar fi fost Aniuta, nu putea înţelege din tot ce se întâmplă, atât cât înţelegea Dana. Dana şi-a dat cu totul sama, că nu vara de afară, şi nici cântecul privighetoarei, au întors cârma cuvântului lui Neculai Brateş. Numai când a dat cu ochii de dânsa s'a petrecut în el acea răsucire de gând şi faptă. Iar lecţiile naturii, nu aveau a împlini decât o altă lecţie, ţinută nu de mult, unui auditoriu mai puţin numeros, ea, şi nu de Neculai Brateş, ci de Frère Culai. Dar ca şi lecţia de atunci, nici lecţiile naturii nu vor putea sdruncina simţirea ei pentru Frère Culai. Ba, lecţia de astăzi o va lega şi mai mult de inima lui. Căci astăzi i-a fost dat să aibă o dovadă mai mult că preocuparea lui cea mare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistadrumului.ro/ro/1933-1947

e ea, fie şi dacă se găseşte în faţa studenţilor, pe catedra Universităţii.

Şi a mai avut şi o altă dovadă Dana. Înţelegând Neculai Brateş natura mai mult decât alţii, a putut să vadă că şi natura l-a înţeles pe el mai deosebit decât pe alţii. Au fost clipe când legătura lui cu vara de afară părea a fi mai mult decât fructul unei magii, decât un adevăr. Să fi fost oare numai o glumă a lui numind privighetoarea de afară ca pe o drept cursistă a Universităţii, sau poate chiar aşa şi era!? In privinţa aceasta studenţimea ştie şi mai mult decât el. Ştie că numai la orele lui o aude. Şi mai ştie că se respectă unul pe altul, ascultându-se pe rând. Lucrul acesta l-a simţit şi Dana. Cât a vorbit, privighetoarea n'a făcut altceva decât să pună diezii şi bemolii necesari pe portativul cuvântului său. Acum o ascultă el, punând toate semnele admiraţiei pe cântecul fără de pereche al neîntrecutei păsări de afară. O dovadă şi mai convingătoare, că oamenii aleşi au în ei şi un pic de dumnezeire, nu se putea. Iar dragostea ei, care avea în ea şi îndemnul de înnălţare spre dumnezeire, nu se putea să nu-l înţeleagă şi să nu-l vrea al ei, mai mult decât al altora.

Tăcând privighetoarea, Neculai Brateş şi-a reluat cuvântul. Rămas rezemat de fereastră şi cu capul împlântat în mână, a legat firul de unde s'a rupt, privind în amfiteatru cu aceiaşi orbire cu care priveşti mulţimile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista literară română 1933-1947

— V'am spus mai înnainte, că tinereţa este cel mai mare bun al pământului. Fiţi avari cu ea. Să n'o risipiţi, pentrucă nimic din ce a fost risipit, nu se mai întoarce. Trăiţi-o aşa cum merită să fie trăită. Din plin şi numai în marginele ei. Când tinereţa vă va îndemna să-i căutaţi tovărăşii în afară de tinereţe, să n'o ascultaţi şi să-i alungaţi îndemnul. Să nu vă lăsaţi niciodată ameţiţi de frumosul unui început de drum, dacă drumul acela nu poate fi frumos până la urmă. Vă înţeleg şi pornirea aceasta de evadare din tinereţe, dar mai înţeleg şi cât de înşelătoare poate fi. Nu uitaţi că din privighetoare, când nu mai cântă, nu mai rămâne decât o pasăre urîtă. E drept, a te găsi lângă un om care poate să-ţi lărgească mereu înţelesul vieţii, e o satisfacţie grandioasă de ordin sufletesc. Iţi înzestrezi fiinţa dela un isvor care e numai al tău. Iar în prietenia ce se leagă, caratele valorii unuia trec şi asupra celuilalt. Cum însă pe acelaş drum numai o bucată pot fi alături, din clipa când un pas se arată mai obosit decât celălalt, începe drama. Să nu ajungeţi aci. Şi ca să nu ajungeţi aci, rămâneţi plăeşii tari ai cetăţuei voastre, care e tinereţa, şi din care numai moartea să vă poată scoate. De vă ispitesc amăgirile, topiţi-le fără de nicio părere de rău. Eşiţi în vara de afară, urcaţi-i dealurile unduitoare, şi când veţi ajunge în coamele lor şi în cruce de vânturi, împotrivindu-vă bătăilor aprige cu pu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

terea bătăilor voastre, le veţi doborî. Viaţa nu se cumpără şi nici nu poate fi păcălită. Cei ce se împotrivesc acestei legi şi o aduc totuşi în iarmarocul înşelărilor, pe ei se înşală. Viaţa se va rostogoli în mersul ei mai departe, pentrucă viaţa nu se împiedecă de nimic, iar cei ce ar fi voit să o schimbe pe preţul amăgirilor, vor rămânea şi fără de viaţă, şi fără de alt dor al vieţii. Viaţa nu loveşte decât o singură dată...

Cum loveşte viaţa, a arătat Neculai Brateş, fără de niciun ocol al adevărului. L-a despătuşit din îmbrobodirile înşelătoare şi l-a răsfirat ochilor şi simţirii, aşa cum e şi cum nu cunoaşte altă lege decât a lui. Iar la urmă, după ce a terminat tot ce a avut de spus, a mai privit odată spre vara de afară, îndemnând asistenţa să iasă şi să-i asculte sfaturile. Apoi, cu sentimentul întreg al datoriei împlinite, faţă de lecţia cea mare şi faţă de el, şi-a anunţat amânarea prelegerii ce ar fi trebuit să o ţină atunci.

— Rămâne şedinţei viitoare preambulul anunţat.

Ropotul de aplauze a pornit din nou să bată omagial pentru maestru.

O svârcolire în mulţimea din sală, şi de unde nu era, tot s'a mai găsit posibilitatea să se croiască o pârtie de eşire magistrului.

— Duduiţă Dana, profită de cărarea aceasta, cât mai e în sală acela pentru care s'a făcut.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr-1933-1947

Rişti altfel, să te strivească viaţa înnainte de prima ei lecţie.

Tot public i-a răspuns şi Dana.

— Vă mulţumesc, domnule profesor, şi pentru grija proteguitoare, şi pentru lecţia de astăzi, care îşi va primi neîntârziat lecţia ei.

S'a zâmbit şi s'a râs, dar atât de diferit a fost unul de altul zâmbetul şi râsul, încât uşor şi-ar fi putut da sama oricine, înregistrându-le, cât de nu seamănă sufletul unui om cu al altuia.

Şi cine ar fi putut oare ghici, că aşa cum a râs Aniuta Golub, cu buzele răsfrânte ca în râsul cailor, avea în el şi înciudare şi venin de femeie învinsă!?

După ce a scăpat Neculai Brateş din beţia fericirei în care a căzut după ultima lui întâlnire cu Dana şi a intrat în răcoreala nopţii, cu nevăzute prişniţe puse pe frunte şi inimă, s'a gândit că poate tot mai e posibilă şi într'altfel convingerea Danei, că a apucat pe un drum greşit. Cum într'altfel, nu a găsit însă niciun nou mijloc Neculai Brateş. Acel pe care se bizuise mai mult, cuvântul, s'a întors împotriva lui, împingându-l până la acel furt al zâmbetului.

Dacă aşi putea, ţi-aş fura zâmbetul, ca apoi să ţi-l pot da eu, ca să-l ai dela mine.

O altă mijlocire nu întrezărea. Aştepta totuşi o alta, o ocazie care să-i dea o nouă posibili-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

tate de atac, aşa încât, dacă nici aceasta n'ar reuşi, el să se poată simţi cu cugetul împăcat. A făcut tot ce a putut face. Dacă nu a reuşit, e că nu a avut puteri să lupte şi cu supraomenescul.

Ceeace căutase în câteva nopţi şi zile de-arândul, fără să se ivească niciun licăr nou de lumină, a găsit în clipa când ochiul lui a descoperit-o pe Dana, în amfiteatrul Universităţii. Acea negândită întâlnire de atunci, într'un loc unde nu şi-ar fi putut-o închipui, i-a servit cu conştiinţă de prietenă devotată, arme noui. Prefăcându-se că dă tineretului din sală o lecţie de viaţă, nu a făcut altceva decât să continue ultima lor discuţie, încheiată atât de neaşteptat cu acel furt al zâmbetului ei. Acum era şi mai la largul lui. Vorbia numai el. Opunerile Danei, care i-ar fi putut fărămiţa şirul, nu se puteau face auzite. In amfiteatrul Universităţii numai el avea dreptul să vorbească. Şi numai el a vorbit, în timp ce gura Danei sângera în aţa care i-o cususe. Că e neloial acest nou atac, şi-a dat sama Neculai Brateş dela început. Respinsese toată viaţa, ca pe o zicală dezonorantă, acel dicton care îţi scuză orice mijloc pentru atingerea scopului propus. De data asta a făcut însă uz de el, ajungând să se convingă că, într'adevăr, scopul scuză mijloacele.

Săvârşind şi această ultimă încercare, povara care îl apăsa s'a spulberat. De acum, ce-o vrea destinul! Cuconul Stejărel îl sfătuise să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

nu se pună în luptă cu el, că oricum s'ar sbate, în altfel de cum voeşte destinul, nu va fi. Cum nu mai are în niciun fel să mai lupte, nu va mai lupta. Iată-l ajuns şi la acea formulă a fatalismului: ce-o vrea destinul!

Se pare că şi de data asta cuconul Stejărel are dreptate. La tot ce i s'a opus, tot pe a cuconului Stejărel a eşit. Viaţa trebue trăită cu simţurile, nu cu creerul, i-a spus el cândva. Tare i-e frică să nu fie şi aceasta adevărat! Căci dacă aşa e, dacă într'adevăr, cu simţurile trebueşte trăită viaţa, atunci Dana, care e numai creer în tot ce face, o poate depe acum considera ca pe o drept rătăcită...

Dar să nu se mai piardă în acelaş proces de conştiinţă, desbătut pe toate feţele, fără să ajungă la vreun rezultat. Să se lase în voia destinului. Şi cum după lecţia dată tineretului se simte şi mai uşor, ducă-l destinul unde va voi! Că el, oriunde se va afla, va fi el. Asta să o ştie şi destinul şi apologetul lui, venerabilul prieten Stejărel Racotă.

Cu datoria împlinită faţă de conştiinţă, a cutreerat străzile, în căutarea cuconului Stejărel. L-a găsit ca de obiceiu la Corso.

— Cucoane Stejărel, hai şi-om bate trotoarele.

— Mai întâi să-mi spui, în ce ape te scalzi?

— Ce-o vrea destinul, cucoane Stejărel! Scurt! Am încheiat-o aici; aici am rămas!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

— Uite aşa te vreau, Culai! Frunte destinsă, nu procurorul neexistentelor tale crime.

— Şi pentru mâine propun ceva, cucoane Stejărel. Nu de alta, dar fiindcă veni vorba de destindere. Ce-ar fi dacă ne-am duce mâine la Cotnari, pentru a ne destinde la faţa locului? Cum mâine nu am cursuri...

— Că şi de le aveai, parcă nu tot treaba aia era!

— Dece nu m'oi fi lăsând, cucoane Stejărel, să par şi eu, baremi din când în când, drept un profesor de treabă!? Imi plăcea să cred că am ales ziua de mâine fiindcă n'am cursuri, şi matale...

— Dacă nu te-aşi cunoaşte, Culai! Ai chef de-o destindere la Cotnari. Şi nu pentrucă nu ai cursuri mâine, ci pentrucă ţi-a reuşit astăzi ceva, după pofta sufletului. Ţi-am cetit-o în ochi, Culai. Zi că nu e aşa?

— Poate că ai şi mata dreptate.

— Am, nu poate! Am totdeauna dreptate, numai tu nu mi-o recunoşti.

— E, mergem?

— Să mergem. In aşa dispoziţie merg cu tine până la capătul pământului, dacă o avea şi ăsta vreun cap!

Au eşit. Şi au bătut într'adevăr trotoarele străzilor din vecinătatea Copoului, până spre orele zece. Ore când Iaşul a intrat pe de-a'ntregul subt plapomă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933_1947

CAP. X.

Cele întâmplate la Universitate, au dat de gândit şi Danei şi Aniutei. Pentru Aniuta, după câte văzuse şi auzise, se impunea graba. Pentru Dana, lecţia, care o merita lecţia de viaţă, ţinută de Frère Culai.

Dana gândia însă numai noaptea. Noaptea se simţia cu altă rochie pe ea. Noaptea îi punea uşoare umbre în jurul ochilor şi tot noaptea îi mai dădea înţelegere să pătrundă şi tot ce stă ascuns în cuvinte. Noaptea trebuia deci s'o sfătuiască şi ce lecţie să-i dea lui Frère Culai. Aşa că şi-a mutat frământarea pentru la noapte.

Aniuta, nici n'a ajuns până la poarta Universităţii, şi ce mai avea de făcut, se şi luminase în mintea ei. Aşa că ea a trecut de îndată la ce gândise.

Ajuns în faţa porţii lui, după bătutul trotoarelor cu cuconul Stejărel Racotă, Neculai Brateş a băgat de samă că, în fundul curţii, la camera lui Ion Măsălaru, nu ardea lumina, aşa cum încremenea ea de-a-rândul, aşteptându-l cu flacăra scăzută. Lucrul acesta nu se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933 1947

mai întâmplase niciodată, ceeace l-a făcut să se întrebe în gând:

„Nu cumva i s'o fi întâmplat ceva lui Ion!?"

Şi cum desigur că o întâmplare trebue să fie la mijloc, a deschis poarta cu grijă să nu scârţâe, după care, a început a face paşi de hoţ, în vârf de picioare.

La el, întuneric şi linişte. Dar cum întuneric şi linişte era la el totdeauna, a trecut mai departe, spre fundul curţii, acolo nelinştindu-l întunericul. La câţiva paşi de fereastra lui Ion Măsălaru, a putut deslui că bate o paloare roşietică în geamuri, dar era aşa de firavă, că numai de aproape putea fi descoperită.

„Să fi făcut focul Ion Măsălaru, acum, în Iunie!? Ce, a căpiat!?"

S'a apropiat şi mai mult şi ajuns în dreptul ferestrei, în aşa fel ca să poată privi înlăuntru, s'a lămurit. Era o spuză de foc pe prichiciul vetrei şi în jurul ei, Marin Hurdubelea, Ion Măsălaru şi o femeie străină, adusă de spate şi cu capul mai tot vârît într'o basma, de nu i l-a putut zări, la început, nici de cum.

„Ce e cu aiştia!? îl sfredeli un cui pe Neculai Brateş. Hurdubelea ca Hurdubelea, da de unde a mai adus-o şi pe gheboasa asta!? Şi ce fac, Doamne, tus trei!?"

Incepută pânda, s'a lăsat ei mai departe.

— Ai 'mneata o oală neagră, de pământ, în care să nu fi pus fiertură dă trei zile? întrebă femeia pe Ion Măsălaru.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr_1933-1947

— Ai, domnu Ion? îl întrebă şi Marin Hurdubelea, că de nu, mă răpăd s'aduc dela boierii mei?

— Nu, nu, nu trebue oală străină de casă. Musai să hie din casa blăstămatului, îi lămuri pe amândoi femeia.

— D-apăi că trebue să fie, îşi dădu cu părerea Ion Măsălaru, învârtind capul cam pe unde ar fi putut fi.

A adus oala dintr'un ungher al odăii.

— E bună, ţaţă Cânda?

„E! gândi Neculai Brateş, dacă şi Hurdubelea îi spune ţaţă, apăi atunci sigur că e hârcă întreagă.

Că e o hârcă, a dovedit femeia imediat, întorcând vederii o jumătate de obraz. Bărbia i se cam dusese subt nas, din cauza lipsii dinţilor, şi ca să nu scape dela locul ei, petrecu pe subt dânsa un nod de basma, tot neagră, ca şi oala cerută.

— Ii bună, Marine. Umpleţi-o amu.

Marin Hurdubelea şi Ion Măsălaru o umplură, unul ţinând-o şi celălalt turnând apă dintr'o cofă.

— Aşă! Puneţi-o amu pe spuză.

Au pus-o.

— Amu tăceţi.

Dintr'un buzunar al fustei scoase o cârpă, de mărimea unei batiste, o desnodă şi din ea a luat pe rând, şi pe rând le-a aşezat pe prichiciul vetrei, o bucată de iască, o pană de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933 1947

cioară şi o ruptură uscată de o rădăcină oarecare.

Marin Hurdubelea şi Ion Măsălaru, acesta din urmă cu toate straele lui cele orăşeneşti, priviau pregătirile babei mai cu evlavie decât s'ar fi găsit în biserică. Nu le mişcau nici ochii. Le poruncise să tacă şi porunca ţaţei Cânda era ca şi din cer pornită.

Lipi iasca de spuză şi o aprinse. Incepu a se ridica fum. Ţaţa Cânda înghiţi din el de trei ori.

Luă cu cealaltă mână bucata de rădăcină şi îi dete drumul în oală. Mai înghiţi de trei ori din fum, după care îl suflă asupra rădăcinii tot în trei rânduri. Iar cu pana de cioară începu a mesteca în apă.

— Puteri din pământ, primeşte-o şi întăreşte-o, să hie de leac împotriva blăstămului.

Făcu cruce cu pana şi iar învârteli în oală cu ea.

— Cum îl chiamă pi blăstămat?

„E, se întrebă copilăros şi tot în gând Neculai Brateş, care eşti? Marin sau motofozul meu?"

— Neculai, ţaţă Cânda, răspunseră deopotrivă şi Marin Hurdubelea şi Ion Măsălaru.

„Care Neculai, că pe niciunul nu-l chiamă Neculai!?" se miră Neculai Brateş, fiind de tot departe cu gândul, că pentru el se descântă în casă.

— Da famelia? îşi cârpi întrebarea dintâi ţaţa Cânda.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Brateş, răspunse repezit Marin Hurdubelea, ne mai potrivindu-se de data asta cu Ion Măsălaru, care a dat un răspuns mai întreg.

— De famelie, Brateş.

„E, poftim! Vrasăzică eu sunt blăstămatul! îşi făcu cruce Neculai Brateş. Da au căpiat de-abinelea dumnealor! De unde m'au scos ăştia blestemat!? Ia să-i vedem mai departe, că încep a fi şi interesanţi!"

— Bine, zise ţaţa Cânda. Neculai Brateş. Şi cine i-a dat blăstămul ştiţi?

— E, iaca asta nu ştim! răspunse numai pentru el, dar cu pluralul, Marin Hurdubelea.

— Păi, dac'aşi fi ştiut, nu i-aşi fi fărâmat capul, ca la şărpi!? Da ce blăstăm, că să ţine di el ca scaiul di lâna oii! Iaca, e mijloc di noapte şi dumnealui unde e!?

— In blăstăm, unde să hie! hotărî locul ţaţa Cânda, fără să mai împotrivească vreo vorbă. Da di blăstămul aista o să-l deslege ea Cânda, că una e cât îi pământul în jur di Pohoarna, şi alta mai meşteră în a descânta de orice, nici că se află, cât îi lumea!

Ridică oala depe spuză şi o aşeză în mijlocul odăii.

— Ia luaţi-vă de mână, ca la horă, şi să zâceţi după mine.

S'au luat toţi trei de mână, având oala la mijloc, şi traşi de ţaţa Cânda, au început a da roata împrejurul oalei, zicând după ea:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Puteri ale pământului, aflați și ascultați, și depe unde sunteți v'adunați, și blăstămul după capul lui Neculai Brateș luați. Gură di șarpe sau di muiere, de l-a 'nveninat pre el cu fiere, sau dacă din sânge i-a supt, ori os din spinare i-a rupt, juruindu-l și blăstămându-l, ca de casă să n'aibă parte, nici chiar în preajmă de moarte, voi puteri ale pământului, adunați-vă în jurul sfântului, și deslegați-l pre el di blăstem. Puteri ale pământului eu vă chem. V'am suflat în oală fum dintr'o iască, găsită di mine într'o traistă domnească, și v'am mai pus în ospăț și rădăcină de soc, ca ferite să hiți într'una de apă și foc. Puteri ale pământului, trimeteți pe cărările gândului, tărie mânilor mele, să rupă blăstemul cu ele.

— Rupe, Marine, de trei ori. Rupe și 'mneata, domnu Ion, tot de trei ori. Ia așă, ca mine!

Au rupt de trei ori fiecare și apoi au luat-o din nou în jurul oalei cu puterile pământului, și iar au rupt de trei ori blestemul. Dar cum numai după a treia învârtitură se rupe de-a-binelea blestemul, au pornit și a treia oară în jurul oalei.

— Opriți. Să vă luați după mine acum, fără șoaptă.

Cu țața Cânda în cap, au eșit unul după altul, să dea ocol de trei ori casei de care prin blestem a fost îndepărtat Neculai Brateș.

Curios să vadă tot ce se întâmplă, Necu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dm1933-1947

lai Brateș s'a vârît subt o boltă de viță, așa încât nici puterile pământului să nu-l descopere.

După cele trei ocoluri, în care timp numai țața Cânda știe ce a bolborosit, au intrat în casă.

Puterile pământului l-au tras din nou pe Neculai Brateș la fereastră.

Țața Cânda a luat oala și a slobozit poruncă să se facă lumină. Ion Măsălaru a scăpărat în cutia cu chibrituri și a aprins lampa.

— De-amu să știți că e al casei.

Scoțând rădăcina din apă și adunând înnapoi în batistă, iască, rădăcină și pană de cioară, atât Ion Măsălaru cât și Marin Hurdubelea au înțeles că e gata descântecul. S'au uitat unul la altul, și scoțând Marin Hurdubelea dintr'o beșică de porc niște pitaci, și Ion Măsălaru dintr'un portofel cu țăcănitoare alții, s'au mai uitat odată unul la altul, și apoi, ca și cum s'ar fi înțeles, i-au întins țaței Cânda.

— Apăi, ia și dumneata, țață Cânda, pitacii aiștia, drept mulțămită.

Țața Cânda a privit cam chiorâș în palmă și cum i s'a părut că nu sunt dumiriți dece se uită ea în palmă chiorâș, s'a ajutat și cu gura.

— Cam puțin, Marine, la așa amar de drum!

— Apăi, de, că bogăți nu sântem, țață Cânda! 'mneata știi bine doară! îi răspunse Marin Hurdubelea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcri1933-1947

— Şi alţi pitaci, iaca, vântul! făcu Ion Măsălaru, deschizând portofelul la o despărţitură unde, în adevăr, nu era decât vântul în ea.

Că mai erau alţi pitaci şi în beşică şi în portofel, e drept, dar drept îi şi obiceiul românului, să pară că ţi-ar da şi viaţa numai în ajutor să-î vii. Când vine însă sorocul plăţii şi treaba făcutu-i-ai, cade la tocmeală şi eftinătate, dacă la procopseală întreagă n'a fost chip.

Socotind şi Neculai Brateş ruperea blestemului terminată, s'a dat mai în spre poartă, aşa ca să-i vie glasul de unde trebue, şi în loc să sune l-a strigat pe Ion, în aşa fel încât să dovedească şi el că blestemul e rupt.

— Hai, Ion, că m'am săturat de umblet! Poftim şi deschide.

— E, vedeţi, mă rog, cum vi l-am adus acasă!? Pe dată. Că una e ţaţa Cânda, cât îi pământul în jur di Pohoarna, şi nici că se află alta, cât îi lumea!

Cum prea s'a arătat de îndată puterea pământului, Marin Hurdubelea şi Ion Măsălaru s'au dedat din nou la uitat unul la altul. Şi de data aceasta şi cu mirare. Le-a trecut chiar prin gând amândorora şi o umbră de spaimă. Să nu se fi supărat ţaţa Cânda de prea puţinii pitaci şi drept împotrivire, să le arunce vreun blestem! Ia să-i mai dea un pitac, doi.

— Da ca să vezi, 'neata, ţaţă Cânda, că noi ştim preţălui trebuşoara ce ne-ai făcut,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dm1933-1947

iaca, mai găsii un pitac şi ţi-l dau şi pe aista, zise cu şiretlic în vorbă şi faptă, Ion Măsălaru, prefăcându-se a scotoci în portofel.

— Că şi la mine mai fu unul pi fundul beşicii, ia, vârît într'o cută. Pofteşte'neata, şi mâne, când or porni cotiugarele, fii gata.

— Da cum, mă lăşi aici!? Nu mă duci acasă?

— Ba te duc, cum să nu te duc, da numa spun.

— N'auzi, Ion? Haide, că m'am făcut om de casă.

— L-auziţi?

Marin Hurdubelea îl împinse pe Ion să se ducă, aşa ca după ce-or intra în casă, să o ia din loc şi el şi ţaţa Cânda.

— Viu, viu, cucoane. Să mă 'mbumb la jiletcă şi viu.

Ajungând, continuă:

— Eu ştiam regula veche, să v'aştept spre ziuă. Da de-amu, nu ştiu dece îmi vine a crede, că o să mai staţi şi pe-acasă!

Intoarse chei în amândouă uşile dela intrare, sucind şi butoanele electrice.

Când l-a întors pe cel din camera de dormit, altă minune! De data asta pentru Neculai Brateş minune. Ştia, de fapt, şi Ion Măsălaru de minunea asta, dar cu descântecul a uitat să-i spună, şi nici acum, fiind cu spatele în spre pat când a întors butonul, nu a fost cum să-şi aducă aminte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaneasca.ro/mdrr1933-1947

În pat, subt plapomă şi numai cu capul afară, Aniuta.

— Ce este asta!? întrebă zăpăcit de surprindere Neculai Brateş.

Numai aşa, văzându-l încotro priveşte, şi-a adus aminte Ion, că mai are să-i spună ceva.

— A, v'a căutat duduia şi a spus că a vorbit cu mata să v'aştepte!

— Da, nu este aşa!? Congediază-l acum, te rog, Frère Culai.

— Frère Culai!? Dumneata!?

— Te-am rugat să-l congediezi.

— Da, ai dreptate! Ion, poţi să pleci. Te voi suna mai târziu.

Ion a plecat, nepricepând că este într'altfel de cum ştie dânsul, adică să-l aştepte dacă nu este acasă.

— Cum să calific eu purtarea dumitale, domnişoară Aniuta?

— Dragoste! răspunse repede Aniuta, săltându-se pe mâni.

Neculai Brateş a rămas mai departe locului, neclintit. Ştia că trebue să termine cât mai repede cu această scenă, dar cum, cu ce ton, cu ce atitudine, nu se putea hotărî.

— E hai, Frère Culai, şi nu-ţi mai ridica singur statuel Mişcă-te. Dă semne de viaţă. O să ai destule după moarte. Ai să ajungi şi dumneata să mijloceşti rendez-vous-uri, ca Eminescu, Creangă, Topârceanu. Unde ne vedem după masă, fetiţo? La Copou, în dreptul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dir1933-1947

bustului lui Neculai Brateş, am să spun eu. Eşti mulţumit?

— Aniuta, eşti într'o ureche?

— Zău că sunt într'amândouă, Frère Culai!

— N'ai înţeles că în felul acesta nu te poţi adresa?

— E un monopol al Danei?

Introducerea Danei în discuţie l-a descumpănit din nou pe Neculai Brateş.

A căutat s'o ferească.

— Cum poţi fi la ora asta aici!?

— Foarte simplu! Am spus acasă că în seara asta rămân la Dana, având a învăţa împreună.

„Iar Dana!" gândi Neculai Brateş.

— Frère Culai, te rog să iei puţin loc, ia aici, pe marginea patului, şi să mă asculţi. Am să-ţi mărturisesc ceva. Ceva baremi, din multul care l-aşi avea de spus!

Mişcând să-i facă loc pe marginea patului, plapoma, care până atunci mai mult din cochetărie decât din pudicitate fusese ţinută cu o mână, în aşa fel încât să-i acopere sânii, a scăpat, desgolind aproape tot pieptul Aniutei. Ceva-ceva, din multul care îl avea de spus, i-a luat-o înnainte pieptul, spunându-l. Avea, de altfel, şi norocul să fie mai convingător decât toate vorbele Danei.

— Acoperă-te, Aniuta. Imbracă-te. Şi pe urmă, cred că ştii ce ai de făcut!

— Să plec!? Ai avea inima asta, Frère Culai!? Să mă alungi!? Dar mai întâi de toate nu te-ai gândit că n'am unde să mă duc?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/arhiva numerii 1933-1947

— Bine, atunci voi pleca eu.

— Nici asta n'ai s'o faci, Frère Culai.

— Tot Frère Culai!?

— Tot! Numai bătută am să spun într'altfel. Poftim, bate-mă, dacă vrei să-ţi spun altfel. Nu vrei să şezi?

— Aştept să te îmbraci.

— Iţi promit că da, da nu acum.

— Rugămintea mea e cât de iute.

— De-acord! Cel mai iute înseamnă mâine dimineaţă. La ora când se scoală elevele, să se ducă la liceu. Uite, servieta cu cărţile e acolo.

Neculai Brateş a schiţat un gest care nu putea să însemne altceva, decât părăsirea camerii.

— Nu, Frère Culai, ţip! Dacă pleci, ţip să se scoale vecinii!

— Ai fi în stare să te dai şi în spectacol!

— Ba bine că nu! Şi ştii ce le-aşi spune? Că ai încercat să mă siluieşti.

Neculai Brateş făcu un pas înnapoi, cu desgust. Aniuta, crezând că pleacă, a sărit din pat, aşa cum era, dând cuvintelor ei seriozitate.

— Nu pleca, te rog! Nu mă batjocori într'atâta! Dece vrei să mă faci să cred, că nu pot conta în ochii dumitale nici cât o... cocotă!? Frère Culai, nu da atât de barbar cu piciorul într'o fată care te iubeşte. In loc să vezi ceeace trebue să vezi în abandonul meu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dm1933-1947

mata mă tratezi ca pe o femeie de stradă. Te iubesc, Frère Culai. De aceea sunt aici, așa cum mă vezi. Din iubirea mea eu nu fac farmacie. Nu iubesc cu gramul, Frère Culai. Și nici n'am să mă deștept mâine rușinată. Vai, ce-am făcut! Ce-am făcut astăzi, n'am mai făcut niciodată. Să știi. Și o fac, nu pentrucă vreau să o fac, ci pentrucă simt că trebue să o fac! Obișnuiți-vă să credeți și un suflet sincer. Vorbeai astăzi de lecțiile care ni le poate da natura. Nu ai urmat cursul complect al naturii, Frère Culai! Nu ți s'a întâmplat ca în locul primăverii să vie vara, de-a-dreptul? Și asta, fără să-ți bată în geam și să te prevină: mă primești, sau plec mai departe? Intră și te desbracă fără să vrei. Îți aruncă șuba, șoșonii, căciula, și te lasă numai în sandale și în cămașă sportivă. Ca o vară din astea sunt eu acum, Frère Culai. Și am bătut numai la un singur geam, nu la mai multe. Sunt numai vara matale. Vară primară cu vara de-afară, de care ne-ai vorbit atât de frumos astăzi la Universitate! Ne-ai trimes să ne dea lecții de viață. Am fost, scumpe maestre. Ea m'a învățat să fac ce fac acum. Și înnaintea ei, chiar mătăluță. Și acum, tot mătăluță vrei să mă dai afară!?

Neculai Brateș, rămas înlemnit, părea a nu mai avea glas și nici auz. Pe Aniuta n'a impresionat-o însă cu nimic tăcerea lui mai mult decât înghețată. Dacă nu-i răspunde, are ea leac. Vorbește înnainte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Ai fost vreodată la Orhei, Frère Culai?

Punea întrebări Aniuta, dar nu mai aştepta răspunsuri.

— Ai intrat în vreo grădină de mere? De mere cum numai la Orhei sunt? Nu e unul să nu te cheme: rupe-mă şi mănâncă-mă. Şi sunt atât de pofticioase, că muşti cu sălbătăcie din ele, pe rând, aruncând pe unul pentru altul, şi pe acest altul pentru unul şi mai arătos decât el. Să ne mutăm acum la frumoasele mere din cutiile cu vată dela Pogor. Aşa cum sunt, ceruite toate, şi poate chiar date cu roşu, nu-ţi fac impresia că, în loc să te cheme să le muşti, te alungă!? Nu pune mâna că mă pătezi. Ca merele dela Orhei sunt eu, Frère Culai. Ca merele verei de-afară, nu ca merele verei din cutiile lui Pogor sau Smirnov. Şi ca ele îţi strig: întinde mâna şi ia-mă! Mănâncă-mă sau muşcă-mă numa! Fie şi de m'oi lepăda după prima muşcătură! Vreau însă să te văd că întinzi mâna! Că mă prinzi şi mă muşti! Haide, Frère Culai! Înţelege-mă şi nu mai fă poză de procuror! Nu-ţi dai seama ce-ar însemna, să mă ştiu plecată aşa cum am venit? Batjocura cea mai mare! Fiinţa mea toată se roagă să n'o faci. Haide!

— Ai terminat? a întrebat-o Neculai Brateş, mai domolit în glas şi chiar mai înţelegător. Nu de alta, dar ca om, începuse s'o înţeleagă. Tot ce a vorbit Aniuta, părea a fi o isbucnire sinceră. Că a dat cuvântul numai simţurilor,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

aceasta e altceva. Nu toți oamenii sunt la fel. Și ar fi chiar neomenesc s'o jignească. Totuși, într'un fel oarecare trebue să o facă să înțeleagă, că nu-i poate deschide niciun drum.

— Să zic da, deocamdată! a răspuns Aniuta.

— E, atunci întoarce-te subt plapomă și ascultă-mă.

Nu avea pe ea decât o cămășuță și un *scandale* dintr'un tulle elastic. Îmbrăcăminte care dă și mai puternic impresia goliciunei. Căci goală, nu ar fi fost mai goală decât așa cum era îmbrăcată Aniuta. In Neculai Brateș s'au strâns însă toate frânele, admirând-o ascuns, numai așa cum admiri un tablou într'o expoziție oarecare. I le-a strâns o putere care nu era a lui. O putere din afară, poruncitoare și gravă ca un destin implacabil.

— Sunt gata să te ascult, vorbi Aniuta, cu un început de glas pocăit.

— Îți atrag mai întâi atenția asupra unui lucru. Privește puțin aici.

Arăta Neculai Brateș spre un fotoliu, unde Aniuta își lepădase îmbrăcămintea.

— O servietă cu cărți de școală, un șorț de liceu, o bască, lepădate toate de o fată de optsprezece, nouăsprezece ani! Lângă cine? Lângă un om aproape bătrân! Nu se poate, domnișoară Aniuta. Trebue să le ei cât mai curând de aici.

— Ți-am spus că mai curând ca mâine dimineață, nu se poate!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mdrr1933-1947

— Ai să le ei atunci mâine dimineaţă.

— Bravo, Frère Culai!

— Te rog, fără de bravo! Şi ai să le ei, nu la ora când pleacă elevele la şcoală. Nu, ferească Dumnezeu! La o oră când nu e încă nimeni pe stradă. O jumătate de ceas, un ceas, poţi să rătăceşti înnaintea începerei şcoalei, fără prea multe riscuri. Eu, am să trec în camera de-alături.

— Da să nu te'ncui!?

— Văd eu că trebue să fii bine sgâlţâită, ca să devii serioasă.

— Sgâlţâi-mă.

— De mâine n'am să mai ştiu ce s'a petrecut în seara asta.

— Nici Danei n'ai să-i spui?

— Mai puţin ei ca altora.

— Hm!

— Şi acum sfatul, continuă Neculai Brateş, fără a se împiedeca în hâmul Aniutei. Să nu mai faci ce-ai făcut. Nu pentrucă eşti încă elevă. Acesta poate fi un argument de catedră. Eu unul, nu mă lovesc de el. Vina dumitale cea mare, de care te învinovăţesc, e că ai abdicat şi dela minimum de mândrie femenină. E poate deplasat sfatul, da ţi-l dau. Dragostea unei femei se cucereşte, nu se oferă. Mă rugai acum câteva minute să nu te batjocoresc, alungându-te. Te-ai batjocorit singură, domnişoară Aniuta, venind. Să n'o mai faci.

Părea a fi prins-o gândurile pe Aniuta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

— Ai înţeles? Numai aşa mă pot despărţi de dumneata, în seara asta, ca şi când nimic nu s'ar fi întâmplat. Altfel...

— Altfel... la ce m'aşi putea aştepta?

— La părăsirea imediată a locuinţei mele şi la hotărîrea de a nu mai exista sub nicio formă, pentru mine. Nici chiar ca prietenă a Danei.

In ochii Aniutei s'au arătat lacrimi.

„Doborîtă încă odată!"

— M-ai judecat cu prea multă asprime, domnule Brateş. Nu ai ţinut deloc sama, că prin mama, am în sângele meu sângele stepei ruseşti. El m'a trimes în seara asta la dumneata. Morala aspră, lui trebuia să o faci, nu mie. Am şi eu dreptul să iubesc, nu? Cu ce sunt atunci mai vinovată decât altele, că te iubesc şi eu? Am cel puţin meritul să mă deosebesc de multe. Nu te iubesc nici pentru şoapta publicului, şi nici pentru vânatul unei verighete. Şi nici nu m'am strecurat în patul dumitale, ca apoi să plâng viclean şi să te întreb: vai, ce-ai făcut din mine!? Dacă nu de mai mult, numai de atâta să fii convins, şi mi-ar fi deajuns. Sunt femei care ştiu să vină în casa unui bărbat, şi nu ştiu să plece. Eu n'am ştiut să vin, dar ştiu să plec.

Şi-a aruncat plapoma, şi încălzită de indignare era şi mai îmbietoare frumuseţa Aniutei. Nu s'a gândit însă, înlăturând plapoma, la o nouă încercare de licitare a dragostei ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/mdrr1933-1947

Dată jos din pat, s'a îndreptat spre fotoliul căruia îi încredinţase hainele.

Înţelegând ce vrea să facă, Neculai Brateş a oprit-o:

— Nu ţi-am spus că nu se poate acum!? E noapte, şi poţi fi luată drept o femeie de stradă. Acostată şi jignită. Ori, asta nu vreau să ţi se întâmple. Te rog să intri din nou subt plapomă.

Aniuta încercă o protestare.

— Nu, lasă-mă, domnule Brateş. Dacă mi s'ar întâmpla şi asta, e atât de puţin pe lângă toate celelalte!

— Am zis nu, şi rămâne nu! Unde oi fi vrând să pleci la ora asta!? La Dana cred că nu!

— Acasă la mine.

— Cum acasă la dumneata!? Ce-ai putea spune acasă!?

— Văd că trebue să te lămuresc complect. Tatăl meu e moldovean şi mama mea rusoaică. Tatii i s'a impus să-şi rusifice numele la căsătoria cu mama. Aşa am devenit şi eu Aniuta Golub, din Ana Porumbel. In noaptea asta tata nu e acasă. E numai mama. Şi mamii i-aşi spune cum a fost şi m'ar înţelege.

— Şi ţi-ar ierta fapta!?

A răspuns indirect Aniuta.

— Altă ţară, alte femei, domnule Brateş! Când e vorba de dragoste, rusoaicele înţeleg orice. Vezi, drama mea mare asta e. Să am în mine sânge rusesc, să iubesc cum iubesc

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistele vremii noastre 1933-1947

rusoaicele — moştenire, de, ce să fac! — şi să trebuiască să-mi stăpânesc dragostea, după cum vrea morala doamnei Mihaela Ionescu Zaztavna.

Incercând să întindă mâna la rochie, Neculai Brateş a întors-o la pat.

— Inapoi subt plapomă.

Aniuta avu un zâmbet amar.

— In ce paradoxală situaţie te afli, domnule Brateş! Să trimeţi de două ori subt plapoma dumitale o femeie pe care vrei s'o alungi!

Lui Neculai Brateş i-au plăcut cuvintele Aniutei.

— Ce frumoasă, deşteaptă şi simpatică romăncă ai fi, dacă n'ai avea pârdalnicul acela de sânge rusesc.

— E numai jumătate rusesc, nu neglija, te rog.

— Nu neglijez. Şi ca să vezi că nu neglijez, iată, pentru jumătatea românească, te sărut, ia aici, pe frunte, ca un batiuşca, şi îţi doresc noapte bună.

Faţa Aniutei a luat deodată o altă înfăţişare.

— Vezi, cu cât de puţin mi-ai adus liniştea!? Atât numai şi ai spălat toată batjocura care mi-ai tras-o. M-ai întors vieţii, fără să simt că am fost sdrobită. Dă-mi voe să-ţi mulţumesc, în acelaş loc, ca o matiuşcă, şi să-ţi urez la rându-mi, somn odihnitor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Tev.statransilvania.ro/mdr/1933-1947

După care, s'au despărţit, zăvorându-se fiecare, în miez de noapte, în camera şi în inima lui. Numai că şi unul şi altul au adormit greu. Neculai Brateş gândind că ar cam trebui să pună capăt vieţii de celibatar, ca să se termine odată cu neplăcerile ei; Aniuta Golub, frământându-se să înţeleagă noaptea prin care trece.

Adouazi, când s'a sculat, Neculai Brateş n'a mai găsit în camera în care a dormit Aniuta, decât lacrimile ei, uitate pe pernă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

CAP. XI.

— Sunt sau nu exact, Culai? Ţi-am spus că la şapte şi cinci voi fi la gară, la şapte şi cinci am fost sub ceas.

— Chiar prea exact pentru un boier moldovean. Şi eu am sosit acum. Voinic, cucoane Stejărel?

— Ce să-ţi spun, ca după o noapte dormită întreagă în patul meu. De altfel şi tu arăţi bine. Eu o să trebuiască să mă îngrijesc cam de de mai multe nopţi de-aiestea. Nu mai merge, Culai. Şaizeci şi unul de ani!

— Taci, că te-aude Tincuţa.

— E, lângă Tincuţa învie şi morţii! Uite acela e trenul. Cutioarele alea pe roate. Iaşi-Hârlău. Cu ce a fost dat să fie legate două târguri domneşti, Culai! Cu trămcărelul ăsta!

— Zi mersi şi pentru atât, cucoane Stejărel, că de nu era...

— Nemeream tot la Feiga Papiş, sau în cel mai bun caz, la Piscul Socolei sau la Trei Sarmale.

— Numai că în nicio parte nu bei vinul dela Cotnari. Cotnarul acela pe care îl ştiu eu, şi care, dacă om avea noroc şi o s'o găsim

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

acasă pe o bună prietenă a mea, o să-l bei şi tu. Tu crezi că tot ce se vinde drept Cotnar, e Cotnar? Haide de! Azi toată ţara bea Cotnar. Nu e cârciumă în toată România, să n'aibă Cotnar!

— Hai, grăbeşte că s'a făcut ora plecării.

Suind anevoie scările vagonului motor, prea drepte şi pentru alţii nu numai pentru cei şaizeci şi unul de ani ai lui, cuconul Stejărel se opri din cele ce le spunea, ca să complimenteze căile ferate pentru coteţele ce le pune în circulaţie. Dar ajuns sus, îi trecu supărarea şi luă vorba de unde a rămas.

— Şi Cotnarul, Culai, dacă e să dai de împărtăşanie câte o linguriţă de român!

Până la Cotnari, cale de o oră şi ceva, au vorbit puţin şi de nimicuri. Era şi altă lume în compartiment, împestriţată, printre care şi un ovrei ce aducea după port a niţel rabin, lume în mijlocul căreia nu se simţiau bine şi nici la loc prielnic pentru discuţiile lor. Au privit mai mult pe ferestre, cuconul Stejărel lămurind pe Neculai Brateş, cam pe unde trec hotarele moşiilor, cum se învecinează între ei proprietarii, al cui e grâul încă nesecerat, decc se dărâmă cutare conac, cât cuprinde Bahluiul, când se revarsă, şi cât de afurisită e apa lui, de te miri de unde vine atâta, când numai o sfoară e în zilele lui aşezate.

Când a început a se arăta ca o căciulă roşie, turcănească, acoperişul de ţiglă al turnului

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr_1933-1947

cooperativei din Cotnari, cuconul Stejărel s'a pornit cu înverşunarea contra altei instituţii de Stat.

— Să vezi, Culai, mişelie întreagă. S'a prăbuşit toată. Trei pivniţi una peste alta, s'au făcut terci. Şi abia împlineşte în toamna asta trei ani de când e construită. Păi să nu-i împuşti pe cei ce au făcut-o!?

— Cum să se prăbuşească aşa namilă de clădire, cucoane Stejărel!?

— Foarte uşor, aşa cum de altfel s'a prăbuşit! Să se facă drenaje de apărare contra infiltraţiilor de apă, nu s'a gândit nimeni. Eu n'am văzut-o, da mi-a spus Jenică Melinte, că e mai mult decât dureros s'o priveşti. Noroc că au putut scoate budanele la timp. Altfel, se ducea şi vinul, nu numai crama şi pivniţele.

— Şi eu te asigur, cucoane Stejărel, că depe piaţă tot n'ar fi dispărut Cotnarul.

— Apăi de asta nu trebue să mă mai asiguri tu, că sunt eu mai sigur decât tine. Astăzi Cotnarul nu se mai face la Cotnari. Se face în pivniţele unor şnapani de ovrei, ca Şmoil. Ah, şi am un necaz pe ieşenii ăştia care se prăpădesc după Cotnarul lui Şmoil, că-mi vine să turb, nu alta! Beau otrăvuri jidoveşti şi zic că beau Cotnar. Cotnar o să bem noi, astăzi, Culai.

Au ajuns. Până în sat, cale de vreo doi kilometri, au mers pe jos. I-au poftit în trăsură administratorul dela Cârjoaia, sat legat cu

Cotnarii, dar ei au mulţumit numai, spunând că pentru plimbare cu piciorul au venit. Să calce printre vii, că de praf şi trăsură sunt ei sătui!

— Acum suntem iar stăpâni pe vorba noastră! zise Sejărel Racotă, ca unul ce a îndurat cu greu tovărăşia celorlalţi din compartimentul trenului, şi mai ales a ovreiului care aducea după port a niţel rabin.

— N'ai idee, cucoane Stejărel, ce mulţumit sunt de evadarea aceasta. N'am mai eşit din Iaşi de un amar de vreme. Incepusem să mă coclesc de atâta Iaşi.

— Măi Culai, oi vrea tu să faci pe pişicherul şi să dai buna ta dispoziţie în spinarea eşirii noastre din Iaşi, da mai pişicher sunt eu! De ieri seară ţi-am dibuit eu buna dispoziţie, da nu te-am întrebat nimic, că am tot aşteptat să vină dela tine.

— Poate că ai puţină dreptate.

— Iar poate, Culai? Am mai totdeauna.

Cum ridicau o coastă, începu a se arăta de după o culme, şi dincolo de Bahlui, un sat. Stejărel Racotă se opri.

— Il vezi?

— Da.

— Ştii cum îi spune?

Drept răspuns, Neculai Brateş ridică din umeri, că da ori nu, se mai poate spune şi cu umerii şi cu capul.

— Cepleniţa, Culai. Să vedem acum, dom-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

nule profesor, dacă analizând numele acestuî sat după legile filologiei, ai să poţi să-mi spui de unde îi vine.

Neculai Brateş nu se obosi în nicio gândire, răspunzând cuconului Stejărel, că nu pentru a da examene la filologie a venit el la Cotnari.

— Să-ţi spun tot eu, Culai. Glăsueşte cronica undeva...

— Iar îmi citeşti din cronici?

— Dacă cronica e biblia mea, ce să fac, Culai! Trăncănesc din ea.

— E, şi ce spune cronica acum?

— Spune ea într'un loc, reluă cuvântul Stejărel Racotă, aşa ca şi cum l-ar ceti: Şi când Ştefan Vodă, aprins de frumuseţa Răreşoaei, poruncia butcilor să ia şleaul Hârlăului, nu uita niciodată când ajungea în dreptul Cotnarilor, să treacă apa Bahluiului de ceea parte, şi să mai dea un *cep la Niţă*. Auzita-i, Culai? Cep la Niţă. Niţă aista se dovedise a fi un mare crâşmar şi avea în beciurile lui fruntea vinurilor depe coastele unde suntem. Şi a rămas din vorba Domnitorului botez pentru satul lui Niţă. Cep la Niţă...

— ...Cepleniţa! continuă Neculai Brateş.

— E, te-am lămurit? Şi acum poftim înnainte şi spune-mi, că n'am uitat, dacă s'a întâmplat ceva nou şi îmbucurător, în frământarea ta. Că numai înbucurător trebue să fie de eşti tu astăzi cu fruntea limpede şi liber de orice gând lăuntric.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1933-1947

— Așa cum trebue să fie omul cu datoria împlinită.

Stejărel Racotă încreți puțin obrazul și se opri iar.

„Nu cumva o fi eșit din cuvântul lui și o fi făcut vreo prostie! Cel în cauză, fie el oricât de deștept, în asemenea împrejurări nu mai e stăpân pe mințile lui și tot pe dos răsucește lucrurile!"

— Ce datorie împlinită, Culai?

— Nimic mai mult decât că am mai putut încerca odată să o conving pe Dana. Mă frământa în ultimele zile, că poate n'am fost destul de explicit. Da să mergem, cucoane Stejărel, că așa nu mai ajungem acolo, în coama viilor.

— Și tocmai în locul cel mai ridicat te duc, Culai. La Jenică Melinte.

— La el mergem?

— Ia acolo, pe piscul acela. Să vezi priveliște frumoasă ce are casa lui.

S'au așternut din nou cărării.

— Cum îți spuneam, nu eram destul de împăcat cu mine. Și mă tot frământa gândul acesta. Eri, la Facultate, pe cine crezi că zăresc în amfiteatru, strivită ca în teasc de studenți?

— Pe Dana.

— Pe ea, cucoane Stejărel. Anunțasem un preambul, mai din vreme, și la asemenea împrejurări mai vin să asculte și din afară de Universitate. In clipa când am zărit-o, mi-a și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indir 1933 1947

venit în gând ideea să profit de prezența ei și să mai încerc odată. Eram și mai la largul meu acum. Să mi se împotrivească, nu putea. Și în loc de preambulul anunțat, prefăcându-mă că frumusețea zilei de afară m-a hotărît să schimb subiectul, în locul celui anunțat le-am ținut o lecție, privind dintr'un unghi oarecare viața.

— Pricep eu cam ce unghi!

— Acela, cucoane Stejărel. Am spus și ce nu-i spusesem. Cu acestea întâmplate, m'am descărcat de tot ce i-așĭ fi putut vorbi în scopul propus. Intr'un cuvânt, mi-am făcut datoria până la capăt. In bucuria sentimentului acesta ne-am întâlnit aseară. Iar propunerea ce ți-am făcut, de a eși din Iași, a născut, poate, dintr'un impuls al egoismului: că mi s'ar cuveni o mulțumire. Asta e tot, cucoane Stejărel! La atât se reduce tot pișicherlâcul meu.

— Uite așa te vreau! Liniștit, Culai! Și ce s'o mai întâmpla, om vedea! Vrasăzică, asta e tot ce s'a întâmplat ieri?

— Tot, cucoane Stejărel.

Pe cuconul Stejărel l-a îndepărtat însă dela discuție o altă arătare a trecutului. Cum ridicaseră panta cu încă vreo câțiva metri, dintr'o vale începură a se iți zidurile unor ruini.

— Da măseaua asta stricată o vezi?

Cum privia în altă parte Neculai Brateș, când l-a întrebat, nu a băgat de seamă spre ce anume are ochiul pus cuconul Stejărel, ceeace

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/ramuri-1933-1947

l-a făcut să întoarcă privirea spre prietenul său, ca şi cum despre vreo măsea a lui Stejărel Racotă ar fi fost vorba.

— Ce măsea, cucoane Stejărel? N'o fi început să te doară vreuna!

— Uite-te colo, musiu, nu'n gura mea! Despre măseaua ceea de-acolo e vorba.

In adevăr, aşa cum se profilau ruinele, numai cu zidurile exterioare, neregulat sfârtecate de vreme şi prinse încă de o negreală a unui foc mai de demult, semănau de-a-binelea cu o uriaşă măsea stricată.

— O văd, cucoane Stejărel.

— E, ceeace mai vezi e tot ce a mai rămas dintr'o biserică zidită de Eraclide Despot Vodă. Şi mai află, domnule profesor, că lângă acea biserică a fost ridicată şi întâia şcoală mai răsărită a vremurilor de atunci. Aşa ca un fel de Universitate a timpului. Şi tot de Eraclide Despot Vodă a fost ridicată. Ba a adus el şi un învăţat străin, pe profesorul Iacob Sommer, dar care n'a apucat a împărţi multă lumină pentrucă s'a răsvrătit norodul la cuvântul boierului Ştefan Tomşa, alungând din ţară şi pe Domn şi pe Iacob Sommer, ca unii ce-ar fi încercat să uzurpe credinţa ortodoxă, chibzuind a aşeza în locul ei pe cea catolică.

Terminând şi acest nou capitol de instruire a lui Neculai Brateş, cu cele în vechimi întâmplate, Stejărel Racotă o luă iar de unde au rămas, când despre ale lor nevoi fusese vorba.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index/1933-1947

— Măi Culai, să fie ce mi-ai spus chiar tot ce s'a întâmplat ieri!?

Ştia el cuconul Stejărel dece îl mai întreabă, dar şi Neculai Brateş avea toate asigurările că despre ce s'a mai întâmplat, nu poate şti nimic cuconul Stejărel. S'a mai gândit totuşi la întrebarea pusă şi amintindu-şi că nu i-a povestit cum a fost descântat de ţaţa Cânda, pentru rupere de blestem, i-a dat încă odată dreptate lui Stejărel Racotă.

— Sunt nevoit să-ţi dau din nou dreptate, cucoane Stejărel! Am uitat să-ţi spun cum am fost descântat, ca să am de casă parte, şi nu de drumuri.

— Iar îmi dai dreptate! răspunse Stejărel Racotă, în timp ce un zâmbet viclean îi încreţi cu altfel de cute obrazul, ce nu se asemănau cu cele ale mirării.

„Spune-o tu şi p'asta, că o să ajungi şi la ce ştiu eu! Mi se pare că te-am prins cu mâţa în sac, domnule Frère Culai! Nu te-am întrebat aseară, pentrucă am vrut să pornească dela mătăluţă! Nu vrei de bună voe, o să spui mata, boier Culai, de nevoe, ca tot omul prins asupra faptului!"

Neculai Brateş a început a-i spune cum a fost descântat. N-a uitat nimic din tot ritualul ţaţei Cânda. Iar descântecul propriu zis, i l-a repetat aproape aidoma. Dela puterile pământului, până la trimiterea tăriei mânilor ei, ca să rupă blestemul cu ele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Când a terminat de povestit, se găseau ajunşi între o bisericuţă veche şi un beci şi mai vechi, a cărui boltă se surpase.

Prilej să se oprească iarăşi cuconul Stejărel.

— Opreşte-te, descântatule, să mai afli ceva.

Neculai Brateş s'a oprit.

— Cum văd, te-ai pus să faci şcoală cu mine! Şcoală în aer liber. Aplici noua petagogie.

— E, de s'ar face aşa lecţiile, am avea altfel de titraţi!

Arată cu mâna şi spre biserică şi spre beciul cu bolta surpată.

— Ale lui Ştefan Vodă sunt amândouă. Măi Culai, schimbă deodată glasul cuconul Stejărel, am o bănuială. Mi-e frică să nu fi fost cândva primar al Cotnarilor, Gheorghiţă Mârza!

— Da cum îţi veni, cucoane Stejărel, să sari dela Ştefan Vodă, tocmai la Gheorghiţă Mârza!? îşi arătă mirarea Neculai Brateş, pentru o asemenea didactică performanţă.

— Uite cum, şi parcă văd că ai să-mi dai iarăşi dreptate!

— Să constat mai întâiu.

— Constată. După câte ştii şi tu, din porunca lui Ghiorghiţă Mârza s'a pus în capul buzduganului lui Ştefan Vodă, cel din faţa Palatului, un bec electric. Cu bisericuţa asta s'a întâmplat altă blestemăţie. I-au văruit pictura, Culai! Chipurile ca să-i dea lumină bisericei, că prea era întunecată de funinginea lumânărilor. Nu zici nimic, Culai?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Ce-aşi mai putea zice, cucoane Stejărel! Să-l iei pe cine a făcut-o şi să-l pui la zid.

— Nu ţi se pare că luminatul cu becul electric, pus în capul buzduganului lui Ştefan cel Mare, şi văruitul bisericuţei acesteia — care e o podoabă — spre o mai clară lumină a lăuntrului, sunt operele edilitare ale uneia şi aceleiaşi inteligenţe!? Inteligenţă tip Gheorghiţă Mârza!? Nu, nu, trebueşte căutat, dacă nu cumva a cinstit şi Gheorghiţă Mârza locurile acestea, nu numai Ştefan cel Mare. O fi de prin partea locului Anica, şi dacă Ştefan Vodă poruncit-a butcilor să ia şleaul Hârlăului, unde îl aştepta frumoasa Răreşoaia, dece adică nu s'o fi suit şi Gheorghiţă Mârza în vreun cotiugar, să ajungă la Anica!?

Neculai Brateş zâmbi plăcut concluziilor istorice ale lui Stejărel Racotă, în care, un alt nume de pus alături de al lui Ştefan cel Mare, nu a găsit în afară de cel al lui Gheorghiţă Mârza.

— Acum să ne ocupăm oleacă de beciul aista.

Au trecut drumul şi s'au oprit pe buza prăbuşirilor.

— Boltă nu mai are, că i-au furat piatra, să se facă din ea şosele. Altă nelegiuire! Dar nu asupra acestui lucru vreau să mă opresc. Asta e treaba Monumentelor Istorice. Le priveşte. O să vină ea şi judecata lor! Eu alta vreau să-ţi arăt. Il vezi cât e de adânc şi de ramificat?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanului.ro 1933-1947

— Il văd.

— Are vreun pic de apă în el?

Neculai Brateş îl privi cu luare aminte, scoborî şi pe nişte trepte adăogite pe urmă, în adâncul beciului, urmat de Stejărel Racotă, şi după ce îi dădu târcol în toate ramurile lui suinde, fu obligat de adevăr să constate, că n'are nici pic de apă.

— N'are, cucoane Stejărel.

— E, află că toate beciurile din Cotnari, făcute în urmă de domnii arhitecţi cu şcoală, sunt pline de apă.

Meşterul care a zidit beciul aista, al lui Ştefan Vodă, sunt mai mult decât sigur că n'a fost absolventul niciunei Academii de arhitectură. Şi în beciul lui nu este apă. Trage acum singur concluzia care e de tras.

Şi iar au pornit-o.

— Mai avem mult de mers, cucoane Stejărel?

— N'oi fi obosit!? Apăi musiu, dacă îţi place Cotnarul— şi de-aia'l bei, fiindcă îţi place! — trebue să cunoşti şi Cotnarii. Dacă am fi noi oameni cu cap, cu vinurile lui, Culai, ar trebui să batem tot pământul. Ştii tu ce scris-a Dimitrie Cantemir, în a sa Descriere a Moldovei, despre aceste vinuri? Că „îl socoate a fi cel mai bun decât toate celelalte vinaţuri ale Europei, şi chiar mai bun decât cel al Tocaiului, pentrucă ţiindu-l pre el trei ani în pivniţă adâncă şi boltită, după cum este obi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ceiul în ţară la noi, apoi în cel de-al patrulea an capătă acel fel de putere încât arde ca rachiul, şi cel mai mare beţiv abia este vrednic să beie trei pahare şi să nu se îmbete. Durere de cap însă nu aduce şi floarea lui este osebită de a altor vinaţuri, căci este verde, şi dece se mai învecheşte, dece se mai înverzeşte".

Ai băgat la cap, domnule profesor? Dacă m-ai adus la Cotnari, apăi învaţă a şti ce este Cotnarul, nu numai a-l bea!

Ajungând în creasta întâiului colnic, s'au rupt din drumul cel mare, apucând în mică scoborîre stânga.

Le-a ieşit înnainte o poartă.

— De aicea începe via lui Jenică Melinte. Uite beciul, şi uite crama.

Şi cum le-a mai eşit înnainte şi meşterul Antioh, pivnicerul lui Jenică Melinte, bucuria cuconului Stejărel s'a arătat a fi mare.

— Bun găsit, meştere Antioh. E la vie Jenică, sau e în trin, după cum îi e obiceiul?

— Ba chiar în trin, la Bucureşti, cucoane Stejărel. S'o dus să dea veste la boierii cei mari, că ne mai trebue olecuţă de chiatră.

Stejărel Racotă se prefăcu a se întrista.

— Tiii, dădurăm în gol, Culai!

— Ba di loc, cucoane Stejărel. Pentru matale am poruncă dela cuconul Jenică. Din care ăi vrè, şi cât ăi vrè! sări repede cu vorba meşterul Antioh.

— Meştere Antioh, eu îţi spun să nu te cam

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1933-1947

potriveşti la cât om vrè, şi din care om vrè, că de oi veni de vreo două, trei ori, ia cu băetaşul aista, îi dăm gata beciul lui Jenică!

— Iiii! făcu a veselă mirare meşterul Antioh, să ai matale în loc de burtă, ia o budană cât cea de colo, şi tot ca şi cum nimic nu s'ar bè!.

— E, atunci ştii ce, meştere Antioh? Dă poruncă Lisavetei să ne înjghebe ceva, un puişor, olecuţă de brânză, un şparang bun şi scos ia acum din pământ, şi în ce priveşte vinul, îţi dăm mână liberă.

— Apăi lăsaţi atunci, cucoane Stejărel, că ştie el Antioh ce să vă aducă! Intru deschiderea poftei, am să vă dau un coniac de-al nostru. Spun ei boierii, că ăl mai bun coniac din cele ale franţuzului au trei stele, da după ce ăţi bè numa un păhărel din al nostru, o să vedeţi dumneavoastră câte stele au să vă iasă înnaintea ochilor! Şi toate verzi, cucoane Stejărel!

— Atunci, s'a aranjat, Antioh?

— Nicio grijă. Ridicaţi numa dealul, că şi trimăt la Lisaveta, să treacă la primire de oaspeţi.

Au urcat cu greu, casa lui Jenică Melinte aflându-se pe cel mai înnalt pisc al dealurilor dela Cotnari. Dar, oricât de grea ar fi urcarea, e despăgubită din belşug de priveliştea ce se desfăşoară înnaintea ochilor, după ce ai ajuns.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1933-1947

Lisaveta le-a ieşit la cea de-a doua poartă, cu bineţe.

— Bineţe ca bineţe, Lisaveto, da mâncare să iasă, că iaca, ţi-au venit doi lupi flămânzi.

— Vie şi-o haită întreagă, cucoane Stejărel, că am ce le da! Nu sânt ei atâţi boieri cât mâncare boierească la cuconul Jenică!

La o masă de afară, le-a întins repede albitură şi i-a poftit să ia loc.

— Ai dreptate, cucoane Stejărel, frumoasă privelişte, vorbi Neculai Brateş. Fericită idee am avut.

— Iar am dreptate! Imi pare bine că acum îmi dai mereu dreptate. Că la Feiga Papiş, în noaptea aceea, nu şi nu, că nu am deloc dreptate. E, nu e aşa că e frumos? Iată, acesta e Cotnarul! Vestitul Cotnar din cronici şi din burţile noastre! şi cu o mână cuconul Stejărel seceră de jur împrejur aerul.

— Care, cucoane Stejărel? Mai bine zis, ştii cât ţine Cotnarul? Că după unii, sunt numai vreo optzeci de hectare; după alţii, o sută; alţii şi mai filotimi, o sută cincizeci. Baremi să-l ştiu aşa, pe teren, cât se întinde.

Cuconul Stejărel se aşeză la vorbă lungă.

— Să ţi-l arăt, Culai. Am s'o iau din ias parte, şi am să-i urmez limita. Dealul cela îi Năslăul. Nu ţine de Cotnari. Pe el sunt viile Vlădoiancii. Colo sus e crama şi ceva mai jos, în coastă, beciul cel cu vinuri vechi. Nu umblă la el nimeni. Numai la rare ocazii se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

scoate de-acolo vin şi numai de ea. Dar cum nu mai vede, umblă la butoae un afurisit de pivnicer care a găsit leac să iee din vin, fără de nicio grijă că va fi descoperit. Ţi-am spus, mi se pare, că e mioapă rău. Ştiind însă că sunt butoaiele pline, de câte ori vine la beci, cere pivnicerului să scoată dopurile. Le pipăe la capătul cel de intră în butoiu şi dacă sunt ude, controlul e făcut. N'a umblat nimeni. Numai că pivnicerul scoate ce-i trebue şi cât îi trebue, şi pe măsura nevoiei schimbă dopurile, tot mai lungi, aşa ca să ajungă mereu la vin. La unul din butoaie a ajuns dopul de optzeci de centimetri.

— Băiat deştept, cucoane Stejărel.

— Hoţ deştept, Culai. Aşa. Cocoaşele alea sunt viile Statului.

— Paraclisul?

— Da, Paraclisul. Şi acolo sunt vinuri straşnice, Culai. Da a avut Paraclisul şi doctor bun. Pe Găgiulescu. Cred că e cel mai iniţiat, dar şi cel mai talentat dintre toţi vinificatorii. Cupajele lui sunt o străşnicie. Cu el să vorbeşti de vinuri şi apoi să vezi cam ce fel de trântori suntem noi, aceştia care îl bem şi care habar nu avem cum a fost dichisit până a ajuns în paharul nostru! Artă, Culai, şi Găgiulescu e un artist! Ce vezi dincolo de gheburile astea, e dealul Cătălina. Vatra viilor ţine până la poalele lui. De pofteşti să vezi Iaşul, şi chiar Ceahlăul, n'ai decât să te sui pe Cătălina şi panorama n'are să-ţi displacă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— De abia m-am văzut și aici, și mata mă mai poftești la Cătălina! Da pe dumnealui cum îl chiamă? întrebă Neculai Brateș, dând în dumnealui cu piciorul.

— Nu te grăbi, că ajung eu și la el. Acela din fund și din spre șoseaua Hârlăului e dealul Țiglelor, care se continuă cu dealul lui Baltă, și acesta, cu trei cocoașe. E, ce e cuprins între aceste dealuri, sunt Cotnarii. Acum bagă tu de samă, Culai, cum toate dealurile astea ce ți le-am spus, fac un zid de ocrotire delușoarelor ăstora mai mici, care sunt în cuprinsul lor și pe spinările cărora stau viile Cotnarilor. Datorită acestei centuri de dealuri mai înnalte decât cele cu vii este păzită podgoria de curenți, iar căldura se păstrează până în toamnă târzie. De ori unde ar bate vântul, îl ia în piept unul din dealurile aiestea și nu-l lasă să treacă.

— Vasăzică e și natura care contribue la faima Cotnarilor, conchise Neculai Brateș.

— Imi plăcuși, Culai! Cum și natura, măi!? Abia acum bag eu de samă, că ești un băutor de rând! In materia asta n'ai niciun pic de cultură.

— Am rasă însă, cucoane Stejărel.

— Cu atât mai rău că ai rasă și îți lipsește cultura! Rolul cel mare ea îl joacă. Apărarea de curenți, expunerea la soare, pământul, climatul, denzitatea norilor, gradul de ozonare al ploilor, sunt factorii principali care hotăresc

Muzeul Digital al Romanului Românesc

calitatea podgoriei. In al doilea rând vine Găgiulescu cu arta lui. Şi în cel mai depe urmă rând, Feiga Papiş şi noi. Acum (şi se roti puţin pe scaun cuconul Stejărel, să ia din nou faţă la vii) dintr'un ochi, să-ţi spun şi cam pe unde le are fiecare. Via lui Costăchel e cea depe deluşorul cela. Dealul Mândrului mi se pare că-i zice. Mai jos de el e via coanei Miţa Răsnovanu. Comoară de vin şi la dânsa, Culai! Am băut odată la Stânca o sticluţă din cele pe care le ţine ea închise în hrubele beciului de acolo şi n'am s'o uit până la moarte! Cu via ei se învecinează trupul cel mare din viile surorilor Terente. O cunoşti pe Elena Terente?

— Cum nu! Am întâlnit-o la Boiani.

— Aşa, că se şi înrudesc oleacă. Ea învârte totul, Culai, şi numai cât o veveriţă este! Halal să-i fie! De fapt, Cotnar vechi numai la ea se mai găseşte acuma. Da îl ţine cu dinţii, măi! Trebue să nemereşti la zile mari ca să te'nfrupţi din el. Inseamnă-ţi în carnet. La anul, de Sfinţii Constantin şi Elena, venim în persoană s'o felicităm. Să vezi atunci ce scoate din zămnic, Fiţa Hélène! Are un nousute douăzeci şi cinci, minunea lui Dumnezeu! Şi toată minunea lui Dumnezeu e numai ea, Culai. Sfârleză de dimineaţă până seară. Se spune că ar avea şi un sistem al ei de pitroc al vinului. Ce sistem însă, nimeni nu i l-a dibuit. Că nu se lasă văzută de loc când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

scoboară în beci. Și nici nu înseamnă cu cretă anii pe butoaie. Le pune ea alte semne, numai de ea știute. La plecare, să trecem s'o salutăm, Culai, și cine știe, poate că ceva, ceva mai a cătărei, o cădea subt nas.

— Mergem, sigur că da, cucoane Stejărel. Mi-ai arătat destule pietre și ruini, să mai văd și beciuri.

— Apoi la Fița Hélène n'ai să vezi niciun beci, băețaș! Vin minunat ai să bei, da din ce butoi a eșit, să te vadă și murind și nu-ți arată. Să trecem mai departe acum cu inventarierea Cotnarilor. Via ceea, care se lasă spre dealul lui Baltă, e a Olgăi Kiselevschi. Tot singură și ea, ca și Elena Terente. Și tot singură stăpânește și doamna Harhas, via asta, care urcă panta spre Năslău.

— Da mata ai băgat de samă, cucoane Stejărel, că a intrat Cotnarul în stăpânirea femeilor!?

— Poate că din cauza asta e și bun, Culai. Iată, o vezi și pe astălaltă, care ține până în drum?

— O fi și asta a vreunei femei?

— Mai mult decât a unei femei. A unei femei frumoase, Culai. E a doamnei Cosmin.

— Cucoane Stejărel, nu mai suport. Fac act de revoltă. Trec la instigație. Auzi matale, pe ce mâni au încăput Cotnarii!!

— Dece te-oi mai fi revoltând de geaba, Culai!? Soarta noastră, a bărbaților, e parcă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

alta? Nu încăpem şi noi pe mânile lor? Trebue să recunoşti şi tu alături de mine, că singurul suveran pe care nu-l va doborî din scaun niciun regim şi nicio revoltă, este femeia. Femeia cu chipul doamnei Cosmin, cu al Danei, cu al Aniutei...

— Cu al Tincuţei, adăogă Neculai Brateş, aşa ca să nu se uite.

— Şi cu al Tincuţei şi cu al tutulor. In fiecare din noi stă ascuns un Capitaine Conan. Suntem eroi numai când nu ne aflăm lângă ea. In preajma ei devenim ceeace eşti tu de o bucată de vreme. Cârpă în mânile unui copil. Viaţa, Culai! Asta e!

— Atunci să nu ne mai revoltăm? îl întrebă râzând Neculai Brateş.

— Măi Culai, mă mai repet odată. Eşti într'o dispoziţie astăzi cum nu te-am văzut de un când de vreme. Măi, s'o mai fi întâmplat ieri ceva, pe lângă ce mi-ai spus, şi tu îmi ascunzi?

— Tot ce mi s'a întâmplat, ţi-am spus. De altfel, ţi-am explicat şi dece dispoziţia mea e schimbată.

— Trebue să fie ceva mai mult, Culai, şi tu taci!

— Ceva mai mult? repetă Neculai Brateş, lungind în gând semnul unei întrebări „E imposibil să poată şti ceva de Aniuta! N'are cum! Am găsit-o acasă şi a plecat în zorii zilei, când strada era goală!“

18 68
Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Nu-ţi aminteşti, nu e aşa?

— N'am dece să-mi amintesc, cucoane Stejărel.

— Bine! Să-mi răspunzi atunci la următoarele întrebări.

— Iar mă iei cu întrebări, ca la Feiga Papiş?

— Şi ştii unde m'au dus întrebările mele!?

— Aşi fi chiar fericit să-ţi mai pot spune încă odată: ai dreptate, cucoane Stejărel

— Ai să mi-o zici, fii sigur!

— Să vedem.

— La ce oră ai terminat tu la Facultate, lecţia despre care mi-ai vorbit mai înnainte?

— La cinci.

— Din Facultate la ce oră ai plecat?

— Dela Facultate am plecat pe la şapte şi un sfert. Ora următoare am avut-o cu anul doi.

— Pe urmă ce-ai făcut?

— Am venit drept la Corso, să te caut.

— In drum, ai dat pe acasă?

— Nu.

Stejărel Racotă a rămas puţin pe gânduri.

„Adică să fi uitat Ion să-i fi spus că l-a căutat Aniuta!?"

Ia s'o ia şi în altfel, mai de-a-dreptul!

— Da de vizita Aniutei, n'ai nicio idee, domnule profesor Neculai Brateş!?

Neculai Brateş a rămas aiurit.

„Cum de-a aflat!? A găsit-o acasă la orele zece şi a plecat dimineaţa. Ion!? Da Ion a fost şi el toată noaptea acasă!!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Prins, a spus adevărul. Nu de alta, dar nu vroia să fie luat drept un mişel. Una să-i placă să pară şi alta să facă.

— A trebuit să tac, cucoane Stejărel! Aşa cum va trebui să taci şi mata! şi i-a spus toate cele întâmplate.

De data aceasta a vorbit numai Neculai Brateş, şi a ascultat Ştejărel Racotă. Cât timp i-a prezentat Cotnarii, viile şi ruinele lui, a tăcut el şi a vorbit cuconul Stejărel. Prietenii însă îşi au deopotrivă de vorbit şi acum a fost rândul lui. Dar la urmă, curios fiind de unde a putut să afle cuconul Stejărel Racotă păţania cu Aniuta, nu l-a răbdat şi întrebarea i-a pus-o.

— Da cum de-ai aflat, cucoane Stejărel?

— Foarte simplu, Culai! Pe la orele şase, am trecut pe strada ta. Mă întorceam dela Lascarache. Când a intrat Aniuta în curte, eram în spatele ei, la vreo sută de metri. De uitat înnapoi, nu s'a uitat, aşa că nu m-a văzut. Singurul care a văzut în toată istorioara asta, am fost eu.

— Vrasăzică dela ora şase mă aştepta!

— Şi să-ţi mai spui ceva. E poate întâia dată când face lucrul acesta. Sunt aproape sigur.

— Ce te face să crezi, cucoane Stejărel?

— O femeie cu obişnuinţa intrărilor de felul acesteia, totdeauna întoarce capul, să vadă şi în urma ei, dacă e cineva. Ea nu l-a întors.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista transilvania roviniri 1933-1947

A intrat cum se intră întâia oară, cu frica numai. Iuțind pasul, atât!

Isprăvind ce a avut de spus Neculai Brateș, cuvântul a sărit din nou la Stejărel Racotă, urmând ca tăcerea să fie de data asta de partea lui Neculai Brateș. Și i-a spus Stejărel Racotă tot ce a mai rămas de spus despre Cotnari. A cui sunt celelalte vii, mai mărunte, și a cui căsoaia aceea care se ridică. Ajuns aci, a apăsat chiar pe cuvinte.

— Bine au făcut, Culai! Adică, bine au făcut că m'au ascultat. Eu le-am dat ideea. Tradiția trebuia dusă mai departe. Scaunul domnesc al Moldovei a fost legat de Cotnari. Văzut-ai beciurile? Firul trebuia înnodat. Acolo se ridică un palat domnesc, și tot ce este în fața lui, până unde cotește drumul spre Cârjoaia Vlădoiencii, e acum vie domnească.

I-a mai spus și cine e dumnealui, acel de l-a bătut cu piciorul Neculai Brateș, când a voit a ști cum se chiamă dealul pe care este cocoțată casa lui Jenică Melinte.

— Sărata îi zice, Culai. Il vezi cum are șira spinării față de mersul soarelui? Ii stă cu butucii mereu în cale. Acesta e marele merit al viei lui, că altele, mai mici, are și Jenică, da mai cu samă meșterul Antioh le are.

Și de aci iar fir lung, de unde a pornit-o Jenică Melinte și unde a ajuns; de unde l-a adus pe meșterul Antioh și unde și cum desface vinurile; dece îi pizmuesc hărnicia cei-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

lalți și dece umblă el, de e iarnă sau vară, numai cu melon. S'au făcut orele douăsprezece și de povestit încă ar mai fi avut, dacă nu i-ar fi întrerupt Lisaveta cu masa și meșterul Antioh cu vinul.

Lisaveta ca Lisaveta! S'a dat peste cap și a întins masă cu toate bunătățile casei. Că și ea avea poruncă dela Jenică Melinte: să n'audă că s'a sgârcit și n'a servit masa cum trebue și în lipsa lui, că prăpădul o mănâncă! Ochii lor însă, ca și stomahul, pe sticlele meșterului Antioh au fost puși. S'a arătat cu ele, nu prea cum ar fi meritat asemenea sticle. Le-a adus într'o coșarcă nițoasă, de parcă știuleți de păpușoiu ar fi fost în ea, nu vin din cel care numai zeii mai beau, vorba cuconului Jenică. Dar dacă nu a făcut nici două parale coșarca, au făcut tot aurul din lume sfaturile meșterului Antioh, de cum să le ia la rând și cum să le bee, dar mai ales cum să le guste.

— Că una e a bè și alta a gusta.

Și cu sfatul de cum trebue să guste, mai mult asupra lui Neculai Brateș a căzut.

— Cucoane, nu așă! Mai întâi vântură matale păhărelul, să se desfacă din el aburul.

Spunea abur la eterurile vinului care se volatilizau.

— Ia așă! și cum anume, arătă meșterul Antioh, grav și cu frică parcă, să nu se spargă paharul. Du-l apăi la nări de vreo trei, patru ori, și umflă nările mari, să intre din plin abu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1933-1947

rul. Ia așă! și arătă meșterul Antioh și partea aceasta cum trebue făcută. Acum, să crăpi numa buzele, fără a pune nici limba în vin și nici picătură în gură.

— Da dece minciuna asta, meștere Antioh? îl întrebă Neculai Brateș.

— Ți-oi spune dece, cucoane. Una e să-l ninoși, adică pe nas să se ducă, și alta e să-i dai puțin aer și prin gură să-i treci aburul! După aiasta, trage mata în gură, așă, ca la un fund de păhăruț, și nu-i da drumul. Să mi-l ții acolo și numa ia, așă, cu limba să mi-l plesnești de ceriul gurii. Da din tras pe nări să nu-l slăbești de loc. La urmă, din ce-ai luat în gură, la jumătate îi dai drumul să meargă în stomah și pe cealaltă jumătate o stuchi.

— Da de unde le știi toate aiestea, meștere Antioh?

— Ți-am spus eu, Culai, că ești un băutor profan, fără cultură!

— Apăi aiestea le-am învățat eu în Franția, cucoane! De mic, eu am fost luat la curtea boierului Alexandru Russet. Și cum de mic m'am cam priceput, m'o dus cu dânsul în străinătăți, să slujesc în niște beciuri, acolo, la alde niște prieteni de-ai dumnealui. Apăi, să-i mulțămesc și lu măsieu Leon, dela care, parte am învățat și parte am furat. Să pofteasică acum măsieu Leon la Cotnari, să vadă ce-a învățat Antioh să facă!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

A mai scos o sticlă din coșorcă, având pentru aceasta recomandări în plus.

— Aista să-l beți la urmă. E o grasă din 923, din întâiul rând de boabe mucegăite. Că una sânt cele dintâi boabe mucegăite, și alta celelalte!

Neculai Brateș a început a face ochi mari și întrebători spre Stejărel Racotă.

„Nu cumva vrea meșterul Antioh să-și bată joc de noi!? Ce mucegai!? Bea de atâta vreme și știe că vinul se face din struguri copți, nu din mucegai!"

— Așa e, Culai.

— Adică matale nu crezi, cucoane!? Păi toată puterea Cotnarului cel adevărat stă în mucegaiul aista! Că să vezi matale, grasa de Cotnari nu primește apă mai mult decât îi trebue. Cum vine mai mult, crapă boabele și leapădă prisosul. Crăpătura aceea mucegăește apoi, da mucegaiul acela e chiar zahărul grasei, cucoane, și cu cât are mucegai mai mult cu atât o să aibă și zahăr mai mult! Din zaharul aista îi ese tăria și calitatea. Ajunge și la nouăsprezece grade, cucoane!

Și la urmă, aplecându-se cu șoapta la urechia lui Stejărel Racotă.

— Dar din aista chiar să nu-i spuneți boierului că v'am dat, cucoane Stejărel! Că nici n'a mai fost recoltă ca în 923! In 925 a fost iar un an bun, da atât de răsărit, nu!

Când a ajuns cu băutul la grasa din 923.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933 1947

Neculai Brateş a turnat în pahare cu deosebită grijă, ca şi cum cu vin sfinţit de însuşi Prea Innaltul Chiriarh al Mitropoliei de Moldova ar fi umblat. Avea şi dece pune atâta grijă. De cum i-a scos dopul, ascuns în căciula de ceară, aroma a dat năvală afară, dorită să se reverse pe spaţii întinse. După preceptele date de meşterul Antioh, Neculai Brateş şi Stejărel Racotă au deschis nări de cal, să-l adulmece mai întâi. Dar nu numai nările l-au primit pre el dintru început, ci şi ochii, bulbucându-se mari la asemenea vedere de vin. Pentrucă îl lepăda sticla greoi, având parcă în el vâscă de untdelemn, iar în pahar se aşeza căzând ca dintr'o topitoare de aur, zăpăcind ochii cu luminile lui de chihlimbar de Buzău. Să-l guste, nu se hotărau. Fie că nu erau buzele lor la înălţimea vinului, fie că mai întâi doreau să-i desmierde aroma lui. Neculai Brateş nici n'a mai putut sta liniştit pe scaun. S'a sculat în picioare şi grijuliu cu paharul să nu se verse, a aspirat în mari adâncimi, încă odată, buchetul vinului, amestecându-l şi cu miazma podgoriei, de viţă crudă.

— Cucoane Stejărel, cu asemenea vin am credinţa că pot să lupt cu dragostea Danei!

— Bea tu un păhărel şi ai să vezi că n'ai să mai poţi lupta nici cu picioarele!

— E năpraznic, cucoane Stejărel! şi hotărît pentru fapte mari şi curajoase, a golit paharul pe jumătate, ridicând apoi cealaltă ju-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr1933_1947

mătate la înnălțimea ochilor, să-i mai admire odată, cu ochii strălucirea și cu plescăitul buzelor bunătatea.

— Dănuțo, și de-oi găsi lecția ta acasă, nu mă tem! Cu sprijinul Cotnarului am să am ce să-ți întorc vorbelor tale!

— In gând și acasă numai, că ajungând în fața ei, vor adulmeca nările tale altă aromă, Culai, mai tare decât Cotnarul, și ai să cazi din nou la furt de zâmbet! îi tăie puțin din curaj Stejărel Racotă. Căci nu e aromă de vin să întreacă aroma fetelor, când dau în copt! Henric al II-lea a fost mai deștept decât tine, și știi dece, Culai?

— Fiindcă l-a reținut Istoria!?

— Nu, fiindcă el a știut să unească vinul cu dragostea. El nu le-a pus în luptă. Le-a adus pe amândouă în el, bând vinul numai cu o cupă de argint, anume mulajată după sânul iubitei lui.

Inspăimântat puțin de spusele cuconului Stejărel, Neculai Brateș și-a reluat locul. Și la loc revenind, au întins înnainte vorba, piperând-o și sărând-o, când cu bucatele Lisavetei, când cu cuvintele cuconului Stejărel, care sub puterea Cotnarului s'a arătat a fi limba lui și cu mai multă ascuțime; îndulcind-o și dându-i aromă, când cu miere stoarsă din sufletul îndrăgostit al lui Neculai Brateș, când cu plăcintă de foi de casă și cu budincă de grisă stropită cu sirop de pomușoară, ale aceleiași

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md=1933 1947

Lisavete. Şi din vorbele ce au mai curs, a mai aflat Neculai Brateş multe despre Cotnar şi despre legile dragostei, pe care nu le poate clinti omul, oricâtă vrere ar pune în hotărîrile lui. A aflat astfel cum strălucirea Cotnarilor nu se datoreşte numai lui Dimitrie Cantemir Vodă, ci, că şi un altul, mai înnaintea lui, un călugăr italian, pe al său nume Marco Bandini, a lăsat literă scrisă despre faima viilor din Cotnari, ca unul ce a cutreerat pământul sfânt al Moldovei cam pe la anul 1654. A' aflat de asemeni, că a fost tocmit de Ştefan Vodă un om de prin partea locului, cu mare cunoaştere la vinuri, care anume poruncă avea să aleagă şi să ridice pe cel mai bun vas cu vin din podgoria Cotnarilor şi pre acesta în ascuns să-l ducă la Hârlău, şi numai când o fi lângă el Răreşoaia, să i-l pună în faţă pe tablale de aur. Şi încă a mai învăţat din cele apoi spuse, că nu e joc mai pârdalnic decât jocul dragostei. Că de a apucat a prinde în tine cu întâia cangă, în lupta de-a o scoate pe aceasta intri în altele, şi că până la urmă sbaterea toată sfârşeşte cu prăvălirea. Care îi e însă morbul şi care agentul phatogen, nu s'a arătat încă mintea savantă să le descoperre. Şi mai puţin o să fie a lui, a spus cuconul Stejărel, judecând după cum s'a arătat dragostea Danei şi după cum a căzut în laţul ei Frère Culai.

Spre orele patru, având numai un ceas înna-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

intea trenului şi dorind a trece şi pe la Elena Terente şi tot pe jos să se ducă, s'au ridicat, împărţind mulţumiri şi bacşişuri ascunse Lisavetei şi meşterului Antioh. Ridicat însă, Neculai Brateş s'a oprit din mişcare, ca prins de un gând.

— Ce e, Culai?

Scoţându-şi styloul, a dat faţa de masă laoparte şi a început a scri, cu apăsări tari, ca să rămână slova şi de-a uda-o ploaia:

Când din adânc te'mpinge 'ndemnul
Să bei un vin ca untdelemnul,
Te sfătuesc să ei aminte:
Să bei doar vinul lui Melinte,
Că-l sorbi mereu şi nu se simte,
Oricât ai bea, nu-ţi eşi din minte.
Dar să fiu drept şi nu măgar,
Dacă aceasta e un dar,
E doar al vinului Cotnar.

La poartă, meşterul Antioh s'a mai dat odată pe lângă urechea cuconului Stejărel.

— Cucoane Stejărel, da să nu afle cuconul meu, că e prăpăd!

Cu arătătorul dreptei pe buze, cuconul Stejărel a răspuns doar un singur cuvânt:

— Peşte!

La poartă, la cea de din jos, unde ochii Lisavetei nu puteau ajunge, meşterul Antioh a scos de subt surtuc două sticle, dând fiecăruia una.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md1933-1947

— Să-l beţi la vreo opinteală mai grè, de gând, că lumină mai multă ca aista, nici că se află s'aducă vreun alt leac!

Neculai Brateş îl bătu pe umăr, prieteneşte:

— Ai spus o vorbă mare, meştere Antioh.

— Cât de mare, ai să vezi tu la urmă! se lipi în vorbă, cu un zâmbet bine arcuit pe colţurile gurii, Stejărel Racotă. Hai şi om trece pe la Elena Terente.

— La duduia Elena vă duceţi? Nu-i acasă, boierilor. A plecat la Iaşi odată cu cuconul Jenică, — îi înştiinţă meşterul Antioh, trăgându-se pentru a treia oară lângă urechia lui Stejărel Racotă, nu însă să nu audă şi Neculai Brateş: da nu s'au suit şi în acelaş vagon! Altfel, ar lua foc trenul boierilor, hahaha! Cotnarul aista e cu pricina. Ba că e mai bun al duduei, ba că e mai bun al cuconului Jenică, şi au ţinut-o aşă până li s'a înfierbântat vorba a ceartă. Şi au rămas cu ea acolo, ia până amu, şi-i trecut de doi ani! Că şi de buclucuri de-aiestea e gata Cotnarul! Mai pe toţi i-a învrăjbit aici. Daia nu prea merge coparativa!

L'au lăsat cu vorba aici, având a se grăbi.

— Cu bine, meştere Antioh, şi-ţi mulţumim de vin.

— Pentru nimic, cucoane, da, să...

— Ştiu, ştiu, peşte, meştere Antioh!

Cum de data aceasta n'a mai fost nimeni în compartiment cu ei în tren, au privit mai puţin pe fereastră şi au vorbit mai mult. Şi tot de Cotnari.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Că vezi tu, Culai, călugărul ăsta, Marco Bandini, a fost trimis în propagandă catolică, şi...

* * *

S'au despărţit, cu vorbă să se întâlnească adouazi.

Drumul cu trenul a mai micşorat din încrederea pe care Neculai Brateş şi-a pus-o în Cotnar. Pe măsură ce se apropia de casă îi descreştea şi încrederea, în aşa fel că a ajuns în faţa porţii, ca şi în faţa lecţiei care îl aştepta, tot singur.

Era mai mult decât sigur că va găsi acasă o scrisoare dela Dana. Dela cele întâmplate la Universitate, a trecut o noapte, şi în noapte, Dana e alta. Simte altă rochie pe ea. Are umbre în jurul ochilor şi înţelegere a tot ce stă ascuns în cuvinte.

De cum i-a eşit înnainte, l-a şi întrebat pe Ion Măsălaru:

— M-a căutat careva în lipsă?

— Numa Marin Hurdubelea, cucoane, i-a răspuns cu multă linişţire în ochi Ion Măsălaru, ceeace însemna că om de treabă l-a căutat şi nu vreo smintită din astea care nu dau pace boierilor să-şi vadă de ale lor. O adus şi-o plicuţă.

Cuvântul din urmă al lui Ion Măsălaru, l-a trezit pe Neculai Brateş la viaţa cea adevărată. Puterea de împotrivire pe care o nă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

dăjduise şi cu care îl minţise Cotnarul, s'a risipit toată.

I-a cerut plicuţa cu cuvinte din fiinţa cărora Ion Măsălaru le-a prins un tremur, şi i-a poruncit că în seara asta nu mai ese şi că de-l va căuta careva, să spună că nu e acasă.

Rămas singur, a luat plicul, l-a rupt cu grijă să nu sfâşie şi hârtia din năuntru, şi cum în picioare nu se simţea destul de tare să poată rămâne până la urmă, s'a trântit de-a-latul patului, sprijinind spatele de perete.

Frère Culai,

E ceasul douăsprezece din noapte. Aşi fi putut să încep mai de vreme scrisoarea, dar am ales anume ora aceasta, fiindcă ea ne aparţine amândorora mai mult ca oricare alta. Matale, pentrucă e ceasul cel mai amar al pasării fără de cuib, în el simţind mai adânc lipsa cuibului; şi mie, pentrucă numai la ora aceasta sunt stăpână pe toată liniştea nopţii.

La ora aceasta, Frère Culai, în Iaşi, numai noi doi mai stăm de vorbă. Au tăcut toate şi toţi, nu pentrucă vor să tragă cu urechia la ce ne spunem, ci, pentrucă vor să ne lase să ne înţelegem pe deplin.

E rândul meu să vorbesc acum, Frère Culai. Al matale a fost la Facultate. Atunci a trebuit să tac eu; acum, vrei nu vrei, vei tăcea matale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr2033 1947

Dece te-ai abătut dela cele ce au rămas în noi luminate?

Când ne-am despărțit ultima dată, nu mi-ai furat mata zâmbetul, ca apoi să mi-l dai, ca dela mata să-l am?

Și înnainte de a mi-l fura, nu ți l-am dăruit eu, ca apoi dela mata să-l capăt?

Dece nu ești omul legămintelor, Frère Culai?

Dece înnozi și desnozi mereu firul destinului nostru?

Dacă ași ști că e numai un joc al inimei matale, sau numai un mijloc de control al dragostei noastre, te-ași mustra dacă nu ai face-o. O faci însă, fiindcă tot crezi într'o înșelare a mea, și aceasta nu pot să ți-o iert.

Află că nu ți-a iertat-o nici Dumnezeu. Și Dumnezeu a știut să te pedepsească, lipindu-mă de mata și cu mai multă tărie. Cuvântul, cu care ai crezut că o să mă alungi, a avut în ascunsul lui puterile atragerii.

Cum de te poți lăsa așa de ușor amăgit de cuvânt?

Ai pus în el artă să mă gonești, și Dumnezeu i-a dat puteri să mă apropie.

Da, m'am apropiat și mai mult, Frère Culai.

Cum vezi, lecția matale despre viață a avut efecte contrarii. Și mă întreb, cum de ai numit-o lecție despre viață, când în acelaș timp călcai în picioare legea ei cea mai de catapeteazmă, cea mai de nesdruncinat!?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Viața îți impune să faci numai ceeace simți, nu ceeace ți se arată. Acțiunea, oricare ar fi ea, să pornească din imboldul unei simțiri, nu din porunca unei arătări. Această lege mata ai dat-o laoparte, ca să poți comite fărădelegea care ai comis-o. Nici nu se putea să nu fii pedepsit de Dumnezeu, trimețându-mă pe mine în clipa aceasta, să strâng și mai vârtos mânile în jurul gâtului matale și să strig: Nu mai ești al nimănui. Nu mai ești nici al matale. Ai rămas numai al meu!

Imi aduc aminte de o seară, Frère Culai. O seară care mi-a întristat multă vreme sufletul. Era după o masă mai lungă și spre un început de noapte. Ai spus atunci: „Sunt ca pasărea fără de cuib. Eu n'am o creangă a mea; în schimb, a mea este pădurea toată". Iar papa, după ce ați plecat, rămas încă în prag și în fața umbrelor voastre, a mai adăogat la neînțelesele de mine cuvinte, altele: „Și Culai și Stejărel sunt oamenii nimănui".

Mai târziu, Frère Culai, le-am înțeles și pe unele și pe altele. Și astăzi, când ți-am hotărît soarta, ne mai admițându-ți să fii al nimănui decât al meu, ți-am hotărît și cuibul.

Mâine, vor afla și Mica și papa, dar înnaintea lor am vrut s'o afli mata, ca unul ce ai cel dintâi dreptul la marea mea bucurie.

Mâna cu plicul a căzut.

„Incepe dezastrul!" mai putu gândi Neculai Brateș.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

„Mâine!"

A privit pendula, să vadă cât mai e până mâine.

Scrisoarea i-a ajuns iarăşi în faţa ochilor.

„Ale cui mâni au ridicat-o?"

Se uită la ale lui şi nu le mai recunoaşte.

„Cine mi-a lipit de umeri mânile Danei!?"

In mânile lui vede pe ale Danei, şi Dana îi ţine mai departe scrisoarea, în faţa ochilor.

Am luat hotărîrea fără să te întreb, fiindcă nu am simţit nevoia. Oamenii nu confirmă şi infirmă numai prin da şi prin nu. Eu ştiu să înţeleg şi într'altfel.

Sunt astăzi la capătul aşteptărilor. Să nu crezi că înnaintea hotărîrii luate nu m'am pus în faţa tutulor semnelor de întrebare şi de mirare ale oamenilor din jurul nostru. Au căzut însă toate, doborîte de dragostea noastră, fiindcă adevăr şi simţire curată numai în ea s'a aflat.

Să nu te sperie viaţa noastră viitoare, pentrucă tot ce am avut de spus, am spus. Ştiu că nimic nu vă osândeşte mai mult decât cuvântul femeiei soţie. Un singur drept îmi rezerv: numai eu să te pot asculta.

Cu scrisoarea aceasta a ajuns la matu şi întâia mea sărutare.

Dana Brateş.

L-a sunat pe Ion Măsălaru.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1933 1947

Văzându-l pregătindu-se a pleca, pe Ion Măsălaru l-a cuprins mirarea. Și în gând, o vorbă urîtă tot a trimis ţaţei Cânda.

— Da unde plecaţi, cucoane?

— Numai când m'oi întoarce am să-ţi pot spune pe unde am fost. Deocamdată, mă duc să-l caut pe cuconul Stejărel. Atâta prieten am.

— Da, zise Ion Măsălaru, certându-l ca totdeauna, pe ocolite, că nici nu v'aţi mai văzut de mult!

Muzeul Digital al Romanului Românesc

CAP. XII.

— Mica dragă, vrei să vii puțin la mine, în odaie? Doresc să-ți vorbesc ceva.

— Și dece numai decât la tine în odaie!? Aici nu poți?

— La mine, pentrucă vreau s'audă și Frère Culai, ce-ți spun.

— Frère Culai!?

— Da!

— Da când a venit?

— O, e mai de mult la mine, Mica!

— Bine. Ingădue-mi numai o clipă, să trimet pe Zâna, jos, la spălătorie, cu pânza asta, să o bage la apă.

— Bine, Mica. Te așteptăm, și Dana s'a îndreptat spre camera ei, în timp ce cucoana Roxana, desvălurind un sul de pânză, o privi cu iscoadă, părându-i-se puțin schimbată vocea Danei.

Sosind, nu a găsit-o decât pe Dana.

— Da unde e Culai, Dana?

— Cum, mata nu-l vezi!?

Cucoana Roxana mai roti odată privirea prin cameră și tot nu-l văzu.

— Unde e, Dana? Sau poate vă jucați de-a vasascunselea! Oți fi dat în doaga copiilor!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1933-1947

— Cum, Mica, tot nu-l vezi!? Nu e dumnealui de-acolo!? Picior peste picior şi cu mânile lanţ pe după genunchi!?

L-a arătat şi cu mâna, Dana, şi, în fine, l-a putut vedea şi cucoana Roxana. Frère Culai, cel din cârpă, îşi luase o poză de ascultare. Cu ajutorul Danei şi cu al oaselor lui, mlădii să se aşeze după cum poftea inima Danei.

— Semn bun, Dana, dacă şi la vârsta ta te mai joci cu păpuşile!

— Şi cu păpuşa asta am să mă joc toată viaţa, Mica. Mă crezi?

S'a apropiat de cucoana Roxana, privind-o de aproape şi fix în ochi.

Cucoana Roxana nu ştiu, dacă să o creadă sau nu. Descoperea o nouă schimbare în felul obişnuit al Danei şi simţind că se petrece ceva cu ea, găsi că e mai bine să nu dea un răspuns precis, dacă o crede sau nu. Iţi fură aşa de uşor vorba copiii astăzi, că nu ştii cum să mai faci s'o tragi înnapoi.

— Văd că taci. Să luăm şi noi loc, Mica. Frère Culai se simte foarte stânjenit văzându-ne în picioare, în timp ce el stă jos, picior peste picior, ca un om fără de niciun respect pentru femei.

Ca să se ferească de un cuvânt şi mai isteţ, cu vreun înţeles şi mai adânc şi care ar putea prin surprindere să o aducă pe un drum pe care, poate, ar fi mai bine să nu se îndrepte, cucoana Roxana luă loc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Mica dragă, ne aflăm în cuprinsul celor două ore ale mele, de mata dăruite, ore în care am dreptul să fac tot ce-mi pofteşte inima.

— Şi Mica ta, îţi mulţumeşte pentru felul cum ai ştiut să le faci ale tale numai. Iată, se întregesc aproape trei ani. La 4 Decemvrie împlineşti optsprezece. Dacă până acum ai ştiut să le înţelegi, de aci înnainte nu mai am nicio teamă. Nu mai eşti un copil.

— Vrasăzică recunoşti că nu mai sunt un copil? se agăţă repede Dana de acest cuvânt spus de cucoana Roxana.

Cucoana Roxana, care numai din gândul de a intra cât mai puţin pe un făgaş pe care nu îl cunoaşte, a vorbit aşa cum a vorbit, văzând că, în loc să se salveze mai rău se înfundă, a tăcut iarăşi, ne dorind nicidecum să i se ia prin surprindere vreun da sau un nu, care nu ar fi după poftele dumisale.

Dana a simţit şovăiala mamii ei şi ca să nu piardă punctul câştigat, a trecut mai departe, ca şi cum cucoana Roxana ar fi repetat că, într'adevăr, nu mai e un copil.

— Mica dragă, aşa după cum ai recunoscut că te-am înţeles, te rog şi eu să mă înţelegi în ce am să-ţi spun.

Cucoana Roxana constată că şi cu recunoaşterea a cam dat greş. Hotărî deci, că mai bine e să vorbească foarte puţin şi să asculte tot. Şi după ce se va lumina despre ce este vorba, va vorbi ea atunci cât trebue.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1933-1947

— Să văd numai ce vrei să-mi spui.

— Iubesc, Mica. Iată, am spus aproape totul, şi dacă vrei să dai cuvântului acesta tot ce este al lui, nu aşi mai avea mare 'ucru de spus. Sau, mai bine zis, ceeace ar mai fi de spus, n'ar mai avea nicio importanţă.

Gândul cucoanei Roxana sări imediat la Dodo Cudalbu. Şi cum Dodo Cudalbu nu era dintre acei ce pot produce panică în grijile ce le poartă mamele copiilor lor, începu a se simţi în voele ei. Glumi chiar cucoana Roxana, fără să-şi dea sama că şi de data aceasta pe Dana o ajută cu gluma ei şi nu pe ea.

— Pe Mica o iubeşti?

— Matale ţi-am spus-o mai de mult, Mica. Şi ţi-am dovedit continuu sentimentul acesta, în toate manifestările conştientului şi subconştientului meu.

— Şi eu am recunoscut-o, nu?

— Da, chiar adineaori, ultima dată.

— Bine, Dana, dar ca să fie întreagă mărturisirea ta, trebue să ştiu şi cui ai mai spus-o, în afară de mine. Şi află din capul locului: nu e de loc surprinzător ce mi-ai mărturisit! La optsprezece ani, cine poate opri sentimentul acesta unei fete? Şi mai ales unei fete care şi-a echilibrat atât de bine fiinţa pentru viaţă!? Tu crezi că ochiul meu a fost orb?

— A fost, Mica!

Cucoana Roxana zâmbi. Şi în gândul ei tot copilă a făcut-o.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanului1933-1947

— Bine, atunci redă-i lumina şi spune pe cine iubeşti.

— Pe cel care e de faţă cu noi! şi cu toată fiinţa ei, religios redresată, Dana a aşteptat să o vadă pe cucoana Roxana exploadând. Se şi pregătea să-i vină în ajutor, dar zâmbetul liniştii cucoanei Roxana a sfătuit-o să-şi păstreze locul, că nu e cazul niciunui ajutor.

— Pe Dumnezeu vrasăzică îl iubeşti! Foarte frumos, Dana! Şi eu l-am iubit; şi eu îl iubesc. Şi l-am iubit atât de puternic la vârsta de treisprezece, patrusprezece ani, încât era să mă piardă viaţa laică. Mama a simţit-o şi m-a salvat de pe drumul mânăstirilor, pe care mi-l deschisese la Mère Superieure şi la Mère Geraldine. Tu eşti însă la vârsta când poţi să-l iubeşti pe Dumnezeu, în credinţa ta, rămânând vieţii noastre. Cred că de vreo mânăstire, nu poate fi vorba?

— Mai e şi un altul de faţă cu noi, Mica. Pe acesta îl iubesc, şi niciun gând de mânăstire nu am.

Cucoana Roxana mai roti odată ochii, nu pentru a căuta pe cel de-al treilea, ci pentru a dovedi Danei — şi mai mult decât Danei, vreunei viziuni ale ei, posibile când dragostea te prea încinge în foc, — că nu mai există niciun al treilea.

— Nu-l văd, Dana. Spune-mi-l.

— Să ţi-l arăt. Pe Frère Culai îl iubesc! şi cu mâna întinsă spre Frère Culai din cârpă, aştepta să vadă ce mai are de spus mama ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Dar cucoana Roxana mai găsi loc unui zâmbet.

— Nu mă miră nici asta, Dana. Femeile iubesc păpuşile şi la vârste mai mari decât a ta.

— Mica, şi se apropie iar de cucoana Roxana, Dana, aşezându-se pe braţul fotoliului ei, aşa cum se mai aşezase odată, nu de mult, lângă Neculai Brateş. Pe Frère Culai îl iubesc. Frère Culai de acolo, din fotoliu, e numai simbolul existenţei lui în odaia mea.

Şi tot mai găsi un loc şi unui alt zâmbet, cucoana Roxana.

— Poţi să-l iubeşti, Dana. Culai n'are niciun grad de rudenie cu noi şi totuşi, şi eu şi Costăchel, îl simţim mai aproape decât am simţi o rudă.

— N'are niciun grad de rudenie cu noi!? se miră teatral, Dana. Ia mai uită-te mata în ochii mei! Aşa ai ajuns, Mica!? Să ai un ginere şi să nu-l mai cunoşti!?

Zâmbetele cucoanei Roxana s'au isprăvit.

— Destul cu glumele, Dana. Dacă ai să-mi spui ceva, spune-mi, de nu, lasă-mă să mă duc, să nu facă Zâna vreo prostie cu pânza ce i-am dat.

— Nicio glumă, Mica! De ieri sunt logodnica lui Frère Culai! pronunţă cu răspicare cuvintele Dana, părăsind braţul fotoliului pe care stătuse până atunci lângă cucoana Roxana.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Dana!

— Da, Mica, logodnica lui Frère Culai! Şi cât mă găsesc încă în orele mele, ale mele numai, în care pot să fac ce vreau, lasă-mă să pot spune şi ce simt. Il iubesc nu ca pe o rudă, ca pe un prieten al casei, sau ca pe o amintire a noastră, a tutulor. Il iubesc, Mica, ca pe drept singurul om pe care îl poate iubi fiinţa mea toată. Il iubesc şi îl respect; mă respectă şi mă iubeşte. Cu el, umplu tot golul pe care mereu mi l-a arătat viaţa; şi cu mine, Frère Culai îşi umple propria lui viaţă.

— Dana, revină-ţi în fire! Ce este teatrul acesta?

Nu ştia încă dece, dar cucoana Roxana începuse să simtă falimentul principiului dumneaei, în creşterea copilului. Regreta chiar de a fi lăsat Danei, dela o vârstă încă necoaptă, un timp, fie el şi limitat, în care să facă orice ar vrea. Fie şi dacă numai o glumă de a Danei este ceeace face acum. E vinovată că i-a dat prilejul, şi astfel de glume nu-i plac din partea unui copil.

Mai regreta cucoana Roxana şi faptul că i-a atras atenţia că nu mai e un copil. Ba, mai mult, a făcut-o şi de optsprezece ani, ca şi cum împliniţi ar fi fost, numai să îndepărteze un pericol ce părea că se apropie, când, după câte constată — fulgerătoare constatare — singură a grăbit abaterea pericolului.

— Mica, crede-mă, te rog, că nu joc niciun

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md=1933-1947

teatru. Aşa cum îmi îngădui tu, că pot să-l iubesc, l-am iubit. Dar mai de mult l-am iubit aşa. Astăzi îl iubesc în înţelesul cel mai plin al cuvântului acesta şi nu cred că mai poate fi putere care să mă despartă de el. Iată, pentrucă în fiecare moment îi simt lipsa, de aceea am simbolizat în maimuţoiul păpuşe depe fotoliu, permanenţa lui lângă mine.

— Incetează, copilă dragă.

— Pardon, Mica, mi-ai spus-o singură, şi nu mai departe decât acum câteva minute, că nu mai sunt o copilă! Nu mai sunt de mult o copilă, Mica. Văd clar, simt neted acum. Obscuritatea din faţa ochilor mei mi s'a spart. Văd în adevărata lumină totul acum. In lumina pe care numai Frère Culai mi-a putut-o aduce.

— Fetiţă dragă, uiţi că eşti încă o elevă!?

— Voi m'aţi uitat în uniforma aceasta, pe care am respectat-o şi o respect!

— Cu astfel de cuvinte?

— Sunt încă în orele mele, Mica. Nu-ţi călca în picioare cuvântul. Când am pe mine şorţul Ancăi-Doamna, sunt eleva de care mi-ai amintit. Nu mă face însă prizonieră şorţului şi când îl lepăd, că nu mă poate stăpâni o stambă, un guler crohmolit!

— Dan... superi pe Mica, continuând să glumeşti în felul acesta! mai încercă odată cucoana Roxana, să vadă, este sau nu este o glumă a Danei? Că dacă nu e o glumă, nici nu mai ştie ce are de făcut!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Mica dragă, fii bună, cum ai fost mereu, şi înţelege-mă. Am mai glumit în felul acesta vreodată? Şi dacă de glumă mi-ar fi, crezi mata că n'aşi şti să găsesc una cu care să nu te supăr!? Nu este nicio glumă! Il iubesc, poate nu atât cât mă iubeşte el, şi de ieri sunt logodnica lui.

— Dana!? scăpă cuvântul tare, cucoana Roxana, ca şi cum s'ar fi aflat în faţa unei şi mai mari nenorociri. Se poate, Dana!?

Inţelegând Dana ce anume a înspăimântat-o pe mama ei, lucru ce i-l iartă numai din cauza nedreptei ei supărări ce a clătinat-o puţin, i-a răspuns să se liniştească.

— Nu mă scobori, Mica, şi nici pe Frère Culai să nu-l scobori! Ai fi avut dreptate să-mi ţipi numele cu spaimă numai când în locul lui Frère Culai ar fi fost un altul, un Dodo Cudalbu sau un oricare altul, în faţa căruia Dana din carne nu ar mai fi putut rămâne Dana! Cum se poate însă să te îndoeşti că aşi mai putea fi şi în altfel decât este fiica ta!?

Alungând cel mai apăsător nor din câte pot apăsa sufletul unei mame, cucoana Roxana s'a apropiat de Dana, să o sărute.

— Dana, ce înseamnă atunci aşa zisă logodnă a ta, de ieri?

— Scrisoarea pe care i-am trimes-o, Mica.

— Bine, Dana, da te-ai gândit măcar o clipă la...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Nu mai continua, că știu la ce te gândești. Dacă el nu mi-a putut clinti câtuși de puțin dragostea ce i-o port, mai puțin ai să reușești mata. Ai avut în el pe cel mai mare avocat al cauzei matale, și procesul l-a pierdut. Nu l-am câștigat eu, Dana; l-a câștigat dragostea noastră.

— Se poate, Dana, să-l fi câștigat dragostea voastră. Nu uita însă că a ta are numai șaptesprezece ani.

— Mai înnainte parcă aveam optsprezece, Mica, nu?

— Nu i-ai împlinit.

— La 4 Decemvrie, Mica.

— Gândește-te la dragostea ta când vei avea douăzeci și opt, treizeci de ani.

— A fost luminat și punctul acesta, Mica. Și tot dragostea noastră a biruit.

— Eu zic să te mai gândești, o luă cu mai binele acum cucoana Roxana. Vom merge la Pohoarna...

— Și acolo, la țară...

— Da, exact, la țară...

— Vom face nunta, Mica.

— A, păi nu așa! își pusese toată nădejdea cucoana Roxana în mijlocirea timpului, el fiind leacul cel mai nimerit în asemenea cazuri. Da cu liceul ce vrei să faci? Mai ai de învățat un an!

— Ce mă poate învăța liceul mai mult decât Frère Culai, Mica!? Ce pot să învăț mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

mult dela doamna Mihaela Ionescu Zaztavna, care îşi are înfiptă rădăcina inteligenţii în negii din jurul gurii!? Cine mi-ar putea vorbi mai frumos ca Frère Culai, de câte sunt în lume, şi ale lumii!? Dodo? Dodo ştie să vorbească numai cu caii, Mica. Ştii, am reflectat mult asupra căsătoriilor, în general.

— Dana!

— Zău, Mica! Aşi putea face şi un tratat al lor.

— Dana dragă!

— Pe cuvânt, Mica, nici acum nu glumesc! Un tratat care ar revolta toate bunicuţele Iaşului. Căsătoria devenise o ocupaţie a acestor bătrâne. Mai este chiar. Un monopol al lor. Un fel de drept răzăşesc. Iţi face calculul vârstei şi dacă se întâmplă să se potrivească anii, sentinţa cade cu uşurinţa cu care cad şi mărgelele din mătăniile lor: face! Nu zic că nu sunt printre ele şi unele mai tinere care au făcut un progres. Da nu cine ştie ce! Datorită acestor metode trăinicia căminurilor este continuu ameninţată! Pentrucă nimeni nu se gândeşte că mai întâi potrivirea sufletelor trebueşte realizată. Şi sufletul, nu-l poţi măsura nici cu metrul, nici cu kilogramul, şi nici cu buletinele de naştere. Pentru suflete, bunicuţele Iaşului n'au măsurători. Au însă dreptul să hotărască. Cred că ajunge atâta nedreptate, Mica! Şi mai cred că în sufletul matale vezi cum se cuvine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mdrr1933-1947

— Da, Dana, da vezi tu, viaţa astăzi e grea, şi...

— Tocmai de aceea, Mica. Nu oricine te poate strecura prin viaţă. Nu văd un om să o cunoască mai bine ca Frère Culai.

— Oricum, viaţa trebue înfruntată, şi pentru înfruntarea ei eşti încă prea tânără.

— La câţi ani te-ai măritat, Mica?

— Nu judeca tu după cum m'am măritat eu! Pe atunci era altfel viaţa.

— Viaţa a fost aceiaşi de când e ea, Mica! Oamenii nu mai sunt aceiaşi, probabil. Ai fost mata prea tânără în faţa vieţii?

— Dacă ar semănă toţi lui Costăchel, fii sigură că nu m'aşi mai îngrijora!

— Eu am nevoe numai de unul să-i samene. Şi Frère Culai îi seamănă.

— Nimic de zis! Culai e un om superior. E un nume, e un om deştept, cult, un talent mare, dar, vezi tu — încercă altă pistă cucoana Roxana — are şi puţină meteahnă. Lui Culai îi cam place să bea, şi...

— Te opresc aici, Mica. Nu vreau să greşeşti! i s'a opus din nou, Dana, redresându-şi pieptul şi capul a puţină revoltă. Nu uita matale că singur a spus-o: Sunt pasărea fără de cuib. Eu n'am o creangă a mea. Frère Culai, Mica, stă în faţa unui pahar ca să nu stea singur. El şi cu papa Stejărel nu sunt doi beţivi, care...

— Pardon, n'am pronunţat cuvântul acesta!

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— ...care să-şi terfelească numele. Au fost de atâtea ori la noi şi colbăitele băute i-au înnălţat, nu i-au scoborît.

Văzând cucoana Roxana că nici pe drumul apucat nu ajunge la capăt, a mai căutat unul şi a găsit. Dar înnainte de a se lăsa lui, a mai încercat odată hotărîrea Danei.

— Şi zi, logodită?

— Logodită, Mica!

— O scrisoare şi logodna gata! Şi încă deli tine pornită scrisoarea! Nu vezi, Dana, că e un procedeu prea copilăros, pe care s'ar putea nici să nu ţi-l bage în seamă Culai!?

— Copilă eşti tu, Mica! Mă crezi ameţită de o dragoste uşurelnică, uşor de risipit şi cu un duş rece! Frère Culai ştie ce-ar însemna dacă ar trece de partea matale. Dar mai ştiu şi eu ceva sigur, Mica. Frère Culai nu va face asta. Căci dincolo de aceasta, se prăbuşeşte şi el, şi eu!

Cum cucoana Roxana era o fire pe care ameninţările o descumpăneau repede, oricât de şubrede ar fi fost, auzind-o pe Dana rostind vorbe prea grele, dădu înnapoi şi depe ultimul drum apucat. Viaţa liniştită, dusă de ea alături de Costăchel Boian, nu a pus-o niciodată în răspântii anevoioase. Neavând deci obişnuinţa luptei, fără de care nu poţi ajunge la stăruinţă, capitula lesne şi în faţa celor mai uşoare împotriviri, ori de unde s'ar fi arătat ele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1933_1947

— Oricum, Dana, trebue să ţii seama şi de Costăchel. Are şi el cuvântul lui de spus. Trebue prevenit. Răspunderea părinţilor, oricât vreţi voi s'o daţi laoparte, rămâne.

— Dece cu preveniri? I-o voi spune-o neted, dela început. Dacă papa, în mod sincer şi-a arătat încrederea în mine şi în tot ce am făcut, să şi-o arate şi acum!

— Nu, Dana, trebueşte să i-o spui cu cuviinţă. Cu o prevenire oarecare. Aşa cum bunăoară m-ai furat pe mine pe drumul acesta. Cu toată masca de plutitor în nouri, rămâne ce este, Costăchel. Şeful familiei. Eu, ce să mai spun!? Să te fericească Dumnezeu!

Soneria sună sosirea cuconului Costăchel. S'au auzit cele trei apăsări scurte ale lui.

— Iată-l că a şi venit. Dana, te rog! Să fii măsurată. Să nu isbeşti cu cuvintele şi să nu ieşi din ceeace trebue să fii, copilul lui, că îi faci foc! Şi cum nici cu cordul nu prea stă bine, o lovitură...

I-au eşit înnainte, în hol.

Cucoana Roxana, în aşteptarea isbucnirii discuţiei, se frământa vădit să-şi ascundă îngrijorarea de cele ce s'ar putea întâmpla. Se vedea însă şi o nădejde în ochii ei: poate că reuşeşte Costăchel. Iar pentru cei ce ştiu să pătrundă simţirea oamenilor, se desena şi rezerva ce şi-o păstrase.

„In fond, Culai e un bărbat să-l dorească oricare fată. Vârsta îl strică. Dar, cine ştie!?"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1933-1947

— Bună seara! zise, intrând cu bună dispoziție, cuconul Costăchel.

— Bună seara, papa! i-a răspuns cu multă bucurie Dana.

Cucoana Roxana a trecut la ale dumneaei de îndată, fără a mai spune nici bunăseara. A făcut-o însă anume, ca să nu fie asaltat de cum intră de Dana și luat pe nerăsuflate cu logodna ei. Avea teamă de cordul cuconului Costăchel, să nu răbufnească în el supărarea.

— Ai trecut pela Pogor, Costăchel?

— Am uitat, Roxano. Vin direct dela Club.

— Atunci uitucii vor fi pedepsiți în seara asta; nu vor bea cafea.

— Telefonează, dragă!

— Asta e ușor. Vroiam s'o alegi tu.

— Și pela Club ce se mai întâmplă, papa?

Amintindu-și ce s'a întâmplat la Club, cuconul Costache a trecut direct la povestitul lor.

— La Club s'a vorbit mai tot timpul de Cului. De o conferință de-a lui, foarte frumoasă, despre viață, ținută studenților mai de demult. Mare talent are băiatul aista!

La cuconul Costăchel, și cele numai de un ceas petrecute, făceau parte tot din mai *de demult.*

Cucoana Roxana s'a oprit din mișcare.

— Cum de nu i-a zăpăcit capul nicio femeie până acum!? continuă cuconul Costăchel.

— Papa, ce-ai spune, dacă i l-aș zăpăci eu?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1933 1947

sări de îndată cu întrebarea Dana, după care, înnainte de a afla răspunsul, a întors capul cu repeziciune către cucoana Roxana: Pe ocolite, Mica!

— Tu, moftule!? Ai şi fason să-i sucești capul! Pe Culai numai o femeie care ştie să joace magistral cuvântul, îl poate birui. Culai e un spiritual. După frumuseți de-al de tine, nu se prea prăpădeşte el!

— Papa, dar dacă eu sunt o femeie din alea?

Cuconul Costăchel o privi vesel şi o bătu cu mâna pe umăr.

— Ehe, fetiţo, mai ai multe de învăţat ca să ajungi o femeie care să poată sta alături de Culai!

In cucoana Roxana s'a frânt şi nădejdea din urmă.

— Şi ea nici liceul nu l-a terminat! spuse, cu nimic altceva mai bun neajutând-o creerul în clipa aceea.

— Aici greşeşti şi tu, Roxano. Nu despre învăţătura de şcoală e vorba.

— Vezi, Mica!?

— E o altă învăţătură, pe care ţi-o dă viaţa, şi care o dă numai cui ştie ea, favoriţilor ei.

— E, să mai zici şi acum, maman, că nu am dreptate!

Repetându-se pentru a treia oară jocul acesta al Danei, cu întrebări puse cucoanei Roxana, ce păreau a fi rupte dintr'o altă discuţie, cuconul Costăchel se sesiză:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Revistatransilvania.ro/mdrr/1933-1947

— Da ce sunt ciocniturile astea!? Ce trebuia să vezi şi să zici; şi nici n'ai văzut şi nici n'ai zis, Roxana?

— Să judeci şi tu, Costăchel, şi apoi...

— Nu, nu, nu aşa, Mica! Ai spus că trebue prevenit. Cordul, Mica! Lasă-mă să-l previu întâi şi pe urmă...

— Poftim!

— Ce e cu voi, răsboinicilor!? le mai întrebă odată cuconul Costăchel, tot nelămurit fiind asupra cărui fapt s'au înfruntat.

— Papa, eu sunt o femeie din acelea. I-am sucit capul lui Frère Culai şi ieri ne-am logodit. Aprobi?

Cuconul Costăchel privi mirat, când la una când la cealaltă.

— S'a suit vreun papagal în colivia asta, de ai ajuns să te crezi şi fatală? întrebă el apoi pe Dana, bătând-o de data aceasta cu un deget pe colivia capului.

— Da, da, aşa e! E opera dumnealor! Nici eu n'am ştiut până astăzi.

— Aşa e, Dana!? întrebă cuconul Costăchel, cu bucuroasă mirare, în spre şi mai marea uimire a cucoanei Roxana, care se şi gândise să sară în ajutorul inimii cuconului Costăchel.

— Aşa e, papa. Ne-am logodit şi acum cer aprobarea voastră.

— Las-o'ncolo de aprobare! şi o îmbrăţişă cu căldură. Un sfat să-ţi dau, nu aprobare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Așa cum ai știut să-l câștigi, să știi să-l și păstrezi.

Apoi, deodată, ca și cum ar fi constatat o mare neregulă.

— Da dece nu este aici? Ia trimite după el, Dana. Așa ginere am! Și să-l aducă și pe Stejărel.

Până la odaia ei a fost mai mult în sbor, Dana, decât în fugă. Cucoana Roxana mai începuse să spună ceva, dar să mai asculte ce mai spune, nu a mai socotit de trebuință.

— Costăchel dragă, sunt și eu de părerea ta. Culai e un om minunat. E înnaintat însă în vârstă față de Dana...

Prin ușa rămasă întredeschisă, răspunsul cuconului Costăchel a ajuns până la Dana.

— Ce vârstă, Roxana!? Da între noi câți ani sunt!?

— E, nu compara tu...

— Ce să nu compar!? Are și vârsta rolul ei. Să știe Statul când să te scoată la pensie. Atât! Restul e fără de vârstă.

— Costăchel, încă odată, mi-e mai drag ca oricare altul Culai, dar...

Odată cu Dana a intrat și Zâna în hol, sunată de ea.

— Dă-i lui Marin plicul acesta și să plece cu el chiar acum la cuconul Culai.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Plecat de acasă, Neculai Brateş s'a dus pușcă la Stejărel Racotă. L-a găsit dormitând, obosit de drumul făcut.

— Ce e cu tine, Culai? N'oi fi găsit-o iar pe Aniuta în pat!?

— Ce Aniuta! făcu a disperare Neculai Brateş. Am găsit altceva acasă! şi începu a se scotoci în buzunare, neamintindu-şi în care a pus scrisoarea. Poftim, citeşte-o şi spune-mi ce mai am de făcut!

— Nu ţi-am spus, Culai, ce mai ai de făcut!? îi răspunse Stejărel Racotă, fără a se fi uitat pe scrisoare. Ce-o hotărî destinul. Aştepţi!

— Ce să mai aştept, cucoane Stejărel, ce să mai aştept!? Poftim şi citeşte. Şi ca să ştii mai repede despre ce este vorba, uite-te aici, să vezi cine iscăleşte. Dana Brateş.

— Cum aşa, Culai!?

— S'a sfârşit, cucoane Stejărel! Când mă gândesc la ce va putea fi mâine în casa Boianilor, mă îngrozesc! Şi toate numai din slăbiciunea mea, pentrucă n'am ştiut să mă înving la timp.

— Ia taci puţin, s'o citesc şi eu.

— Poftim, tac. Citeşte-o şi-ai să te lămureşti.

Stejărel Racotă o parcurse în întregime, în timp ce Neculai Brateş a măsurat de vreo câteva ori camera, cu paşii.

După cetit, Stejărel Racotă nu găsi altceva de spus decât atât:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1933-1947

— Dragostea, Culai! Aşa e mersul ei: trăsnet!

— Mâine, cucoane Stejărel, ai văzut? Trăsnetul matale va cădea mâine. Gândeşte-te la cuconul Costăchel şi la cucoana Roxana. Imaginează-ţi scena şi închipueşteţi-il! Cum e bolnav de cord, se poate întâmpla şi vreo nenorocire!

— E, acuma şi tu!

— Dece nu? Nu au mai fost cazuri? N'ai mai văzut oameni răpuşi de o durere?

— Da ia stăi, măi Culai. Dece o tot iei aşa înnainte? Dece n'ar putea fi şi în altfel?

— Mă întreb şi eu, dece n'oi fi judecând mata mai adânc!? Una e când privim asemenea cazuri, şi alta e când în joc e propriul nostru copil! Nu tot ce este rezonabil pentru lumea de afară, este rezonabil şi pentru ai tăi, cucoane Stejărel. Mâine...

— Mâine se va vedea ce va fi, şi pentruca să fie cât mai bine, eu te rog să te linişteşti.

— Cucoane Stejărel, numai mâine mai am nevoe de ajutorul matale. Să mi-l dai. Să fii lângă mine, te rog.

— Umbra ta, Culai.

— Nu umbra mea, alături de mine să fii.

— Alături, Culai. Orice s'ar întâmpla, voi fi alături de tine. Şi după ce totul va trece, îmi vei da voe să mă retrag, ca să poţi rămâne alături de Dana, — îl asigură cuconul Stejărel, anticipând şi o soartă nouă lui Neculai Brates.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Iar o iei în glumă, cucoane Stejărel?

— Nicio glumă! Atunci să vezi tu nenorocire! Şi ai s'o vezi, poate. Ai să-l vezi pe Stejărel Racotă, căutând pe cărările nopţii umbra unui prieten. Ai să-l vezi singur, poate şi beat, vorbind cu cucuvelele Goliei, în lipsa prietenului său.

— Cucoane Stejărel...

— Mâine, da, da, mâine, ştiu Culai! Voi fi alături de tine. Nu te mai îndoi.

Dorise altceva să-i spună Neculai Brateş, să privească mai limpede şi cu mai puţină poezie ziua de mâine, dar luându-i cuvântul şi spunând ce a mai spus, a găsit cu cale să nu-l mai dojenească.

— Dar întrebatu-te-ai oare, de mâine, cine va mai fi alături de mine!? Iaşii sunt plini de Gheorghiţă Mârza. Tu mai erai un om în Iaşi, şi ai să dispari şi tu!

Văzând Neculai Brateş că e greu să-l mai întoarcă pe Stejărel Racotă depe drumul visărilor eşene, s'a hotărît să plece. Bine că şi-a asigurat prezenţa lui lângă dânsul, că alături de el, să n'aibă nicio grije cuconul Stejărel, că tot Culai Brateş se va găsi.

— Te las acum.

— Linişte şi va trece totul cu bine. Culcă-te şi mâine ai să fii altul.

Au aşteptat în linişte până adouazi seara, către orele şapte. Când a venit Marin Hur-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistarom.ro/mdrr1933-1947

dubelea cu ultima scrisoare, era acasă Neculai Brateş. Sosise nu de multă vreme—o jumătate de oră să tot fi fost — despărţindu-se de Stejărel Racotă la poartă, după ce au mai bătut împreună, îndelungată vreme, alte trotuare. Şi cum acel *mâine* începea să se termine, Neculai Brateş şi-a recăpătat liniştea, aşa cum oricare om şi-o recapătă, după ce trece cu bine prin ameninţările soartei.

Se trânti în pat, îmbrăcat cum era, şi cum ora somnului nu se arătase încă, gândia. Gândia împrăştiat. Dar multă vreme nu a gândit Neculai Brateş, pentrucă s'a auzit poarta scârţâind. Şi dela primii paşi călcaţi în curte, târşiţi şi fără de bătăile tocurilor, a ştiut ai cui sunt.

„Marin Hurdubelea!"

A sărit sprinten din pat, a privit pe fereastră şi pe urmele lui cum se ducea în fund la Ion Măsălaru, şi fără a se grăbi deloc a şti pentru ce a venit, aştepta.

Ion Măsălaru, împins de Marin Hurdubelea, iuţi pasul să ajungă mai repede cu scrisoarea.

— O mai adus o plicuţă Marin, cucoane, — şi i-a întins-o. Şi a mai spus că are poruncă dela duduia Dana, să veniţi răpede.

— Cum!? Ce să fie!? Să viu repede!? întreba scurt, telegrafic, Neculai Brateş, împuşcând cuvintele. Unde să viu!?

Sfâşiă plicul nervos, continuând a întreba, deşi Ion Măsălaru tăcea mereu, socotind pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

semne telegramele stăpânului său, fără răspuns plătit.

— Dela cine poruncă!? Duduia Dana a spus!? Ai!? Nu cumva l-a trimis cuconul Costăchel? Cum? Bine! Du-te! Să aştepte!

Frère Culai,

Porneşte spre noi, fără de nicio întârziere. Te chiamă tata. Trebue să-l aduci şi pe papa Stejărel. Şi tata şi eu vrem să fie de faţă şi dânsul.

„De faţă!? La ce de faţă!? Desigur, martor, judecător, sau poate chiar acuzat că dece nu i-a prevenit! Poftim prăpăd, cucoane Stejărel! Şi te-am mai băgat la apă şi pe mata!"

Timp să mai dau şi alte amănunte, nu am. Niciodată nu te-am aşteptat cu atâta dorinţă ca acum.

„Biata Dana! S'or fi năpustit asupra ei cu tot necazul, şi singură, ce să facă ea!? Cum să lupte!? In faţa ei îi stau doară părinţii. Acei ce au dreptul să strige: să taci; nu-ţi dau voe; ai înţeles? In faţa unor atari retezări de secure, ce să mai poată spune ea!?

Mai mult ca oricând locul matale e azi lângă mine.

Inţelege-mă şi vino.

Dana

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

A sunat; a mai făcut drumuri scurte prin cameră, luând şi lăsând lucruri din mână; a venit Ion; şi iar s'a gătit de ducă.

— Unde mi-e pălăria?

— Pi cap, cucoane!

— Pe cap!? Când a ajuns aici!?

— Ştiu eu, cucoane, că în cuer nu mai ajunge să stea!

— Marin?

— La mine, în fund.

— Să-i spue duduei că viu imediat. Mă duc să-l iau pe cuconul Stejărel şi venim.

In gând, Ion Măsălaru începu a duce dorul pitacilor daţi ţaţei Cânda.

„Dacă e să se ducă la cuconul Stejărel, apoi aşteaptă-i tu Ioane, pi mâine!"

— Bine, cucoane.

A fost mai mult o fugă drumul până la cuconul Stejărel. Şi a intrat la el cum intră furtuna când sunt ferestrele deschise.

— Se putea să treacă acel *mâine*, fără dezastru!?

— Iară, Culai!? Măi, tu nu mai vrei să te linişteşti!? îl întrebă cuconul Stejărel, sculat sgomotos dintr'o aţipeală cu turnuri de mânăstiri; hrisoave, ruini şi hangiţe cu sâni ca ai Tincuţei. Tocmai când vroia şi Tincuţa să fie mai generoasă cu mine, m'ai sculat! Treabă de prieten e asta, Culai?

— Tot de glume îţi arde? Bine! Citeşte, şi să vedem, ai să mai ai poftă de glumă!? Crezi că numai eu am de răfuit cu Boienii!?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Taci bre! Da eu ce-oi mai fi făcut!?

— Citeşte şi te vei lămuri.

A cetit-o şi pe aceasta cuconul Stejărel şi fiindcă era somat să se prezinte, a început să se pună în ordine. Avea însă în mişcări întârzierea omului care nu simte deloc nevoia grabei.

— La ce să merg eu, măi Culai?

— Cum, acum dai înnapoi!? Nu mi-ai promis ieri că ai să fii alături de mine?

— Alături, Culai, da nici să se războiască Boienii cu mine pentru delictele tale sentimentale! Eu zic să sosesc după tine. Aşa, ca o rezervă generală, adusă la momentul oportun de marele strateg — cel mai mare depe tot globul — norocul.

— Nu se poate! Vei merge cu mine, şi ce-o fi să fie şi să se termine odată, că nu mai pot!

— Atunci hai s'o terminăm şi gata!

Limpezit de somn şi de visul care i-o adusese pe Tincuţa până la pat, cuconul Stejărel, în drum spre Boiani a mai cetit odată scrisoarea. Şi după ce a cetit-o, s'a oprit. Năravul lui să se oprească ori de câte ori are ceva mai deosebit de spus.

— Măi Culai, mie nu-mi miroase a dezastru scrisoarea asta a Danei! Eu cred că dacă era dezastru, îţi scria Costăchel, nu Dana.

— Explicaţia stă tocmai în contrarul, cucoane Stejărel. M-am gândit eu şi la lucrul acesta. Da i-am intrat pe semne, în atât în scârbă, încât nici să-mi scrie nu a mai vrut.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdri/1933-1947

— Oare!?

— Matale nu citeşti printre rânduri? *Timp să mai dau şi alte amănunte, nu am.* Acolo e fierbere mare, cucoane Stejărel! Şi locul nostru e acolo.

— Ba, pardon, al matale e acolo! Al meu n'ar putea să fie decât la Feiga Papiş, când m'o judeca Elic pentru Tincuţa. Da de prăpăd m-ai scăpat tu la timp. Altfel, o păţea Tincuţa!

— Eu nu te mai înţeleg, cucoane Stejărel! Mergi la tăiere şi matale numai de glume îţi arde!

— N'oi vrea să plâng acum!

— Nu să plângi, da să mă ajuţi serios, să ieşim cât mai bine, şi, mai ales, s'o ferim pe Dana de orice vinovăţie.

— O să eşim cum om eşi, şi vorba ta: o să se termine. Da mie tot mi se pare că am dreptate. Nu ştiu dece, da nu-mi miroase deloc a dezastru scrisoarea asta.

— Mă şi revoltă, cucoane Stejărel, atâta lipsă de sesizare. *Niciodată nu te-am aşteptat cu atâta dorinţă ca acum.*

— E?

— Cum e!? Are fata nevoe de ajutorul meu mai mult ca oricând. Nu pricepi?

— Parcă nu!

— *Nici când mai mult ca oricând locul meu e lângă ea astăzi?*

Dădu din umeri Stejărel Racotă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Nu e așa că dai din umeri?

— Nu știu ce să mai spun.

Au ajuns.

Din poartă, casa se vedea toată luminată.

— O vezi? Așa luminată n'am mai văzut-o dela Anul-Nou! Atunci era pentru petrecere; acum, pentru ca să aibă loc pe unde să-și plimbe, în așteptarea noastră, cuconul Costăchel furiile.

— Se poate!

Și după o pauză mai mică:

— Măi Culai, eu tot spun că e mai bine să viu eu mai pe urmă.

— Nu, nu, nu! se repezi Neculai Brateș să-l ia de braț. Odată cu mine, și ce-o fi să fie! Să le putem da siguranța că nu e deloc vinovată Dana, și cât privește persoana noastră...

— Iar mă bagi în treburile tale?

Innainte de a suna, au iscodit puțin luminile. Să se vadă însă în casă, nu se vedea, dar că sunt peste tot aprinse luminile, s'a văzut. Și întâi spre camera Danei a privit Frère Culai.

A apăsat pe buton Neculai Brateș. Dar atât de scurt de parcă pe o butelie de Leyda a pus degetul. Atât de scurt, că nici Zâna nu s'a obosit să vină la ușă.

— Sună și mata, cucoane Stejărel.

— Da dece să sun și eu? Dece îți place să mă tot faci părtaș la toate?

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— E, poftim, sun tot eu!.

— Aşa, băeţaş!

In cuconul Stejărel, părerea dumisale, că nu miroase deloc a dezastru scrisoarea Danei, căpătă întărire nouă. Nu se aude niciun glas ridicat. Dacă l-ar fi cuprins furiile pe cucoconul Costăchel, ajungeau ele până la uşă. Aşa cum a fost scrisă scrisoare, e datorită, ori unei prea mari bucurii a Danei, ori intenţiei sale — dar asta mai puţin probabil — să-l întâmpine cu surpriza cea mare. Numai că aşa poate fi! Şi fiindcă acum se arăta în mod sigur că numai aşa poate fi, a simţit nevoia cuconul Stejărel, împins de o drăcească pornire, să-l facă pe Neculai Brateş să pipăe şi mai cumplit apropierea dezastrului. Din îndemnul acestei drăceşti porniri a refuzat să sune şi el, ştiind cuconul Stejărel că Neculai Brateş va înţelege ce înseamnă acest refuz: Ia nu mai scoate tu castanele din foc cu mâna mea!

După a doua sunătură, Zâna a apărut la uşă, cu boneţica ei de zile mari. Acest element nou al asigurărilor lui Stejărel Racotă, nici nu a fost băgat în samă de Neculai Brateş. Prea stăpânit de gândul dezastrului, nu mai vedea bine ce se petrece în jurul său.

Uşile iadului s'au deschis. Neculai Brateş vroia şi parcă nu vroia să intre.

— Poftiţi, cucoane Culai.

Intră urmat de Stejărel Racotă

In mijlocul holului apăru şi tartarul iadului

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrt1933-1947

— Haide, iubitul meu ginere, pofteşte! glăsui cuconul Costăchel, deschizând braţe largi.

Neculai Brateş a întors lui Stejărel Racotă o privire disperată, care, de data asta cuconul Stejărel a ştiut cam ce-ar putea să însemne: Ai văzut, domnule, că am avut dreptate!? Mai e şi ironic! Şi uite-te, mă rog, ce braţe a deschis!

Dar pe cuconul Stejărel l-a pişcat din nou drăcească pornire. I-a suflat uşor, lângă ureche, două cuvinte în şoaptă:

— Curaj, Culai!

A apărut şi Dana în hol, căzând tocmai pe scena aceasta şi pe o întrebare a cuconului Costăchel.

— Da ce, Culai, nu prea te simţi bine în situaţia asta!?

Dana a înţeles imediat ce se petrece cu Frère Culai, şi o lecţie — mai tare decât aceea din scrisoare — a socotit că tot ar mai merita lecţia lui dela Universitate. In consecinţă, i-a dat-o pe loc. A îngenunchiat în faţa cuconului Costăchel, plângând şi rugându-se să o ierte.

— Papa, m'ai învăţat să respect adevărul. Nu vreau să-ţi calc învăţătura...

Cuconului Costăchel, surprins şi el de scena aceasta, i s'a posomorît faţa.

In capul lui Neculai Brateş, gândul lucra: „Aha! şi-a luat figura care îi trebue!"

Cuvântul Danei nu se oprise însă şi numai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1933-1947

Stejărel Racotă i-a cunoscut înţelesul dela început.

— ...Crede-mă că n'am nicio vină. Frère Culai e vinovatul. Ce eram să fac eu, o biată fată, în faţa vorbelor lui meşteşugite!?...

Galben, din ce în ce mai galben, Neculai Brateş abia se mai ţinea pe picioare.

— Curaj, Culai! Nu sunt eu aici? Nicio teamă!

— ...In loc să-mi arate la latină, să nu mai fiu chinuită de doamna Mihaela Ionescu Zaztavna, îmi svârlea caetul, ca să-i pot asculta cuvintele, vrăjite să mă piardă.

A privit pe subt gene şi spre cuconul Costăchel şi spre Frère Culai, şi simţind că e destul şi că pe amândoi i-a pus într'o mare încurcătură, s'a ridicat din genunchi şi s'a dus drept înnaintea lui Frère Culai.

— Ai meritat-o! Ţi-am promis eu că lecţia dela Universitate, îşi va primi lecţia ei? Poftеşte acuma, ia-mă la braţ şi du-mă în faţa Micei şi a lui papa, pentru binecuvântarea lor părintească.

— Dănuţo! făcu în cele din urmă explozie cuconul Stejărel, ne mai putând stăpâni râsul, lasă-mă să te sărut eu în locul lui. Ai fost delicioasă! Şi asemenea lecţie a prea bine meritat-o dumnealui! De o lună de zile de când mă omoară să-i judec conştiinţa! Nici nu se putea să fie judecat mai bine decât aşa cum l-ai judecat tu adineaori.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Numai după ce s'a luminat faţa cuconului Costăchel, s'a luminat şi a lui Neculai Brateş. Iar la apariţia, mai târzie, a cucoanei Roxana, care venea dela cămară, de unde a împărţit slugilor bunătăţi să le pregătească şi să le aşterne pe masă, a ştiut ce să facă.

— Eu, ce să vă mai spun! Să vă ia cât mai în grija lui, Dumnezeu, dragostea voastră.

— Roxana, se amestecă şi cuconul Stejărel în treburi de logodnă, da de nişte colbăite ai dat matale poruncă?

— Da ce colbăite încă! a răspuns cucoana Roxana, strecurându-se iară în spre cămări şi sufragerie.

— Şi acum, ia vino mata cu mine, Stejărel, să-ţi arăt ce ai să bei de logodna Danei.

— Vin, cum să nu vin, Costăchel, — dar, din mersul început, s'a oprit ca de obicei.

— Măi Costăchel, logodnă văd eu că e, da verighete sunt? Că după câte simt, au mers cam fulger lucrurile!

— Sunt! îl luă cuconul Costache deoparte, dar nu verighetele aşa zisei logodne oficiale. Astăzi e numai logodna în familie, şi astăzi au să primească doar inelele acestea.

A vârît două degete în buzunarul din stânga şi de sus a jiletcăi şi a scos două inele, vechi, de familie, şi de o uimitoare splendoare.

— Acesta e al Botnăreştilor şi celălalt al Boianilor. Al Danei şi al lui Culai.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Asta li-e soarta, Costăchel! Să treacă din mână în mână.

— Acum hai să-ți arăt ce-ai să bei.

S'au dus la beciul cel din curte, purtându-l cuconul Costăchel pe Stejărel Racotă prin fața a trei firide, zăbrelite cu porți de fier și închise cu lacăte.

— Aici e logodna în familie.

— Cu alte cuvinte, ce vom bea noi astăzi? se asigură Stejărel Racotă.

— Da, de aici au fost luate. Dincoace este logodna oficială. Acestea vor fi transportate la Pohoarna.

Cuconul Stejărel iar a dorit să se asigure.

— Cred că o să fiu și eu transportat la Pohoarna?

— Da, da nu odată cu ele! Și aici este nunta. Vor fi și aiestea transportate la Pohoarna. Îți place cum stau închise?

— Imi place. Ca aurul la Banca Națională.

Timpul petrecut în beci de cuconul Costăchel și Stejărel, și de cucoana Roxana la cămări și sufragerie, Dana și Neculai Brateș l-au consumat în odaia lecțiilor de altădată, a lor acum. Și din toate câte au fost, mai întâi de ziua în care i-a dăruit maimuțoiul și-a reamintit Dana.

— Mai reții ce mi-ai spus când mi l-ai dat?

— Da. Așa să cate la față prințul care o să vină să te fure.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Dece ți-ai bătut joc singur de matale, Frère Culai?

I-a răspuns, întrebând-o altceva:

— Vrei tu să rămân în chemările tale, și de aci înnainte, tot Frère Culai?

Intâia lor îmbrățișare a însemnat da.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1933-1947

CAP. XIII.

Cuconul Costăchel Boian a adus acasă vestea despre lecţia de viaţă, ţinută de Neculai Brateş tineretului universitar, dela Jockey-Club. Ea s'a împânzit însă în tot oraşul, oraşului plăcându-i să pună în vorbă numai ceeace se desprindea pe placul lui.

La Biroul 2, a ajuns în primele ceasuri ştirea. Nici nu se putea ca Biroul 2, cea mai oficioasă instituţie a şoaptei şi a clevetirilor în Iaşi, să nu fie şi cea dintâi care să ia în desbatere cazul. Şi important nu era ce a spus Neculai Brateş. Obiectul principal al discuţiei a fost participarea Danei, cu ridicarea ei pe catedră şi cu încrucişerea de cuvinte când Neculai Brateş a poftit-o să profite de cărarea ce s'a făcut pentru dânsul, în sală.

După ce s'au consumat surprinderile, după ce s'au dat în vileag toate amănuntele şi după ce fiecare amănunt a trecut prin imaginaţia deformantă a fiecăruia, focul a fost îndreptat, ca de obicei, împotriva lui Dodo Cudalbu. Dodo Cudalbu le-a ţinut însă piept şi de data aceasta, nedându-se deloc bătut. Le răspundea mereu că dintr'o bagatelă de toată simpli-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafrancezeanie.ro/mdr1933-1947

tatea, pe care o minte clar văzătoare nici nu ar fi reţinut-o, cu imaginaţia lor ce ar cam trebui pusă puţin în observaţie, croesc nişte poveşti de n'are el atâtea mâni câte îi trebue, ca să se poată închina!

In sufletul lui însă bagatela a picurat otravă. Dela ultima întâlnire cu Dana, atunci când după o matură gândire a hotărît că numai Blitz-Krieg-ul îl poate duce la victorie, nici nu a mai trecut pela ea. Şi aceasta nu pentru a manifesta, fie şi în felul acesta, supărarea sa, ci pentru a manevra cu o ultimă rezervă de şoc — lipsa unui partener de talia lui la tennis, — şi a o sili să capituleze, chemându-l să vină. Cu un bileţel dela Dana, cu oricât de puţine cuvinte dar numai o chemare să fie în el, ce nu ar face, dacă l-ar avea, când s'ar mai arunca hienele asupra lui! Bileţelul nu vroia însă deloc să sosească şi nici cel puţin la telefon nu a fost chemat.

Că bătălia era pierdută, era sigur aproape, dar cum făcea şi el parte, deşi numai profesional, din acea eroică gardă care mai bine moare decât să se predea, lupta până la ultimă picătură din vinul lui Gheorgiţă Mârza, numai şi numai să nu-i scadă acţiunile la bursa sentimentală a Iaşului.

La liceul Anca Doamna ştirea a sosit mai târziu. Cu două sau trei zile după logodna familiară. A sosit însă. Direcţiunea a fost informată de „o binevoitoare, mamă a două co-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

pile" şi direcţiunea a trecut-o dirigintelor, pentru morală.

— Vă rog să supraveghiaţi mai mult conduita elevelor, în afară de şcoală. Aşi fi dorit ca aceste informaţiuni să-mi fi venit dela dumneavoastră, nu dela persoane binevoitoare, străine de şcoală.

Înţepată în negi, doamna Mihaela Ionescu Zaztavna, diriginta clasei a şaptea modernă, a găsit că doamna directoare nu are deloc motive plauzibile să se considere fără de nicio vină. Ba, şi mai mult, să şi-o treacă şi pe-a dumisale tot în spinarea lor!

— In cazul elevei Boian Dana, mi se pare că chiar Direcţiunea i-a acordat îngăduinţi excepţionale. Când s'a adus la cunoştinţa Direcţiunei că eleva Boian Dana, din clasa şasea modernă, a fost văzută pe stradă însoţită de un domn, Direc...

— Pronunţaţi-i numele, doamnă Ionescu Zaztavna! Profesorul şi scriitorul Neculai Brateş sunt mai mult decât un domn, şi cum eleva Boian Dana ne este foarte bine cunoscută, cazul lor se înscrie dela sine într'o excepţiune, pe care, nu mă dau laoparte, am admis-o.

— Excepţia creiază excepţii, doamnă directoare, şi din excepţia acordată, s'a ajuns la ce s'a întâmplat acum: frecventarea amfiteatrelor universitare de către elevele de liceu. Eu vă rog să-mi daţi voie să-i ridic această favoare.

— Pentru instaurarea disciplinei şcolare, ce-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

dez, doamnă Ionescu Zaztavna. Şi dacă oi fi greşit, petagogic privind faptul excepţiunii acordate elevei Boian Dana, cred însă că nu m'am înşelat în aprecierea ce am făcut atunci, şi, anume, că poate merita eleva Boian Dana această excepţiune. Şi fiindcă mi-aţi amintit profesoral, că excepţia creiază excepţii, îmi permit să vă amintesc şi eu, directorial, doamnă dirigintă, că excepţia este creiată de factorii excepţionali. Deci mai înnaintea excepţiei s'au aflat factorii excepţionali, care au impus excepţia.

Pentru atât v'am adunat, doamnelor şi domnişoarelor diriginte. Vă mulţumesc şi vă doresc lecţii frumoase şi rezultate şi mai frumoase..

Opărită în demnitatea ei de mare grămătică, prin aceea că au fost supralicitate cuvintele ei cu iz de manual didactic, doamna Mihaela Ionescu Zaztavna a intrat în clasa şaptea modernă, numai catalog şi negi. Spre a nu păţi însă ce a mai păţit când a observat-o anul trecut pe Dana Boian, că a fost văzută însoţită pe stradă, s'a gândit să fie prudentă, să nu scape iar vreo vorbă care ar putea fi speculată de eleve şi să fie forţată să le cedeze ca şi atunci.

A deschis catalogul, şi-a pus ochelarii să vadă clasa dacă e toată, cunoscând după locurile goale din bancă cine lipseşte, şi cum toate elevele erau prezente, a închis catalogul cu un vădit regret, pare-se, că nu a putut pune niciun *ab.*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

Clasa, de cum a intrat, a simţit că are draci astăzi Zaztavna. Vai de bietele fete pe care le va scoate la lecţie!

In Aniuta, s'a trezit din nou inspiraţia. A luat creionul să imortalizeze momentul

Stau atentă să-i aleg
Frumuseţile figurii
Şi îi număr neg cu neg...

— Ascultare, vă rog! trăsni depe catedră cuvântul doamnei Mihaela Ionescu Zaztavna. Imi plăcuse să cred că nu voi mai avea nimic de observat în conduita dumneavoastră, de eleve ale liceului Anca Doamna. S'au întâmplat însă unele fapte care mi-au spulberat această credinţă, şi care fapte trebuesc reprimate cu toată energia şi cu toată severitatea, spre a nu se mai repeta. Uitaţi că purtaţi un şorţ de elevă. Şi şorţul este şorţ, auziţi dumneavoastră? se ascuţi deodată, sărind parcă şi scântei din cuvintele doamnei diriginte.

— Nu pantalon sau cămaşă de forţă! complectă în uşoară şoaptă, numai de câteva fete auzită, Aniuta Golub.

— Linişte, vă rog! Ori că-l poartă o elevă dintr'a'ntâia, ori că-l poartă una dintr'a opta, tot şorţ rămâne! Unele din dumneavoastră au început să-l plimbe prin amfiteatrele Universităţii. Cu ce voe, mă rog?

— Voe dela Banul Ghica, — se lăţi iarăşi pe o rază scurtă, şoapta Aniutei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Cine vorbește acolo? Și de ce râzi, Protopopescu Maria?

Protopopescu Maria a răspuns că nu a râs.

— Mai și minți!? Să rămâi în picioare, până la sfârșitul orei. Așa, ca la școala primară! Cine are poftă de Universitate, să termine mai întâi liceul. Universitatea are altă disciplină, care nu se potrivește cu vârsta dumneavoastră. Eu una, m'am despărțit foarte greu de șorț. L'-am purtat și după ce am terminat liceul...

— In lipsă de altă rochie, — a pornit din locul știut complectarea.

— Da cine tot mârâie acolo? și-a eșit din prudența propusă doamna dirigintă. Parcă din sectorul dumitale, Golub Aniuta, se aude?

— Vă pot asigura, doamnă profesoară, că niciuna din elevele din a șaptea modernă, nu vine cu cățelul la școală.

Murmurul unui râs strivit, al clasei întregi, a ajuns până la catedră.

— Liniște, vă rog!

Răspunsul Aniutei Golub a amintit doamnei Mihaela Ionescu Zaztavna, că dacă se lasă prinsă cu vreo vorbă ne la locul ei, pierde din nou bătălia. Așa că a trecut mai departe la ce avea de spus.

— S'a întâmplat însă și mai mult decât atât. Una din dumneavoastră a ajuns chiar pe catedra unui profesor oarecare.

— Șah la Dana, mârâi iar Aniuta Golub,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

fără a se mai împiedeca de mârâitul ei doamna dirigintă.

— Cazul e foarte grav şi nu poate fi lăsat nesancţionat! Atât de grav încât mă feresc a pune accentul...

— Grav.

— ...care se cuvine. Cine a spus grav?

— Eu, doamnă profesoară.

Toate capetele clasei s'au întors spre Aniuta Golub.

— Dece?

— Fiindcă sunt indignată de fapta care a săvârşit-o colega noastră, a cărui nume am vrea nici să nu-l ştim.

— Aha, îmi pare bine că reacţionaţi aşa! Asta dovedeşte că sunteţi pătrunse de marea vinovăţie, în care a căzut făptaşa. Stai jos, domnişoară Golub. Iau notă de frumosul dumitale caracter.

Schimbând tonul.

— Să se ridice în picioare cine a greşit astfel.

S'au ridicat deodată Dana Boian, Aniuta Golub, Maria Protopopescu şi Adela Păscăluţă.

— Aaa! da sunteţi mai multe în greşala aceasta!! Şi cum, şi dumneata Golub Aniuta!? Adineaori parcă erai indignată...

— Eram şi mai sunt încă indignată, doamnă profesoară. Şi ştiţi dece? Pentrucă nu mi s'a făcut mie acea mare onoare, de a fi invitată să iau loc la catedră. O spun, fiindcă frumo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

sul meu căractier, care l-aţi remarcat şi dumneavoastră de altfel, mă obligă să o spun.

— Bine, eleva Golub! Iau notă de purtarea dumitale, în faţa clasei. Am să pun cazul în conferinţă.

A notat cazul şi odată cu el şi numele elevelor Protopopescu Maria şi Păscăluţă Adela.

— Să rămână în picioare numai eleva Boian Dana.

A rămas în picioare numai Dana Boian.

— Cum se poate Boian, să faci una ca asta!? Dumneata, care ai primit o educaţie atât de frumoasă în familie, şi pe care ţi-ai complectat-o în şcoală cu sfaturile noastre!? Cum se poate să ajungi pe catedra Universităţii!?...

— Fără licenţă şi capacitate!? şi-a interpus din nou cuvântul Aniuta Golub, dar mai încet şi fără putere să ajungă până la doamna dirigintă.

— ...să faci poză de fericită şi să mai şi discuţi încă, dând prilej să ţi se interpreteze în toate felurile prezenţa dumitale acolo!? Se ştie lucrul acesta acasă?

Eleva Boian Dana nu răspundea. Complectarea educaţiei ei, în şcoală, o învăţase să asculte numai, cu pocăinţă, sfaturile care le primeşte şi să nu răspundă celor mai mari. Şi cum sfaturile erau ale doamnei Mihaela Ionescu Zaztavna, întreba doamna dirigintă, da răspuns nu aştepta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— E de ne mai pomenit! Mă rog, eşti convinsă că ai greşit? Că ai făcut o mare greşală? Că ai călcat neiertător disciplina şcolară? Vreau să te aud, Boian.

— Pot vorbi, doamnă profesoară?

— Da, din moment ce îţi cer să vorbeşti.

S'a făcut cea mai deplină tăcere în clasă.

— Sunt convinsă că am greşit, doamnă. Şi sunt convinsă şi de dreptatea observaţiilor ce mi-aţi făcut. Vă sunt chiar recunoscătoare şi n'am să vă uit niciodată.

Aniuta a început a o privi cu surprindere. „Da dece s'o fi prostind atâta, Dana!? Asta e chiar laşitate! După ce i-am luat apărarea, acum mă lasă singură în focul Pecenegii!!"

Dar Dana nu s'a oprit.

— Mi-aţi devenit chiar dragă. Atât de dragă, încât ţin cu orice preţ să fiţi şi dumneavoastră prezentă la nunta mea cu profesorul Oarecare, una şi aceiaşi persoană cu beţivul Neculai Brateş. Va avea loc la toamnă, la Pohoarnă.

Obrajii doamnei dirigintă s'au făcut roşii. Ai Aniutei, albi.

— Şi cum sunt pătrunsă de disciplina şcolară, şi cum această disciplină dă voe numai elevelor dintr'a opta să se poată logodi, deşi nu mă mai desparte de clasa aceasta decât doar câteva zile, să-mi daţi voe să părăsesc şcoala. Bunăziua, doamnă. La revedere, fetelor.

Până la cancelarie doamna dirigintă şi-a revenit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mdrr0933-1347

— Aflați, doamnă directoare, că excepțiunea dumneavoastră s'a logodit cu Neculai Brateș, și a părăsit școala, chiar acum, în ora mea.

Celelalte fete, rămânând mai departe eleve, eleve harnice, au trecut să învețe, chiar în recreație fiind. Învățau acum, pe dinafară, începutul ultimei opere poetice a Aniutei Golub.

Stau atentă să-i aleg
Frumusețile figurii
Și îi număr neg cu neg
Stelele din jurul gurii..

* * *

Adouazi, telefoanele Biroului 2, s'au încrucișat toată dimineața.

— Allo, Domnică, tu ești, mamă?

— Da, Gheorghiță.

— Vino la dejun. Lucruri noui, extraordinare!

— Ce, anume?

— Nu pot să-ți spun prin telefon.

— Bine, atunci viu.

*

— Allo, da!

— Gheorghiță, ai auzit?

— Am auzit, Săndico. Vino neapărat la dejun.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

— Bun. Atunci la dejun.

*

— Allo!... Elza?

— Ce e Gheorghiță, de ai luat-o dela nouă cu telefonul?

— Cum, nu știi, n'ai auzit!?

— Ce să aud!?

— Nu pot să-ți spun prin telefon. Veniți astăzi la dejun. Mai am pe Domnica, pe Sanda...

— Bine, Gheorghiță, voi fi. Da m'ai făcut curioasă.

— Allo!... Casa Țațomir? Tu ești, Olga?

— Eu, Sanda, da ce ți-a venit să telefonezi cu noaptea în cap?

— Cum, n'ai aflat!?

— Ce să aflu?

— Logodna cea nouă.

— Care logodnă!? Nu știu nimic!

— Vino la dejun la Gheorghiță, și ai să afli tot.

— Mais, écoutez, Sanda, il n'y à pas moyen de savoir par télèphone?...

*

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Allo!... Regimentul de roşiori?
— Da, roşiorii.
— Domnul sublocotenent Cudalbu, vă rog.
— Il aveţi imediat... Poftiţi, vă rog.
— Allo!
— Dodo, tu eşti?
— Eu, cucoane Gheorghiţă.
— Azi, la dejun, Dodo. Vine şi Olga Ţaţomir...
— Bun, cucoane Gheorghiţă. Prezent!

*

— Allo!... Olga?
— Bună dimineaţa, Domnico.
— Ai aflat?
— Ce să aflu, dragă, logodna cea nouă!?
— Da, ea. E, ce zici?
— Nu zic nimic, pentrucă nu ştiu despre ce logodnă e vorba! Ştiu că pe rol e pusă o logodnă, da a cui, cine sunt fericiţii, habar n'am! Şi Sanda n'a vrut să-mi spună prin telefon. De cine e vorba, dragă?
— De Culai Brateş.
— De Culai Brateş!? Şi de mai cine?
— Nu pot. Vii la Gheorghiţă?
— Viu.
— Atunci ne vedem acolo. E extraordinar, ma chère! Avea dreptate Sanda! Pa. Şedinţă importantă astăzi, nu întârzia.

*

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Allo!... Sanda, tu eşti?

— Da, Olga.

— Am aflat despre ce logodnă e vorba Culai, nu?

— Exact! Da de unde ai aflat?

— Bucătăreasa mea s'a întâlnit astăzi, în piaţă, cu bucătăreasa Boianilor. Şi i-a spus că s'a logodit duduia Dana cu un boier. Cum ştiam dela Domnica de logodna lui Culai Brateş, am înţeles cine e boierul. Ce zici, dragă?

— Tu vii astăzi la Gheorghiţă?

— Viu. Tocmai astăzi să nu viu? Pauvre Dodo!

— Atunci acolo, Olga.

*

Către orele unu telefoanele Biroului 2, au slăbit. Se pregătea fiecare să nu întârzie, adică să nu scape nimic din ce se va vorbi.

In trecere, Domnica Talpeş a cumpărat un plic. Gina Decher se afla plecată la Bucureşti şi trebuia informată.

Tot ea a ajuns şi cea dintâi la Gheorghiţă Mârza.

— Sărut mâna, dudue.

— Bunăziua, Anico, — şi cum nu mai era nimeni, a profitat de momentul liber, să-i scrie Ginei Decher.

Văzând-o Anica, umblându-i ochii pe pereţi şi pe birou, a întrebat-o:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ro/1933-1947

— Da ce căutaţi, dudue?

— Un calendar. Nu ştiu în câte suntem astăzi. Poate că ştii tu, Anico?

Anica a stat o vreme pe gânduri, să vadă dacă ştie sau nu.

— Iaca nu ştiu nici eu, dudue!

— Păi dece nu ştii, Anico? Ce pun cu aicea, sus, ca dată!?

— E, puneţi şi dumneavoastră o dată involuntară! Ce, o să vă controleze cineva când aţi scris-o?

— Perfect, Anico! Ai avut o idee straşnică! i-a răspuns Domnica Talpeş, râzând, râs pe care Anica l-a luat ca pe o drept felicitare pentru ideea ce a avut.

Dar nu a apucat să scrie Domnica Talpeş decât *Dragă Gino,* că au şi apărut Olga Ţaţomir şi Arnold Rieber.

— E, vezi Domnico, că avea dreptate Sanda, să dea un alt înţeles acelei schimbări la faţă a lui Culai Brateş, când s'a întâlnit după un chef cu Dana!?

— Oameni nebuni!

A intrat Elza Rieber.

— Cine sunt nebuni, Domnico?

— Ia, logodiţii ăştia!

— Care logodiţi!? întrebă mirată Elza Rieber, neştiind nimic mai mult decât că trebuia să audă ceva şi n'a auzit încă. Atâta aflase dela Gheorghiţă Mârza prin telefon.

— Cum, tocmai tu să nu ştii!? Eraţi parcă prieteni!?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Cu cine, Domnico?

— Cu Culai Brateş.

— El s'a logodit!? Cu Dana!?

A răspuns Olga Ţaţomir.

— Cu mireasa vândută.

Elza Rieber a privit cu nedumerire spre Olga Ţaţomir.

— Dece, Olga, mireasa vândută!? Justifică.

— O, că dacă aşi sta să justific tot ce spun!...

— Atunci spune mai puţin, ca să justifici mai puţin. Era de aşteptat să se întâmple aşa, cu doi oameni ca Neculai Brateş şi Dana Boian.

— E de văzut ce-o să se întâmple mai târziu! angajă în sprijinul ei viitorul, Olga Ţaţomir.

A apărut şi amfitrionul, care, auzind la Primărie că se află în târg cunoscutul aviator, căpitanul Puiu Maican, as între aşi, a dat o raită pe unde se pot găsi străinii de oraş, şi l-a aflat la Pogor, cu alţi ieşeni, la un aperitiv.

Personal, nu-l cunoştea Gheorghiţă Mârza, dar cine nu auzise de Puiu Maican!? Şi cum vroia să-l cunoască, să nu-i scape, dejunul de astăzi să mai aibă, în afară de importanţa desbaterilor şi onoarea de a fi participat la el Puiu Maican, s'a arătat Gheorghiţă Mârza, aşa deodată, dornic să afle ceva în interesul Primăriei — adică al cetăţenilor, — dela unul din cei de faţă.

— Cucoane... şi nici n'a mai avut timp a

Muzeul Digital al Romanului Românesc

spune ce vroia să întrebe, că a şi fost prezentat lui Puiu Maican.

Când să plece — îl aştepta doară o şedinţă importantă şi se cam grăbea, — a şi aruncat laţul de gâtul lui Puiu Maican.

— Cucoane, fă-mi onoarea, te rog, şi vină la mine la dejun. Am pe Elza Rieber, pe Sanda Crăsnaru, pe Domnica Talpeş, pe...

Asul se cam codea.

— Lume necunoscută, domnule Mârza, şi, poate că aşi stingheri...

— Cum, ce-ai spus, să ne stinghereşti!? Nu cunoşti ieşenii, cucoane!

— Da dece ni-l ei, mă Gheorghiţă? îl luă la zor unul din grupul aperitivului. Mai lasă şi nouă să ne mai pice câte ceva mai de soiu în mână!

— O, foarte drăguţ! se simţi obligat căpitanul aviator Puiu Maican, să-i mulţumească, dar mai mult nu a apucat să-i spună, că i-a tăiat firul Gheorghiţă Mârza.

— Atunci, uite ce e, cucoane. Mai rămâi oleacă şi vino. Iaca îţi las şi maşina. Eu trebue să mă duc. Amfitrion, de! Mă duc şi te şi anunţ. O să le pară grozav de bine. Nici nu-ţi mai dau mâna, cucoane Puiule. La revedere, boierilor, — şi a plecat, salutând cu largă arcuire de mână pe toţi câţi se aflau în băcănia Pogor.

— Măi Puiule, se adresă imediat după plecare lui Gheorghiţă Mârza, căpitanului aviator,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

un prieten mai vechi, ieşan, prezent la aperitiv. Dacă ai reuşit să poţi ajunge ceva — adică să fii cineva — şi dacă soarta asta nemiloasă te rătăceşte pela Iaşi, şi dela gara lui cu trăsura de urci dealul, două lucruri trebue să ţi se întâmple. E imposibil să te fereşti de ele. Din trăsură te alegi cu un păduche şi de dejunul lui Gheorghiţă Mârza nu scapi, orice ai face!

Sosind şi amfitrionul, vocele celor prezenţi

— In păr Biroul?... Şi ce manifestaţie!!

— O meriţi, Gheorghiţă, îl gratifică Domdupă ce a venit! rectifică Olga Ţaţomir adevărul.

S'au adunat în jurul lui să-l aclame mai nica Talpeş. Ai fost primul care ai aflat...

— Ba, pardon, prima a aflat bucătăreasa mea, da toantă cum e, mi-a spus la un ceas de aproape.

— Măi, măi, cum mă mai înconjoară! se mira înnainte Gheorghiţă Mârza, de alaiul cu care a fost primit. Parcă aşi fi un Dalay-Mala.

— Un ce, Gheorghiţă? se arătă foarte mirată Elza Rieber, fără a-şi putea opri râsul.

— Un Dalay-Mala! repetă Gheorghiţă Mârza, cu vorbe grase.

Râsul s'a lăţit în toată camera, în mirare rămânând numai Gheorghiţă Mârza.
l-au aclamat sgomotos.

— Poate Dalay-Lama, vrei să spui, Gheorghiţă!? îl corectă Elza Rieber.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— E! făcu el ca şi cum n'ar fi fost un motiv de râs, tot una e!

Ca să arate că e tot una, a dat şi un exemplu Gheorghiţă Mârza.

— Iaca, dacă întorci Universul ăsta pe dos, ia aşa, cu Mica Publicitate în faţă, nu tot Universul e?

— Bravo, Gheorghiţă! l-a gratulat iarăşi Domnica.

— Da cine mai e de venit? Nu-l văd pe Dodo? trecu la ale dumisale griji de amfitrion, Gheorghiţă Mârza.

— Eu cred că nici nu vine! îşi arătă părerea Elza Rieber.

— Da ştiţi voi cine o să mai fie astăzi?

— Cine, Gheorghiţă? l-au întrebat într'un glas toate cucoanele.

— Un bun prieten al meu, Puiu Maican.

— Aviatorul, Gheorghiţă? vru să afle Domnica Talpeş.

— Da, aviatorul. Asul, nu aviatorul!

— Perfect! decretă Olga Ţaţomir. Dejunul va fi foarte reuşit.

S'a mai deschis uşa odată pentru Dodo Cudalbu. Venia direct dela cazarmă. Nu aflase nimic. Pe la Boiani nu mai călcase cu zilele. Se feria acum şi de trotoarul lor. Era şi în această măsură o manifestare a supărării lui, pe care dorea să o afle Dana. Pentru ea o făcea. Demonstrativ. Să-l vadă că nici pe trotoarul ei nu mai calcă de supărat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdrr1933-1947

ce e, şi atunci poate că o să revină la sentimente mai bune.

Pe trotoarul opus a scoborît şi astăzi. Era cu un camarad. Apărând mai în depărtare Dana Boian, camaradul i-a atras atenţia.

— Dodo, Dana Boian, pe trotoarul celălalt.

— Unde? întrebă zorit Dodo Cudalbu, să nu mă întâlnesc cu ea.

— Cum să nu te întâlneşti cu ea, Dodo!? Ce, s'au răcit legăturile?

— Bach-Fisch, dragă! Nu ştiu ce să mai fac să scap de ea!

Pe furiş s'a uitat însă la Dana. Şi ce l-a mirat, era că la ora aceasta, ora întorcerii dela liceu, Dana nu avea uniforma şi nici servieta.

Cu mirarea aceasta, nesfârşită, a intrat Dodo.

— Condoleanţele mele, Dodo!

Erau condoleanţele Sandei Crăsnaru.

Dodo s'a simţit din nou în preajma unui pericol. Ce pericol, nu putea preciza, dar un pericol trebue să fie, că îl furnică în tot corpul, aşa cum numai la meeting-ul dela Bârlad l-a furnicat, când îl târa de mână judecătorul Mangâru, să-l ducă la avion. A legat chiar, în gând, trecerea Danei, fără de uniformă, de condoleanţele Sandei Crăsnaru, dar cum se prea poate ca pentru supărarea lor să fi fost spuse, ca una ce-o fi aflat că s'au certat, va eşi el şi din încurcătura aceasta. A scăpat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1933 1947

cu faţa curată, şi cu ce glorie încă, la Bârlad, ca paraşutist, şi n'o să scape acuma!?

— Ce condoleanţe?

— Te pomeneşti că nici el nu ştie! zise Arnold Rieber.

— S'ar putea şi asta! se asocie la părerea lui Arnold Rieber, noul Dalay-Mala.

— Ce să ştiu? mai întrebă odată Dodo Cudalbu.

— Nu ştii că Dana s'a logodit cu Neculai Bratieş!? i-a spus-o, fără să simtă cu câtă cruzime, Elza Rieber.

Au privit toţi spre el, aşteptând să răspundă.

Abia acum a înţeles Dodo, dece Dana nu a avut uniforma astăzi.

— Şi dece condoleanţe!? s'a redresat Dodo Cudalbu. Cum nu ştiţi să pătrundeţi faptele!

— Ce fapte, Dodo? S'au logodit. Chestiune consumată! l-a mai rănit odată Sanda Crăsnaru.

— N'aţi înţeles nimeni, reluă Dodo Cudalbu, că numai prieteni am fost. Nici mata, dudue Domnică, şi mă miră asta foarte mult! Mata ştii bine, că nu fac niciun haz de Bach-Fischuri! Ii acopeream greşala, atât! Ca un bun prieten ce i-am fost. Speram că o să se vindece odată de prostia asta, şi că aşa, cu ajutorul meu n'are să se cunoască criza dezolantă prin care trece. Dacă nu am putut-o ajuta până la sfârşit, nu e vina mea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

— Exact, domnule Căpitan. La un meeting am avut onoarea să mă prezint.

— Păi noi suntem cunoştinţe vechi, domnule sublocotenent!

Privindu-l însă mai bine, a înţeles Puiu Maican, ce are de făcut. Se impunea şi aici o salvare.

— Ne cunoaştem dela Bârlad! se adresă el apoi lumii prezente. Un foarte bun paraşutist amator.

Dodo a început a simţi că i se paralizează picioarele.

— Ne-a scăpat dintr'o mare încurcătură acolo, — adăogă Puiu Maican.

— Ştim. Când nu v'a sosit paraşutistul şi s'a oferit el! l-a informat Domnica Talpeş.

— Da de unde ştiţi, doamnă? a întrebat cu multă curiozitate vechiul prieten al lui Gheorghiţă Mârza.

— Dodo ne-a spus-o. Deasemeni şi lupta care a dat-o cu dumneavoastră, sus, în avion, ca să-l lăsaţi din looping, nu din sbor plan. Îl cunoaştem noi pe Dodo, câte nebunii de neiertat face!

Îl mai privi odată Puiu Maican şi după cele ce a văzut, socoti că salvarea trebue să vină imediat.

— A avut tot dreptul să o spună! Adevăratul curaj nu poate fi oprit de modestie. Şi de un adevărat curaj, de un curaj uimitor, a dat dovadă! Imi pare bine că ne-am revăzut! se

Muzeul Digital al Romanului Românesc

mai întoarse odată spre Dodo Cudalbu, Puiu Maican, încheind aci capitolul scoborîrei sale cu paraşuta.

Dodo reintră în viaţă.

„Sfântă e camaraderia! gândi el. Numai de n'ar mai da şi alte amănunte, mai târziu!"

Gheorghiţă Mârza începu a bate din palme, invitând lumea la masă.

— Poftiţi, vă rog. A' cinci suta şaisprezecea şedinţă a Biroului 2, este deschisă.

1940—1941
Iaşi—Movileni—Novi Bug.

Muzeul Digital al Romanului Românesc